ſibertatem nemo bonus nisi cum anima amittit.

Juda

Leo vinciri Liber pernegat.

Libertas et domini
haut facile miscentur.

Libertas et domini
haut facile miscentur.

Historie
Der Gravelyke Regering
In
Holland,
Beschreven door
V. H.
Waer by is gevoegd de
Oorsprong
der Neder landse Troublen,
wel eer beschreven door
Viglius Zuichemus
ab Ayta.
en nu eerst in't ligt
gebracht door
V. H.

Alterius ne sit qui
suus esse potest.

Alterius ne sit qui
suus esse potest.

Libertas vitæ
Charior.

Mutatio Tyranni non
Tyrannidis ablatio.

Libertas vitæ
Charior.

Issaschar

Tenere Libertatem autmori ante Serv

De Staten van Holland en West-Vriesland, in het tweede Deel Cap. 3. Artik. 7. van haar Ed. Gr. Mog. Deductie van den 25. Julii des Jaars 1654. spreeken van de Oude Regeeringe in deze Nederlanden aldus:

DE Oude Chroniquen doen ons nog huidendaags met verschrikkinge zien, in wat voegen onze Voor-Ouderen, onder Hertogen, Graven, Bisschoppen, en Heeren, niet alleen in contemuele dissentien en oneenigheeden hebben geleeft: maar ook zoo tegens den anderen, als tegene haare respective Heeren, met hunnen aanhang, in geduurige Wapenen, met On-christelike Bloedstortingen hebben gestaan.

VOOR-REEDEN
Tot den
LEEZER.

EN Hiſtorie-Schrijver *willende* zijn Leezers nuttelik *onderrigten* met verhaalen der geſchiedeniſſen van Staat, *is eenigzins verplicht* de Regeeringen der Volkeren, *die hy op het Toneel brengt*, voor af te beſchrijven. Ten eerſten: *Op dat* yder Onderdaan moge weeten, *wien hy* alle gehoorzaamheid *en* hulp, *om* uit- *en* inheems geweld *af te weeren*, ſchuldig is. *VVant gelijk* de Wetten der Nature den Regeerders verplichten, *hun* Onderdaanen alle welvaaren te verzorgen *en* geweld af te keeren, *ſoo verplich-*

een ook, de naturelike *en* de civile Wetten alle Onderdaanen tot gehoorzaamheid; *dewijl* zonder de zelve 's Lands welvaren *(salus Populi)* niet kan beſtaan, *maar* voor alle uit- *en* inheemſe grouwelen wijken *moet*.

Ten tweeden: is een beſchrijving der Regeeringe dienſtig, *op dat* een yder *die* de zelve geſchiedeniſſen komt te leſen, *des te lichtelijker* begrype, en waaragtige oorſaken der Oorlogen, *en* waarom de eene Party gewonnen, *of te* verlooren *heeft tegen zijn omleggende buuren*.

Eindelik, *en* ten derden: *is ſodanige* beſchryving der Regeeringe zeer noodſaakelik; *op dat* een yder *klarelik* moge zien de innerlike oorzaaken, *waarom* in eenige Landen *gevonden werdende*

zeer

zeer goede en vaſte gronden der Regeeringe, *de ſelve* een eeuwigdurende innerlike ruſt en welvaten den Regeerders en Onderdanen voortbrengen: *Als meede ter contrarie, Waarom* in eenige andere Landen *gevonden werdende* loſſe en ongeproportioneerde gronden der Regeeringe, *de zelve* niet ſchijnen voort te brengen als Diſtelen en Doornen: *Natuurlijk*, geduerige moedwillige Oorlogen op de Nabueren, ten verderve van wederzijdſche onderdanen; *ofte* gedurige Binnenlandſe twiſten, uitberſtende tot civile oft Burgerlike Oorlogen: die meeſtendeel eindigen met het ſchoppen uit de Regeering, ſtraffen en dooden der vroomſte Regeerders en Onderdaanen. *Waar naa* de baldadige Overwin-

ners, de Regeering *nog meer* naar hunne boosaardige passien fatsoeneerende; *en* doende dienen, om te scheeren *en* te villen alle Onderdanen: *Sy* eindelik zo sorgeloos *en* den Onderdaanen zoo ondragelik *werden*, *dat* de overwonne Party *wederom* aanhang en gelegentheid krijgt, de Verwinners te handelen *gelijk als zy* te vooren gehandelt zijn *geweest*.

Maar my is *tot heeden toe* niet bewust, *dat* eenig Hollands Historie-Schrijver het selve *hebben* gedaan. *Ter contrarie* dunkt my waaragtig te weezen, *dat* onze oude Chroniken de geschiedenissen van Staat met zo weinige omstandigheeden verhaalen, *dat* geen Chroniken den Lezer minder nuttigheid *schijnen te konnen* aanbrengen. *Nochtans vermits* sy om-

omhelsen geschiedenissen onses Vaderlands, *behoorden wy* leesende, *en* herleesende, uit de zelven zo veel ligts *te scheppen*, als doenlik is: *ons verseekert houdende* dat alle onderrigtingh die wy daar uit sullen ontfangen, veel meer by ons gedyen sal, als eenig berigt gehaalt uit vreemde Boekē.

En ten dien einde *dunkt my* oorbaar *te wezen*, den Leser te waerschouwen, *dat* alle Schrijvers *plegen* ten Hooghsten te prijsen de Hoofden der Republiken, *wiens geschiedenissen zy beschrijven*, *oock zelfs* als zy verdienen zeer veracht *en* verfoeit te werden. *Zulks* ganssch niet vreemt *is*, indien onze Chronik- en Historie- Schrijvers daar van niet vry *bevonden worden*. *Maar* wel ligt sal de Leezer *hier op* vragen; Wat uuttig-

heit *dan* uit dese *mijne* magere Historien *kan werden gehaalt? waar op ik beken*; *dat* uit ydere particuliere geschiedenisse zeer weinigh nuttigheyds *te haalen is*: *maar ik voeg daar by*, *dat* misschien geen kleine nuttigheid *zal werden gespeurt* in de overdenckingen *en* aaneen-knoopinge aller geschiedenissen te zamen: *Namentlik*, indien men gelieft te considereeren, *hoe menigmalen* de Graven hare goederen quisteden, om de *Geesteliken* te verrijken, en door de gonste der zelven, over de Edelen en Regeerders der Steden gewelt te mogen gebruiken: *hoe menigmaalen* de Graven zig hebben verarmt met vliegen, jagen, tournojen, en in vremde Landen te reizen. *Hoe menigmaalen* zy dese Landen hebben verwoest, ofte ver-

verdorven, meenende zig te verrijken met de Landen hunner naburen. *Hoe menigmalen* de Graven schadelike Oorlogen hebben gevoert, om hun Kinderen, ofte Broeders, Heeren ofte Bisschoppen van eenige omlegghende Landen te maaken. *Hoe menigmalen* de Graven teeghen hun eige Broeders en Kinderen hebben getwist en geoorlogt. *Hoe meenigmalen* men wegens de voogdye over onmondige Graven en Gravinnen heeft in oproer geweest en in wapenen gestaan. *Hoe meenigmalen* deze Landen zijn ghesuccedeert op Vrouwen; en hoe ongelukkigh die Regeeringen zijn geweest. *Hoe menigmalen* de Graven zich en deeze Landen door haare favoriten hebben laaten regeeren. *Hoe menigmalen* de

Graven de Eedel-luiden teegen malkanderen hebben opgehitst, om den een voor, en den anderen naa, te konnen zijn Landen afnemen. *Hoe menigmalen* de Graven de Steeden teegen malkanderen hebben inde Wapenen gebragt, om over alle de zelven te konnen heerschen. *Hoe menigmalen* deeze Landen van tijt tot tijt vervallende, aan Heeren van andere Landen, door uitheemse Krijgs-macht gebrandtschat en geplondert zijn geworden. *Sulks* de Grave, Dienaars der Landen, zeer onverdragelike Heeren der selven *zijn geworden.*

Wyders bekenne *ik zeer gaaren*, *dat* hier op behoorde te volgen *een korte Historie* deeser Landen, sedert de Opdragt *des Keisers* Carolus de V. tot den Iaare 1651.

toe:

toe: op dat een yder klaarlik soude mogen zien, of de Regeering der Stadhouders (*waarelik* onder een lieffeliker naam, *in Holland* veel krachtiger Heerē, *als* oit dezen Republik *heeft* gehad) van alle die gemelde onheilen meer zal weezen bevrijd? *Maar gelijk* onse Vyanden *den* eerstē Stadhouder, Prins Willem, *op 't* hatelikſten afmalen, *en* de ondragelike usurpatien, wreedheden *en* onverſaadelike ambitie des leſten Graave, Philips de II. verſwijgē: *zo* pluimſtrijken *ter contrarie* alle onse Historie-Schrijvers onse Stadhouders uit den Huise van Nassow *zo* onbeschaamdelik *met* alle haare Deugden op het breedſten uit te meeten, en haare Ondeugden te verſwijgen *ofte* te bedekken; *dat 't ſelven* geen menschē, maar En-

gelen ſchijnē *geweeſt te zijn*: ſulks uit de ſelve Schrijvers geen genoegſame onderrigting *te halen is*. *En* ten anderen: *zoude het* miſſchien *weſen* voor my *een* ſeer hatelike ſaake, van die Heeré Stadhouders de ronde waarheid te willen ſchrijven, in een tijd, *die* door dieverſe gonſt *of* afgonſt *occaſie zoude geven, om* te gelovē, *dat* gemelde zaken haar uit al te grote liefde, *ofte* haat wierden nagegeven. *Daar-en-boven dunkt my dat die Gravelike Hiſtorien ons* overvloediglik *konnen* onderrigtē *van* de heylen *ofte* onheylen, *die* Holland door een-Hoofdige Regeering *zijn* overgekomen: *en dat* een verſtandig menſch, *zeer ligtelik* daar uit zal konnen beſluyten, of het in deſe gelegentheid dienſtig zy; een Politik *en* Militair

tair Hooft, *voorsien* met een ge-duurige Krijgs-magt, in Hollandse Republike *in te voeren.*

En vermits de Staten van Holland en West-Vriesland selfs, door hare Souveraine magt *en* 't overlijden des lesten Stadhouders, de hatelikheid *deeser saaken* te boven *gewasschen zijnde : ofte ten minsten* de quaatwilligheid hunner haters niet *hebbende* te vreesen; in sekere gedrukte Deductie des Jaars 1654. haar *oordeet seer bondig en klarelik*, over de schadelikheid der Stadhouderlike Regeeringe *en* der selver Successien *hebben* geveldt, *zoo heeft my* geraden *gedagt* dit Werkjen te eindigen, niet met een *Historie der Stad-houderlike Regeringe, maar met* hare Edele Groot Mogende eigen woorden. *My latende voorstaan,*

ſtaan, dat de zelve, *als* geſproken *wezende*, door onſe Hoge Souveraine Overigheid (*wien* in deze Provincie *alleen* alle publijk Oordeel over alle goed *en* quaad, regt *en* onregt; en *voorneementlik over* de deugd *of* ſchadelikheid der Adminiſtratien hunner eige Miniſters, *en dienvolgende* ook *hunner Stadhouders*, toekomt) volkome geloove *zullen vinden* by alle verſtandige *en* deugzame menſchen, *en* onderdanen. *Immers zullen* de ſelve woorden geloofwaerdiger *zijn, dan* alle 't gunt eenig ander particulier perſoon *dezen aangaande* zoude mogen zeggen: *niet alleen om dat* een yder privatelik het regt heeft van zijn eige Dieners een oordeel te vellen; *maar ook en voornementlik, om dat* niemand (*als men zeid*) een eigen quaad (*domeſticum malum*) beeter kend als de Man zelfs. *En even* dat is *by my* een genoegzaame reden, *om* dit werkjen met haare Edele Groot Mog. woorden te beſluiten.

IN-

INLEYDING

Tot de Historie der Gravelike Regeeringe in Holland.

HEt is zeeker, dat *de Naam*, Graaf *van ouds niet* heeft *betekent een Heerschappie*, maar *een Dienst*, waar toe *de Keisers zeekere Persoonen kooren voor haar Leeven*, om *eenige Landschappen te bestieren.* En dat *die Gravelike Dienst onder de Afkomelingen van Carolus Magnus*; en voornaamentlik *onder Huge Capet in Vrankrijk*; als mede *in Duitsland onder de Otthoos*, *ervelik* werdende, is *verandert in een Digniteit* ofte *Waardigheid.*

Ook *leeren* ons *de Doorsnuffelers der Outheid* dat *Holland nooit onder het gewelt van Vrankrijk* ofte *Duitsland* geweest zijnde, *van die Koningen* ofte *Keizers zijn Graaven niet heeft ontfangen:* maar dat *de zelven door de Staten des Lands*, *voor haar leven* plegen te werden *gekooren*, tot *Ministers* ofte *Hoofden der Justitie* en *Oorlogs-zaaken.* Gelijk nog heden *de Dijk-* en *Pluim-Graven* werden *gekooren*: en *de oude Chroniken* van *de Graaven* spreekende, *veeltijds seggen*, niet dat zy *Regeerden*, maar dat zy *de Landen* BEREGTEDEN.

En

En *naar de exempelen* van alle onſe *omleggende Volkeren*, hebben *de Graven*, *'t zy door openbaar goedvinden*, *'t zy door corruptien*, *'t zy door hare formidabiliteit*, *'t zy door oogluiking der Staten*, begonnen *ervelik in dien* dienſt malkanderen *te ſuccederen*, ſedert *Dirk van Aquitanien*. Zoo nogtans, *dat de Staaten der Landen waaren en bleeven van* REGTSWEEGEN *haare Meeſters*.

Maar hoewel deſe *Gravelike* of *Landberegt ende Dienaers*, *in alles* waren *bepaalt*, en gantſch *geen Soldaten* te gebieden hadden; zoo kregen ſy nogtans *alleen door die ervende ſucceſſie*, *zoo veeel aanſiens*, dat *ſy allengs den eenen Edelman door des anderen hulp verſlonden* hebbende, daar naa die *zelve twiſten onder de Steeden* konden *aenſteeken* en *voeden*; om *de zelven alle magteloos te maken*, en *te konnen gebieden*. Voornamentlik zag men dit, *als de Hollandſe Graven* waaren *geſtijft met Henegouwen* en met *vreemde Aliantien*. En boven *allen*, *wanneer deze Landen* waren *vervallen tot die magtige Hertogen van Bourgondien*. Nogtans konden *deze tyrannige uſurpatien*, *indragten op het Regt der Eedelen en Steeden*

zoo eendragtig *niet geſchieden*, of *de gevallen deezer Hoofdige Regeeringe*: namentlik, *geldſpilling* en *armoede der Graven*, *twiſten in het Gravelik Huis*, *magteloosheit der Kinderen* en *haarer Voogden*; als mede *de ſucceßie der Gravinnen*, *veroorzaakten* zomtijds, dat *de zelven van vele pretenſien* en *uſurpatien op het regt der Edelen* en *Steden*, *door bezegelde Brieven afſtonden*. En vermits *een Groot Heer*, *'t grootſte ongelijk* van de Werelt *gedaan hebbende*, nog *altijds aan de eere* blijven moet, zoo kregen doorgaans deeze *Brieven* (*Waar mede de Staaten* en *de Edelen* ofte *Steden* in het Particulier, maar *een gedeelte van het geuſurpeerde Regt* wederom *kreegen*) *de Naam van Priviledjen* en *Octroyen*.

En vermits die *onregtvaardige uſurpatien der Graven*, als mede *het Regt der Staaten van Holland*, zeer klaarelik *konnen werden gezien* in het GROOT PRIVILEDJE *van Vrouw Maria*; dunkt my, dat *het* zelven, *in de volgende Hiſtorien een groot licht* konnende geven, behoorde voor te gaan.

RE-

REGISTER,

Der Capittelen van de Historie der Graafelijke Regeering in Holland.

CAP. I. DIderik de eerſte Graaf. pag. 65
II. Diderik de tweede Graaf. 66
III. Aarnoud de derde Graaf. Oorſprong der Weſt-Vrieſlandze Oorlogen. 67
IV. Diderik de Vierde Graaf. Voogde-Regeering. 68
V. Diderik de Vijfde Graaf. Tornoy-Spel. 68
VI. Floris de ſeſte Graaf. Collaterale Succeſſie. 69
VII. Diderik de ſevende Graaf, de eerſte van Holland. Vrouwe-Regeering, en Voogde-Regeering. Govert met de Bult. 70
VIII. Floris de achtſte. 72
IX. Diderik de negende Graaf. Broeder-twiſt. Oorſprong der Stigtſe en Vrieſſe Oorlogen. 73
X. Floris de tiende Graaf. Oorſprong der Zeewſe Oorlogen. 74
XI. Diderik de elfde. Broeder-twiſt. 75
XII. Ada, de twaalfde Gravin. Voogde- en Vrouwe-Regeering. 78
XIII. De Graaf van Loon, de dertiende Graaf van Holland. En Grave Willem. 79

XIV. Flo-

REGISTER.

XIV. *Floris de veertiende Graaf.* 80

XV. *Willem de vijftiende Graaf. Voogde-Regeering. De Graaf werd Rooms-Koning.* 81

XVI. *Floris de ſeſtiende Graaf van Holland. Voogde- en Vrouwe-Regeering. Oorſprong van Gerrit van Velſens, en ander Edelen conſpiratie.* 83

XVII. *Jan de ſeventiende Graaf van Holland. Voogde-Reg. Grouwlik Henegouws verbond tegen Velſens aanhang.* 88

XVIII. *Graaf Jan van Henegouwen, de agtiende Graaf van Holland. Maakt zig van Voogd, Heer.* 91

XIX. *Willem de negentiende Graaf.* 93

XX. *Willem de twintigſte Graaf.* 97

XXI. *Margareta van Beyeren, de een-en-twintigſte Gravin van Holland. De Stadhouder maakt zig Heer. Hoeks en Kabbeljaaws Verbond. De Soon beoorlogt zijn Moeder.* 100

XXII. *Willem de twee-en-twintigſte Graaf. Werd dol. Voogde-Regeering.* 104

XXIII. *Albert de drie-en-twintigſte Graaf. Broeder-twiſt. Een Favorits-Regeering. Des Graven Boel, oorſaak van groot quaad. De Vader beoorlogt ſijn Soon. Een oud Heers Regering.* 105

XXIV. *Willem de vier-en-twintigſte Graaf van Holland. De Soon verraed ſijn Vader.* 116

XXV. *Ja-*

REGISTER.

XXV. *Jacoba de vijf-en-twintigſte Grævin. Vrouwe Regeering. Een Voogd maakt zig Heer. Een Zoon dwingt zijn Vader. Egade-twiſt. Broeder-twiſt. Een Stadhouder maakt zig Heer.* 122

XXVI. *Hertog Philips van Bourgondien, de ſes-en-twintigſte Graaf. Een oud Heers Regeering. De Zoon dwingt ſijn Vader.* 131

XXVII. *Karel de ſeven-en-twintigſte Graaf van Holland.* 138

XXVIII. *Maria de acht-en-twintigſte Gravin. Vrouwe-Regeering. Voogde-Regeering.* 142

XXIX. *Philips van Ooſtenrijk de negen-en-twintigſte Graaf. Voogde-Regeering.* 150

XXX. *Karolus de Vijfde, de dertigſte Graaf van Holland. Voogde-Regeering. Conqueſten en dwingelandy.* 156

XXXI. *Koning Philips de een-en-dertigſte en leſte Graaf van Holland. Troubles. Capitains Generaal en Stadhouders.* 158

XXXII. *Of de Regeering een Capitains Generaal en Stadhouder, moet werden gepreſumeert in Holland min ſchadelik, als de Gravelike Regeering, te zullen weezen.* 185

Het groot Priviledje voor Vrouw Mariæ van Bourgonjen.

MARIA by der gratien Godts, Hertoginne van Bourgonnien, van Lothrijken, van Brabant, van Lemborg, van Lutsenborg, en van Gelre, Gravinne van Vlaanderen, van Artoys, van Bourgonnien, Palatijn, van Henegouwen, van Holland, van Zeeland, van Naamen, en van Zutphen, Markgravinne des H. Rijks, Vrouwe van Vriesland, van Salins, ende van Mechelen. Doen te weeten allen den geenen die nu zijn, ende naamaels wezen zullen. Alzoo naa der aflijvigheid van wijlen (hooger memorie) onzen lieven Heere ende Vader, Hertoge Carel, Heere in zijne tijd van de Landen ende Heerlikheeden voorſz. tot onzer begeerte ende verzoeke gekomen zijn by ons in deezen onzen Stede van Gent, die Gecommitteerden van onzen Landen van Holland, Zeeland ende Vriesland, metten Staaten van onzen anderen Landen van herwaarts over, den welken wy in presentie van den mogende Heere, den Hertoge van Cleve, en van der Marken, onzen Neve, Heere Lodewijk van Bourbon, Bisschop van Ludicke, Hertoge van Bullioen, ende Grave van Loon, onzen Oom. Ende Adolph van Cleve, ende

van der Marcken, Heere tot Ravesteyn, Steedehouder Generaal, ende Gouverneur van onzen voorschreeven Landen, ook onzen Neve, die onze naaste Magen zijn van onzen bloede, en by advijze ende Raade der zelver, hebben doen open doen den grooten last, daar wy ende onze Landen gemeenlik in steeken, mit der vyandschap ende quaadwilligheid van den Koning van Vrankrijk, die hy alzoo vooren neemt, tot ons ende onzen Landen waert, voordert ende voortkeert, met diversche plaetzen van onzen voorsz. Landen in te neemen, ende die tot zijnen obedientien te trekken, tot den welken alzoo wy nogtans ontwijfelik houden, hy geen reeden of zaake en heeft: Begeerende uit grooten betrouwen ende toeverlate, die wy hebben totten goeden Luiden onzen Onderzaaten van den voorsz. Landen, dat zy ons daer inne by raeden ende daaden te hulpe ende te baten komen wilden, op dat die zelve onze Landen en Onderzaaten van laften ende schaaden mogten werden verhoedt. Daar op die Gecommitteerde van onze voorgenoemde Landen zonderlinge van Holland, Zeeland, ende Vriesland voorschreven, bewijzende ende vertonende den goeden wille ende grooten gunst die zy, als onze getrouwe Onderzaaten t'onswaerts hadden, ons hebben geprezenteert naa allen haren vermogen, hulpe ende bystandt te doen, des wy hen grooteliks danken. Ende om dies wille

dat die van onzen voorſz. Landen van Holland, Zeeland ende Vriesland, hebben ons opgedaan den grooten ende onverwinneliken laſt ende ſchaade, die de zelve onze Landen in allen haren leeden hebben gehadt, mits den grooten Oorlogen, die onze voorſz. lieve Heere ende Vader totten eynde van zijnen leeven heeft geachtervolgt, alzoo dat die Onderzaaten van den zelven onzen Landen zeere verarmd, ontgoed, ende t'ondergegaen zijn. Ende dat meer is, zijn den zelven onzen Landen ende Steden grooteliks afgenomen ende ingebrooken in diverſchen manieren die Rechten, Privilegien, Coſtumen ende Uzagien van den zelven, ende yegelik van hen, zonder van den welken wederomme geregt ende gereſtitueert te weezen, de zelve onzen Lande in haaren Regten, Privilegien Coſtumen ende Uzagien in 't onderhouden van der Juſtitien, niet ſtaende zoude mogen blijven nog geregeerd worden. Overgeevende mitſdien in onze handen by maniere van geſchriften, zekere puncten ende articulen, dienende ter welvaert van onzen voorſchreeven Landen van Holland, Zeeland, ende Vriesland, hebben ons gebeeden, dat wy als Hertoginne en Princeſſe der Landen voorſchreven, henluyden die zelve poincten, van onze ſpeciaelder gratien, gonnen, geeven ende verleenen wouden, voor ons, onze hoirs, ende nakomelingen; Graven ende Gravinnen, Princen

en Princeſſen der Landen voornoemt, hen luiden, haren Erven en Nakomelingen. Welke puncten wy bevonden hebben, by advijſe van den zelven onzen Neven ende Oom, ende ook by onzen Rade grooteliks dienende, nootelik ende profijtelik zijnde, voor ons, onzen Erven, ende onzen voornoemden Landen, en den Inwoonderen der zelver.

En hebben daarom by onzer rechter wetenheid en by advijſe en Rade als vooren, uit ſpecialer gracien, den zelven onzen Landen van Holland, Zeeland, en Vriesland, gegeeven, geconſenteert, en verleent, geven, conſenteeren, ende verleenen voor ons, onzen Erven en Nakomelingen, hen-luyden en hare Nakomelingen, generalik en particulierlik, elken van den Landen byzondere, in forme van een eeuwigen Privilegie, die puncten en artikulen hier naa verklaart, tot eeuwigen dagen te gebruyken, en onderhouden te worden zondere inbreeken.

Niet te Hylikken, dan met advijs.

In den eerſten dat wy Hyliken zullen, en eenen Voogd en Man kiezen, by advijs en goed-dunken van den Heeren van onzen bloede, en van den Staaten van onze voorſchreeve Landen.

Quijtſcheldinge van eenige beloofde Penningen.

Item, dat wy quijtſchelden dien onzer voorſchreve Landen van Holland ende Vrieſland, die Penningen die zy conſenteerden ende geloofden onzen voorſz. wijlen Heere ende Vader in den Jaare van LXXV. leſt-leden, ter cauſe van den Regimenten ende wetten der Lande van Holland ende Vrieſland voorſchreeve, voor welke Penningen de vijf groote Steeden van Holland, te weetene Dordregt, Delft, Leyden, Amſterdamme ende Goude, ende elk voor een ſeſtendeel haare Obligatien ende Verband-Brieven gegeven hebben, die hen-luyden weedergeven worden, omme gecaſſeert en geſcheurt te werden, quijtſcheldende voort den voorſchreeven Steeden ende Landen van den zelven haer luyden portie ende aandeel van den grooten bede, van vijfhondert duyſend Kroonen Jaarliks geconſenteert, onzen voorſz. Wijlen Heere ende Vader, by den drien Staaten van onzen voorſz. Landen van herwaarts over, ende daar toe alle die achterſtallen ende gebreeken van den zelven Penningen, Subventien, Giften ende Dienſten, of hoe die genoemd mogté wezen, indien daar eenige waren die hier voortijds by onzen voorſz. Landé ende Steden, of eenigen van dien in voorleden tijden geconſenteert, of niet geconſenteert en heb-

hebben geweeſt, ende daar men in eeniger manieren in toekomenden tijden Penningen van den voorſchreeven Landen ende Steeden, of van eenigen van dien zoude mogen eiſchen, of tot haren laſte komen, in wat manieren dat het ware.

Quijtſcheldinge van ſes duiſend Klinkkaerts.

Item, deſgelijks hebben wy quijt geſcholden, ende ſchelden quijt met deſen, voor ons, ende onze nakomelingen, die van onzer Stede van Dordregt, metten Lande van Zuid-Holland, ende haare nakomelingen die ſeſſe duyſend Klinckaerts, die zy erffelik geconſenteert, ende by maniere van Domeinen in die Steeden van allen voorleden ende toekomende beden, Jareliks gelooft hadden te betaalen, in den Tractate gemaakt tuſſchen onzen voorſz. Wijlen Heere ende Vader, ende die voornoemde Steden ende Land van Zuid-Holland in den Jaare van LXVIII. leſt leden, metten welken zy blijven zouden vry exemt en ontlaſt van allen beden ende ſubvencien, die in toekomende tijden by den Staaten ende goeden Steeden der voorſchreve Landen, geconſenteert zouden mogen werden, daar af die voorſz. Stede van Dordregt haar obligatie ende verband-brieven, den zelven Wijlen onſen Heere ende Vader gegeven heeft, die ook hen-lieden weder gegeeven

ven worden, omme te mogen casseeren, ende te niete doen, ende zal dat voorsz. Tractaat niet ende van geene waarden zijn ende blijven tot eeuwigen dagen.

Geen uytheemsche Personen eenige groote of kleene Officien te geven.

Item, dat wy niemand Raad, nog Hoofd van den Raade, Griffier, Rentmeester, Drossaart, Casteleyn, Tresorier, Dijk-Grave, Baelju, ofte Schoute, maaken nog ordineeren en zullen, nog geenrehande anderen Officien noch Dienſten, kleyn of groot, hoedanig die weezen mogen, in den voorsz. Lande van Holland, Zeeland ende Vriesland, geeven nog consenteeren zullen, nog doen, nog laten bedienen, dan die van den voorsz. Lande geboo-ren sullen wezen, ende niet van vreemde Landen, ende indien eenige giften van den voorsz. Officien of Dienſten, by ons of onzen voorzaaten contrary van deezer Ordonnancie gegeven waren, of by ons of onze nakomelingen, in toekomenden tijden gegeven mogten worden, die zullen nu als dan, ende dan als nu, dood en van geenre waarde zijn ende blijven, des zoo en zal niemand in den voorsz. Lande meer dan twee Officien te zaamen mogen hebben ofte gebruiken.

Een Stedehouder te zetten.

Item, dat wy ſtellen zullen in onzen Raad van Holland, eene Steedehouder ende acht Raads-luiden, daar af die twee Eedelen zullen zijn, en die andere notabile Klerken, of Cuſtimiers, te weten die ſeſſe uit Holland, ende die twee uit Zeeland gebooren, die wy daar toe neemen, ordineeren ende onderhouden zullen met behoorlike wedden, ende boven die acht zullen wy daar toe noch ſtellen ende ordonneren op dat ons gelieft, twee goede notabile Mannen, ook van den Lande gebooren, die geen wedden hebben en zullen, die welke van onze Raade hen-luiden niet en ſullen onderwinden kenniſſe te neemen in de eerſte inſtantie van eenige zaken, die tot kenniſſe van der Steeden of Dorpen der voorſz. Lande behoorende zijn, welke zaaken hier naa verklaert zullen werden, maar zullen terſtond zonder eenig Proces, tot begeerten van partyen, die zaaken die ter eerſter inſtantien aldaar betoogen werden, renvoyeren en wederzenden ter plekken daar zy van ouden herkomen behooren, om kenniſſe daar te neemen, ten waare dat'er groote ende merkelike zaaken ter contrarie waren, van welken die zelve Raad gehouden zal zijn ſommierlik te kennen, zonder partyen t'appoincteeren te ſchrijven.

Van

Van de Raads-Luiden.

Item, dat onze voorſz. Raads-luiden, maar volgende die oude manieren die men over veel Jaaren in den zelven Raad te gebruiken plag de *ſimplici & de plano*, in allen zaaken tot haaren kenniſſe behoorende, ende komende, voortvaaren ende procedeeren zullen, ten eynde toe uit, aldaar elk, dien 't belieft, zijn zelfs woorden op zijn pligte, ende boeten zal mogen voeren ende ſpreeken, of by eenen Procureur, indien 't die partye belieft, doen zeggen, zonder ook productie, rapport, of ſpecie-geld van partyen te nemen, maar zal elk van den voorſz. Raads-Luiden met zijnen wedden, zonder meer genoote, van den partyen te neemen, te vreeden zijn, ende indien 't tot eenigen tijde vernomen worde, dat eenige van de voorſz. Stedehoudere, ofte Raads-luiden, eenige corruptie naamen of ontfingen, die zouden van hare Officien ofgeſteld worden, ende daer toe gecorrigeert, als naar gelegentheid van den zaaken, naar regt ende reedene daer toe behooren zoude.

Van Deurwaarders.

Item, dat uit onzen voorſz. Raad en Hove en zullen geen Deurwaarders meer uitgaan, maar zullen alle verdagtvaardingen ende exploicten geſchieden by zeekere geſworen Boden van den Hove, dier acht zullen zijn in getale;

tale, zonderlinge daar toe ge-eed, en hem daar op verſtaande. Ende dat op zeekeren dag-gelden, te weeten xvj grooten Vlaams daags, des zoo zullen zy gehouden weezen met eenen mandament alleene uyt te gaan, ende te reizen zoo dicke ende meenigwerven zy des van partyen verzorgt werden, op die verbeurteniſſe van haare officien, indien aan den voorſz. Raad eenige klagten daar af quamen, ende zoo wanneer eenige van de gezwooren Boden eenige exploicte of executie in Steeden of dorpen der voorſz. Landen doen zal, die zal gehouden zijn den Heere, ofte overſte Officieren van der Plecken daar over te roepen, die welcke gehouden zal zijn daar over te ſtaan, zonder profijt daar af te neemen, ende by advijſe ende goeddunken van den zelven Officiere, die exploict ofte executien te werck te ſtellen, ende als van den anderen gebreeken of meſuſen, die by den voorſz. geſwooren Luiden in toekomende tijden haar exploict ofte executie doende, geperpetreert mogten werden, zal by onzen voorſz. Raad ter begeeren van Staaten of Steeden der voorſz. Landen, of eenig van dien, ende by advijſe van den zelven geremedieert ende daar inne voorzien worden, gelijk dat behooren ende ten beſtẽ dienen zal. Des en zal niemand van den voorſz. Raads-luiden, geen van den gezwooren Booden, ten explooten binnen zijnẽ Huize, ende in zijnen koſte mogen houden.

Van

Van den Griffier.

Item, dat die Griffier van Holland, van allen acten, ſententien, mandamenten, executien, ende anders tot'er zelver Officien behorende, zijn ſolaris ende loon nemen, en hebben zal als onze voorſz. Raad, by advijſe van den Staaten onzer voorſz. Landen, raamen ende ordineeren zal, en niet meer, ende en zal die zelve Officie tot geenen toekomende tijden in geenre manieren verpagt worden.

Erffelijke Zaaken.

Item, dat alle Erffelijke Zaken ter eerſter inſtantie naar den ouden herkomen beregt worden binnen den Ambacht ofte plekken daar 't Erf gelegen is, en zullen die Ingezeetenen van eener Stede, malkander ter eerſten inſtantien, om wat waarelike zaake dat het zy, betrekken voor den Geregte der zelver Stede, en niet vordere, noch ook tot geenen anderen Geregten noch Plekken, uitgenomen van Leengoeden die gaan zullen ter eerſter kenniſſe, daar die naar den Leenregte en oude herkomen behooren te weezen, deſgeliks zullen alle Geeſtelike zaaken tuſſchen partyen ge-eind ende getermineert worden, voor den Proviſooren ende Land-Deekenen der voorſchreeven Landen ende Steden, zonder vorder malkanderen te be-

trekken welke Proviſoors ende Land-Deekenen hen niet vorder onderwinden en zullen dan van Geeſtelijke zaaken.

Reformatien van Vonniſſen.

Item, indien eenig partyen, die vonniſſe gegeeven by den Geregte, of geſwooren van den Steeden of Dorpen der voorſz. Landen, tegens gegaen ofte gewijſt waaren, in zinnen worde die ſelve vonniſſen by den Hove van Holland te doen reformeeren, die en zoude tot der zelver reformatieniet toegelaten worden, 't en waare dat zy al vooren 't Geregte of geſwooren, wiens vonniſſe zy wilden doen reformeeren, cautien met borgen ſtellen van XXX Rijns gulden van XL grooten Vlaams 't ſtuk, omme indien zy winders worden, ende die ſententie van der reformatie voor hen gekreegen, contrarie der geender die eerſt by den voorſz. Geregten of geſwooren waare gegeeven, van der voorſz. Cautie entſlagen te wezen, ende indien zy t'ondergingen die zelve XXX Rijns guldens op te leggen ende verbeurt te hebben, tot profijte van ons, onzen erven ende nakomelingen, des zoo en zullen die voorſz. Geregten of geſwooren, niet gehouden wezen haer vonniſſen te ſuſtineeren voor den voorſz. Raad, ter dagvaardinge te compareeren, nog koſt, moeite of vervolg te doen; in wat manieren dat 'et zy, ten waare of hen-luiden beliefde dat te ſuſtineeren,

ren, 't welk aen hen-luiden ende aan haar electie, ende niet aan den Heeren van onzen Raade, ſtaan ende blijven zal, maar zal men ter eerſter dagvaardinge die voorſz. Geregten of geſwooren, alleenlik inthimeeren te compareeren ten dage, indien 't hem goed dunkt, die nogtans niet gehouden en zullen zijn te verſchijnen, het en zy dat hem belieft, ten waare of iemand wilde doen blijken dat die voorſz. eerſten Juge by corruptie, ofte openbaarlik ende klaarlik teegen den Privilegien van der plekken haar vonniſſe gegeeven hadden, indien gevalle zouden zy gehouden weezen haar vonniſſe alzoo gegeeven, te ſuſtineeren, ende anders niet, ende zoo wanneer eenige zaken, by appellatien uit onzen Raad voorſz. van Holland getogen worde aen onzen grooten Raadt, die zullen ge-eind en getermineert werde *ex eiſdem actis*, alzoo men die alre eerſt zal mogen, zonder die ſchrifturen te doen tranſlateeren, of iet nieuws daar inne te trekken.

Evocatien.

Item, als van den Evocatien, dat die voorſchreeven Staaten ende Landen daar af blijven aan haar oude Privilegien.

Van Gerechten te zetten in eenige Hollandze Steeden.

Item, om alle partyen en tweedragt die in onzen voorſz. Landen ende Steeden omme die ver-

vernieuwinge en vermakinge van den Wetten, tot grooten agterdeele van den zelven, geweest ende gereezen is, ende nog werden ende rijzen mogten, doodt ende te niet te brengen, ende te blijven tot eeuwigen dagen, zoo consenteeren wy, dat die Steeden van Holland, te weeten: Haarlem, Leyden, Delft, Amsterdam, Goude, Rotterdamme, ende Schiedamme, ende elk byzonder, van nu voortaan hebben ende houden zullen alzulke manieren van wetten en Geregten te zetten ende ordineeren, als zy lange jaren by wijlen (zaliger gedagten) onzen ouden Vader, Hertoge Philips, en zeekeren tijd daar na gehad, ende gebruikt hebben.

Van den Steeden van Dordregt ende Briele.

Item, dat die van Dordregt, van den Briele ende oock die van Middelburg in Zeeland, zoo zy in der zettinge van der Geregte, in die Steeden van anderen naturen ende conditien zijn, zal elk een ordinantie overleeveren, ome naavolgende die zelve, 't geregt aldaar gezet te mogen werden, welcke manieren ende ordinantien van Wetten of Geregten van den voorsz. Steeden ende van elken byzonder, wy voor ons, onzen ooren ende naakomelingen toegelaaten, gelooven ende bezegelen zullen, die alzoo te houden, ende doen onderhouden.

houden eeuwelik durende, en daar toe elken van de voornoemde Steeden byzonder te doen expedieeren brieven in behoorliker forme.

Universiteit tot Loven.

Item, dat die van onzen Universiteit van Loven, haar Privilegien alzo niet en misbruiken, en, zonder onderscheid, eenen yegeliken in rechte aldaar niet en trekken, tot begeerten van allen haaren suppooosten, gelijck zy tot hier toe hen gepijnt hebben te useeren, maar willen wy en ordineeren dat een goede maniere en ordinantie by onzen Raade, en by goed dunken van onzen voorschreven Landen daar op gemaakt zy, daar by onze Onderzaten der zelver Landen, alzo by onredeliken wegen, met onbehoorliken koſten, niet meer gemolesteert, nochte getogen en worden.

Dat den Steeden Dagvaarden mogen houden.

Item, dat onze voorsz. Landen van Holland, Zeeland, ende Vriesland, of die Steeden van den zelven Landen onder malkanderen, ende ook met den Staten van onzen anderen Landen zullen mogen zoo dikke ende menigwerven hen dat believen zal, die een den anderen beschrijven, met malkanderen in dagvaarden en anders vergaaderen, ter plekken

daar

daar 't henluiden goed-dunken zal, omme aldaar te ſpreecken van zaaken der voornoemde Landen of Steeden, of eenige van dien aangaande, zonder daar op te moeten verwerven vorder conſent ofte oorlof van ons, ofte van onzen nakomelingen, of ook tegens ons daeromme te miſdoen, of tot begrijp geſteld te worden in eeniger manieren.

Dat men geen Officien zal mogen verpachten.

Item, dat men voort meer tot geener tijden geen Officien in onſen voorſz. Landen, hoedanig zy zijn, verpagten nochte verhuren en zal: maar zullen alle Officieren, wie zy zijn, die geen gegeeven Officie en hebben, dienen op reekeninge naar ouden herkomen, ende mits deezen hebben wy alle die Officien ende Dienſten van onſen Landen voorſchreven aan ons genomen, quijtſcheldende den Pagtenaars haaren Pagten, nae dat die zelve betaalt zullen hebben naar advenant van den tijd dat zy die Officien bedient hebben, uitgenomen die Schout-Ambachten in die Steeden van onzen voorſz. Landen van Holland, Zeeland en Vrieſland, die wy believen ende conſenteren zullen, tot begeerte van den zelven Steeden, eenige notabile ende bequame Mannen tot eene reedeliken pagte van nu voortaan te begeeven, ende doen bedienen, en zullen onzen voornoemde Steeden deezen

toegen-

teegenwoordigen Pagt van der Schout Ambachten zelve mogen houden, indien 't hen goed dunkt, of quijtſchelden, naavolgende dat voorſz. is. Zullen voort die Officien van den platten Landen doen bedienen by goede bequame Mannen ende notabile Perſoonen, op Reekeninge, gelijk voorſchréven is, betalende, ende voldoende alle oude receſſen op die voorſchreven Officien ſtaande, daar van men goede bewijſinge brengen zal mogen of die Officien den zelven, die oude receſſen daar op hebben, naa uytwyſinge haaren Brieven, laaten bedienen, ende gebruyken.

Dat men geen nieuwe Tollen opſetten zal.

Item, dat men geen nieuwe Tollen, wagt van Tolle, nog beſwaarniſſen van den zelven, voortaan opſtellen en ſal, dan by goed-dunken van den Staaten der voorſchreeven Landen, ende dat alle nieuwe Tollen, nieuwe wagten, of anckeragie in Zeeland, ende alle andere nieuwigheid ende beſwaarniſſe, ſonder conſent van den Landen, zeedert die huldinge van wijlen onſen ouden Vader die Hertoge Philips voorſchreeven opgeſet, of, ende te niete gedaan worde ende blijve.

Dat den Landen in haaren Koopmanſchappen zullen blijven.

Item, voort gelooven wy den voorſchreven Landen ende Ingeſeetenen van dien, in haare Koopmanſchap, Neeringe, ende oude Couſtumen, Vryheeden ende Handteeringe van dien, die zy dus lange gehad hebben, te houden, te ſtijven, ende te ſterken teegens eenen yegeliken die hen daar inne eenigh hinder, belet, vermindertheid, of ongebruik zouden willen doen, ende waer 't ſaake dat hen-luiden daar inne van eenigen landen of luyden wie die zijn, of weeſen mogen, namaals eenig belet, verminderdheid of ongebruik geſchiede, ende aangedaan worde, dat te wederſtaan ende hen-luiden af te doen, naar onſer magt en mogentheid.

Geen Oorloge aan te neemen, dan met conſent van den Staaten.

Item, dat wy, nog onſe Nakomelingen, geenderhande Oorloge, verweerende nog aanleggende tegens niemand aen neemen en ſullen, dan by goed-dunken van den Staaten onſer voornoemden Lande, ende als dan te weeten als 't Oorloge by goed-dunken der voorſchreve Landen aangenomen is, zoo zullen die Eedelen ende Leen-Mannen van on-

ſer

ser Graeflikheid der selver Landen Leen houdende, tot dienst van Waapenen van ouden tijden staande, uyt saaken van haaren voorschreven Leenen, gehouden wesen te dienen ofte te doen dienen op die paalen van Holland, Zeeland ende Vriesland, ende niet voorder, ende dat op reedelike wedden ende kosten van ons, ende onse Nakomelingen.

Ende zoo en sullen die Onderzaaten van onser wederpartye, in onse voorschreven Landen van Holland, Zeeland ende Vriesland, naa der Publicatie van den zelven Oorloge, geen geleyde voorder hebben, dan by goeddunken der voorschreeven Landen geslooten ende geraamd zal werden, niet tegenstaande alsulke Ordinantie van den geleide van XL dagen, als kortelik by den Staaten alle onser Landen, contrarie van defen van ons verkreegen is.

Ende indien Wy, of onse Naakomelingen tot eenigen tijde Oorloge aannamen, sonder goed-dunken ende Raad van den Staaten der voorschreeven Landen, zoo zouden die voorschreeven Eedelen, Leen-Mannen, Mans-Mannen, Steeden, ende platten Lande voorsz. alle te saamen, ende elk bysonder, ongehouden ende onbelast blijven ende zijn, van eenigen diensten, met Lijf of met Goed in den selven Oorlooge te doen, ofte te doen doen, niet tegenstaande eenige Ordinantie, nog ook Usancie by den leevenden Lijve van onsen voorsz.

Heere

Heere en Vader, Hertoge Caerle, of zijne Voorſaten gemaakt en onderhouden, contrarie van dezen. En zouden daar toe die genen, daar wy, of onze Nakomelingen, zonder goetduncken der voorſz. Landen, Oorlog tegens aangenomen hadden, vry, veylig, ongeveſt en ongehouden mogen varen, merren en keeren.

Duitſche Taale alleen te gebruiken.

Item, dat wy van nu voortaen geen Brieven open noch beſlooten in den voorſz. Landen zenden en zullen, dan in Duitſcher Tale, ende en zullen geen laſten daar op ſtellen, dan by conſente van den zelven Landen.

Geen Mandamenten tegens de generaale ofte particuliere Privilegien te verleenen.

Item, als 't gebeurt dat by ons, of by onzen Nakomelingen, of by onzen hoogen of particulieren Raade, eenige beveelen geboden of verboden uitgezonden worden, gedragende by middelen, of zonder middele, teegen generaalen of particulieren Privilegien van den voorſchreven Landen, of Steeden van den zelven, dat die beveelen, geboden, of verboden geen Stad en zullen grijpen nog hebben, maar zullen van onwaerden zijn, ende blijven, ende niet aſtringeeren, nog bedwingen den geenen, die daerinne gequeſt zouden moogen weezen.

De

De Kamer van Reekeninge zoo veel de Landen van Holland, Zeeland, en Vriesland aangaat, in Holland te mogen verleggen.

Item, dat die Kamere van die Reekeninge, die althans tot Mechelen legget, zoo verre den voorſchreeven Lande van Holland, Zeeland ende Vrieſland aangaat, in Holland geleid worde, ende blijve tot eeuwigen dagen, daar geborgt zullen werden alle die Regiſt'ren, Munimenten, Brieven, ende alle andere beſcheit, dat tot 'er voorſchreeven Kamer van der Reekeninge der voorſchreeven Landen behoorende is, omme aldaar te zijn ende te blijven, ſonder weeder uit den Lande mogen voeren, in wat maniere dat 'et waar. Des zullen wy, of onſe Naakomelingen, Graaven of Gravinne van Holland, in onſen voorſchreeven Land weeſende, die Reekeningen mogen doen hooren, daar 't binnen den zelve Landen van ons believen zal, voor ſulcke Committeerde, zijnde van den voornoemden Lande, als ons goed dunken zal.

Leens-Leenen.

Item, dat alle Leens-Leenen die men houd van eenige particuliere Heeren of Leen-mannen, aan den ſelven immediate Leen-Heeren, ende

ende aan niemand anders, zijn ende blijven, ende tot haaren dienſte ſtaan zullen, zoo dat van ouds gewoonlik is te geſchien, ende anders niet, zonder in conſequentien te trekken, ende ook niet tegenſtaande die Ordinantie ende Uſantie by tijden van onſen voornoemden wijlen Heere ende Vader, Hertoge Karel gemaakt ende gebruikt, contrarie van deeſen, van welke Ordinantie van den voorſz. Leens-Lenen of Mans-Mannen, een Regiſter gemaakt is, leggende onder den Regiſter-Meeſter van Holland, 't welck wy ordineeren overgebragt te weeſen, ende te blyven onder die voorſz. particuliere Leen-Mannen.

Dat elk zijn Zee-driftige goeden mag aanvaarden, mits betaalende redelik Berg-loon.

Item, ſoo wanneer eenige Scheepen by wat ſaaken dat 'et zy, ter Zee verlooren worden, dat een yegeliken als dan zijn goed daar uit komende, by der Zee, of anders ſtrangde drijvende, of ook by andere Luiden gebrogt weeſende, ſal mogen vry aantaſten, ende zijn profijt daar meede doen, in wat plaatſen of Landen in die onderdanigheyd ende Heerlikheid van ons ende onſe Naakomelingen die voorſchreven goeden gevonden mogten werden, betaalende reedelik Berg-loon den geenen die gevonden of behouden hebben.

Maake-

Maakelaardyen, en Excijſen, &c.

Item, dat alle Maakelaardyen, die den Steeden van ouds toebehoort hebben, ende van onſen ouden Domeinen niet en zijn, Excijſen ende andere ongelden, hoe die genoemt mogen weeſen of worden, by den Steeden onſer voorſchreven Landen, om haaren laſt te vervallen op die Ingeſeetenen der zelver Steeden opgeſteld, of nog in toekomende tijden op te ſtellen, aen den zelven Steeden, ende elk in den haaren blijven ende toebehooren ſullen, zoo zy van ouds geweeſt ende den zelven toebehoord hebben, omme haaren laſt ende renten daar meede te moogen vervallen ende betaalen: ende en zullen wy, nogte onſe Naakomelingen tot geenen dagen regt, actie, nog toeſeggen daar in hebben, nog behouden.

Koſteryen en Klerken-Ambachten, &c.

Item, dat alle Coſteryen, Klerk-Ambagten, Scholaſteryen, Bood-Ambagten, Kamer-bewaarders, alderhande Maaten, ende alle andere Officien, hoedanigh die wezen mogen, in den voorſchreven Landen ende Steden van den zelven, weezen, ſtaan ende blijven zouden eewelik, ter gifte ende diſpoſitie van den geenen, het zy van de Ridderſchap, of Steden der voorſchreve Landen, daar zy die naaſte vijftig jaren voorleden afgege-

gegeven, ende uyt krachte van der ſelver gifte, beſeeten ende gebruikt zijn geweeſt, zonder te trekken in conſequentie 't gunt dat by Hertoge Philips, of onſe lieve Vader voorſz. by tijden van der gifte ende diſpoſitie der voorſchreven Officien geſchiet mach zijn, dat voor haaren tijd eer zy Heeren der voorſz. Landen geworden waaren, niet te weeſen en plag, welke giften contrarie van deeſer Ordinantie by den voorſchreeven Hertoge Philips, of Karels tijden gegeeven, dood ende niet weſen, ende blijven zullen. Ende indien in toekomende tijden, by inadvertentie of anders hoe dat 'et zy, eenige giften van ons, of onſen Naakomelingen van den voorſchreven Steeden goede, in den leſten voorſchreeven puncten begreepen, of ook van den voorſz. kleyne Officien, contrarie deeſer Ordinantie gedaan ende gegeeven worde, zo zal die zelve gifte, nu als dan, ende dan als nu niet ende van geenre waarden zijn, en blijven, tot eeuwigen dagen.

Staalen ende Viſſchen.

Item, dat een ygelik van den Steeden onſer voorſz. Landen van Holland, Zeeland ende Vriesland, alle die Staalen, die in den Watere ende Rivieren der voorſz. Landen, om Viſſchen te vangen, geſet worden, wien dat zy toebehooren, uit ende op, ſonder verbeuren ſullen mogen trekken, ende te niet doen, naa-

vol-

volgende zeeker Privilegien, die eenigen van den voorſz. Steeden daar af hebben, zoo by den zelven Staalen dat voedſel van den Viſſche grootelijk ende veel verſmoort, ende niemant te goede en wort, daar by die voorſz. Wateren ende Riviere zonder Viſſche worden ende blijven, ende ook die Koopman, door die ſtroom, voorby die Tollen leydende, dikwils in vreeſen van zijnen lijve is.

Nieuwe Munten ſlaan.

Item, dat men voortaan nieuwe Munte ſlaan ende ordineeren zal, ende ook die penningen hoogen ende laagen by advijs van onzen Raad, ende by goed-dunken van den Staten onzer voorſz. Landen, op alſulke verbeurteniſſe en peene, als in Braband en in Vlaanderen daar op geſtelt ende geordineert zal werden, ende zal die Munte van Holland na ouden herkomen te Dordrecht gehouden worden.

Schrijf-geld, en Zegel-geld.

Item, dat men van geenen Schrijf-geld, noch Zeegel-geld, als men eenige Leenen ontfaat, noch oock van den Zeegel van ſententien, of acten, gegeeven by den voorſz. Raad van Holland, geven, ontfaan, noch betalen en zal, dan by ordinantie van den zelven Raad, en goed-dunken der voorſz. Landen.

Confirmatie van Brieven gegeven by Hertog Philips.

Item, dat alle alſulcke Brieven, als wijlen Hertoge Philips voornoemt gegeeven heeft, het zy van Officien, hoedanig die weeſen mogen, in recompenſatie van eenige dienſten, van receſſen, of anders, ende daer of in poſſeſſie ende gebruik hebben geweeſt, tot den overlijden van den voorſz. Wijlen Hertoge Philips, ende naderhand verandert ende ontvreemt zijn geweeſt by wijlen onſen voorſz. Heere en Vader, dat die ſelve brieven van waarde zullen weſen, en dat die geene, die de zelve brieven daer af hebben, of haare Erfgenaamen, het zy te Lijve, ofte anderſins, die volkomen poſſeſſie of gebruik daer af hebben zullen, gelijk zy hadden by leevende Lijve van den voorſchreven Hertoge Philips, of ten minſten van ons weeder hebben ſullen alſulke penningen of renten, als naer uytwijſing haare Brieven, die zy op die zelve Officie ſtaande hebben.

In Reekeningen van 't inkomen en uytgeven van der Steeden goeden, houd de Grafin geen gezag.

Item, dat alle Reekeningen van den inkomen ende uytgeeven van den Steeden goeden der voorſz. Landen gedaan, gelooft, ende ge-

gesloten naa ouden herkomen, of die nog in toekomende tijden gedaan, gelooft, en gesloten sullen werden, na den zelven ouden Heer komen, blyven zullen vast ende gestaade. Ende en zullen wy, nog onse Naakomelingen tot geenen tijden eenig seggen daar in hebben, nog houden, nog die zelve Reekeninge, alzoo gedaan, mogen doen retracteeren, of weederleggen, nog tot laste setten den geenen, diese in der manieren voorschreven gedaan sullen hebben, of haaren Erven ende Naakomelingen; maer sullen daer af onbelast zijn ende blijven tot eeuwigen daagen.

Prelaturen.

Item, dat men geen Prelaturen, of Beneficien, in toekomende tijden voortaan geeven en zal.

Het Land van Stryen zal altijd een Lid van Holland zijn en blijven.

Item, dat dat Land van Stryen zal altoos zijn ende blijven een Lid van den Lande van Holland ende met den selven naa der manieren als die gewoonelik zijn te betalen, ende anders niet, naa haaren advenante, in allen beeden, kosten, lasten, ende diensten, gelden ende contribueeren, niet tegenstaande dat in voorleeden tijden van beeden ende anders, contrarie van desen geschied mag zijn.

Beeden van den Landen, waar in die vry zijn, die niet geconſenteert en hebben.

Item, indien eenige Beeden ons, of onſe Naakomelingen, in toekomenden tijden by eenigen van den voorſz. Landen of Steeden van den ſelven geconſenteert ende belieft worde, zoo zouden nogtans die andere platte Landen ende Steeden, die in den zelven Beede niet geconſenteert nog belieft en hadden, ongehouden ende onverbonden zijn ende blijven, yet daar in te gelden, contribueeren of betaalen, niet tegenſtaande ook dat die meerendeel der voorſchreeven Landen ende Steeden daar inne geconſenteert ende belieft hadden.

Als de Heere eenige Beeden verſoekt; zal by ſelfs in Perſoone komen binnen de drie Provintien.

Item, indien wy, of onſe Nakomelingen, in toekomende tijden eenige Beeden of andere ſaken, komende tot laſte der voorſz. Landen, begeeren zouden willen, dat wy, of onſe oudſte Oor, als dan gehouden zullen zijn zelve in Perſoone te komen ende te verſchijnen ten gewooneliken ende behoorlike plekken in ende binnen den voorſz. Landen van Holland, Zeeland, ende Vrieſland, elks in den haaren,

ren,omme aldaar onzen eiſſche ende begeerte te openen, ofte te doen openen, ende antwoorde te ontfaan, zonder die voorſz. Landen of haare Gedeputeerden buyten 's Lands te beſchrijven ende te doen komen.

Den Dijk van Weſt-Vrieſland en Kermerland.

Item,omme dieswille dat die bewaarniſſe van den Landen van Weſt-Vrieſland en Kermerland,legget ende hanget aan den Vrieſen-Dijk ende aan de bewaarniſſe van dien. Ende alzo in den genen die het Regement op ten voorſz. Dijk tot dezer tijd toe gehad hebben, veel verſuimeniſſen ende gebreeken gevallen zijn, daar by dat die voorſz. Landen in grooten vreeze geweeſt zijn, ende nog meer doen zouden, zo daar inne niet voorzien en worde: Soo conſenteeren ende willekeuren wy, dat die Steedehouder ende den Raaden die wy ſtellen ſullen in onzen Lande van Holland, magt hebben zullen een Ordinantie te maaken op den voorſz. Dijk,by raade ende advijſe van den Dijk-Grave ende Hijm-Raaden van Rhijnland, en van den Steeden van Haarlem, Leydē, Amſtelredam, Alkmaar, Hoorn, Medenblik, en Enkhuizen, dragende tot behoudeniſſe van den voorſz. Dijk, en van den Lande daar onder geleegen,en dat onze voornoemde Steedehouder ende Raaden van Holland altijd die Dijk-Grave ende Hooge

Hijm-Raaden op ten voorſz. Dijk ſtellen, ende verſtellen zullen, by Raade, advijſe ende goed-dunken, ende tot vermaninge van den voorſz. drie Steeden, als Hoorn, Enkhuyſen ende Meedenblik, als die voorſz. Steeden dat aan onzen voorſz. Steedehouder ende Raaden van Holland verſoeken ende vermaanen zullen, ende dat die voorſz. Dijk-Grave gehouden zal weezen, om die haaſtige periculen die dageliks by tempeeſte ende onweeder aan den voorſz. Dijk vallen ende gebeuren, in de Stede van Medenblik ~~woonachtig~~ weezen zal. Ende wes onze Steedehouder en Raade van Holland, hier inne doen by Raade, adviſe, ende in der manieren als voorſz. is, ſtand houden ende van waarde weezen zal, gelijk of dat by ons, of by onſe Naakomelingen gedaan waare.

In Zeeland mag niemand gevangen worden over civile zaaken en breuken, ten zy hy verwonnen zy ten Vyerſchare.

Item, dat onze Rentmeeſters, Baeljuwen, nog niemand anders van onſen weegen eenige Poorters, Poortreſſen, of Ingezeetenen van Zeeland zullen mogen vangen, nog doen vangen van civile zaaken ende breuken, ten zy dat die Perſoonen eerſt verwonnen zijn ter Vyerſchaare, náar den Regte van den Plekken, alzoo dat behoort, uitgenomen van on-

zen

zen Domeinen, nog desgelijks ook Luyden van buyten, die borge ende zeekerheid stellen mogen, daar die Heere ende Partyen aan bewaard zijn. Ende zoo wie gevangen gebrogt word in 's Graven-Steen van Middelburg, of elders, van Crymen, die zal die Heer gehouden weezen ticht te geeven binnen den derden daage naa dat hy gevangen is, of by gebreeke van dien, dat Burgemeesters ende Scheepenen met der meester meenigte van hen-luiden dien daar 't eynden sullen mogen ontslaan uit der voornoemde Vangenisse, zonder verbeuren.

Vrugten, &c. Ontweldingende, mogen gevangen en vastgehouden werden tot darze betaalen.

Item, zoo wat bestellen Vronen, of Berieden gedaan worden by Baelju, Burgermeesters en Schepenen over Zeelant, elk in 't zijn, aan eenigerhande goeden, 't zy vrugten of anderen, uyt-versoeke van Persoone of Persoonen, ende iemand die goeden ontweldigde, ende wegvoerde boven regt, zonder consent, of wille van den Klagert, dat men die Persoone of Persoonen wie zy zijn, zal mogen haalen over al Zeeland, daar 't van noode weezen zal, en brengen gevangen in 's Graven-Steen, tot haaren kosten by den Rentmeester, Baelju, ofte haaren Steedehouders, ofte Dienaars, ende zy zullen aldaer gevangen

blijven, ter tijd toe dat zy partyen voldaan ende vernoegt hebben ſullen, behoudelik allen Steeden en Vryheeren haars regts.

Niemand en mag van de Vonniſſe geexecuteert worden.

Item, dat wy, of onſe Naakomelingen, niemands Goed, Leen, nog Erven binnen onſen voorſchreven Landen van Holland, Zeeland, ende Vriesland, tot onſer Tafele leggen en zullen, nog niemand by proviſie uyt zijn poſſeſſie ſtelle: Maar zullen, naa dat die nature ende conditie van de goeden zijn zal, eerſte verwonnen, ende daar naa geexecuteert werden, naavolgende die rechten en couſtumen van den Landen, Steeden ende Plekken, daar die ſententie of condemnatie gegeven, of gedaan zal worden.

Twee Rentmeeſters in Zeeland.

Item, dat voortaan in onzen Lande van Zeeland twee Rentmeeſters weeſen zullen, daar die een reſideeren zal in Middelburg Beweſter-Schelt, ende den anderen tot Ziericzee Beooſter-Schelt, behouden die van der Thoolen daar af haare oude couſtumen.

Zel bernen.

Item, dat wy voortaan geene Brieven noch oorlof geven en zullē Moer te delven om Zel

daar

daar af te bernen uit der erven, die in den voorſchreeven Landen van Holland, Zeeland, ende Vriesland, binnen de bedijkte Landen leggende zijn, ende alle Octroyen contrarie dezer Ordonnantie verleent, zullen zijn dood ende te niete.

Den Landen in haaren ouden groote te houden.

Item, dat men die voorſchreeven Landen in haaren ouder groote ende paalen zál houden, ende doen houden.

Doodſlagen.

Item, dat alle Doodſlagen die geſchieden binnen of buiten den Landen van Zeeland, die ontſchuldige Magen zullen terſtond bevreed weezen, ende dat voor Eedele, Oneedele, ende Baſtaerden, te weeten, dat alle onſchuldige Magen, die niet in Velde ende vaarde geweeſt en zijn, bevreed zullen weezen ſeſſe weeken lang, ende wie hier over miſdede, dat zal men aan hem verhaalen, of hy vreede zelver metter hand gebroken hadde, en t'einden die voorſz. ſeſſe weeken, zoo zullen die ontſchuldige Magen eeuwelik gezoend ende bevreed blijven naa alle manieren, gelijk het Privilegie dat onze Landen van Holland ende Vriesland, van Hertoge Philips voornoemd daar op verkreegen hebben, inhoud ende begrijpt.

Elk mag zijn goed, dat hem ontſtoolen is, aantaſten.

Item, dat alle Ingezeetenen der voorſz. Landen van Holland, Zeeland, ende Vriesland, zullen metten Heere van der plekken mogen aanvaarden haare goeden, hen-luiden ontſtoolen, ontdraagen of anders ontvreemt, tot allen plekken daer ſy die betrappen, achterhaalen of bevinden zullen mogen, zonder verbeuren.

Dood-Vondelingen, en Drenkkelingen.

Item, geene Berieders, nog andere Officiers in onzen voorſz. Landen, hoedanig zy zijn, en zullen mogen iemand moleſteren van lijf, ofte van goede, daer men iemand dood vind, onder dexel van dien, dat die doode hem zelven verdaan en gedood zoude hebben, ten waare dat men eerſt wetteliken bevonde, dat die perſone hen zelven met opzetten wille, ende met boosheid verdaan hadde. Ende men zal eenygelik uitten waatere mogen trekken, die men daar inne vind, hy zy leevende of dood, zonder verbeuren, maar indien hy dood bevonden word, zoo zal men weeder metten voeten in 't waater leggen.

Dat de Ambachts-Heeren van Zeeland verboden mogen maken in hunne Vryheden by Scheepenen aldaar.

Item, dat die Ambachts-Heeren van Zeeland zullen mogen verboden maaken binnen haren Parochien ende vryheden by Schepenen aldaar, tot nutſchap, oorbaar ende profijt van der zelver Parochien, bedragende tot tien pont zwaarten toe, of daar beneeden, indien daar iemand teegen breukte, of dede, daar af zoude hebben van dier verbeurniſſe, te weeten, de Grave dat derdendeel, d'Ambachts-Heere een derdendeel, en die Baelju-Schout ende Schepenen aldaar een derdendeel, behouden die Steeden haaren Regten, Keuren ende Privilegien, en voor deeze boete zal die Ambachts-Heer of zijn Dienaars die breukige mogen aantaſten, ende vangen.

Dat men d'Onderdaanen niet zetten mag voor eenige Tollen dan voor hun regte Tol.

Item, dat men niemand van den Onderzaaten van onze voorſchreeve Landen binnen Steeden, ende daar buiten houden nog zetten en zal voor eenigen Tol, van eenigerhande zaaken, dan voor zijnen geregten Tolle, of voor die boeten daar aan kleevende.

Præscriptie vrye Goederen.

Item, alzoo die Ingezetenen der voorsz. Landen, van haren Leenen, en erffelike goeden vervreemt zijn geweest, by inbreeken van Lande, van Oorloge, van brande, en anders, zoo zullen zy die goede gebruiken, daar zy den tijd van een derdendeel van hondert jaren, of langer in bezitte en possessie geweest zullen hebben, tot den tijd toe, dat zy met regte daar uit gewonnen zullen worden, ter plaatsen, en zo dat behoort.

Doodslagen, quade feyten en Vredebraake, waar te berechten in Zeeland.

Item, om te beletten alle quaade feyten van Doodslagen, Vredebrake, kraft van goede straffeneringe en anders, die dageliks veele in den Lande, en sommige Steeden van Zeeland gebeuren, mitsdien dat men van Doodslagen, Vredebraak, kraft van goede, straffeneringe, en anders niet en plegte te berechten, dan ter hooger Vyerschare van Zeeland, die dikke zeer lange vertoeft eer die gehouden werd, daaromme die Doodslagers, Vreedebrekers, Kraftdoenders, ende andere te bouweliker misdoen, op hope, alwaar't dat zy gevangen worden, dat zy by uitbreeken van gevangenisse, by verborgen, of anders uytkomen mogten;

mogten: Soo zullen voortaan alle goede Steeden, namentlik, Remmerzwale, Tholen, Goes, Cortkene, Vliſſingen, Brouwers-haaven, ende andere die 't begeeren, ende van noode zijn, binnen haare vryheid mogen regt ende Juſtitie doen, van doodſlag, vreedebraake, kraft van goede, ende van ſtraffeneerinige, gelijk zy van allen anderen quaden feiten gewoonlik zijn van doen. Ende of gelijke feyten ende miſdaaden van doodſlagen, vreedebraaken, ende anders, als voorſz. Staat op 't platte Lande, of in die Dorpen van Zeeland geſchieden, zoo zullen die Rentmeeſter van Beweſter-Scheld, ende van Beooſter-Scheld, haare Steedehouders, ofte haare Dienaars, elk in zijnen bedrijve gehouden zijn, dien voorſz. Miſdaadige te vangen, ende te brengen in den Steen, te weeten die gevangen werden Beweſter-Scheld, in Middelburg, ende die gevangen worden Beooſter-ſcheld, te Ziericzee, omme die aldaar geregt te werden by den Burg-Graave van Zeeland van haare miſdaad als voorſz. is, by wijſdom ende vonniſſe van geſwooren Mannen van den voorſz. Lande als voorſchreeven is. Ende omme deeze Juſtitie te volkomen, zoo zal men by den Raade van Holland, ende by den Staaten van Zeeland, daar toe ordineeren twaalf geſwooren Mannen, te weten, zeeven Beweſter-Scheld, ende vijf Beooſter-Scheld, den welken Burg-Graye ende

Mannen men by den Raade ende Staaten ordineeren zal, zoo reedelike wedden, als daar toe dienen zullen, ten koſte van den voorſz. Lande van Zeeland, indien die Miſdadige niet goeds genoeg en hadden omme die voorſchreeven wedden te betaalen, behoudelik die Steden van Middelburg, Ziericzee, ende alle Vryheeden in 't voorſchreeven Land, haars regts Keuren, Handveſten ende Privilegien.,

Duiſteren puncten in den Keuren van Zeeland te regten.

Item, alzo veele puncten ſtaan in den Keuren van Zeeland die zeer oud, ende duiſter te verſtaan zijn, zoo ſullen wy, ten verzoeke van den Staaten van Zeeland ordineeren twee Perſoonen van onzen Raade van Holland, omme by den zelve Staaten die voorſchreven puncten die duiſter zijn, te helpen vermaaken, ende tot beeteren verſtande te ſtellen, om dien Gemeenen oorbaar van den voorſchreeven Lande.

Vonniſſen in Zeeland, by 't meerendeel van Mannen geweezen, hebben hunnen voortgang.

Item, dat alle Vonniſſen die in toekomenden tijden by Mannen van Zeeland gewijſd zullen werden, dat die haaren voortgang hebben zullen, by den meeſten gevolge van ſtemmen van den voorſchreeven Mannen.

Loſſin-

Loßingen van Tienden in Zeeland.

Item, dat voortaan voor die Loßinge of verheffinge vanden Tienden van Zeeland, die men van den Grave houd, niet meer betaalen en zal, dan voor elk pond ſwaarten twintig groot Vlaams, na ouder Couſtumen.

Ambachts-Heerlickheden in Zeeland.

Item, als eenig Ambacht of Heerlikheid van Zeeland verſterft van den Vader op den Zoon, of Zoonen, die zullen 't ontfangen binnen den jare van den Grave, of zijnen Rentmeeſtere, daar 't onder geleegen is, ende die Rentmeeſter zal 't op dien overzetten ten Boeke, elk gemeet om een halven grooten, ende vielder gebrek in der verleeningen van 's Heeren weegen, zoo zal die geene daar 't goed aan geſtorven is, gaan ter plaatzen daar men pleegt die Vierſchare te houden, in kenniſſe van drien 's Graven Mannen, en van hen Brieven neemen, dat zy bereid zijn haar Leenen te ontfangen, en alle te doen, dat zy, van rechts wegen, ſchuldig zijn te doen: En hier mede zullen zy haar goeden bezitten zonder eenige ſchade daar af te lijden, ter tijd toe dat men 't hen verleenen wil, en dan zullen zy 't ontfangen als recht is.

Ambach-

Ambachten aan den Grave verſtervende.

Item, alle Ambagten of Heerlijkheden van Zeeland, die verſterven aan den Grave, heeft die geene daer die goeden af verſterven, geen Zoonen en Dogteren achtergelaten, zoo zullen die Dogteren dat Ambacht of Heerlikheid met zijnen gevolge mogen loſſen tegens den Graave of yemand anders, ende en heeft hy geen Dogteren gelaten, zoo zal 't mogen loſſen de oudſte ende de naaſte Man-hoofd van der Maagſchap van der Swaard-zyde, op dat hy wil, ende en wil hy 't niet loſſen, zoo zal die oudſte ende naaſte Man-hoofd van der Swaard-zijde daar naaſt aan-volgende, mogen loſſen, en alzoo voort van Man-hoofde te Man-hoofde, alzoo lange als 'er eenige zy binnen der Maagſchappen van der Swaard-zijde. En is 'er niemand van der Zwaard-zijde die dat loſſen wil, zoo zal 't mogen loſſen die oudſte en naaſte Man-hoofd van der Moeder-zijde, en alzoo voort ſoo zullen mogen loſſen die Man-hoofden van der Moeder-zijde, van graade tot graade, als 't van der Zwaard-zijde geſchreven ſtaat, en men zal voor elk gemeet Ambachts, met zijnen gevolge, dat tot heelen ſchoote ſtaat, en te Boeke het derde gemeet vry ſtaat, den Grave betalen andeshalf pont ſwaarte, en voort zoo zal men van elk gemeet dat tot halven ſchoote

te

te ſtaat, naa der beloope ende advenante, den Grave alzoo veel betalen, ende dat half Schot heeft, ende 't derde gemeet ten Boeke vry ſtaat, daer af zal men den Grave geeven voor elk gemeet XV. penningen groot, en alzoo voort na den advenante, naa dat'et vry heeft, ende ten Boeke ſtaet, ende en heeft dat Ambacht geen vry, zoo zal men elk gemeet mogen loſſen om X. ſchellingen, indien dat men 't loſſe wil. Ende zoo wat Ambacht dat men loſſen wil, dat zal men loſſen binnen eenen halven jaare, naa dat verſtorven is. Quaam 't ook alzoo dat een Weeskind deeze goede loſſen zoude, zo zalze des Wees-kinds Voogd voor hem loſſen binnen den voorſz. halven jaare, alzo voorſz. is, alzoo verre als 't Weeskind, reeder haaven ende renten genoegh heeft, dat Ambacht meede te loſſen. Doet die Voogd dat niet, zoo zal dat Wees-kind zijne ſchaade mogen verhaalen op zijn Voogd, als 't zijn jaaren hebben zal.

Verkoopinge van Leed-goederen, Ambachten, of Thienden in Zeeland.

Item, zoo wanneer een Man zijn Leengoeden, Ambacht of Thienden in Zeeland verkoopen wil, of moeſte, by kennelike laſt of armoede, daar op hy eerſt zal moeten verwerven en verkrijgen conſent van ons, of van onzen Nakomelingen, of onzen Officieren, zoo zal die Rentmeeſter, indien gevalle, ge-

gehouden zijn dat Ambacht over te zetten, om twee grooten van den gemeete ten geheelen ſchoote, ende eenen groote van den gemeete ten halven ſchoote, zonder meer daer af te neemen, en van den tienden, ende Leen-Landen zes grooten van den gemeete.

Dat deeze puncten onverbrooken gehouden zullen werden.

Item, indien eenige van den voorſz. articulen of puncten in eenige Steden der voorſz. Landen ingebrooken worden, dat dies niet tegenſtaande, die zelve Privilegie in alle zijn articulen ende puncten in alle den anderen Steden ende Dorpen der voorſchreven Landen onverbrooken gehouden zal werden.

Dat dit Privilegie niet en zal anderen Steeden in haare Privilegien ende Couſtumen naadelig zijn.

Item, dat men alle die voorſz. articulen ende puncten, ende elk byzonder verſtaan zal, behouden alle die voorſz. Landen, Ridderſchap ende Steeden, ende elke Steede byzondere, in allen haaren Regten, Privilegien, Handveſten, Couſtumen, Keuren ende ouden herkomen, niet teegenſtaande dat die zelve by tijden van onzen voorſz. wijlen Heere ende Vader ingebrooken mogen weezen, die welke wy in onze Huldinge belooven en ſweeren

zullen

zullen den voornoemden Landen ende Steten in 't generaale, en elken in 't zijne in 't particulier wel t'onderhouden ende doen onderhouden, zonder eenig gebrek, mitsgaders ook zulke redelike provisie als elke Steede in den zijne ten zelven tijde behoeven ende verzoeken zal.

De Cancelier ende die van den grooten Raade, zullen Eed doen in den aanvang hunner Officien.

Item, zoo zullen onze Cancelier, mitsgaders ook die van den grooten Raade, van ons, ende van onzen Naakomelingen, Graven of Gravinnen der voorsz. Landen van Holland Zeeland ende Vriesland, als zy totten voorsz. Officien ontfangen worden, haaren behoorliken Eed doen, ende elk van hen-lieden byzonder gelooven ende zweeren dat zy onze Hoogheid ende-Heerlikheid bewaaren zullen, ende desgelijks alle die voorsz. puncten, articulen, ende Provisie, en elke byzondere, mitsgaders ook alle der voorsz. Landen en Steeden-Regten, oude en nieuwe Privilegien, Coustumen en herkomen, den zelven Landen en Steden onverbreekelik zullen onderhouden en doen onderhouden. Zonder des te laaten in eeniger manieren, of om wat zake dat 'et zy, en zal 't zelve altoos zijn en blijven een artikel van haaren voorsz. Eed.

Dat

Dat den Stadthouder ende Raaden zullen Eed doen.

Item, in gelijken zullen onze Steedehouder, of overſte Officier, die by tijden wezen zal in den voorſchreeven Landen, mitſgaders onze Raads-luiden der zelver, ende elks byzonder in 't Ontfangen van haare Officien, eenen gelijken Eed doen, als voorſchrevē is.

De Briele en het Land van de Voorne genieten ook dit Privilegie.

Item, alzoo van der Steede van den Briele ende Lande van Voorne, contentie ende geſchil is, tuſſchen den Lande van Holland aan d'een zijde, ende den Lande van Zeeland aan de andere zijde, welken van den voorſchreeven Landen dat toebehoorende is, zoo zal die Steede van den Briele, met den Lande van Voorne voornoemd in den voorſchreeven proviſien, articulen, en puncten mede begrepen zijn, omme die zelve te dienen voor hen, als toebehoorende eenen van den voorſchreeven Landen.

Welke puncten ende articulen voorſz, ende elks byzonder, wy by advijſe ende goeddunken van onzen Neeve ende Oom voorſchreeve, mitſgaders ook van onzen grooten Raade, om die welvaart, ruſt, vreede, ende neeringe van onzen voornoemden Landen, en

om

om meenigen trouwen dienſt, die die Ingezeetenen van den zelven onzen voorzaaten dikwil gedaan hebben, ende hoopen zy ons, onzen Erven ende Naakomelingen nog doen zullen, gelooft hebben, ende met deezen tegenwoordigen Brieve gelooven in goeden trouwen voor ons, onze Oors ende Naakomelingen, onzen voornoemden Landen van Holland, Zeeland, Vriesland ende den Onderzaaten der zelver ende haren Naakomelingen, en elken van hen byzonder tot eeuwigen dagen, goed, vaſt, ende geſtendig te houden, zonder verbreecken, ende zonder daar tegens te komen, te doen, ofte doen doen, of ook te laaten geſchien, in eeniger manieren, willende en conſenterende, indien by inadvertentie of anders, hoe, ende in wat manieren dat het waare, eenige Brieven open of beſlooten, hoe dat wezen mogte, contrarie van deezen in toekomende tijden gegeeven worde, of (dat God verhoeden moet) contrarie van dezen gedaan ofte ingebrooken worde, dat dat dan als nu, en nu als dan, niet ende van geenre waarden zy, ende blijve tot eeuwigen dagen, ende niet aſtringeere den geenen, die daar inne gequetſt zouden mogen zijn. En want men in diverſcher plekken van deze voorſz. Privilegie en Brieven te doen zal hebben, zo willen wy totten *vidimus* van dezen gemaakt, onder Zegel autentijk, of tot der copie hier af gecollationeerd ende geteikend metter hand van eenige

onzen

onzen Secretarisen, zulken geloove geven zy, als deezen principale en orginaale Brieve, des te getuigen, ende tot eewigen vastigheid hebben wy uit onzer rechter wetenheid onzen Zeegel hier aan doen hangen, en tot meere zeekerheid, approbatien en autorisatien der dingen ende zaken voorsz. hebben gebeeden onzen lieven Neve den Hertoge van Cleven, en den Heere van Raavesteyn voornoemt, dat zy haare Zeegelen by den onzen aan dezen brieven hangen willen, ende als van onzen Oom van Ludik, mits zijner absentie, ende om de expeditie ende korthede van dezer zake, wy hebben hem daar van verdraegen, ende verdragen ende houden dat alzoo vast, ende van zulker waerden, als of hy dat met ons bezeegelt hadde. Ende wy Jan Hertoge van Cleven ende van der Marken, ende Adolf van Cleven ende van der Marken, Heere van Ravesteyn boven genoemd, hebben ter begeerte van onzer Nichten den Hertoginne dat alzoo gedaan. Gegeven in onzen Steede van Gent, op den veerthienden dag in Maerte, in 't Jaar ons Heeren, duizend vier hondert sesenseventigh. Aldus geteikend by mijne Jonkvrouwen den Hertoginne in haare Raad, aldaar die Hertoge van Kleve, die Bisschop van Ludicke, Hertog van Bullion, Heere Adolf van Kleve ende van der Marken, Heere tōt Ravesteyn, Steedehouder Generaale, die Graave van Wijnsestere, Heere van Gruythuse,

Meester

Meester Jan de la Boverie, Heere tot Wiere, die Presidենt van der Reeken-Kameren, ende meer andere tegenwoordig waren. Onderstond getreikend: *de le Berge.*

Ende alzoo de Staaten van Holland, en West-Vriesland &c. Ten tijde des Graaven van Leycester, de oude forme van regeeringe deezer Landen, zeer beknopt hebben beschreeven, zal ick deze Inleidinge daar mede besluiten.

DE Ridderschap, Eedelen ende Steeden van Holland en West-Vriesland, representeerende de Staaten van den zelven Lande, wel en rijpeliken, naer voorgaende communicatie, deliberatie, ende rapport, onder den Eedelen en in de Vroedschappen van den Steeden gehouden en gedaen, op den jegenwoordigen Staat des Lands: hebben, volgende haaren Eed ende pligt, noodigh geagt, den wettigen Staat der Landen van Holland en West-Vriesland by deezen te oopenen, op vast betrouwen dat een ygelik die deeze zal zien, daar van zal oordeelen, zoo onpartydeliken en vreedzameliken, als den bedroefden Staat deezer Landen is vereisschende.

Het is kennelik dat de Landen van Holland met West-Vriesland en Zeeland, zijn tsedert den tijd van 700. jaaren herwaards gegegeert ende gericht geweest by Graven ende Gravinnen, den welken by den Ridderschap,

Eede-

Eedelen ende Steeden, repreſenteerende de Staaten van den zelven Lande, de Heerſchappye ende de Souverainiteit der zelver Landen wettelik is opgedragen en gedefereert geweeſt, die ook met zulke diſcretie ende matigheid hen gedragen hebben in haare Regeeringe, dat de zelve nooit hebben gediſponeert van Oorloge aen te nemen ofte pais te maaken, ſchattingen, ofte contributien over den Landen te heffen, ofte van eenige andere zaaken den Staat der Landen betreffende (hoewel de zelve nogtans van goeden Raad van den Eedelen en Ingeboorenen van den Lande ordinare waren verzien) zonder advijs en conſent van den Eedelen ende Steeden van den Lande, die t'elken daar op werden beſchreeven en vergadert, ende hebben booven de voorſchreeven Raad, d'Eedelen en Steden van den Lande t'allen tijden en in alle zaaken gegeeven favorable audientie, volkomen geloof, ende goede reſolutie, op alle 't geene de zelve immermeer hadden te vertoonen den Staat ende welvaaren van de Landen eenigzins betreffende.

't Welk als geweeſt zijnde een gantſch wettige Regeeringe, zoo zeer als oit eenige andere is bevonden; heeft voortgebragt vrugten die merkelik, ende zonderlinge tot eere ende reputatie van den voorſz. Graaven, mitſgaders welvaart der voorſz. Landen, ende van de Ingezetenen der zelver hebben geſtrekt,

als

als boven alle anderen, dat de Graven van Holland, Zeeland ende Vriesland, op de Heerschappye van zoo kleynen begrijp, zijn geweest by alle Princen ende Potentaten van 't Christenrijk, niet alleen inzonderlinge respect, eere ende reputatie, als blijkt by de hoge Aliantien van Houwelijken, die zy hebben gemaakt by na met alle de magtigste Koningen en Potentaaten van 't Christenrijk, ende dat in den Iaare 1247. Koningh Willem de tweede van dien naame is gekooren victorieus Roomsche Keiser, maar ook, dat de zelve by naa altijd zijn geweest victorieus over hare vyanden: de paalen van de zelve Landen zeekerlijk teegen alle haare vyanden (hoe magtig die waaren) hebben beschermt: waer door de zelve niet weinig zijn gerespecteert ende ontsien geweest by haare naagebuuren. Immers mogen wy met de waarheid seggen, dat den Staat der Landen van Holland ende Zeeland, binnen den tijd van acht hondert Jaren, nooyt met den zwaarde en is geconquesteert, of t'onder gebragt geweest, nog by Uitheemsche, nog by Inlandsche Oorlogen, 't welk wy niet en weeten oft van eenige andere Rijken, ten waare van de Republike van Venetien, tegenwoordelik zoude mogen werden geseit, zonder dat men hier van eenige andere reedenen zoude konnen geeven, dan dat altijd goede eendragt, liefde ende verstant is geweest tusschen de Princen ende

Staaten van den zelven Lande, dewijl dog de Princen, die by hen zelven geen magt en hadden, zonder den Eedelen ende Steeden van den Lande, ganſch niet en vermogten, als ordinare geen middelen hebbende dan het inkomen van de Domeinen, tot vervallinge van de koſten haarder Hof-houdinge, ende betalinge van de ordinaris Officiers.

Men bevind ook wat autoriteit de Staaten van den zelven Lande hebben gehad, omme de Princen, als zy door quaaden Raad waaren tot naadeel van den Lande miſleid, te brengen tot regt ende reedelikheid : niet alleen met remonſtrantien ende verſoeken; maar ook, als hier op niet en werde behoorlik verſien, met 'er daad procederende, ook ſtrengelik tot ſtraffe van den geenen die der Princen authoriteit hadden miſleid miſhandeld of onbehoorlijk miſbruikt, 'gelijk daar van exempelen zijn, veel ende meenigvuldig.

Ook meede bevind men klarelik, dat der Staaten van den voorſchreeven Lande Officie is geweeſt, den minderjaarigen Princen te voorſien van wettige Voogden, Mombaars, ende Gardenobels, gelijk ook is geſchied aan Graave Willem de Vijfde van die naame, tot krankſinnigheit gekomen zijnde.

Eyndelik is buyten twijffel, dat die adminiſtratie van de Souverainiteit van de Landen t'allen tyden wettelik is aangenomen geweeſt

weeſt by den Staaten der ſelver : zoo wanneer deur aflijvigheid, minderjarigheid, krankſinnigheid, miſverſtand, of eenige andere inconvenientien, de Landen verlaaten zijn geweeſt van de wettelike bedieninge der Princen, die over ſulks dikmaals een *Hoofd* hebben gekooren die men *Voogd* of *Ruwaart* noemde. 't Welk ook nog zulks is geobſerveert geweeſt ten tijde van den Huyſe van Borgondien, als ma 't overlyden van Hartog Karel ende Hartoginne Maria, zijn Dochter, ten welken tijde Hartog Maximiliaan willende met gewelt, contrarie innevoeren, teegen de Autoriteyt van den Staaten, den geheelen Staat van den Lande bragt in het uytterſte gevaar ende perijkel, ende Keiſer Karel ſelve is geduurende zijne minderjaarigheyd deur de Autoriteyt van den Staaten verſien van Vooghden : ende 't Land van behoorlike Regeerders, die altijd de Staaten van den Lande (hoe wel in veele ſaaken de vryheid, gedurende de Heerſchappye van den Huyſe van Bourgondien zeer is verminderd) grootelik heeft gereſpecteert, als ligtelik bemerkende zijnen Staat deur geen ander middel verſeekert te konnen weeſen, heeft over zulks zijnen Soone den Koning van Spangien, met verſcheyden vermaningen, tot gelijke conſideratie ende diſcreetie geſogt te beweegen, met expreſſe verklaringe, dat hy zijnen Staat zoude zien in perij-

kel, zoo haaſt als hy de Staaten van deſen Lande zoude hebben in kleïn agtinge, gelijk hy ook met'er daad bevind, grootelijks tot zijne ende der Landen ſchade, zonder dat men den oorſprong der Oorloge ander oorzaak zoude konnen geeven wat men daar van diſcoureert, dan dat hy deeze Landen met geweld van Spaanſch ende ander uitheemſch Krijgs-volk, heeft willen dwingen te doen, 't geene zy-luyden Staats-gewijſe niet en hebben goed gevonden, in zaaken betreffende den Staat van den Lande.

Alle 't welk, hoe wel wy zeeker achten, genoeg buiten diſpuit te weezen, hebben nogtans noodig gevonden hier te verhaalen, oovermits veele Perſoonen hier van zeer onzeekerlik en verſcheidelik gevoelen, de vergaaderinge van den Staaten anders niet reſpecteerende, dan naa dat hen goed dunkt de qualiteit van de Perſoonen op de vergaderinge compareerende, te meriteeren, ende van alle zaaken, die aldaar werden gehandelt, oordeelende in allen ſchijne, of de voorſz. Perſoonen, die uyt den Eedelen ende by den Steeden gedeputeert op de vergaaderinge van den Staaten, hen zelven waaren draagende, als zijnde de Staaten, ende over zulks, als hebbende de Souverainiteit en de hoogſte magt van den Lande naar haaren welgevallen van alle zaken, den Staat van den Lande betreffende, waaren diſponeerende. Retor-

quee-

queerende over zulks alle de handelingen de zelver tot haaren particulieren laste, haat, en nijd. Maar de geene die naader inziet het geene vooren verhaald is, ende andere groote saaken by den Prince van den Lande, met hulpe van den Staaten, te wege gebragt, ende insonderheid 't geene zedert den tijt van vijftien jaaren herwaarts in den Landen van Holland met West-Vriesland ende Zeeland is gepasseert, kan ligtelik bemerken, dat de Autoriteyt van den Staaten niet en bestaat in het beleid, Authoriteyt, ofte magt van dertig ofte veertig Persoonen, min ofte meer, die op haar Vergaderinge zijn compareerende: Ende de Agenten van den Koning van Spangien zelfs, die met dusdanige argumenten tegen onse saaken altijd hebben gemineert, ende gesogt te brengen in kleinachtinge de Autoriteit van de Staaten, hebben met der daad nu wel bevonden, hoe grootelijks zy in alsulken opinie zijn geabuseert en misleid geweest.

Omme dan te ontdekken, waar uit die Autoriteit van de Staat is spruytende, soo staat te considereeren, dat de Princen, die oyt wettelijken hebben geregeert, niet alleen haare regeeringe met delatie, consent ende beleven van den Landsaaten hebben begonnen, maar ook sulks vervolgt, dat alle de Leeden van de lighaamen, daar van zy tot Hoofd zijn gestelt, zijn gebleeven ongevioleert, onverkort

ende onvermindert, de welke niet en heeft konnen worden verhaalt (dewijle de Princen by schaike ende ambitieuse luiden ligtelik worden gecircumvenieert) ten waare de Landsaten middel hadden om hen met goede ordere en beleid t'allen tijden teegen alle quade practijken te opposeren, ende de Prince, van de behoudenisse haarder vryheid ende welvaaren, uytten naame van alle de Leeden, niet alleen t'allen tijden te vermaanen, maar ook, omme zoo wanneer de zelve hem tot tirany zoude laaten misleiden, mette middelen van den Lande hen daar tegens t'opposeeren. Tot desen einde zijn de Landsaaten van den voorschreeven Lande gedeeld in tweederley Staaten, te weeten, de Eedelen ende Steeden.

De Eedelen worden gehouden voor een lidt, ten opsiene van de digniteit haarder afkomsten, die, zonder beroemen, wel sulke is, en zoo oud als men in eenige andere Landen zoude vinden, en van de Heerlikheden die de zelve binnen deeze Landen zijn besittende, van welke Heerlikheden zy-luiden meest alle hebben ende gebruiken hooge middelen ende lage jurisdictien: dewelke op alle occurrentien met malkanderen delibereeren op den Staat van den Lande, en ter vergaderinge compareerde, advisseeren op alles neffens de Gedeputeerden van de Steeden.

De Steeden hebben meest al een form van rege-

regeringe: te weeten een Collegie van Raaden, ofte Vroedschappen, geconstitueert zijnde van de notabelste uyt het midden van de gantsche Burgerye: deeze zijn in zommige Steeden van Veertig, in andere van Ses-en-dertig, in andere van Twee-en-dertig, Seven-en-twintig, Vier-en-twintig, ofte Twintig Persoonen, ende zijn de Collegien van den zelve zoo oud als de Steeden, ofte inmers dat geen memorie en is van haare beginzelen: de Persoonen eens verkooren zijnde, dienen haar leeven ofte Poorterschap lange gedurende: in plaatze van den geenen die sterven, ofte haar Poorterschappen verlaaten, worden by 't zelve Collegie tot haaren gelieven gekooren, andere Persoonen uit 't midden der Burgeren, tot vervulling van 't getal. By deeze Collegien alleen is de magt omme te adviseeren, resolveeren, en disponeeren van alle zaaken concerneerende den Staat van den Lande ende der Steede respective: Ende wat 't zelve Collegie adviseert, resolveert ende disponeert, word by de gantsche Burgerye gevolgt, daar teegen nooyt eenige inbreuk ofte oppositie van de Burgeren is gevallen.

By deeze Collegien worden Jareliks gekooren de ordinarise Magistraaten, te weeten, vier, drie ofte twee Burgemeesters, ende zeven ofte meer Scheepenen, omme te dienen voor een Jaar. In zommige Steeden

geſchieden deeze Electien abſolutelik, in de zommige by nominatie van dobbel getal, daer nu by den *Stadhouder* de verkiezinge van 't gewoonlik getal werd toegedaan.

Der Burgermeeſters Officie is bevolen het ordinaris beleid ende gebied in alle politike zaaken, zoo wel d'adminiſtratie van 's Stads goederen ende innekomen, als den welſtand ende bewaaringe der Steeden betreffende.

De Collegien van den Scheepenen vaceeren ordinair tot de adminiſtratie van juſtitie, zoo in alle Crimineele als Civile zaaken, en hebben ende exerceeren alle hoge middelen, en lage juriſdictien.

By deeze Collegien van Magiſtraaten worden abſolutelik berigt de Regeeringe der Steeden van *H*olland, Weſt-Vrieſland en Zeeland, meeſt al genoeg op eenen voet, zonder dat de Princen van den Landen hen de Regeeringe van de Steeden eenigzints hebben onderwonden, anders dan in 't ſtellen van een Officier, die op haren name de Juſtitie heeft gevordert. Dit is in 't kort de waarachtige gelegentheid van de Regeeringe der Steeden van *H*olland en Zeeland.

Waar uit goed te verſtaan is, dat deeze Collegien van de Magiſtraaten ende Raden van den Steeden, gevoegd by de vergaderinge van den Eedelen, ontwijffeliken repreſenteeren den gantſchen Staat en 't geheele lighaam van den Landzaaten, en kan niet bedagt

dagt werden eenige forme van Regeeringe, die met zeekerder kenniſſe van alle gelegentheid van den Lande zoude konnen reſolveeren, ofte haare reſolutien met meerder eendragt, autoriteit, of gevolg zoude konnen executeeren: Overzulks en is niet te verwonderen, dat den Staat dezer Landen is geweeſt onveranderlik, en zoo geduurig, als eenige Staat ter weereld zoude mogen weezen: Omme nu de Collegien van den Eedelen ende Steeden te brengen in eene vergaaderinge, en kan niet geſchieden, dan by de Gedeputeerden van de zelve: overzulks als omme eenige merkelike zaaken te beraadſlagen, van noode is de zelve te vergaaderen, zoo worden die beſchreeven, met inſertie van de principaalſte poincten: die by de Collegien in deliberatie geleid, ende daar op gereſolveert zijnde, worden afgezonden alzulke Gecommitteerde, als zy vertrouwen, en met alzulke laſt ende reſolutie als zy bevinden ten dienſte van den Landen te behooren. De Eedelen compareeren in competenten getal, ende de Steeden zenden een Burgermeeſter met eenige Raaden, al tot zulken getale als zy-luiden goed vinden, naar de importantien van der zaaken: ende boven dien, zijn de Gecommitteerden gedurende d'Oorloge (overmits de meenigvuldigheyd van den occurrentien) altijd generaalik gelaſt geweeſt, omme alle zaaken, de welvaart ende conſervatie van

den Staat van den Lande betreffende, te advíseeren en reſolveeren, zulks zy-luiden ten meeſten dienſte van den Lande bevinden te behooren: ende byſonder omme de regten, vryheeden ende Privilegien van den Lande te maintineeren, ende alle inbreeken te weeren en weederſtaan: ende deeze Gecommitteerde alzulks by den anderen vergadert zijnde, repreſenteerden de Staaten van den zelven Lande: niet dat zy-luiden in haare Perſoonen, of uit haare autoriteit de Staaten zijn, maar alleen uit kragte van de commiſſie van haare Principaalen, zonder dat te preſumeeren ſtaat, dat iemand zig zelven uit ambitie zoude advanceeren tot deeze commiſſien; want boven dien de nature van dezen Volke een afkeer is hebbende van al zulke ambitie, ende vyand is van alle ambitieuſen, zoo en ſtaat'et zelve niet te preſumeeren in zoo vrye electie, ende veel min dat iemand in deze teegenſpoed, die God Almagtig den Landen geliefft te overzenden, zoude begeerig wezen, omme die zaaken van den Lande te handelen, daar niet dan zwarigheid is in te zien, niet dan Vyandſchap en misgunſt van den vyanden onzer zaaken, (die ook de gequalificeerſte ende veele getrouwe Perſoonen met valſch aangeeven abuſerende, dikwils quaade opinien van veele goede Dienaars van den Lande hebben verwekt) ſtaat te verwagten, zonder eenig profijt; oover zulks heeft men

het

het aanneemen van de voorſchreeven Commiſſien moeten redigeeren *inter munera neceſſaria*, en alle die geenen die eenig beleyd dezer Landen hebben gezien, konnen getuigen wat ſwarigheeden ende conſtrinctien zijn gevallen ende gebruikt, omme de Gecommitteerde, verſogte en gebruikte Perſoonen tot de opgeleide laſten te bewilligen.

Ende zijn de zelve Gecommitteerden gehouden, wederkeerende, haare Principaalen te doen van alles goed getrou rapport.

Dit is 't fundament van de Regeeringe dezer Landen van Holland met Weſt-vrieſland ende Zeeland; daar op den Staat der zelver Landen den tijdt van vijf, ſes, ſeven hondert jaaren, ende zoo lange als de oudſte monumenten ſtrekkende zijn heeft beruſt. Dit is ook (naaſt de hulpe van God Almagtig) 't geene dat den zelve in dezen, ende gevaarliken Oorlog teegen zo magtigen vyand heeft gehouden in goede kloekmoedigheyd ende eendragt: zulks dat gedurende deze Oorloge, nooit lid van de voorſchreeve Landen, anders dan met 't uitterſte geweld, van ons is geſcheurt: nooit Burgery opreerig, nooit gemuitineerde Soldaaten in de Landen van Holland of Zeeland zijn bevonden. Daar van wy, naaſt Gods magtige hand, geen andere redenen zouden konnen geven, dan dat in alles opregtelik, vrymoedelik, rypelik, ende

met oopen deure is gehandelt : tot welken einde is gebeurt, dat veele van de kleine Steden, ook die men van oude tijden ter vergaaderinge van de Staaten niet en plag te beſchrijven (immers alle de geene die zulks begeert hebben) in de vergaderinge van de Staaten vrye ſeſſie ende ſtemme is gegunt, op dat een ygelijk 't beleid der gemeene Landzaaken kennelik zijnde, de laſten (die anders onverdraaglik ſchijnen) met goedwilligheid gedragen, ende de eenigheid onverbreekelik onderhouden zoude werden : tot welken einde de Eedelen ende Steeden ook vrygeſtaan heeft met zulken getale ende Perſoonen, van het lighaam van de Vroedſchappen weezende, te compareeren, als hen goed dochte : Behoudelijk dat de Perſoonen by de Frivilegien van den Lande niet en worden uytgeſloten.

Ingevalle nu yemand zoude konnen bewijzen, dat onder den Eedelen, ofte onder den geenen die als Gedeputeerden van de Steeden op de vergaderinge van de Staaten zijn verſchreeven, iemant iet zoude gehandelt hebben (des wy niet en weten) anders dan in der voegen als voorſchreven is, ende in conformite van zijnen laſt ende commiſſie: den zelven zoude gehouden zijn, t'allen tijden daar van voor zijne Principalen te verantwoorden, ende by gebreeke van dien ſtrafbaar zijn, als naar rechten, ende de geene

ne die ter goeder trouwen arbeiden om zulks te openbaaren, achten wy voor goede Liefhebbers des Vaderlands.

Maar de geene die Staaten van den Lande veragtende ende beſchimpende haare actien calumnieren, abuſeeren hen grooteliks, indien zy verſtaan te doen te hebben met de Perſoonen van de Eedelen ende Gecommitde van de Steeden in haar particulier, in gevalle zy niet met eenen en bewijzen, dat iemand van de zelve iet zonder laſt zoude hebben gedaan, ofte zijne commiſſie ge-excedeert.

Ende hoewel veele Perſoonen zulks uyt onweetenheid ende ſimpelheid doende, het zelve niet op 't ſwaarſte en werd afgenomen; zoo is nogtans zeeker, dat die geene die zulks doen met goede kenniſſe en wetenſchap, zijn vyanden van den Staat ende Republike deezer Landen, ende dat de zelve daar meede niet anders konnen voor hebben, dan te ondergraaven de Fundamenten van den *Huize*, onime het zelve te doen ſtorten ende vervallen: Zoo wel ten opziene van den Prince als van de Gemeente. Want wat is de magt van een Prince, zonder goede correſpondentie van zijne Onderzaaten? Wat correſpondentie zal hy met hen houden, wat onderſtand zal hy van hen trekken, indien hy hem daar toe laat brengen, dat hy partyſchap aanneemt teegen de Staaten, die de

gemeente repreſenteeren, ofte, om eigentliker te ſpreeken, tegen zijn Volk zelver? Ten anderen, hoe kan den Staat van den Lande beſtaan, indien het geſchieden konde, dat de Gemeente zoo verre werdt gebragt, dat de zelve partyſchap aannaame teegen de Staaten, dat is, teegen de Eedelen, Magiſtraaten, ende Vroedſchappen van de Steeden, die haar Voorſtanders ende wettelike Magiſtraten zijn; die, tot voorſtand van de Gemeente ook den ondank van den Princen en Gouverneurs dikwils in het particulier moeten draagen? Daarom zullen alle reedelike menſchen klaarlik verſtaan dat den gemeenen Staat van den Lande geen ſwaarder, ſchaadeliker, nog doodliker vyand zoude mogen hebben dan den geenen die zig zouden formaliſeeren teegen den Staaten van de Landen in het generaal. Maar ſulks en verſtaan wy niet te weeſen de geene, die ſouden konnen bewijſen teegen yemanden particulierliken, dat hy de commiſſie van zijnen Principaalen, op de Vergaaderinge van de Staaten compareerende, zoude hebben ge-excedeert, als voorſchreeven is, of ook anderſins hem zouden hebben ontgaan.

Hieromme zal een yegelik gelieven te verſtaan, dat die geene die verklaaren de Souverainiteit der Landen te weſen by den Staaten, zy niet en verſtaan daar meede te ſpreeken van eenige particuliere Perſoonen ofte

Ge-

Gecommitteerde in 't particulier, maar van haare Principaalen, te weeten, die Edelen en Steeden van den Lande, die zy uit kragte van haare commissien representeeren, 't welk verscheiden Princen en Potentaaten, ende ook haare Majesteit van Engeland, met de Generale Staaten tracteerende en zijn Excellentie de Commissie als Gouverneur Generaal van den zelven ontfangende, sulks hebben verstaan, ende by niemanden ter Wereld gecontroverteert mag werden.

Sonder dat wy konnen gelooven, dat yemand meend met goed fundament anders als nu te konnen sustineeren, ofte zoude moeten volgen, dat de Eedelen, Magistraaten ende Vroedschappen van Steeden, nu niet de zelve magt en hadden op de exercitie van de Souverainiteit, die de zelve hebben gehad in voorleden tijden, als vooren beweesen is, ende ook hadden in 't tracteeren met haare Majesteit ende constitueeren van 't Gouvernement van zijne Excellentie, of anderssints zoude moeten in controversie getrokken worden, niet alleen de bestendigheid van de Tractaaten met haare Majesteits commissie ende Gouvernement van zijn Excellentie, maar alle 't geene de Staaten sedert den tijd van vijftien jaaren, tot haare defensie hebben gedaan: 't Welk alleen 't werk is van der Landen vyanden.

Mits allen 't welke wy klaarlik ende genoegſaam achten beweeſen te zijn, hoe noodig de autoriteit van den Staten dient geconſerveert, als weeſende het fundament, daar op den gemeenen ſtand van den Lande is beruſtende, 't welk, zonder de ruine van de gemeene zaake, niet en mag werden gekrenkt, ende dat de Souverainiteit van den Lande is by de Staaten, in alle zaaken, niet minder als die geweeſt is by de voorgaande Princen dezer Landen. Aldus gearreſteert in den *Hage*, den ſeſtienden July: Ende is als nog gereſolveert dat de overleeveringe zal worden gedaan. Gedaan tot Haarlem, den ſestienden Octobris vijftien'honderd ſeven-en-tagtig. Onderſtond geſchreeven:

Ter Ordonnantie van de Staaten van Holland.

Onderteikend.

C. de RECHTERE.

HISTORIE DER GRAFELYKE REGEERING IN HOLLAND.

HOewel voor *Diederik van Aquitanien*, anders en beter gezegt *Diederik de Vriese*, veele *Graven* zijn geweest in *H*olland, niet alleen vervolgens, maar ook gelijkelik (sie de *H*istorien des *H*eeren I. *v. Does*, Bewaarder der Chartren van *H*olland) alzoo dit geweſt in zeer veel kleine *Graafschappen* verdeelt was, zo zal ik nochtans, onze oude *H*ollandſe Cronijk, volgende, aldus beginnen.

CAP. I.

Anno 913. *Diederik de eerſte Graaf.*

OMtrent de *jaren Chriſti* 800. en 900. voorneementlik omtrent 880. quaamen de *Deenen* en *Normannen* te meermaalen de Rijn en Maas opgevaaren, roovende en vernielende al wat hun ontmoetede tot in *Lotharijk* toe. Om welk in toekomende, te beletten *Diederik d eerſte Graaf* zoude zijn geſtelt door *Carolus Simplex*, *Anno* 913. Hoewel d *Oude*

Kro-

Kronijk, Brieven 50 Jaren ouder, bybrengt, om te bewijzen hy Graaf van Holland door *Carolus Calvus geſtelt* zy; dog ſonder ſlot: ook doet zy hem 50 Jaaren regeeren, zonder te zeggen waar, of wanneer hy ſtierf. En van zijne daaden werd niet vermeld, dan dat hy *een Klooſter, voor Nonnen, t'Egmond* ſtigtte. Maar is in alle manieren waarſchijnelik, dat deeze *Diderik de Eerſte, door de Regeerders des Lands hebbende verkreegen het Gravelik Officie*, geneegen zy geweeſt het zelven aan zijn *Perſoon* ofte *geſlagt* vaſt te maaken, ende daar toe ligtelik hebbe verkregen, 't zy van *Carolus Calvus*, 't zy van *Carolus Simplex*, een geſchenk daar nog de geever, nog de ontfanger eenig het minſte *regt* toe had. Niet te min vermogten deeze aanzienelike Namen ende *Mannen*, of de Vrienden des overleeden Graafs zoo veel dat men *de Vryheid* des Vaderlands aan de *ambitie* van eenige weynige *Grooten* opofferde.

CAP. II.

Diderik de Tweede Graaf.

ANno 985. ſuccedeerde *Diderik de Tweede*, Soon van d'Eerſte; en werden hem eenige *Oorlogen* tegen de *Vrieſen*, hoewel onwaarſchijnelik, toegeſchreeven: maar is wel zeker, hy 't *Klooſter t'Egmond* heeft verniewt, ende tot een *Abdye* gemaakt. Als mede dat hy deeze Landen heeft *vry* gemaakt van 't *Rijk*,

door

door gonst van *Keizer Otto*, *Anno* 985. Stervende *Ao* 988. Ende om d'eerste beuzelagtige instelling der Graven aan een te knoopen, zegt men dat hy 85 *Iaaren* geregeert heeft. Ende staat eenmaal voor alle aan te merken dat de Graaven in het begin den *Geestelikken* doorgaans zeer gonstig waaren: om door den aanhang der zelven des te beeter over alle *Weereldliken* te konnen heerschen, ende dat alle de Graaven die het zelven deeden, des niet jegenstaande door de *Croniken* zeer plegen te werden gepreezen, om dat in die onweetende tijden by na niemand als *Geestelikken* konde schrijven, ofte *Historien* beschreeven heeft.

CAP. III.

Aarnoud de Derde Graaf. Oorsprong der West-Vriesiandse Oorlogen.

ANno 988. succedeerde *Aarnoud de Derde*, getrouwt met *Luitgaard*, Moeders Suster van *Keizer Otto*. Die ten profijte van zijn Oom, de paalen van zijn geschenk in de *Vrie-Brief* had gestrekt tot over *West-Vriesland*: 't welk die inwoonders niet willende erkennen, oorzaak gaf tot een *Oorlog*, in welk hy met vee'e anderen verslagen bleef, *t vijfde Iaar* zijner Regeering. Werdende begraven in d' *Abdye t' Egmond* die hy zeer had *verrijkt*.

CAP.

CAP. IV.

Diederik de Vierde Graaf. Voogde Regeering.

ANno 993. succedeerde d'oudste Zoon *Diederik* oud *twaelf jaaren*, zulks 't Landt quam onder *voogdye*, waer van niet wert vermelt: maer wel dat hy den *Bisschop van Uitreg.* *Anno* 1018. d'oorlog aen deê, om dat hy de *West-vriesen* tegen zijn *Vader* had geholpen, welken *Bisschop* hy in twee veldslagen overwon, en gevangen nam: verjaagende met een de *Graaf Dirk* Bavo uit zijn *Leen-Graafschap*, *bestaande in Swammerdam* ende *Boodegraven*, ende dat *dus* aen zijne andere Landen hegtende. Deze victorien moedigden hem, om de *West-vriesen* te bevegten, alwaar zijn Heir verslaagen wierd. Zulks hy zijn *Zoon* maar deed huldigen van de *Kennemers*, die uit kraft der gifte van *Otto*, zijn *Vader* al hadden erkent, en reisde in *Pelegrimadje naa 't Heylige Graf* Verrijkte *d' Abdye t' Egmond* en wierd 'er begraaven. *Anno* 1039.

CAP. V.

Diederik de Vijfde Graaf.

ANno 1039. succedeerde zijn oudste Zoon *Dirk*, van wien nietwes beschreeven is, dan dat hy *Anno* 1048. met veele zijner *Ridders* na *Luik* trok op een *Tournoyspel*: alwaar

alwaar hy by geval, des *Bisschops* van *Keulen* en *Luiks broeder doodtstekende*, ontvlugte, werdende onderweeg twee zijner *Ridderen* afterhaelt, ende doodgeslagen. Waarom de Graaf alle *Luikse* en *Keulse Scheepen* voor *Dordrecht* dede *verbranden*, ende alzoo die *Koopluiden* gevangen neemen, de zelve *hoog schattende*. Waarom de bovelandsche, onder de *Mark-Grave van Brandenburg*, den Rijn afdaalden, ende *Dordrecht*, met verraad der Poorteren, heimelik innamen. Maer de *Graef* quam met de *Heer* van *Putten* en zijn heir des nagts behendelik in de Stad, *doode* ende *verjoeg* de Bovelanders, ende des morgens de *Graef* zig wat verluchten gaande, wierd hy op straat, met een giftige pijl in zijn dye geschoten. Zulks hy stierf *Anno* 1048. en *t'Egmond* begraaven wierd.

CAP. VI.

Floris de Sesde Graaf. Collaterale successie.

ALzoo Diderik de Vijfde *geen Kinderen* na liet, *wierd door d'Eedelen ende Baroenen tot Graaf des Landts gemaakt*, zijn Broeder *Floris, Heer van Kennemerland*, die d'Oorlog tegen de Bovelanders vervolgde: ende als de zelve door veele gedolve en bedekte putten, omtrent *Dordrecht* in last waaren gebragt, viel de *Graaf* op hun uit, ende dooden 'er *veel*

dui-

duizenden. Niettemin in 't *Iaar* 1062 quamen zy weederom in Holland, ſtigtende *Roof* en *Brand*, en Graaf *Floris* trok hun teegen, en bevogt d'overhand in de mid-Zomer, en haer door zeer vermoeid zijnde, als meede een ieder zig ontwapent hebbende ('t geſchiede by *Heuſaen*) overviel haar de *Graaf van Kuik*, die ook voorvlugtig was geweeſt, en verſloeg de Graaf *Floris*, met 2600 *Man*. Die van *Dordregt* d'agterhoede hebbende, ende dat verneemende, vielen op den Graave van *Kuik*, ende doodeden hem met alle zijn Volk. Graaf *Floris* hebbende ook 't *Kloofter t'Egmond* zeer verrijkt, wierd aldaar begraaven.

CAP. VII.

Diderik de Zevende Graaf, de eerſte van Holland. Vrouwe Regeering, en Voogde Regeering. Goverd met de Bult.

FLoris de *Seſde* Graaf, ſtervende in den *Iare* 1062. liet naa de jonge *Diderik* (deeze is *d'eerſte*, die *Graaf van Holland* geſchreeven werd) en zijne weduwe *Geertruid*, die met *wille* der *Eedelen des Lands Anno* 1063, troude *Robbregt de Vrieze*. Deeze *Robbregt* kreeg van zijnen Vader *Baudewijn* van Vlaanderen te Houwelik de *vijf Zeewſe Eilanden*, met *'t Land van Aalſt*, en de *vier Ambagten*. En wierd erkent als *Voogd van Holland*. Maar ver-

vermits hy 't *qualik* regeerde, en de *Bisschop* van Uitregt *Anno* 1064, op een aangeeven als of de Landen ten onregte het *Stift* onthouden wierden, de zelven van den Keiser *Henrik* verkreeg, accordeerde hy met den Hertog *Godevaard* van Braband (gezegt *Goverd met de Bult*) dat hy die Landen zoude innemen, en van hem te *Leen* ontfangen.

Deeze *Goverd* quam *Anno* 1065. met een mágtig Heir, omtrent *Leyden*, alwaar *Robbregt* met zijn Volk ganſch verſlagen wierd. Zulks hy, met zijn Wijf *Geertruia* en haar *Kinderen*, ontvlugte, en toog te *Gent* in Vlaanderen. Onder-en-tuſſchen wierd *Godevard* in alle Steeden van Holland *Anno* 1071. *gehuldigt, ontfangende 't Leen van den Bisſchop van Uitregt.* Ende zijn *uſurpatien* dus door *een Geeſtelike ſchijnheyligheid*, by den gemeene man in *een goed Regt*, zoo hy meende, verandert hebbende: ging hy Oorlogen tegen de *Weſt-Vriezen*, die hem zelfs eindelik in *Alkmaar* tot oovergeeven zouden gedwongen hebben, ten ware de *Bisſchop* van Uitregt hem te hulpe waare gekomen; zulks de *Weſt-Vriezen* moeſten opbreeken, en kort daar op wierden wel 8000 der gemelde *Weſt-Vriezen* verſlagen. Sulks *Goverd* ook voor *Heer* van *Vrieſland* erkend wierd. Hier naa trok hy naa *Antwerpen*, alwaar hy op 't heimelikheidt, door een zijner Lijfwagten, [illegible]er toe van *Robbregt* de *Vries* omgekoft,

Anno

Anno 1075. wierd *doorstoken*. Na wiens dood *Anno* 1076. *Robbregt* met zijn voor zoon *Dirk*, en een magtig *Heir* quam voor 't Slot *Yſſelmonde*, daer zy den *Biſſchop* in beleegerden, ende na dat het *Stiftſe Heir* om t'ontzetten gekomen zijnde, verſlagen was, gaf zig den *Biſſchop* gevangen, en wiert los gelaaten, mits conditie hy *alle Pretenſien* op de Landen afſtond. Zulks *Dirk Anno* 1077. meerder jaarig geworden zijnde, met groote Triumphe wierd erkent en gehuldigt *Grave* van *Holland* en Zeeland. Stervende *Anno* 1091. naa dat hy *d' Abdye te Egmond* hun *eige jurisdictie* toegeſtaan, en *Tolvry* gemaakt, als mede met *inkomen* verrijkt had.

CAP. VIII.

Floris de Achtſte.

ANno 1091. ſuccedeerde Graaf *Floris de Vette*, die regeerde *een-en-dertig Iaaren geruſtelik*, zulks van hem niet werd geſchreeven, dan dat hy de *Geeſteliken zeer gonſtig was*, beſchenkende *Anno* 1108. *het Gods-Huis te Egmond*. Ende dus ziet men dat onze *Croniken* hoe mager die zijn, nogtans niet verſwijgen de Graven te prijzen, als die den *Geeſteliken* eenige weldaad deeden, ook als zy tot naadeel van den *Politiken ſtam* was, alzoo de Graaven hare *Domeinen* geconſumeert hebbende, de Eedelen ende Steeden, weeder om anderen moeſten verſchaffen.

CAP.

CAP. IX.

Diederik de Negende Graaf. Broedertwist. Oorsprong der Stigtse en Vriesse Oorlogen.

ANno 1122. succedeerde Graave Floris oudtste Zoon, *Dirk*, in't Graaffchap van Holland, en zijn Broeder *Floris*, Heere van *Kennemerland*, en *Petronelle* als Moeder wierden met *wille der Staten*, *voogden* van beide deeze Kinderen. *Anno* 1130. maakte *Dirk* peis met Heer *Andries*, Zoon des *Graven van Kuik*, en *zoende* over de dood zijns over-oude-Groot-Vader *Floris* de eerste. Maar *Anno* 1138, kreeg hy verschil met zijn Broeder *Floris*, en vermits hy West-Vriesland *onmatelik* had belast en geschat, viel dat, met Kennemerland hem teegen; ende na dat zy *een laer* veel *verwoestingen* wederzijds hadden gedaan, wierd vreede gemaakt. Onder-en-tusschen stigte *Petronella d' Abdye van Rijnsborg*. En *Otto van Benthem*, *Dirks* swager, raakende in Oorlog teegen den *Bisschop* van Uitregt, wierd gevangen: om welken te verlossen, *Dirk* Uitregt zeer naauw belegerde, de *Bisschop* zig dus in *d' uitterste* nood bevindende, ging in *Processie* met Bisschoppelijk gewaad buiten de Stad naa *Dirk*, om hem te *verbannen*, die'er zo van *ontstelde*, dat hy te vreeden was af te wijken, *mits zijn swager wierd los gelaten*: 't welk geschiede. In den

Iare 1140. toog hy in *Pelgrimadje* na 't Heilig Land, daar zijn Wijf *Sophia* wel *driemaal* trok, en eenmaal tot *St. Iacob van Galiſſien*. In 't *Iaer* 1155, vielen de *Dregter-Vrieſen* in Kennemerland, *roovende* ende *brandende* het Land. Maar wierden in 't keeren van de Haerlemers geſlagen.

Maar hier mag met ſtilſwijgen niet werden voorby gegaan, hoe dat deeze *Dirk Anno* 1125. van zijn Oom de Keizer *Lotharius de tweede* verkreeg, *Ooſtergoo* ende *Weſtergoo*, in Ooſter-vrieſland, ende dat de volgende Keizer *Coenraad* die Landen den *Biſſchop* van Uitregt toeeigende *Anno* 1145.

Eindelik is de Grave *Dirk Anno* 1157. geſtorven ende *t'Egmond* begraaven.

CAP. X.

Floris de tiende Graaf. Oorſprong der Zeeuſe Oorlogen.

ANno 1157. wierd des voorſchreeven Dirks zoon, *Floris de derde*, Graave van Holland, die in 't *ſelve* Iaar Oorlog kreeg, om de *Zeeuſe Landen*, en 't *Land van Waas*, tegen den *Graaf van Vlaanderen*. Ende dat waarelik, om dat hy de Vlaamſche *Kooplieden* met zijn *tollen van Geervliet*, al te *laſtig* viel. Hier *verloor* hy *d'Eilanden en 't Land van Waas*, ende maakte vreede met de *Dregter of Enckhuizer Vriezen*, om des te *ligter* d'Eilanden te konnen weeder krijgen. Maar naa eenige ſlagen

gen te Water is de Graaf *Floris* gevangen *Anno* 1165. en te *Brugge* gebragt. Alwaar door tuſſchen ſpreeken van anderen de peis wierd gemaakt, op conditie *'t Land van Waas* zoude blijven aan *Vlaanderen*, en *Walcheren* aan *Holland*. En ging hy in dezen tijd zijn Broeder, die *Biſſchop* van Uitregt was, met veel Volks uit Holland te hulp, in 't oorlog dat *hy* voerde, om *Groeningen*, tegen den *Hertog* van Gelderland. Maar in 't *jaar* 1179. deede deeze Graaf *Floris* beroepen een *Tornoyſpel*, te *Keulen* op den Rijn. En 't *laer* daar aan tijding gekomen zijnde, dat *Soudaan Ieruſalem* had ingenomen, zijn de *twee* Graaven van *Vlaanderen en Holland*, met 9000 *Man* 't zeil gegaan, om 't *Heilige-Land* te winnen. Daar naa in 't jaar 1188. deed hy wederom met zijn tweede zoon *Willem*, een togt onder den Keizer *Frederick Barbaroſſa*, en ſtierf *Anno* 1190. *t' Antiochien*, alwaar hy begraaven wierd.

CAP. XI.

Diederik de Elfde Broeder-twiſt.

ANno 1190. ſuccedeerde des Grave *Floris* oudſte zoon *Dirk*. Deze 5 *jaren* geruſtelik geregeert hebbende quam zijn Broeder *Willem* te Huis, uit 't *Heilige-land* daar hy zig zeer kloekelik tegen de *Saracenen* had gedragen; maar eerlang wierd de Graaf door quade tongen *opgemaakt* teegen zijn broeder Willem,

zo dat hy 't Land moeſt ruimen, en vlood by de *Dregter-Vrieſen*, daar hy zig meede verbond, en dageliks de naaſte Dorpen van *Holland* quam *berooven* en *branden*. *Baldewijn* van Vlaanderen deeze twiſt waarneemende, quam met een Heir om de *Zeewze Eylanden* te bevegten; zulks *Dirk* zelfs met een Heir teegen hem ging, ende zijn Vrouw *Ada* met een ander Heir teegen zijn *Broeder* zond: De Vlamingen wierden geſlagen en verjaagd, en de Vriezen ook, vermits die van *Winkel* en *Nieuwdorp* omgekoft zijnde, eerſt vlugteden, en d'anderen ook op de loop bragten. Eindelik wierd, door tuſſchenſpreeken van vrienden, de vreede gemaakt; op conditie Jonkheer *Willem* van zijn Broeder *Dirk* zoude te *leen* ontfangen 't Graaffchap van *Ooſt-vrieſland*. In't beſit van welk hy zig ſtelde. Maar onderentuſſchen ſtierf *Boudewijn*, *Biſſchop* van Uitregt, wiens Broeder, *Diederik van Holland* *Domprooſt* van veele *Canonicken* wierd gedragen in 't *Nederſtigt*, maar anderen, en die van *'t Ooverſtift*, hielden 't met *Arend Prooſt tot Deventer*. De Keiſer *Henrik*, ſtelde de Grave Dirk van Holland *voogd*, tot dat het verſchil te *Romen* zoude uitgeſprooken zijn. Die van Uitregt gehoorſaamden, maar niet die van Over-Yſſel, *geſterkt* door *Otto van Gelre*, waartegen *Dirk* Graaf van Holland in Wapenen quam, om zijn Oom *Dirk* den Domprooſt te maintineren; en by *Heimans berg* ko-

komende, ontvlugte *Otto van Gelre* met al zijn *roof* en volk: alwaar Jonkheer *Willem* van Ooſt-Vrieſland ook quam, om zijn Broeder geluk over de victorie te wenſchen: Maer de Graaf *meende* het om iet args was, deed hem door eenen *Henrik Kraan* gevangen nemen, en korts daar aan brak hy uyt, vlugtende by *Otto van Gelre*, die hem zijn *dogter* te wyve gaf, daer hy mede in Ooſt-Vrieſland toog. En ondertuſſchen in den *Iaare* 1169. bevredigde Graave *Dirk* zig ook met den *Hertog*, geevende zijn *dogter* aán des Geldermans *Soon*, ende zy ſtierf korts hier naa. Ondertuſſchen wees 't *Hof te Romen* voor *Arend*, *Prooſt van Deventer inde Iare* 1198. Zulks hy in't beſit quam, en korts daar aan ſtierf. Toen wierd eerſt *Diederik van Holland Biſſchop*, maar eer die uit *Italien* quam ſtierf hy te *Pavien*. En wierd gekooren *Dirk van der Are*, die als *Biſſchop* van Uitregt een *bede* verſogt, en in *Ooſt-Vrieſland*, alwaar hy van *Ionkheer Willem*, dat niet willende *gedoogen*, gevangen wierd: Maar de Vrieſſe *Geeſtelikheid* verloſte hem met *geweld* uit het Slot van Staveren. Sulks 'er *Oorlog* rees, en *Willem* met zijn Broeder Grave *Dirk* en *Otto van Gelre* zig verbonden: nemende *Otto* 't Overſtift in, en Grave *Dirk* ging Uitregt beleggen. Ondertuſſchen wierd *Otto van Gelre*, meende na den *Keiſer* te reiſen, van Hertog *Henrik van Brabant* gevangen. Om welken te verloſſen, Grave *Dirk*

van Uitregt opbrak, 's Hertogenbosſche in nam, en ſlag leverende aan den *Hertoge in Brabant*; verloor hy 't en bleef nog zelf gevangen. Sulks de *Biſſchop* van Uitregt, Gelderland en Holland zeer *beroofde*, tot dat de Graave *Dirk*, op zeer *groot rantſoen*, en gemaakte *vrede*, los wierd gelaten, toen voer hy in Dregterland, vele menſchen *dodende*, ende dorpen *verbrandende*, tot dat hy in 't ent ſtierf.

CAP. XII.

Ada, de Twaelfde Gravin. Voogde- en Vrouwe-Regeering.

DEſe *Diederick* de *Elfde* Graaf van Holland liet naa *anno* 1203. zijne eenige *Dogter* oud 17 *Iaren*, genaamt *Ada*. Wiens Moeder *Adelheid*, vrezende Jonkheer *Willem* tot *Voogd* mogte werden gekooren, (vermits alreeds *uitgeſtrooit* wierd Grave *Dirk* op zijn *dood-bedde* zeer had begeert zijn *Broeder* te ſpreken, om hem zijn *Dogter* ende *Landen* te beveelen, en dat *Adelheid* 't zelve had belet) gaf haar Dogter, *buiten willen en conſent der Edelen en Staaten*, aan den *Graave van Loon*, houdende Bruiloft *eer d'uitvaart* gedaan was. Jonkheer *Willem* op de uitvaart willende komen, verſogt vry geleide: 't wierd hem geweigert. Sulks hy uit de *Sÿp*, daar hy reeds gekomen was, naa Vrieſland keerde. En de *voornaemſte Edelen verbonden* zig met hem: nog de *Grave van Loon*: nog Vrouwe *Ada* te

ken-

kennen. Korts hier op is Grave Willem te *Ziriczee* door contrarie wind aangekomen, daar de *Zeewſe Heeren* hem *toevielen*, en tot *Grave* verheeven, Onderentuſſchen *dwong* de *Heer van Egmond*, met andere *Edelen*, den *Graave van Loon* Haarlem te verlaten, ende naa Uitregt te *vluchten*, met den *Heer van Amſtel*, *Ada*, met de *Heer van Voorn*, en *andere vlugte* in de *Burg te Leyden*. Alwaar zy door den *Heer van Egmond* met de *Kennemers*, ende van den *Heere van Waſſenaar* met de *Rhijnlanders*, *beleegert* zijnde; en *Graaf Willem* daar nog by komende, zig *moeſt* overgeven, zulks zy op 't *Exel* wierd gevangen gehouden, ende aldaar 't volgende *jaar* 1204. ſtierf.

CAP. XIII.

De Graaf van Loon de Dertiende, Graaf van Holland. En Grave Willem.

DE *Graaf van Loon* met des voren gemelde *Gravinnen Adas Moeder*, handelden evenwel met den *Biſſchop* van Uitregt *Anno* 1204, zullende op ſekere hulpe, deze *Landen* van hem, Biſſchop, te *Leen* ontfangen; maar naa veel *Land verderf*, en gevallen *voor* en *teegen*; moeſt de *Graaf van Loon* wijken, ende de *Vreede* wierd met den *Biſſchop* gemaakt. En *niet lange hier na* ſtierf de *Koning van Schotland*, Oom van Graaf *Willem*, zonder *Kinderen*; zulks hy 'er naa toe reiſde

om zig in *posſeſſie* te ſtellen. Maer een *magtig* Prins in Schotland, *geſtijft* van de *Koning van Engeland*, 't zelve van den Engelsman te *Leen* ontfangende, wederſtond hem: zulks *Willem* hoorende de *Grave van Loon* wederom op de been was om *Holland* te bemagtigen; haaſtelik huiswaart keerde, en eindelik ſtierf.

CAP. XIV.

Floris de Veertiende Graaf.

NA deze Grave *Willem* volgde zijn zoon *Floris*, *anno* 1223. Die *om* den *Hertog van Gelder*, zijnen *Neve*, tegen den *Biſſchop* van Uitregt te helpen, *Holland in oorlog* bragt, en die twiſt bygelegt zijnde, ontſtond'er een ander tuſſchen die van *Groeningen* en *Drenthe*, of *Koeveraen*: welk de *Biſſchop* van Uitregt, met hulp veler *Hollandſer Heeren* willende nederleggen, en die van *Drenthe* doen *buigen*: wierd niet alleen zijn *Volk* in die moeraſſen, daar ſy ſig niet op verſtonden, maar de Biſſchop ook zelf, *ſchandelik* geſlagen en *gedood*, in 't *jaer* 1227. Zulks daer op, door *'t gewoel* van Graaf *Floris*, Heer *Willebrand*, *Biſſchop van Paderborn*, en Neef van *Floris*, *Biſſchop* van Uitregt, wierd gekooren. Deſe beley de ſaak zo wel dat hy in 't *jaer* 1233. komende te ſterven. *Otto*, Grave, *Floris* Broeder, *eendragtelik door inſpiratie des H. Geeſts*, wierd tot *Biſſchop* van Uitregt gekoren, en Ooſt-vrieſland, dat hy van zijn Broeder te *leen*

ont-

ontfangen had, weder *over gaf*. In den *Iaere* 1234. wierd de *kruiſade* afgekondigt teegen de Ketters van Staden, daar Graaf *Floris* met veel Volks heen trok, en die *t'onderbragt*. Hier naa in't *Iaer* 1235. beriep de Graef van Klermond, te *Corbie* een *Tournoyſpel*, alwaar Graef *Floris* meede verſcheen; en d'oude Graef van Klermond jaloers maakte, over zijn ſchoone jonge Vrow. Sulks hy, met byſtand zijner Edelluiden, Graaf *Floris* aan viel en doode. Te vooren ſtigte zijn Vrow 't Klooſter te Looſduinen.

CAP. XV.

Willem de Vijftiende Graaf. Voogde Regeering. De Graaf werd Rooms-Koning.

IN den *Iare* 1235. ſuccedeerde aan Graave *Floris*, Graaf *Willem*, oud *ſes Iaeren*. En in de Voogdye, quam zijn *Oom Otto*, *Biſſchop* van Uitregt, die *ſoende* over de *moord* zijns *Broeders*, op conditie, de Graaf van Klermonde een Klooſter op de plaats daar de moord geſchied was, zoude doen bouwen voor zijner *zielen zalicheyt*. En wende alle de magt van Holland teegen de *Drenthers*, die hy t'eenemael onder zijn *gewelt* bragt. Hier na in 't *jaer* 1247. wierd *Willem*, door toedoen des *Paus*, die Keiſer *Frederick* had *verbannen*, tot *Roomſch-Koning* gekooren; zijnde maer 20. *jaren* oud, waer door hy genoodiſaakt wierd in *Duitſland Oorlog* te voeren, en *Aken* te

winnen: gelijck hy dee; om daar *gekroont* te werden. *Veele Landen des Rijks, en Privilegien gaf hy wech, om vrienden te maken.* **Margareta** Gravin van *Vlaenderen*, dese *gelegentheit waernemende*, en het met den Keiser *Frederick* houdende, viel in 't I*aer* 1253. met een magtig Heir op W*alcheren*, alwaer Koning W*illem* veele *durfenden* van 't Heir floeg, en den Veld-Overfte Graaf G*ewie* gevangen nam fulks *Margareta aenfpande* met de G*rave Carel* van *Angers*, des *Coning van Vrankrijks* Broeder, hem tot haar Veld-Overfte maakende; Maer *Vrankrijk* zig met het Oorlog niet willende *moejen*, wiert op voordeelige conditien voor Holland, Vreede gemaekt. En de Graef van Holland 't I*aer daer aen* te Keulen zijnde, met meininge om in Italien te reifen en van den *Paus tot Keifer gekroont te werden*, tyding krijgende dat de Weft-Vriefen gerebelleert waren; keerde fpoedig nae Vrieflant en willende met zijne Krijgs-knegten over het ys rijden tegen zijne vyanden, brak het; fulks een yder zig falveerde, en de *Graef* er in gevallen zijnde, *gedood* wiert, in den I*aere* 1256. Dog en mag eindelick niet verfweegen werden, hoe Koning W*illem* te vooren, om den *Ceurvorft* of Biffchop *van Ceulen te verobligeeren*, den Heere G*oofr. ijn van Amftel*, *dwong*, het Bifdom van Uitregt af te ftaen, *om* des Aertbiffchops van Colens *Neef*, *Henrik van Vyanden* te *doen* kiefen.

En

En hoe dat de *Heer van Amſtel*, met den Heere *van* Woerden en den Grave *van* Gelre zig *verbonden*, om den anderen te helpen: Sulks'er *eenige laeren*, hoe wel te vergeefs, *geoorlogt* wierd.

CAP. XVI.

Floris de Seſtiende Graaf van Holland, Voogde en Vrouwe Regeering. Oorſprong van Gerrit van Velſens en anderer Edelen conſpiratie.

ANno 1256. ſuccedeerde aan Graave Willem, *Graef Floris*, maar *ſes Maanden* oud zijnde, ſulks van zijnent weegen Regeerde *zijn Oom Floris*. Die in 't afweeſen van zijn broeder Koning *Willem*, Droſſaat of *Stadhouder* van Holland had geweeſt, welke *Floris* in een *Tournoyſpel*. t'Antwerpen in den *Iare* 1258. doodelik gewond zijnde ende ſtervende; quam zijn Suſter *Alid*, getrouwt aan den *Graeve van Henegouwen*, van haar *Neefs* wegen, 't Land regeeren, maar *d'Edelen* in hare regering geen genoegen hebbende, *kooren* eenige tot voogd, zijn ouder Moeyen Soon, *Otto Graef van Gelre*. Andere hielden't met *Alid*, Maar de *Graef van Gelre* bleef de *ſterkſte*, en verjoeg Vrouw *Alid*. Ondertuſſchen ſtonden de *Weſt-Vriesen* en *Kennemers* op; vernielende veele Huyſen en Slooten, en in Amſterland komende, maakten zy

Gijsbregt van Amſtel hun Overſte, die eerſt 't Slot Vredeland, en daar na de Stad Uitregt zelf in nam, de Magiſtraet af, ende niewe in de *plaetſe* ſette: verbond ſig met die van Amersfoord en Ameland, ende raade dat de Weſt-Vrieſen en de Kenmers om den Oogſt en Landbouw waar te neemen naa huis reiſden; 't welk zy aannamen te doen. Maar by Haarlem komende, vonden zy goed dat te beſtormen, en terwijl ſy daar vooren lagen, viel *Ian van Perſin* in Kennemerland, daar hy alles *roofde* ende *brande*. 't Welk ſy ſchielik verneemende, ſonder ordre meenden te gaan *wreken*; maar wierden zelfs geſlagen. De Stadt Uitregt hield nog vaſt teegen den *Graef van Gelre* en den *Biſſchop*; tot dat ſy *twee Iaren daer nae*; heimelik wierd ingenomen door d'uytgeweeken Burgers, en Regeerders, die des nagts een poort oopenden aan *Heer Claes van Cats*, die met veel Hollanders inquam, en wel 1040. Burgers uit de Stad ſette. (Andere zeggen maar 500.) Ende in 't *jaer* 1272. toog Graaf *Floris* teegen de *Vrieſen*, daar hy eerſt in 't moeras verloor, maar op de Geeſt, de Weſt-Vrieſen dede wijken: keerende evenwel, met groot verlies en de quaatſte koop te huis. In den *jaere* 1277. wiert de Graaf van Holland ten Boſſche *Ridder* geſlagen, ende nam zelf te ſijner 22. *jaer* de regeering aan, liet de Graaf *van Gelre* vertrekken, en ſtelde zijn Moejen Soon *Floris*, om Zeeland te bewaaren, en deed

ook

ook zijn *Moeder* met *haere Kinderen* vertrekken. Hy troude de *Dochter* des *Graeven van Vlaenderen*, ontfangende met haar ten Houwelike de *Zeewſe Eilanden*, volgens contract in den *jare* 1256. gemaakt, en leefde in vreede tot het *jaer* 1282. Toen trok hy in *Weſt-Vriesland*, om zijn Vaders doot te *wreeken*, met een Heir, veele Dorpen en Menſchen *vernielende*, tot het *jaer* 1285. In welk de Vrieſen met den Grave overdroegen, als zijnde door een hooge vloed, die de Graaf waar nam, van een geſcheiden: Maar alſoo omtrent deeſe tijd *Ian van Naſſouw*, *Elect van* Uitregt: 't Slot Vredeland aan den *Heere van Amſtel*, en Monfoort aan den Heer *Herman van Woerden*, had verpant; wiert door verſoek der *Stad* en *Canoniken*, van den *Paus*, *Ioan Zierik* in zijn *plaetſe* gekooren, en Graaf *Floris* van Holland *gebruikt* om dat t'executeeren, die den *Elect* verdreef, 't Slot Vredelant innam, en de Heeren van *Amſtel* gevangen: nam ook het Slot Monfoort, ſulks *Herman van Woerden* moeſt vlugten. En maakte eindeling peis met die *van Amſtel*, op conditie hy *Naerden*, *Muiden*, en alle zijne *andere goederen*, van hem te *leen* ſoude ontfangen, en *Herman van Woerden* maakte ook *Anno* 1287. peis, op conditie hy *Montfoort* moeſt afſtaan, en voorts *Woerden* met alle zijne *goederen* van *Floris* te *leen* ontfangen; beloovende zijn *Dochter* niet *uit te trouwen*, dan met *wille* des *Graven*. In *'t jaer* 1290.

ſchonk de Graeve van Kleef, in *'s Gravenhage vrolijk* zijnde, *Heuſden* en *Altena* aan Graaf *Floris*. Sulks de *Heer van Heuſden Vaſſal* wierd van *Holland*. En daar naa toog *Floris* in Engeland tot *Koning Eduard*, verſoekende *'t beſit* van *Schotland*, en liet zig geſeggen met een *ſomme gelds*, en *wierd het houwelik geſloten tuſſchen 's Conings Dochter en zijn Soon Ian*. Ondertuſſchen eenige *Hollandſe* en veel *Zeeuwſe Heeren*, vreeſende de *Graef* zig *te groot* zoude maken, ſpanden aan met zijn Schoon-Vader *Gewye van Vlaenderen* die met een magtig Heir quam belegeren *Middelburch*, daar de *Gravin* van Holland met haar *Zoon* in was: 't welk Graaf *Floris* beweegde, haaſtelik uit *Engeland* in *Holland* te komen, en vergaarde een Heir omtrent *Zierikzee*, maar 't ſelve wantrouwende, liet ſig bereeden door den *Hertog van Braband*, op zijn *woord* en *borge*, tot den *Grave van Vlaenderen* te gaan, om peis te maken. Maar *Gewye* nam hem *gevangen* en maakte evenwel peis, dog op *voordeelige conditien* voor de miſnoegende *Inlandſche Heeren*, en belovende *een groote ſomme gelds* voor d'*Oorlogs-koſten* aan *Gewye* te betalen: daer de *Hertog van Braband* borge voor bleef. Maar *Floris* los zijnde, *verdreef* den *Heere van ter Vere*, en *den Heer van Borſſelen*, en dadingde met andere *Hol-* en *Zeelandſe Edellieden op een niew*: 't geld en *telde hy niet*, maar alzo hy merkte; Engeland Vlaanderen meer gonſtig

was

wás als hem, trok hy in 't *Iaer* 1295 na *Parijs* tot den *Coning*, die met beide in Oorlog was, *en beloofde heimelik zijn Soon Ian met de Dochter van Vrankrijk* en verbond zig de selve, sulks d'*Oorloch* tegen *Vlaenderen* weederom aanging, alwaar de Vlamingen in *Cadsand* geslagen wierden. Ondertusschen, vermits 'er veel Hollandse Heeren in dese Oorlogen waren *gebleven*, maakte Graaf *Floris* van *veertich Boeren Edellieden*, ende en had *niet willen toelaten*, dat *Gerrit van Velsen* met *Herman van Woerdens Dochter* troude (hoewel 't *Velsen* deede) alsoo hy Graaf *Floris* des *Heer van Heusdens Dochter*, welke hy te vooren zoodanig had *onteerd* dat een *bastard* van hem had, aan *van Velsen* garen zoude hebben aangepraet. Dit Land dus vol zijnde van *misnoegende Edelen* : ende daar en boven de Graef, als voor desen gesegt, zijn *moeder* ook *verjaagd*, ende den *Coning van Engeland*, daar de Soon *Ian* nog genoegsaam gevangen was, dus vertoornt hebbende, *verbonden zich de Heeren van Amstel, Woerden en Velsen, met den Coning van Engeland, den Graave Floris te vangen, en in Engeland te voeren* : Maer *Anno* 1296. met veele andere *Heeren* van de conspiratie den *Grave* op de jagt gevangen hebbende, en hem niet konnende ontvoeren, (vermits de ingesetenen op de been quamen om hun Heere te verlossen) wierden zy *genoodsaekt* hem te dooden.

CAP.

CAP. XVII.

Ian de Seventiende Graaf van Holland. Voogde Regeering. Een Favorijts Regeering. Grouwelik Henegouws verbond tegen Velsens aanhang.

DE *Graaf van Kleef*, die Graaf *Floris* bestond, dese de dood des Grave *Floris* verstaande, is haastelik met eenig volk gekomen om te *vervolgen Gerard van Velsen* die op 't Slot te Kronenburg gevlugt was, en belegert wierd. Ondertusschen quam ook ten zelven einde *Gewye* van Henegouwe, *Neef* van Graaf *Floris*: sulks Kronenburg zig op genade en ongenade moest overgeven, en wierden *gedood* de *Heeren Velsen, van Zanen*, Bonscop, *van Teilingen*, *Crayenhorst*, *Baerland met noch 8 anderen*; hier naa was 'er *twist om de voochdye*: de *Graef van Cleef* stelde sig *in 't besit van Noord-Holland*. *Gewye* in dat van *Zuid-Holland*: de *Bisschop* van Uitregt nam *Muiden* in, en kreeg de West-Vriesen aan zijn zijde: en *Wolfaerd van der Veere* belegerde, met hulp van Vlaanderen, *Middelburg*. Sulks Graaf *Ian van Henegouwen*, *Gewijs oudste Broeder*, zelfs in *Zuid-Holland* quam, en ontsette, met hulp des *Heeren van Arkel en Putten*, Middelborg: verdreef den *Graef van Kleef*, en voerde Oorlog tegen de West-Vriesen. En terwijlen Graaf *Ian van Henegouwen*, hier mede besig was, *vreesden de Staten, by 't Land zelfs bemach-*

machtigen zoude : en ooversulks trokken de Heeren van *Breederode*, *Egmond*, *Wassenaer*, met eenige *Gedeputeerden van Steden* na Engeland, daar Graaf *Ian van Holland noch minder-jarig's Conings dogter trouwde*, om hem in *Holland* te brengen; maar contrarie wint dwong haar met den *Grave* Seelant in te loopen, daar *Heer Wolfaert van* Borsselen, Heer van ter Veer, *behendelik* den *Grave in voogdye* nam, en zoo wist te *bepraten*, dat de Heer van Breedenroode die hem te vooren *in bewaringe* had, wierd doorgesonden. De Graaf van Henegow dat ziende, en niet dervende zig den Grave van Holland met Heer *Wolfaert* vertrouwen, trok naa Henegouwen. Sulks Graaf *Ian* in Holland en Seeland wierd gehuldigt in den *jare* 1297. ende trok tegen de West-Vriesen, die een Veldslag verloren hebbende by *Vronen*, sig op *harde conditien onderstelden*, moetende *veel gelds* tellen; d'Oost-Vriesen door den *Bisschop* van Uitregt *opgeruit*, ende in Waterland overgevaren, wierden ontrent Monnikendam *geslagen*, en moesten met *schaede* naa Oost-Vriesland keeren; toen wende de Graaf van Holland sig *tegen Gijsbert van Ysselsteijn*, die den *Bisschop* had bygestaan, nam 't Slot in, en gaf *dat*, als ook *Woerden*, aan Heer *Wolfaert* van Borsselen tot een *erf-leen*. Hier naa wiert de Heer *van Renesse* uyt Schouwen *verdreven*, en kregen die van *Dordrecht* verschil met den *Baljow van Zuid-*

holland,

holland, om 'de *Iurisdictie*: *Heer Wolfaerd* was *den Bailjow gonstig*, ende *bestrafte* zelfs de *Heeren van Delft*, die *Dordrecht* ende *de Priviledjen voorspraeken*. Sulks Dordregt niet willende wijken, *ontsegt* en *geblockeert* wierd: de schattingen wierden ook door zijn *goedvinden* verhoogt. Waar door soo groot een *misnoegen* onder een yder ontstond, als zienде dat dese Favorit eigentlik den Grave ende dese Landen regeerde, dat *Heer Wolfaerd* sig in den Hage niet seeker oordeelende, met den Graave nae Seeland vlugte: maar die van Delft achterhaalden hem op de Maase voor Schiedam, en brachten hem met de Grave te Delft, alwaar soo een groot *oproer* ontstont, dat de Graaf, om zijn *eygen leven* te bewaren, Heer *Wolfaert* te venster uitstootede onder 't volk, dat gedreigt had het *huis te verbranden* daar *Wolfaert* in was; *sulks hy in veel stukken wierd gehouwen, als mede korts daer aen de Baljou van Zuid-Holland*. Hier op sprongen de *dwase Regeerders* van den rook in het vuur; want siende dat de Graaf van Holland seer onnoosel zijnde, sig weederom door *Favoriten* soude laten regeeren, wierd de Graaf van Henegouwen ontboden door *Edelen ende Steden* om 't Land nog *vier jaren* als *Voogd* te regeeren: hy quam, ende de Steeden *Dordrecht*, *Middelborch*, *Zierikzee*, *Leyden*, *Delft*, *Haerlem*, *Alkmaer*, en *St. Geertruidenberch*, niet denkende op het spreekwoord, *heden my, mor-*

morgen dy, en dat sy den Grave te magtig naken souden, verbonden zig *Anno* 1299. met den Grave *Ian van Henegouwen* om Grave *Ian van Holland*, in *goet* en *bloet* te vervolgen, de *Heere van Kuik, van Heusden, van Amstel, van Woerden, van Velsen*, en alle die met hun waren in den velde, ten tijde des moorts, als ook mede alle hunne *naekomelingen tot in het sevende lit*, confisquerende alle die goederen ten voordeele der Gravelikheid. Maar nog *binnen 't jaer* stierf de Graef van Holland, *soo onse Historie-Schryvers seggen*, van *'t root milisoen; andere, waerschyneliker*, van *vergif*: hem ingegeven door bevel sijns Neefjens Voogd, Grave *Ian van Henegouwen*.

CAP. XVIII.

Graaf Ian van Henegouwen de Achtiende Graaf van Holland Maakt zig van Voogd, Heer.

IN 't *jaer* 1300. succedeerde Graaf *Ian, Neef en Voogd*, vermits 'er *geen kinderen* waren, en de *gevluchte Edelen*, voorgevende Holland en Seeland aan 't *Rijk vervallen* was, maakten dat de Keiser *Albert* met een Heir teegen Holland quam, maar de Graaf wel soo sterk hem teegen komende, ende de Vreedemakers tusschen beiden gaande, ontfing de Graaf van Henegow deese Landen te leen, en de Keiser vertrock. Maar de Graaf van Vlaanderen *pretendeerde* Seeland aen hem ver-

vervallen te zijn. Daar na in 't *jaer* 1301. wierd een Veldslag geslaagen, tusschen de Hollanders ende den *Bisschop* van Uitregt; waar onder hy ook zelfs geslaagen wierd. En dese Graaf gaf nu, Woerden en Amstelland aan zijn Broeder *Gewye*, die *'t vernielde* Amsteldam wederom opbouwde, ende Privilegieerde. Hier naa trok hy in Henegouwen, laatende sijn oudste Soon *Ian*, *Graef van Oostervant*, *Regent* van Seeland; en de tweede, *Willem*, *Stadhouder* van Holland. Maar *Ian* trekkende den *Koning van Vrankrijk* te hulp tegen den Graaf van *Vlaenderen*, bleef in den *slach van Cortrijk*, *Anno* 1302. En *Willem*, om zijn Broeders doot te *wreeken*, is daer naa opgetrokken teegen den Graef *Gewye van Vlaenderen*, die met een magtig Heir en niet *Ian van Renesse* in Cadsand lag. Alwaar *Willem* is overgescheept ende victorie heeft bevogten, *anno* 1303. Maar daar na *anno* 1304. is de *Graef van Vlaenderen* met een magtig Heir gekomen in Seeland, innemende *Middelburch*, ende *alle d'omleggende Eilanden*, behalven Sierik-zee, dat zy vast belegerden. En de *Koninck van Vrankrijk* zond zijn *Admirael* met 20. *Oorlog-scheepen*, *en* 16 *Galleyen* van *Genua* (*Villant*, *pag.* 350.) om dat t'ontsetten, waar by sig *Willem* met veel Hollanders gevoegt hebbende, liet de Graaf *van Vlaenderen* 10000 *man* voor *Zierik-zee*, en quam met *tachentig gewapende Scheepen* om te slaan op

See,

See, alwaer by gebrek van wind, de Galleyen hem meester wierden, en den Grave van *Vlaenderen* gevangen namen; waer door ook *Zierikzee* ontset, ende *alle d'andere Eylanden* weder ingenomen wierden. Kort daar aen wierden de Vlamingen in groot getal van de Fransen verslagen by *Rijssel*. Sulks *eindelick* vrede gemaakt wierd tusschen *Vlaenderen* en *Vrankrijk* met *Holland*. Maar vermelt de *Cronijk*, dat de Vlaamingen in den *jare* 1304. *de Eylanden* ingenomen hebbende, een groot gedeelte van *Holland*, selfs *Delft* en *Leyden*, innamen, en overal *roofden* ende *branden*, geholpen zijnde van den *Hertoch van* Braband, tot dat de *Heer van Heemstede*, te *Haerlem* volk vergadert hebbende, de Vlamingen *verjoeg*, na de gevankenisse des *Graven van Vlaenderen*. Maer *kort hier op* stierf de Graaf *Ian van Henegouwen*.

CAP. XIX.

Willem de negentiende Graaf.

ANno 1305. succedeerde Grave *Ians van Henegouwe* oudste Soon *Willem*, in het Graafschap van Holland, Zeeland, Henegouwen: en zijn Broeder *Ian* moest van hem te *leen* ontfangen, *Goude*, *Schoonhoven*, *Tolen*, en *Beaumont in Henegouwen*. Dese Graaf *Willem* maakte *d'edelen schot en lot vry anno* 1305. en beriep in 't eerste een *Hof te Haerlem*, alwaer 20 *Graven*, 100 *Baroenen*, *en wel* 1000 *Ridders* ver-

verſcheenen; met ontallike *Ionkvrouwen*; welk *hoveeren*, *danſſen*, *banqueteeren*, *en tornoyen* duerde *ſeven dagen*. In 't *Iaer* 1311. wiert, door tuſſchenſpreeken des *Conings van Vrankrijk*, d'Oorlog ter *neder gelegt* die tegen den Grave van Vlaenderen *altijd* geduurt had, op conditie Graef *Willem* alle die *Eylanden van Vlaenderen* zoude te *leen* ontfangen, en afſtant ſoude doen van ſijne *pretenſie* op het *Land van Waas*, als mede dat alle *Zeewſe Ballingen*, weder in hun lant en goet ſouden keeren. In 't *Iaer* 1312. fondeerde de Graaf een *Collegie* te *Middelborg*. Dog in 't *Iaer* 1315. wederom in *Vrankrijk*, om den Koning tegen de Vlamingen te helpen, getrokken zijnde, geraakten ook *deeſe Landen* in oorlog. En vermits in den *Iare* 1318. *de borg ſaten van Liemde* in de *Betuwe*, *groote ſchaede* in 't ſtift *Uitregt* gedaan hadden, ſont de Graaf den Heer van Arkel met een Hollands Heir tegen haar, en *dwongen* de Borgſaten alle gedane ſchaden te vergoeden. In den *Iare* 1320. wiert vrede tuſſchen *Vlaenderen* en *Vrankrijk* gemaakt. En in den *Iare* 1323. *Philips le Bel*, in Vrankrijk trouwende, ging Graaf *Willem* by zijn Oom *ter Bruyloft-feeſt*. En vermits in 't *jaer* 1327. Keiſer *Ludowijk* (zijn Dogters *Man*) na *Roomen* reiſde om gekroont te werden, vergeſelſchapte de Graaf hem op de reiſe. En 't *jaer* te vooren was de Koningin *Iſabel*, met haar *Soon* van achtien *jaeren*, gemiſ-

con-

contenteert van haar Man de Koning Eduart, tot haar Broeder de Koning van Vrankrijk gevlugt. Maar daar geen hulpe vindende, quam by haar Neef, Graaf *Willem*, die onder't beleit van zijn Broeder, Heer van Goude, &c. haer assisteerende met Schepen en 2757 man, behalven d'Engelschen : waar mede zy onverwagt in de Rivier van *Londen* aanquam : De *Coning* haar in *Suffolk* met een Heir verwagt hebbende, nu verstaande dat *Londen* hem afgevallen was, vlugte in *Wallis*, en wiert daer naa gevangen, en *genoodsaakt* de Kroon aan zijn *Soon* over te geeven. In't *jaer* 1328. trok de Graaf wederom den Koning van Vrankrijk tegen de *Vlamingen* te hulpe, en was met de *Hollandse Heeren* de meeste oorsaak, dat niet het Franse Heir in de nagt onverwagt aangetast, overrompelt wiert : ende dat de *Vlamingen* selfs vlugteden met verlies van 6000 *man*. Hier op bestant met *Vrankrijk* gemaakt zijnde, reysde Graaf *Willems* outste *Soon* na *Pruissen*, om tegen de *Heidenen* te oorlogen. En kort daar op beoorlogde de Vader *d Oost-Vriesen*, en *dwongse* 't Lant *te leen*, en al zijn *Schouten* en *Baljuwen* t'ontfangen. *Anno* 1332. quam de *Castelein* van Hagestein by wijlen over de Lek, *berovende* en *schattende* d'Onderzaten des Bisschops van Uitregt : die Grave *Willem* te hulp riep. En van hem verkreeg, dat *Willem Kuser*, Baljuw van Rijnlant, met veel volks uit Water- en Amstel-

lant, met de Stigtſe de Lek overvoeren, en verbrandeden alle wooningen hunner vyanden. In den *Iaere* 1333. wierd de *Schout* op de Nievaart dood geſlagen, die 't bediende uit de naame van Heer *Willem* van Duvenvoorde; welke Heer van Duvenvoorde uit *wraek* het Dorp te *Geyn verbrande*, en die van Uitregt uyt *weerwraek* het Dorp *Nievaert*: ſulks Heer *Willem* veel Zeewſe en Vrieſſe knegten vergaderde by Bommel, en de *Biſſchop* wildeſe met *krafft* verdrijven; Maar Graaf *Willem* met der haaſt uit Heenegouwen komende, gebood den Heer van Duvenvoorde op zijn *ongenaede*, 't Heir te ſcheiden, dat *geſchiede*. In 't *jaer* 1334. verkoft de Heer van Heuſden zijn Heerlikheid aan den Hertoge van Braband, en ſtierf. Sulks zijn erfgenaam hier over te onvreeden zijnde en noode ſcheidende, verſogt het ſelve te *leen* te houden van Braband, maar en kond niet verkrygen; ſulks hy zig tot Graaf *Willem* wende, en zijn recht aan hem *verkoft*. In den *jaere* 1336. wierd de Balju van Suid-holland te Valencijn by Graaf *Willem* geroepen, ende aldaer *onthooft*, om dat hy een *armen* Boer zijn *vette* Koe had ontnomen, en teegen *een magere* verwiſſeld. En in den *jaere* 1337. ſtierf deeſe Graaf, die victorieus, mild, en vriendelik geweeſt zijnde, daar naa *Willem de Goede* wierd genaamt. Maar is aanmerkenswaardig dat de *Heer van Duivenvoorde*, hier boven genoemt, was een

Baſ-

Baſtaerd, en daerom van zijn Bruid *Helwich*, wiens Vader hy te vooren *gediend* had, wierd veragt; ſulks hy haar ook niet wilde *beſlaepen*. En zeer rijk zijnde, verſchoot hy *Koning Eduard* in zijne Oorlogen teegen *Vrankrijk* 200000. *ponden*, op conditie hy *allerley koopmanſchap in, ende uit Engeland vry zoude mogen voeren*, waar door hy nog rijker werde, de *Breda* en *Geertruidenberg* koft, en een *Cathuiſer-Klooſter*, als mede een *Clariſſen Convent* ſtifte: en ſtervende, wierd de Heer *Jan* van *Polaanen en Lek*, *&c.* zijn eenige Erfgenaam, en vermits deeſes eenige Erf, en Dogter, in den jaare 1404. quam te trouwen aan *Engelbert*, *Grave van Naſſow*, *&c.* in de Brabandſe Oorlogen ſijn Fortuin ſoekende, als een *arm Cadet*; ſo is dat geſlagt, ſeedert dien tijd, aan alle die magtige goederen in deeſe *Neederlanden* gekoomen.

CAP. XX.

Willem de Twintigſte Graaf.

IN 't *jaar* 1337. ſuccedeerde aan Grave *Willem*, zijn eenige Soon *Willem*, die in den *jare* 1338. in *Spanjen* trok om de *Mooren* te *bevegten* in *Granaden*: En van daar reiſde gemelde *Graaf* in *Sirien* tegen de *Sarazijnen*. En in den *jare* 1339. verbond hy zig met zijn twee Zwagers *Eduard van Engelant*, en *Lodewik van Beyeren*, dat zy geſamentlik *Philips van Valois*, zig noemende *Koning van Vrankrijk*,

rijk, be-oorlogen zouden, en trokken met grote Heiren in *Vrankrijk*: sulks *na veel Oorlogs-gevallen*, wierd bestand gemaakt door tusschenspreeken der *Gravinne van Holland*. Daar naar in den Hage *getournoit* en *gehoveert* hebbende, trok hy wederom in *Pruyssen*, en keerde weder met *veel lofs*. Sulks hy *Anno* 1344. ten *derden-maalen* na *Pruissen* trok met vier hondert *Paarden*. Maer in 't *jaar* 1345. een Heir vergadert hebbende tegen de *Oost-Vriesen*, heeft hy eerst om eenige ydele *woorden* de Stad van Uitregt ontseit, en 's *Bisschops Broeder*, den *Heere van Arkel*, tot twee maalen uit den velde geslagen, als mede Uitregt naaw belegert: waar op de *Bisschop*, die uitlandig was geweest om zijne *schulden* te boven te komen, weeder is gekeert, ende is door tusschenspreeken des *Graven van Soissons*, *Willems Oom*, Vrede gemaekt, op conditie *dat vijf hondert Burgers barrevoets genaade bidden, twintig Roeden van Stads muuren afgeworpen, ende eene Poort altijds oopen voor den Grave van Holland zijn zoude, om daar door uit en in te rijden*; als mede *dat vijf hondert Poorters hem altijds ten dienste zouden moeten zijn in zijne Oorlogen*. Hier mede heeft hy zig naa *Oost-Vriesland* gewend; ende zijn Oom *van Henegouwen* voor uit overgeschreept zijnde, verbeide 't groote Heir niet, want hy sonder marren de vlugtende Vriesen tot *S. Olofs Klooster*, en *Staveren* vervolgde, alwaer sy

stand

ſtand gehouden hebbende, weederom uitvielen, en de *Hollanders* verſloegen. Waervan Grave *Willem* niet weetende, korts daar aan omtrent het Klooſter Lande, alwaar hy om het Land t'ondekken *met veele* Heeren vooruit gereeden zijnde, van de *Vrieſſen*, daar op paſſende, wierd *oovervallen*, en *gedood*; veele meenendeeerſt hem uit de Scheepen te hulpe te komen, en dan daar toe te vlugten, wierden *gedood* of *verdronken*; ſulks 'er wel drie hondert *Ridders* wierden gemiſt. En ſietmen doorgaans dat gelijk ten tijde van *onnooſele Graven* veele *inlandſe beroerten*, alſoo den tijde der *machtige en kloeke, ſelfs regeerende Graven*, gedurige Oorlogen om *buitenlandſe Conqueſten*, ofte *uſurpatien* op het regt der Eedelen en Steeden zijn in ſwang gegaan.

Ende is aanmerkens-waardig dat ten tijde van deeſe Graaf *Willem* ende zijne *Voorſaten, niemant mocht in* Holland Hoppe *gebruiken*, dan die van *zijne Rentmeeſters ten geſtelde prijſe gekoft ware*; maar die van *Delft* verkregen *eerſt* van hem, Hoppe te koopen daar 't hun goed dogt, mits betalende voor *yder tien vaten Biers*, dat binnen *Delft* gebrouwen wierd, eenen ſchelling Hollands. Waar door deeſe *Stad* zeer is toe-genomen.

CAP. XXI.

Margareta van Beyeren de Een-en-twintigſte Gravin van Holland. De Stadhouder maakt ſig Heer. Hoeks en Kabbeljaaws verbond. De Soon be-oorlogt zijn Moeder.

GRaaf *Willem* dus in den *jaare* 1345. verſlagen zijnde, en niet dan *een baſtaard ſoon* na laatende, vergaderde Keiſer *Lodewijk* de *Rijks-ſtenden*, ende wierd eendragtelik geſtemt, alle de Landen van *Holland*, en *Henegouwen, aan het Rijk vervallen* te zijn; maar de Keiſer uit *groter mildheid gaf* die aan zijne Huysvrouwe *Keiſerinne Margareta*, *oudſte ſuſter des overleden Grave van Holland*. *Ondertuſſchen* verdreef de *Biſſchop* van Uitregt *alle Stigtſe Heeren*, die 't met Graaf *Willem* hadden gehouden; en nam weder het Dorp van *Emeneſſe*, dat de Hollanders beſaten: waarteegen *Margareta anno* 1346. in Holland komende, niet wiſt te doen, dan een *kort beſtand* te maaken: niet te min *confiskeerde* zy alle *Vrieſſche*, *zelfs geeſtelike goederen*, in Holland geleegen: en d'*Edelen riet gaaren onder een Vrow* te Veld trekkende, *maakten*, dat zy haar Soon *Willem*, in 't einde des *jaars* 1346, nog ontbood, en zy vertrok naa *Duitsland*. *Willem* vervolgde in den *jaare* 1347 naa 't beſtand, het *Oorlog* met Uitregt; daar aan wederzijden *zeer gebrand* wierd: ſulks weederom *voor een jaer* beſtand wierd gemaakt. *Onderentuſſchen* ſtierf *Keiſer Lo-*

de-

dewijk. En *Margareta* gaf *in Januario* 1348. zo zy te *Munchen* in *Beyeren* was, aan *Willem* de Landen van Holland en Zeeland *als Voogd* te regeeren, ende *alle het innekomen* tot zig te trekken, mits *jaarliks* aan zijn *Moeder* uytreikende 20000 ponden Hollands; ende naa haar dood *eerst* die *Landen* met Hoenegouwe te sullen *in eigendom* besitten. Maar hy *dat jaar*, *Oudewater* verlooren hebbende, als ook daar na een slag by *Schoonhooven* tegen de *Strijtse*, daar veele Hollanders bleven: maakte bestand *voor een jaer*, ende bleef *in gebreeke* zijn *Moeder* te betalen. Suleks sy in Holland aánquám te *Dordregt*: gaf *toen* het *stapel-regt* ('t gunt geen Graaf toequam) aan die *Stad*; riep haar Soon *Willem* tot sig met veele Heeren; en gekomen zijnde, klaagde zy over zijne wanbetaaling, ontsloeg hem van *'t Stadhouderschap*, en deed hem reisen *naar* Heenegouwen. Maar vermits *Margareta* de Landen *slappelik* regeerde, en *'t Oorlog* teegen Uitregt *niet wel* gelukte, conspireerden *anno* 1351. veele Heeren, die men daar naa genoémt heeft *Kabbeljaauwsen*, met Hertog *Willem*, zijnde het *verbond duister* ingestelt, sulks men niet kan seggen of de Steeden *Dordregt*, *Delft*, *Leyden*, *Haarlem*, *Amsterdam*, *Alkmaar*, *Medenblik*, *Oudewater*, *St. Geertruidenberge*, *Schiedam*, *Rotterdam*, eigentlik zig verbinden of niet; want *niet een der Regenten* daar *niet naame* werd genoemt, ook niet *de plaats*

daar 't verbond is geconcipieert; en de Heeren die 'er werden genoemt *onderteekenden* niet. Maar staat alleenelik *Iussu Comitis & consensu Prænominatorum Dominorum & villarum I. van Heerman.* En noch ondergeschreeven S. *Excæpli* 't Inhoud des verbonds is, *dat* Hertog *Willem van Beveren*, &c. (dese werden Kabbeljauwse genaamt) I. *van Arkel*, *de Heer van Egmond*, *Waterland*, *Eemskerk*, *Wateringe*, *Moelnaer*, *Bloemestein*, *Cuikenporg*, *Noordloos*, *Tolloise*, *met de genoemde Steeden*, *sig verbinden* Hertog *Willem te sterken tegen alle die hem willen verdryven uit Holland en Zeeland*; *ende te vuur en te zwaarde*, *zonder ooit met haar*; *ofte haare kinderen te zoenen*, *te vervolgen* : De volgende Heeren; (deese werden Hoekse genaamd) *Duivenvoorde*, *Pollanen*, *Breedenroode*, *Binkhorst*, *Riede*, *Haukhorst*, *Heemstede*, *Merenstein Outshoorn*, *Raaphorst*, *Poelgeest*, *Ridderen*. *Van der Borg Priester*, *Noortwijk van der Made*, *Reinier Dever*, *Gerard Evert*, *Geraards kinderen*; *Arend van Groeneveld*, *Dirik Groeneveld*, &c. *Knaapen*. *Ende alle heure gesinde*, *ende alle die hun geholpen hebben in het verdrijven des Hertogen* : *beloovende* Hertog Willem *zonder haar niet te zoenen*; *nog de Landen in 't geheel of een deel af te staan*; *noch te verkoopen*, *sonder haar goedvinden* : *en in gevalle hy sonder wettige kinderen quame t'overlijden*, Hertog *Albert*, *en naa hem Hertog Lodewijk d'oudste halve*

Broe-

Broeder, *by dit vertond tot zijnen wettigen Succeſſeur noemende*: De *Keiſerin* dit eerſt verſteenende, ende ziende dat niet alleen *de* Hollandſe *Steden*, maar ook *Gorcum*, *Kennemerland* ende *West-Vrieſland*, haar afviel; vertrok in *Zeeland*, alwaar zy van haar Suſter *de Koningin van Engeland* hulp gekreegen hebbende, *haar Zoon* in een ſlag, daar *veel Volks* bleef, *overwon*. Maar Hertog *Wiliem* metter vlugt ontkomen, en byſtand uit *Duitſland* gekregen hebbende, *leverde daar na zijn Moeder ſlag*, omtrent *'s Graveſande*, alwaar hy naa *groot bloed-ſtorten*, verwinner bleef: en vermits *d'Engelſe Overſte* bleef, en de Heer *van Breederoode* 't Hoofd *der Hoekſe* gevangen wierd, vondzig *Margareta genoodſaakt in Engeland te vluchten*, ende aldaar *by verdrag afſtand te doen van Holland, Zeeland, en West-Vrieſland*: behoudende haar *leeven lang*, 't beſit van Heenegow: alwaar zy nog *anno* 1351 heenen trok, en naa *vijf jaaren kommerlik leevens* af-lijvig wierd. *Ondertuſſchen* hadden de *Cabeljaurſe wel ſeventien Heeren huſen der* Hoekſen *vernielt*, die oover al uit de regering *geſchopt*, ende *ſich ſelven daar in* gedrongen.

CAP. XXII.

Willem de Twee-en-twintigste Graaf.
Werd dol. Voogde-Regeering.

VErmits *Ioan van Arkel*, *Bisschop* van Uitregt, de Conquesteer-last en magt der Hollandse Graven vreesende, en die gedurig ziende aanwassen, de *Hoekse* gunstig was geweest, wierd hem *twee jaaren* zeer strengelik d'Oorlog aangedaan; in't welk de *Bisschop* zig zoo *wel weerde*, en de Hollanders ook zoo *veel schade* aan deed, dat op *gelijke condition* de Vrede wierd gemaakt *Twee jaren hier na*, te weeten in *'t jaar* 1358, sloeg de Graaf met *eigener hand* dood, Heer *Gerrit van Wateringen*, een van de *Hoofden der Kabbeljaauwsen*, en dat in zijn eigen Hof; waar door hy de naan kreeg van den *Dollen Graaf*, en *wierd door de Staten des Lands geset in vaster hoede*, daar hy in bleef *negentien jaaren*, en tot zijn dood. *Ondertusschen* rees'er twist oover de *voogdye*. De *Kabbeljaauwse* de regeering in hebbende, oordeelden *seekerliker* die te konnen inhouden onder *Machteld van Lancaster*, des Graven Vrow, wien zy de naam van *Voogd* wilden geven, *om de zaak zelfs aan zig te behouden*: die van Henegow en de Hoekschen bragten by, de *Vrow* hier *vremt* was, en *geen kinderen* had, ook zelfs *onder's Mans voogdy* moest staan, welke reedenen *eindelings* by *'t meestendeel* der *Hollandse en Seewse Steden*

den zoo veel golden, dat *kort'er aan Aalbregt*'s Graven Broeder, met gemeene bewilliging, tot *'s Lands Ruwaart* wierd aangenomen.

CAP. XXIIII.

Albert de Drie-en-twintigſte Graaf. Broeder-twiſt. Een Favorits-Regeering. Des Graven Boel oorſaak van groot quaat. De Vader be-oorlogt zijn Soon. Een oud Heers Regeering.

ENde dus ſuccedeerde *warelik* omtrent den jare 1359. in het Graaffchap, Hertog *Albert*, die nog het *ſelfde jaar*, *Ian van Bloemenſtein*, een der *Kabbeljaawſe Edelen*, opſeide het *Baljuwſchap van Kennemerland*, en gat 't aan *Ionker Reinout van Breedenrode*, Soon van het Hooft der Hoekſen. 't Welk zoo euvel genomen wierd, dat eenige *Kabbeljaawſe* hem *Brederode*, *by Caſtricom* meende te dooden; maar hy ontreed met verlies van drie zijns gevolgs, en week op 't Kerkhof, alwaar hy van de *Caſtricomſe* Boeren wierd ontſet. Een deel der handdadigen ontreedend op 't Slot van Heemskerk, en d'anderen begaven zig na Delft. En alzo Heer *Wouter van Heemskerck* de gevlugte niet wilde oovergeven aan den Hertog, maar ſig kloekelik ter weere ſtelde; liet de Hertog, de Heer van Polanen, een dapper Krijgsman en Hoeks-geſind, daar voor, en vertrok om eenige noodſakelikheeden naa Zeeland. Dog om dit beleg te onſetten, zijn *die van Delft* uitgetrokken, ende heb-

hebben de Sloten *Polanen* en *Binkhorst verbrant*, ende *ten gronde toe afgebrooken*, als mede in den Hage de *gevankenisse opgebroken* ende de gevangens *triumphantelik in Delft* gebragt. Ende des niet te min moest W*outer* van Heemskerk, met alle die op 't Slot waaren, *naa elf weeken belegs*, zig aan den Heere *van Polaanen* gevangen geeven. En Hertog *Albert* weder in Holland gekomen zijnde, *belegerde* met alle magt de *Stad Delft*, ende niet tegenstaande de groote teegenweer, moesten zig die van binnen naa *tien weeken belegs* overgeeven, behoudens lijf en goed: mits betaalende 40000 *oude Schilden*, ende beloovende *dat zy haare muuren tot straffe haarder misdaad selfs om verre zouden werpen*. Nogtans wierd *Henrik van Woerden*, een der *vier Capiteynen*, die haar te hulpe was gekomen, *onthoofd*; andere ontvlooden, ende wierd *daar naa*, door tusschenspreecken des Heeren *Otto van Arkel*, met hun gesoent.

In 't jaar 1361. sette de Hertog *van Gelder* zijn *Broeder gevangen*, en *verwoeste* alle de Kasteelen der geenen die hem hadden *tegen geweest*: en vermits de selve in Holland meest waaren gevlugt, rees 'er *een Oorlog* die *een jaar* duurde met die van *Gelder*.

In 't jaar 1363 quam Hertog *Albert* binnen *Gorcum*, daar de Heer *Otto van Arkel* hem *zoo wel onthaalde*, dat hy zijn vriendschap won, en *zijn leven lang* behield: waer door hy

lich-

lichtelik daar naa *pardon* verkreeg *over een doodslag*, door zijne dieners begaan aan den *Tollenaar by Dordrecht*, die zijne Onderdaanen schatte. En vermits die van *Dordrecht* insgelijks zijne Ingesetenen dwongen te verstapelen *boven vrydom* hen van de *Hertoginne* gegeeven; nam hy zijn slag waar in 't aanslaan van *veele Dordrechtse Schepen* met wijn gelaaden, die *uitdeelende* aan zijne Onderzaaten: en van *die tyd* af bleeven *de Arkelse* vry. In *het Iaar* 1364 stonden de *Hoeksen* tegen *de Kabbeljaawsen* te *Delft*, en bleven 'er wel 36 *dood*: en hoewel 'er nog daar na *t' Amsterdam* en te Haarlem verscheide oploopen geschieden, in een der welken 14 *menschen dood* bleeven; soo wierden alle verschillen door 't *aansien* van *Otto van Arkel*, sig daar in *zeer goederieren* dragende (hoewel hy was van de Kabbeljawse party) *zo wel tygeleit*, dat alle partyschap meer en meer *verstorf*. *In 't Iaar* 1365 reisde *Albert* te *Parijs* tot den *Koning*, en quam 't *selve jaar* weder. *'t Volgende jaar* dede Hertog *Albert*, *om quaid aanbrengen*, onthoofden den Heer *van Adingen*, wiens 6 *Broeders kloeke Ridders*, uit wraak, Henegouwen *zeer roofde en brande*: sulks de Hertog sig genoodsaakt vond ook de Hollandse *Eedelen* te roepen, om *Adingen* te beleggen: en gedurende het beleg, wierd door tusschen-komen des *Graven van Vlaanderen* gesoent, de *ses Heeren in genaade* genomen, en de dood huns Broeders *vergeven*. Ook

stigte *Albert* dit *jaar* 1367. een *Collegie van Canoniken* in den Hage.

In 't jaar 1370. *pretendeerde Albert*, 't Slot Vreedenland en de onderhoorige Dorpen hem *verpand* te zijn, en de *Bisschop* seide die somme van penningen aan zijn moeder, Keiserinne *Margariet*, *geteelt* te hebben; 't wierd gegeeven in de uitspraak des *Hertogen van Gelder*, *die Alberts Dogter ten huwelik bedongen hebbende*, *wees die penningen op seekere termijnen nog eens betaalt moesten werden*, *of t Slot keeren aan Holland*: maar als in 't *jaar* 1374. een termijn wierd gebragt door de Stigtse, twiste de Hertogh over de *munt*, en *dwong* haar nog *veel meer* af: waarom die van Uitregt wel gewapent in *Holland* vielen, veele Dorpen en Huisen *vernielden*, als meede veele gevangen naamen. *En dit was 't dat den Hertog socht*: want dus behield hy de ontfange penningen, met sijn oude pretensie op *Vreedenland*, en die van Uitregt hadden die niewe Vaart te Vreeswijk op de Lek gegraaven in den *jaare* 1373: 't welk *die van Dordregt en Vianen zo leed was*, dat zy den Hertog hier toe *raaden*, die toen met een magtig Heir 't Slot *Gildenburg*, waar in de Sluisen op de Vaart stonden, naa dapperen weederstant innam, ende den Heere van *Vianen* te bewaaren gaf. Maar nog *het selve jaar* overvielen die van Uitregt zeer schielik het Slot by nagt, en naamen 't weeder: sulks Hertog

Albert weder met een magtig Heir quam: ende naa dat verſcheide andere Slooten waaren ingenomen, wierd alles in den *eerſten ſtand voor't Oorlog* gelaaten, ende den *Hertog* ontfing voor zijne onkoſten 4000 *oude Schilden*.

In't jaar 1379. waren de *Gentenaers* tegen hunnen Graave in Oorloge, en wierd de Graaf door de Hollanders en Heenegouwers geholpen in een ſlag voor *Dendermonde*: daer naa *tornoide Hertog Albert te Bruſſel*. *In't jaar* 1381. ſtierf de Graaf *van* Blois, *Goude*, *Schoonhoven*, &c. *ſonder Kinderen* naa te laaten, en liet *evenmel ſoo veel ſchulden* na, dat zijn Vrow de boedel verſtotede. Hoewel dat Hertog *Albert* ſcherpelik had verboden, en lieten d' Onderſaaten niet naa in den *jaare* 1382. die van *Gent* in haar grooten noot haar nooddruft te ſenden *om profijts wille*: ende geſchiede de groote Veld-ſlag te *Roſebeeke* tuſſchen de *Koning van Vrankryk*, *Graave van Vlaanderen*, *en veele Edelen uit Holland*, tegen de rebelle *Vlamingen*: ſulks het *niet vreemt* was de zelfde geſlagen wierden; en dat veele *rijke Poorters van* Brugge reiſden met haare beſte Juweelen na Holland en Zeeland. *In den jaare* 1385. trowde *Philips*, *Hertog van* Borgondien, *Graaf van Vlaanderen*, Hertog *Alberts Dogter*. En Hertog *Willem*, des Hertogen *Philips Dogter*, werdende wederzijds 100000 *Franken* ten houwelik gegeven. En *korts daer aen* vergaderde Hertog *Willem*

veel Soudeniers uit Henegouwen en *Holland*, om zijn Schoon-Vader teegen de *Gentenaars* te helpen; maar wierden door *die van Gent*, meest alle in 't Land van Waas *verslagen*. *Het volgende jaar* ruste de *Koning van Vrankrijk* een magtige Scheeps-Vloot uit, om *Engeland* te bekragtigen; en sond zijne *Commissarissen* om Scheepen te koopen of te huiren, na *Middelburg*, *Schoonhoven*, *Leiden*, *Haarlem*, *Delft*, *Briel* en anders: deese wilden *niet dienen* of waren *eerst betaalt*: des zy *wel bedacht* waren, vermits deese reise niet voortging. Maar die van Zierikzee en Dordregt waren *nog beter bedagt*: *want om dat zy niet een schip hadden willen laten volgen*, *en d'Engelsen Anno* 1387, *in een Water-strijd*, *veele Scheepen met Wijn van Rochelle komende*, *namen*, *gaven zy alle die van Zierikzee weeder*; *jaa brachten 'er een groot deel te Zierikzee ende te Dordrecht om te verkoopen*. In den *jare* 1388, rees 'er een Oorlog tusschen den Heere *van Arkel en Vyanen*, om *Ameyden*, die *twee jaaren* duurde, ende met voordeel des Heeren *van Vyanen* eindigde: hoewel *Jan van Arkel* Heeren *Ottes* Soon, van Hertoge *Albert*, zijn *Stadhouder* in Holland, Zeeland, en Vriesland gemaakt wierd. En vermits de *Bisschop van Luik in 't jaar* 1389 stierf, en des Heeren *van Arkels Oom* te vooren *Bisschop* was geweest, wist hy daar nog zoo veel *vrienden te maken*, dat *Dirk van Vyark* met meeste stemmen gekooren, 't selven niet derf-

de

de aanneemen; sulks toen Hertog *Alberts.* tweede *Soon*, oud 16 *jaaren*, wierd gekooren; ende van den *Paus* geconfirmeert.

Omtrent dese tijd stigte de Hertog het *Carthuiser Klooster* by *Amsterdam*: en vermits hy zedert *vijf jaren weduwenaar* was, *gebruikte hy Iuffrow Alijd van Poelgeest* tot *zijn Boel*; de welke zoo zy des avonds over 't buiten Hof was gaande, *gedood* wierd, met *Willem Kuser* des Hertogen *Hof-meester*, die haar beschermen wilde: sulks *Koenraad Kuser*, Vader des vermoorden, in den *jare* 1393 justitie versogt, ende *beschuldigde* als *banddaadigen* ofte *Raadgevers*, (dit waren alle Hoeksse Heeren) *Philips Burg-Graaf van Leyden*, *Dirk Heer van Asperen met zijn Zoon*, *twee jonger Broeders van der Lek*, *Henrik Burg-Graaf van Montfoord*, *Ian Heere van Heemstede*, *Ian van Vliet*, *Philips van Polanen*, *de Heer van Duvenvoorde*, *de Heer van Woude*, *de Heer van Warmont*, *met nog wel 45 andere Edele Heeren*. Hertog *Willem* seer jaloers zijnde geweest dat sijn *aude Vader* sig door dese Boel, ende *Willem Kuser*, latende regeeren, hem buiten de regeeringe hield, en een seer *groot vrend* zijnde *van deese Heeren*, die de *opgaande Sonne* aanbaden, sprak voor hun *by sijn Vader*, diese by *contumacie* verwees, *lijf* en *goed verteurt* te hebben, ende deedese *bannen* uit Holland. Maar zy retireerden op *Altena*; en *Willem*, ook vreesende van zijn *Vader* gevangen te werden, quam by hun

op

op 't Slot : ſulks by raad des Heeren *Ian van Arkel*, de Hertog *Albert* een magtig Heir vergaderde van *Eedelen en gemeene Luiden der Steeden en Dorpen*, en ſond *Coenraad Kuſer* met een hoop Volks uit; die de Huiſen *Hodenpijl*, *Duvenvoorden*, *Santhorſt*, *Heemſtede*, *Warmond*, *en Nonnenpoel deſtrueerden*. Hertog *Albregt* zelf trok door *Gorkom*, daar hy van Heer *Otto* eerlik onthaalt wierd, voor *Altena*: daar zijn *Soon Willem* uit was geweken na den *Boſſche*. *De Borgſaten* en *Eedelen weerden zig dapper*, tot dat door tuſſchenkomen van *Ian van Beyeren*; *Elect van Luik*, *Altena*, behoudens lijf en goed, *oovergegeeven*, en *de Eedelen tot 's Hertogenboſſche geleid* wierden; van waar zy met den Hertoge *Willem* naa *Parijs* reiſden: en wierd *eer lang*, door tuſſchenſpreeken des *Konings*, de Vader verſoent met de Soon, die *in den jaare* 1396 in den Hage quam, en verſogt met d'Eedelen te mogen trekken *in Hongarien teegen de Turken*, 'twelk de Vader niet wilde toelaten: maar wierd voorgeſtelt weder *Ooſt-Vrieſland* te *tekragtigen*; alſoo de *Vrieſen naa haare gewoonte*, den *Graave* van Holland niet wilden erkennen. Hier toe verſaamde men (*zegt de Chronijk van Holland*) wel 180000 *Man*, en *Froiſſara*, 300 *groote*, 400 *kleine Schepen*; waer in wel 30000 *Boodſgeſellen*, en van *Haarlem alleen* 12000 quamen. Eerſt wierd om het Land geſchermutſeert, daar naa de *Vrieſen* van den dijk gejaagt,

jaagt, ende eindelik geſlagen; die te Landewaart in vlugten naa *Molquern*: dies de Hertog hier 15 *dagen* gelegen hebbende, naa 't *branden*, van eenige Dorpen, weeder in Holland is gekeert. *In den jaare* 1397., ſcheepten de Hollanders wederom *van Enkhuiſen*, onder Hertog *Willem van Ooſtervant* in Ooſt-Vriesland, en tot *Kapiteinen* waaren hem gegeven, de *Heer van Arkel*, *van* Breederoode, *Egmond*, *&c.* Sulks de *Vrieſen* na een ſlag verlooren te hebben, *Garniſoen op 't Slot van ſtaveren, als meede alle Schouten en Balljuwen van Hollands weegen ontfingen, moetende yder Vries 6 ſtuyvers Hooft-geld, tot tribuyt aan Holland geeven.* Maar als de Hertog met zijn Volk vertrokken was, vergaderden de *Vrieſen* wederom, ende *beleiden Staveren*: ende Jonkheer *Walraaven van Breedenroode*, de Hollanders met veel volks te hulp komende, *verdweenen d'oproerige Vrieſen*. In dit Vrieſſen Oorlog droegen de *Poorters van Delft* zig zo wel, dat *hun misdaad* wierd *vergeeven*: ende daarenboven toegelaten, zy om hun Bieren te konnen vervoeren van *Ouwerſchie*, in de Maſe groeven: uit welkers Sluiſen *de Vlek Delfshaaven* is gewaſſen. *In den jaare* 1397 ſtierf de *Graaf van Blois*, ſonder *wettige kinderen*, ende de Weduwe verſtiet zijn Teſtament, verkoopende zijn Boedel om aan haer *dowarie* te komen, ende *Goude met Schoonhooven* verviel aen *Holland*. Ook ſtierf *Otto van Arkel*,

kel, en was het *in den jaare* 1400 soo grooten storm, *dat de gaten tusschen Texel en Wieringen zo wijd wierden, dat men van die tijd af, Enkhuisen en Amsterdam, met groote Schepen heeft konnen bevaaren, zijnde te vooren Dordregt d'aansienelikste Koopstad ter Zee. 't Selve jaar* was het *Oorlog* tusschen *Holland en Hamborg*, en wierd ge-eindigt, mits die van *Hamborg* een somme penningen betaalden.

Heer *Otto dood*, *Albert seer oud*, ende Hertog *Willem in grooten aansien* weesende; wierd *een reekening van tien jaaren* ge-eilt, van den *Favorit*, Heer *Ian van Arkel*, *als Tresorier van Holland*: deese Man, door voorspoed hoogmoedig, had versuymt *in tijds vrienden te maken*, en zig niet gewacht tegens *de Grootsten se stooten*; zulks hy weigerende *te reekenen*, Hertog *Willem* verscheide sijne Dorpen, als *Haastregt, Vlist, Stolkwijk en andere, aansloeg*, ende den zelve uit Holland *bande*. Waarom de Heer *van Arkel*, Hertog *Willem* deed ontseggen, *viel in* Holland, ende *verbrande* veele Dorpen. *In 't jaar* 1402. quam *de* Heer *van Arkel* in de *Krimperwaard*, veele Dorpen *verbrandende*, en de *beesten met roof* wegdryvende; welke *die van Dordregt* meenden t'ontjaagen, maar wierden zelfs geslagen: en *korts daar aan* vielen *die van Rotterdam en Schiedam* in 't *Land van Arkel*, *ruineerden alles* wat zy konden, ende *keerden met veel roofs* in Holland; *daar na* quam nog de Graaf van Oostervant

vant *Willem*, met de *Burg-Graaf van Leyden*, *Haarlem*, met de *Kennemers*, *die van Amsterdam met de Waterlanders en Goylanders*, en *die van Leyden* met *de Rijnlanders*, voor de stede Magesteyn; *brandende* de voorstad, en alles wat zy *in 't gaan en komen* ontmoeten; sulks zy met *grooten roof* in Holland keerden. De Heer *van Arkel*, om dat te wreeken, quam met veel gewapend Volk voor *Nieupoort*, nam het vegtenderhand in, en *verbrande 't tot in den gronde*. *In 't jaar* 1403. wierd de Heer *van Arkel* nog *ontseid* van den *Bisschop* van Uitregt, ende den Hertog *van Cleve*: En Hertog *Albert* trok zelfs op met zijne Onderzaten en veele Soudeniers uit *Engeland*, om *Gorcum* te belegeren: alwaar *de Heer van Arkel* met vele andere *groote* Heeren, in twee uitvallen zig *treffelik* droeg, ende zeer veele *groote Eedelen*, onder anderen *Walraven van Brederode*, gevangen nam. Maar in de derde uitval, wierden die van binnen met verlies ingedreeven: en als dit beleg dus 12 *weeken* had geduurt, wierd door tusschenspreeken van *Ian van Beyeren*, *Elect van Luik*, de pais gemaakt, op conditie, *de Heere van Arkel met een voetval genade zoude verzoeken*, *en des* Hertogen *Alberts baniere eenen ganschen dag uit het Slot moeten steeken*: dat gedaan zijnde, brak het Heir op.

Het is aanmerkens-waerdig; dat in *dese tijd het Hollands Lijnwaad* zo *vermaart* was, dat de Hertog *van Milen* jaarliks eenig aan den *Grooten Turk* schonk.

CAP.

CAP. XXIV.

Willem de Vier-en-twintigſte Graaf van Holland. De Soon verraad zijn Vader.

IN *den jaare* 1404 ſtierf de Hertog *Albert* oud 74 *jaaren*. *Waar door de factien ſchielik* weer voortberſten: want die de regeering in hadden, ende *den oowerleeden* teegen ſijn oudſte Soon *Willem* behulpig waaren geweeſt, *Kabbeljaaws* zijnde, vreeſden nu daar uit te ſullen werden geſchopt, en de verdrukte Hoekſen die't met *Willem* hadden gehouden, hoopten nu in de regeeringe te ſullen komen. Sulks binnen *Haarlem* en *Amſterdam* geſchieden verſcheiden *oploopen* ende *doodſlagen*: en uit *Haarlem* wierden wel 300 Hoeks-geſinde Poorters gebannen; en't Huis te *Heemſtede*, met de Hoeckſe houdende, *geplondert* en *verbrant*. Te *Delft* lag het meede oover hoop, en wierden aldaar wel 36. *voorneeme Burgers* in een oproer *jammerlik om den hals* gebragt. *Eindelik* wierd *alles in dwang* gehouden, ende *ter needer* geleid, ten voordeele der Hoekſen, *door de ontſaglikheid* van Hertog *Willem*, die zijn Vader in alle de Heerlijkheeden ſuccedeerde, ende *der Kabbeljaauſe vyand* was. Want na dat in't *jaar* 1405. *Willem van Yſendoorn*, *Workum* had ingenomen, *geplonaert*, *gebrant*, ende met de gevangenen te *Gorkum* was gekomen; verbond ſig Hertog *Willem* weeder met den *Biſſchop* van Uitregt, ende

belei

belei de Stad *Gasparn*, en de Sloten *Hagestein* ende *Everstein*: ende hoewel de Heer *van Arkel* de selve mot kloeke Mannen had versien, moesten zy zig eindelik *oovergeeven*; *Hagestein met gewelt*, om dat de Gouverneur Ionker *van Arkel* dood geschoten wierd; en *Everstein door hongers nood*: *beiden* wierden zy *verbrant*, en *tot in den gronde afgebroken*, *met alle de* Huisen. Ionker *Willem van Arkel*, zijn pais *in 't particulier* met Hertog *Willem*, ende den *Bisschop* van Uitregt gemaakt hebbende; quam, terwijl zijn *Vader*, Heer van Arkel, tot den Hertog *van Gelder* om hulp was gegaan, met toedoen eenige zijner Meêwustigen in *Gorkom*, *alwaar hy d'oude Magistraaten af*, en *zijne Medestanders in de plaatse settede*: 't selve deed hy ook te *Leerdam*. En zijn *Vader* uit Gelderland gekeert zijnde, vond, door *'t beleid zijns zoons*, in dese twee Steeden, als ook op 't Slot, de Poorten gesloten, onder 't *pretext*, dat hy, die tot Vreede ongeneigt was, niet mogte werden binnen gelaaten, voor dat zy *de Vreede*, die *den Lande noodsakelik* was, hadden gemaakt. Nogtans wist de Heer *van Arkel* niet lang daar naa, door eenige zijne Raads-Heeren, zijn Soon *heimelik* te *persuadeeren*, dat hy by hem *secreetelik* tot 's Hertogenbossche zijn pais maakte; als beseffende, *de Graaf van Holland het op hun Landen meer, als op de Persoonen had*. Maer de *Nieuwe Magistraats-Persoonen* dat vernomen hebbende, en

vree-

vreesende van den *Vader* gestraft, en van den nu magtelooſen *Soon* verlaten te ſullen werden, keerden niet alleen den *Vader*, maar ook den *Soon* buiten, ſeggende; *by tegen ſijne beloften, van niet ſonder haar goed-vinden met zijn Vader te verſoenen, had gedaan*: ende ſonden tot Hertog *Willem*, zig aan den ſelven oovergeevende, op conditie, *by haar tegen de Heeren van Arkel zoude beſchermen, ende alle privilegien onderhouden*: ſulks hy binnen *Gorcum* ende *Leerdam* gehuldigt wierd. Evenwel verraſte niet lang daar na *Ionker Willem* Gorkum des nagts; *doodſlaende*, ende doende *onthoofden* die Magiſtraats Perſoonen die niet waren gevlugt: ende vermits Hertog *Willem* Gorkum daadelik quam beleggen, vond de Heer *van Arkel* goed, *Gorcum* en al zijn ander *regt* aan den Hertoge *van Gelder* over te geeven: welk beleg zoo lang duurde, dat 'er *beſtand* wierd gemaakt *voor drie jaaren*, door 't aanraaden van *Ian van Beyeren*, die uit zijn Biſdom was *verdreeven* (vermits hy *geen Prieſter* willende werden, 't ſelve regeerde als *een wereldlijk* Heer) ende nu *door die wapenen* zijne *herſtelling hoopte*; gelijk geſchiede: want na eene ſlag, daar, in den *jare* 1408. veele Luikenaars, ende onder anderen de niew gekooren *Biſſchop*, dood bleef, als meede wel 100. Eedel-Luiden (meeſt Heenegouwers) aan de Hollandſe zijde; wierd Luik ingenomen, *veele weereldlyke* met den zwaarde *ge-*

regt,

regt, ende *Geeſtelike* in de Maaſe *verdronken*. Dus quam *Hertog Willem* weeder *Triumphantelik* in Heenegouwen, ende *reiſde verſcheide maalen* heen en weeder *naar Parijs*, om de pais te maaken wegens de dood des Hertogen *van Orleans*, tuſſchen den *Koning* ende den *Hertog van Bourgondien* zijn *Oom*.

En *omtrent deſen tijd*, wierden *te Warmond* door Heer *Ian geboud*, *een Mannen-en een Vrouwen-kloſter*: daar toe nogtans gebruiken-de *Landeryen* aan de Graaflikheid *vervallen*.

In *'t jaar* 1411. ging *'t Oorlog aan teegen de Gelderſche*: en wierd *eindelik* in *'t jaar* 1412. *vreede* gemaakt, op conditie; dat Hertog *Willem* aan Hertog *Reynout van Gelder zoude teilen* 100000 *franſe kroonen; waar vooren Reynout hem zoude leeveren de Stad Gorkum: en zoude de Heer van Arkel ook al zijn regt overgeeven, mits daar vooren van Hertog Reynout genietende de Heerlikheit van Born, het Slot Ogen, en ſeeven Dorpen daar omleggende; als meede jaarliks 5000 Rijnſe guldens, uit de Tollen te Lobik.*

Zo haaſt was deeſe groote Kabbellaw niet geeten, of men ſloeg 't oog op die, die hem in grootheid volgde, namentlik, de Heer *van Egmond*: deeſe, *Neef van Arkel*, en *Gelder*, had *ſtil geſeten*, ſonder den Hertog met zijn Leenmannen te willen dienen, in 't Oorlog teegen *zijn zelven*; ook was hy in 5 *ja en* by den Heroge niet geweeſt, dan op vry-geley: ſulks

men

men *uitſtroide*, hy met den Hertoge *van Gelder* en *Arkel* zoude hebben *geconſpireert*, Hertog *Willem* te vangen; jaa men *zey*, de Heer *van Arkel* (die *by Leuven* door eenige Hollandſe Heeren met liſt wierd *gevangen*, en *in Holland gevoert*) 't ſelve omſtandiglik had *ontdekt*: Immers hier op wierd *geciteert* de Heer *van Egmond*; en die zonder vry geleide niet willende komen, om zig daar van *te ſuiveren*, wierden *alle zijne goederen aangeſlagen*, en hy binnen *Iſſelſtein* belegert: alwaar de pais door tuſſchenſpreken van veele *groote Edelen* wierd gemaakt, op conditien; *Yſſelſtein met het Slot aan* Hertog *Willem zoude werden oovergegeeven: waar vooren de* Heeren *van Egmond jaarliks, eewiglik en erflik zouden genieten ſeekere ſomme van penningen: ende mits dat zy zelven in 't Graafſchap van Holland en Zeeland niet zouden komen, dan met 's Graven believen.* Dus ſiet men dat het ſpreekwoort; *had regt naar reeden gegaan, de Hoek had de Kabbeljaw getraan*, plaats had, wanneer de Hoekſen de indragten op het regt der Eedelen en Steeden teegen hielden, of de *Gravinnen* tegen in- ofte uitheems gewelt beſtonden: maar als ſy 't met de *Graven* hielden, uſurpeerden ende tirannieerden ſy niet min als de *Kabbeljawſen*, want *waar die Gravelike magt was*, daar was ook altijds tirannie, uſurpatie, en gewelt.

't Selve *jaar* 1414 namen de *Vrieſen Staven* weeder in, ende *verjoegen alle Schouten en*

Reg-

Regters, door Hertog *Willem* geſtelt. In't *jaar* 1416: quam de *Keiſer Segemond* in Holland by Hertog *Willem*, ende reiſden geſamentlik *naa Engeland*, om den *Koning* te raaden tot Vrede met *Vrankrijk*, en op dat ſoo doende het *Concilium te Conſtans* te beeter mogte voortgaan: en *van daar* reiſde de Hertog *Willem in Vrankrijk*, alwaar hy naa veel verloore moeite, *eindelik ſeide; ten ware de Koning en zijn Raad goed vonden Vreede te maken, by den Dolphijn, die by in zijn macht had, en by Iacoba was, zoude konnen diſponeeren, om zig met Bourgondien te verbinden, en het Oorlog te continueren*. Waarom in den Raad des Konings wierd goed gevonden, *zig te verſeekeren van Hertog Willem*, die't uit een der Raaden verſtaan hebbende, onder *pretext van devotie* ontvlugte, in den *jaare* 1417; en vond den *Dolphijn zijn Schoon-Soon*, zoo ziek, dat hy dien *zelven dag* ſtierf, 19 *jaaren* oud, ende maar twee met *Iacoba* getrouwt geweeſt zijnde.

Hertog *Willem*, ſiende dat ſijn *quaad been* hoe langs hoe arger wierd, ende geloovende dat ſijn Broeder *Ian* ſoude tragten ſelfs Heer te werden in plaatſe van ſijn jonge Dogter, beriep een dagvaart van *Edelen, groote en kleine Steden, met de Baljuwen en Officieren*, verſoekende; *indien by quame te overlijden zonder wettig Mans geboorte naa te laaten, zy dan zijne eenige Dochter Iacoba wilden tot haar Lands-vrouw beloven aan te neemen*: 't welk

alsoo wierd gereſolveert, ende beſlooten. En *kort daar aan* ſtierf deeſe Graaf *Willem*.

CAP. XXV.

Iacoba *de vijf-en-twintigſte Gravin. Vrouwe Regeering. Een Voogd maakt zig Heer. Een Soon dwingt zijn Vader. Eegade-twiſt. Broeder-twiſt. Een Stadhouder maakt zig Heer.*

Iacoba 16 *jaaren* oud, ſuccedeerde in den *jaare* 1417. naa haar Vader *Willem* : ende wierd eerſt in Heenegouwen, daar na in Holland en Zeeland gehuldigt. Maar *onderentuſſchen* namen alle Miſnoegden deeſe ſwakke Vrouwe regeering waar, de Verdrukte *Kabbeljaauwſe* ſtaaken het hooft op, ende wierd *Yſſelſtein* door de Heer *van Egmond* ingenomen, als mede daar na verlooren. Ook wierp *Jan* van Beyeren, *d'Eleƈt van Luik*, den kap op den Tuin, geevende den *Keiſer* te kennen, *deſe Landen aan het Rijk vervallen te zijn*, ende ontfing die *heimelik te Leen* ; quam in Holland, begeerende als *Oom* en *Voogd* te regeeren, Om dat voor te komen, rade *Iacoba Moeder*, tot het Houwelik met den Hertoge *in Braband*, waar in *Iacoba*, vermits hy *tenger*, maar 16 *jaren oud*, en *van zeer klein verſtand* was, weinig zins had: en eenige anderen nog minder; evenwel 't wierd doorgedrongen, van den *Paus diſpenſatie* verſogt, en verkreegen: maar de *Keiſer* en *Jan van Beyeren* wiſten by den *Paus* uit te werken, hy die voor 't Houwe-

lik

lik weederriep. Eevenwel, vermits de *weederroepinge niet wettelik* wierd aangesegt, ging 't Houwelik *Anno* 1418. voort. *Ondertusschen* namen de *Heeren van Arkel* en *Egmond Gorkum* in; en vermits sy het Slot niet konden winnen, kreeg *Iacoba* tijd dat t' ontsetten, ende de Stad weeder in te neemen: hoewel naa een *grouwelik gevegt*, daar Ionker *Willem van Arkel* verslagen bleef, als mede aan d'ander zijde Ionker *Walraven van Breederode*, die *Stadhouder* van Holland, Zeeland en Vriesland door *Iacoba* was gemaakt: en wierden tot *wraak* desses dooden Heere van *Breedenroode* veele gevangens in den Hage gedood. Nu verklaerde zig *Ian van Beyeren*, 't Graaffchap van den *Keizer* te leen ontfangen te hebben; siende hy niet alleen *Dordregt* ende den *Briel*, maar ook *alle de Kabbeljaawsen* aan zijne zijde hadde: waarom *die van Brabant* resolveerden, haaren Hertog ook in Holland te hulpe te komen, en sig voegden by *Iacobas* Heir voor Dordregt: maar keerden naa *ses weeken belegs*, niets uitgeregt hebbende, Brabandwaarts; en d'anderen zig verlaaten ziende, naa Holland: soo dat *Ian van Beyeren*, *kort daar aan*, met groot gewelt een bolwerk, dat in *Paapendregt* gemaakt was, innam; en kreeg *kort daar aan* ook *Rotterdam* aan zijne zijde: zoo dat naa *veel roovens en brandens*, in 't *jaar* 1419. een Vreede wierd gemaakt, door tusschensprceken hunner beiden Cousin *Philips*

van Charolois, namaals Hertog van Bourgonden, op conditie; Hertog Ian zoude behouden zuiver en erflik Dordregt, met alle zijne Landen: Gorkum met het Land van Arkel, Leerdam en Schoonervoort, Rotterdam en Woerden, den Briel en 't Land van de Voorn, mits by alles van Iacoba, Gravin van Holland, te leen hiel: en voor drie Iaren alleen, sonder langer, zoude by weesen Vrouw Iacobas Stadhouder van Holland, Zeelanden Vriesland: Ende noch zoude by binnen eenige termijnen ontfangen 100000 Engelse nobels. In welke Vrede die van Uitregt (doorgaans Hoeks gesint, als het met den swaksten moetende houden, om niet door den sterksten verslonden te werden) ook begrepen waren. Nogtans soo belette Ian van Beyeren niet, dat de Heer van Egmond d'Uitregtse brandschatten; nog ook Hertog Ian van Brabant, aan wien d'Uitregtse 't selve klaagden: sulks Iacoba over haar Man te onvreeden was. En d'Uitregtsen ziende, dat Ian van Beyeren onder verscheide pretexten, als Stadhouder, uit den Lande verdreven had den Heer van Breedenroode, de Burg-Graaf van Leyden, de Burg-Graaf van Mondfort, ende andere Hoeksen; verbonden zig met de zelven tegen Hertog Ian van Beyeren en zijne Aanhangers. En kort daar aan in 't jaar 1420 trokken die van Leiden, versterkt met 400 Stigtsen uit, en verdorven veele Sloten ontrent den Hage; als mede ontrent Goude, daar Ian van Beyeren in was: de-

dewelke daar na ook een groot Heir vergadert hebbende, veele Sloten omtrent *Leiden* deftrueerde; ende de Stad naa 9 *weeken beleegs* dwong, zig oover te geeven, op conditie, *de vremde knechten zy zouden vertrekken, en hy voor Stadhouder van Holland aldaar erkent werden.* Maar nog het een, nog het ánder wierd gehouden: want de *Heer van Egmond* tuſchen Uitregt en Woerden in hinderlage leggende, verſloeg de knegten; en Hertog *Ian van Beyeren* in *Leiden* gekomen zijnde, dwong de Hoekſe Heeren, tot zeer naadeelige conditien; en onder anderen den *Burg-Graaf, zijn recht van Burg-Graafſchap hem op te dragen*; daar des ſelfs *oudſte Soon, Cabbeljaaws* zijnde, en Hertog *Ian* aanhangende, ook in verwilligde; als meede zijn *ouden Vader* nog daar-en-boven *geweldelik* uit zijn Heerlikheid van Waſſenaar *verdreef*; jaa door Jonker *Iacob van Abcoude* lang te Schoonhooven deê *gevangen houden.*

In 't ſelve *jaar* 1420. quam de Hertog *van Brabant* in Zeeland by *Ian van Beyeren*, die zijn *ſecreeten* Raadsman *Willem*, Heer *van Bergen-op-Zoom*, aan zijn zijde gekregen hebbende, den zelven *perſuadeerde*; hem 't *Stadhouderſchap* over Holland, Zeeland, en Vriesland nog 7 *jaaren* te verlangen. En overmits *Iacoba* dat verſtaande, daar oover zeer t'onvreeden was, ſond haar *Man*, of om beeter te ſeggen, de Hertog *Ian van Beyeren* en de Her-

zog *Philips* van *Bourgondien*, die door *Evert van t' Zerclaas*, den onnooselen Hertog van *Brabant* regeerde, en al haar Hollandse en eigen *tonkvrouwen*, door; bestèllende door zijn hofmeester *Everd van t' Zerclaas*, andere *Vrouwen*, om haar op te passen; maar *Iacoba* scheide van haar *Man*, en trok in Henegouw en: ende de *Bastaarden van Holland* sloegen den *Heer van Bergen* dood, in 's Hertogen kamer: en de *Heer van t' Zerclaas* wierd nog *binnen 't jaar* te *Brussel* onthoofd, als *een verrader*, die tusschen den Hertog *van Brabant* en zijn *Broeder*, als mede *Iacoba*, twist had verwekt. Waarom de *Staaten van Brabant* deese verkeerde regeering siende, des Hertogen Broeder *Graaf van S. Paul*, tot *Ruwaart van Brabant* kooren; maar door toedoen des Hertogen *van Bourgonje* wierd Vrede gemaakt, en de *Graaf van S. Paul* ruimde 't Land. Waarelik die de *Nederlandse Chroniken* met aandagt leest, kan ligtelik merken dat deese Hertog *Philips van Burgonjen* alle dese troubelen by den onvernuftigen Hertoge *Ian van Brabant*, soo teegen *Iacoba*, haar Oom, en zijn Broeder stookte, en daar uit sijn eigen voordeel sogt, gelijk hy ook eindelijk alle deser twistende Landen, ten deele door list, ten deele door geweld, onder sijn gehoorsaamheid bragt. *d'Oost-Vriesen* dese oproeren in Holland waarneemende, verdreven in 't; *aer* 1421. alle de Hollandse garnisoenen uyt haar Land; ende liep *het land by Dordregt onder*.

Iacoba

Iacoba nu van haar Man gescheiden, ziende sy't teegen hem, Hertog Iar. van Beyeren, ende den Hertog van Bourgonjen met Vlaanderen, niet lang in Heenegouwen zoude konnen houden, trok in Engeland om hulp; alwaar zy d'onwettelikheid van haar huwelik, d'onbequaamheid en ontschap van haar Man, zoo wel te kennen gaf, dat Humfrid van Gloceſter, des Konings Broeder, op haar ſchoonheid en Landen verlievende, beloofde haar te helpen; indien zy hem wilde trouwen: zy nam't aan, en deede Hertog Ian van Brabant dagen te Komen: Maar 't vonnis der Kerke niet afwagtende, troude zy met Humfrid Hertog van Gloceſter in den jaare 1423; ende quam met hem ende met eenige duiſenden Soldaten, over Calis in Heenegouwen; alwaar zy van de meeſte Eedelen wierden erkent. En hoewel Hertog Ian van Beyeren in den jaare 1424. ſtierf, die by een onwettig en onreedelik Teſtament Hertog Philips van Bourgondien zijn erfgenaam maakte, gold de partydigheid zoo veel (zijnde ontrent te vooren de Hoekſe Heer Ian van Vlier, onder pretext hy den Hertog van Beyeren zoude hebben vergeeven, in den Hage onthoofd) dat deeſe Landen, quanſuis om het tweede Huwelik, het met den Hertog van Bourgondien, ende met den Hertog van Brabant hielden; eenige weinige Steeden uytgeſondert, welke de Hertog van Gloceſter meenden te helpen, terwijlen hy zijnen Oi erſten til-

Filwater met veele Scheepen na zijn Vrouw *Iacoba* sond : maar sy wierden omtrent *Brouwers-haven* geslagen in 't *jaar* 1426: door Hertog *Philips van Bourgondien* ; die Hertog *Ian van Brabant* sijn *Stadhouder* had gemaakt. *Kort hier op* quam 't *Vonnis van Romen*, naar ouder gewoonte ten voordeele des sterksten, daar het *Roomse* Hof meer voordeel, als van de swakke *Iacobas* zijde, verwagte: En de *Koning van Engeland*, *Bourgondien teegen Vrankrijk van nooden het bende*, wilde daar teegen in geen Oorlog komen ; sulks de Hertog *van Glocester*, niet siende hoe te konnen bestaan, *Iacoba verliet*, ende een *ander Iuffrouw troude*, daar hy op *verslingert* was; ende die hy uit Engeland had gebragt, om *Iacoba* te dienen *tot een Staat-Iuffrouw*, *en hem tot een bystaap*.

Ondertusschen Vrow *Iacoba*, sig niet willende volgens het *Roomse vonnis*, in handen des *Hertogen van Savoyen* stellen, tot dat zy met haar *eerste Man* versoent zoude weesen; wierd in het *jaar* 1426 door den *Hertog van Brabant*, geholpen van *Borgonjen*, in *Bergen in Henegow* zo strengelik belegert, dat zy zig moest *oovergeeven* in de handen des *Hertogen van Bourgondien, tot dat z' met haar Man zoude versoent wesen : en dat Philips Hertoch van Bourgondien, onderentusschen de Landen als Stadhouder zoude regeeren.* Maar verstaan hebbende, dat mense te Rijssel in nauwer gevankenisse wilde stellen; vlugte zy uit Gent *in*

Mans

Mans kleederen, en quam ter *Goude*, haar toegedaan, en ontsette *Schoonhoven* dat naaw belegert was. Dit geschiet weesende, vergaderde Iacoba uit der *Goude*, *Schoonhooven*, *Kennemerland met Alkmaar* een Heir, onder den *Heer van* Breedenrode, ende belegerde Haarlem zeer strengelik: maar verstaande dat Hertog *Philips*, by Alphen besig zoude weesen met de Goudse *Sluys* te stoppen, en haar 't weederkeeren te beletten; brak sy schielik in de nagt op, ende quam te scheep, nog in den dageraat, by Alphen; alwaar des Hertogen Volk in de vlugt wierd geslagen, en van *Leyden* alleen wel 80 *Poorters* bleeven: en wierden door de Kennemers veele huisen *vernielt*: ook voeren zy oover in Waterland, inneemende *Edam*, *Monnikendam*, *Purmereind*, en *Enkhuisen*. Maar die van *Hoorn*, door toedoen van *Lambert Kruif* (wiens Soon *een jaar te voren* ter Goude onthoofd was, op *valsch aangeeven*) zeer partydig teegen Iacoba gemaakt zijnde, ende nu meestendeel door des selfs *Kruifs* middelen eerst bevestigt, ofte omwalt zijnde, wierden wel eerst geslagen; maar daar na door *Philips van Bourgondien* hulp gekregen hebbende, zoo moesten de Kennemers wijken met *groot verlies*. Ondertusschen *stierf* Hertog Ian *van* Brabant in 't *jaar* 1427. *sonder kinderen*, waar door de Hertog Philips *van* Bourgondien, als *naaste erfgenaam*, of als de *sterkste*, Heer *van* Brabant *en aller aanhoorige*

Landen wierd. Des niet te min vergaaderde Vrouw *Iacoba* onder den Heer van Breedenroode, een groote *Scheeps-magt*, om zig in 't besit der Landen te stellen : Maar de Heer van Breedenroode verloor omtrent *Wieringen* den slag, en wierd gevangen met andere 80. *der voorneemste*, die *alle* in den Hage *onthalst* wierden : daar-en-boven was Hertog *Philips* van Sluis met een magtig heir voor Goude gekomen, en dat streng belegert hebbende, vond zig *Iacoba*, die 'er binnen was, genoodsaakt, *anno* 1428. *hem voor een Ruwaart, ofte Stadhouder en regte oir der Landen* Heenegouwe, Holland, Zeeland en Vriesland *te doen erkennen en huldigen*; ende dat nog niet beloften, *en met niemand zoude trouwen, sonder des* Hertogen Philips *goed vinden*. De Gravin *Iacoba* dus *ten onderen* gebragt zijnde, keerde de Hertog van Bourgondien zijne wapenen tegen *die van* Uitregt ; welke *Iacoba* gonstig waren geweest. En naa *een jaar Land-verdervens*, wierd *een verbond* gemaakt met Hertog Philips van Bourgondien, die *kort daar aan* naa zijne andere Landen trok ; hebbende *quamsus* aan *Iacoba* 't Eiland van der Goes in *eigendom* tot haar woning gelaten : maar in der daad *om haar te confineeren*, ende den Heer *Frank van Borsselen*, *Stadhouder* van Holland en Zeeland, gestelt *om 't oog op haar* te houden.

CAP.

CAP. XXVI.

Hertog Philips van Bourgondien de ſes-en-twintigſte Graef. Een oud Heers Regeering. De Soon dwingt de Vader

NA alle deſe voorgaende gevallen waren deſe Landen 4 *jaren in vrede* Maar vermits *ondertuſſchen* Frank van Borſſelen door *verſcheide heusheden*, de Gravin *Iacoba* tot zijne liefde had verwekt, en *heimelik* met haar was getrouwt; is Hertog *Philips*, *anno* 1433. uit Vrankrijk *haeſtelik* in Holland gekomen: en heeft by hem ontboden *Frank van Borſſelen*; dewelke, niet weetende dat zijn Houwelik den Hertoge bekent was, *gegaen*, ende *gevangen* in Vlaanderen vervoert is: alwaar de Hertog, geveinſt hebbende hem te ſullen doen onthoofden, eindelik door *Iacoba* beweegt is geworden, hem in vryheid te ſtellen; op conditien nogtans, *dat zy, en haar Man afſtand zouden doen van alle regt op* Heenegouwen, Holland, Zeeland, en Vriesland: *behoudende alleen Ooſtervant voor* Frank van Borſſelen, *en Zuid-Beveland met het Land van Voorne, voor* Jacoba, *met alle de tollen* Ook *zouden haare kinders, indien zy eenige kregen, in* Heenegouwen, Holland, Zeeland en Vriesland *ſuccedeeren.* Maar *Iacoba* ſtierf *twee jaeren daer nae ſonder eenige kinderen* naa te laten. En vermits Hertog *Philips* affonderlik Vreede had gemaakt met Vrankrijk; namen de Engelſen 't ſelven ſoo euvel, *dat alle de*

Nederlanders uis Engeland wierden verdreven, en rees *een harde Oorlog*; waar in de *Hertoch* te vergeefs *Calis* beleegerde, ende de *Hollanders groote schade* leeden: en *naarelijks* was dit Oorlog *ter needer*, of Holland en Zeeland kreeg *een ander* op 't *jaar* 1438. met *d'Oosterlingen*: 't welk in den *jaare* 1441 met *een bestand* van 12 *jaren* eindigde, tot contentement *der Hollanderen*. *Onderentusschen* was aan den *Heere van Lannoy*, die naa *Frank van Borsselens* gevankenis, *Stadhouder* van deese Landen was gemaakt, *Anno* 1440. gesuccedeert de *Heer van Lalain*: met wiens *Dochter* komende te trouwen Heer *Reynoud van Breedenroode*, 't *Hooft der Hoeksen*, so quamen de *Hoeksgesinde te mets op 't kussen*. Want siende dat *de Vryheid des Lands* teegen desen magtigen Grave niet konde werden beschermt, waren sy nu de voorbaarigste geworden, om den selven alles wat hy begeerde in te willigen. En vermits de selven; den Hertoge van Bourgonjen meest te wille waren, *in 't consenteeren van groote beden en somme van penningen*, daar de *Cabbeljauwsen* niet hadden *derven tegen dryven*; moesten de *Poorteren t oven gewoonte met schattingen* werden beswaart: welke *gelegentheid de Cabbeljauwsen* waarneemende, *verbitterden* over al *de Gemeente* tegen de *Hoeksen*, als willende nu selfs *de Vryheid der ingesetenen* tegen de usurpatien des Graven staande houden, soo dat 'er vele oploopen ontstonden: *t' Amsterdam* verdreven

dreven *de Hoeksen de Cabbeljaauwsen*, die binnen *Haarlem* gevlugt zijnde, aldaar met haar *aanhang*, *en 't groot dat de schattingen zeer tegen was*, sig Meester van de *Hoeksen* en *Regenten* maakten; hoewel niet zonder *vele dooden*. Om dit te stillen, sond de Hertog van Bourgonjen in der haast zijn *Vrouw*, die vergeselschapt met den *Graaf van Charolois*, zijn Soon, *goed Cabbeljaauws*, en de *Graaf van Lalain goed Hoeks*, tot contentement van beide *Partyen*, in *Haarlem* meende te komen. Maar omtrent Hillegom wierd *Lalain* gewaarschout, dat hem lagen geleid wierden, ende dat hy in Haarlem *ligtelijk* zoude dood geslagen werden; sulks hy schielik te rugge naa den Hage keerde, en de Hertogin *naauw beschicht* zijnde, of sy met geen *Hoeksen* vergeselschapt was, quam binnen Haarlem; maar kon aldaar niet beletten dat uit der Stad gedreven wierden de *Hoeksen*, die meest alle naa Amsterdam weeken: alwaar de Heer *Reinout van Breedenroode* ook met *veele Ridderen* bleef, soo lange deese oneenigheid duurde. Om welke te stillen, den Hertog van Bourgondien *de Ridderschap* ende *Steeden van Holland, op straffe van lijf en goed aede dagvaarden tot Brussel*; alwaar de *Staadhouder Lalain* in den *jare* 1445. afgeset, ende de Heer *Goosuijn de Wilde, met tytel van President over Holland, Zeeland, en Vriesland* in zijne plaatse gestelt wierd. Dese *President* komende in de plaetse van *een Hoekse*, door toedoen *der Cabbeljaauwse*

afgeſet, wierd vertrouwt den Kabbeljaawſen gonſtig te weſen; 't welk zig ook oopenbaarde te *Leiden*, alw aar *Floris van* Boshuſen, *Hoeks en Schout* zijnde, vernam dat *Symon Vreeriks* van den Hertoge commiſſie had verkreegen, om het *Schout-ampt* te bedienen; en daarom van die commiſſie *appelleerende*, ſtelde een Onderſchout, en reiſde naar *Bruſſel* om den Hertog te ſpreeken; d'ander ſette ook een Onderſchout, en wierd van *Gooſtrijn de Wilde* geſterkt; ſulks 'er te gelijk *twee Schouten ende Onderſchouten* waren, daar en boven had *Floris van Boshuiſen*, een *proces*, om *een Graf-ſteede*, dat zeer heftig gedreven wierd, tegen *Boudewijn van Swieten* En in deſe gelegentheid van ſaaken, gaf *een wind*, ſekeren *ſwager* van *Boshuiſen* in 't voorby gaan, ontvliegende, *Beuckel Herman oorſaek genoeg, om zig te waapenen*, en naa den Haage *om hulpe te ſenden*; ſulks de Hoekſen omtrent *St. Pancras Kerk*, ook in de waapenen quamen, alwaar *Gerrit de Potter* wierd geſonden, om, conditien van Vreede voorſtellende, haar *op te houden, en tijd te winnen* tot dat de buitehulp gekomen was, 't welk gelukte; en toen wierden de Hoekſe geſlagen ſodanig, dat 20 *gevangen*, met *zware geld-boeten* ontquamen, en *drie* in den Hage *onthooft* wierden. Kort daar aan quam de Hertog zelf in Holland, bevreedigde *Haerlem*, en voerde *d'uytgedreeve Kabbeljaerſen in Amſterdam*, alwaar de regeringe *van beiden even ſterk* wierd

ge-

geſtelt; 't welk de Hertog ook in verſcheide andere plaatſen dee. Om dus te beeter over beide dese twiſtende regeerders te konnen heerſchen, nogtans was dit niet genoegſaam; want de Waterlanders *boven gewoonten geſchat* zijnde, moelten *Anno* 1447. door den volgenden *Stadhouder Lannoy*, en den *Raad*, ofte 't Hof *Provinciaal*, met *geweld* tot betaling werden gedwongen. Dus was 'er *ruſt tot in 't jaar* 1454. als wanneer *die van Gorkum*, niet hebbende gewilt *'t vonnis van den Hove*, aengaande 't Viſſen op de Merwe, gehoorſamen, maar de *Gedeputeerden* hebbende verjaagt, de Stad door ſubtijlheid van den *Stadhouder* ingenomen wierd. En daar wierden 'er 3. nogtans *ontſchuldigen*, onthooft; veele ontliepen.

En in den *jaare* 1455. wierd *Gijsbregt van Breedenroode* gekoren Biſſchop van Uitregt; ſulks de *Kabeljaauwſen* begonden te vreeſen, en den *Hertog wijs maakten*; dat des Biſſchops Broeder, *als geſprooten uit de regte ſtamme der* Graaven van Holland, *ſig ligtelik met hulp der Hoekſen, daar hy een Hoofd van was, en deſe gelegentheid, Meeſter van Holland ſoude konnen maken:* Waarom de Hertog by den *Paus* heimelik arbeide, en verkreeg de *Proviſie voor zijn baſtaard Soon David van* Borgonjen: *ondertuſſchen* wierden nog de *Geſanten van* Bredenroode, *te Romen* met goede hope *gevoed, terwijl de Hertog hier een heir vergaderde, ende daar mede zijn Soon ſchielik in Poſſeſſie begon te*

ſtel-

ſtellen; ſulks *d Elect* Breedenrode, eindelik geen beter raad wiſt, als eenige goede conditien bedingende, *afſtand te doen, en ſelfs David van Bourgonjen voor* Biſſchop *in te voeren*. Die van *Dordregt goed Hoeks*, en met den Hertog over *tollen* en *domainen* in verſchil zijnde, leiden nu het *Hoofd in de ſchoot*; want de Hertog *quanſuis het gulde Vlies-feeſt in den* Hage, om gewigtige ſaaken te verhandelen, houdende, had zijn *krijgsmacht zoo ſchielik vergadert*, dat zijne *Vianden* nog *ongewapent*, konden overvallen werden: dus moeſt *Dordrecht* afſtant van ſijne *pretenſien* doen, ende tot *boete* 20000 *goude Clinkerts* betaalen.

In den *jare* 1457 was den Baſtaard *Walrave van* Breedenrode te Zandvoort eenige ſmaatheid aangedaan, door den *Schout*, ſeker Burgemeeſter, ende *Schepen*, *Cabbeljaus-geſind*; Waarom *Walrave* deeſe Burgemeeſter en Scheepen by Uitregt komende t'ontmoeten, *deede dood ſlaan*. Ende hoewel dit zeer onaangenaam was den Heere van Breedenrode (*die voorſichtelik met getrouwe dienſten des machtigen* Hertogen *gonſt trachte te winnen*) moeſt hy 't *nochtans* daar na *bekoopen*. Waar na gebeurde deſe aanmerkens-waardige zaak.

Carel, Graaf van Charolois 30 *jaaren oud* geworden zijnde, *kon niet verdragen*, dat ſijn *ouden Vader Philips hem buiten regeering hiel*; en *geliet* zig meeſt *verſtoort* op den Heere *van* Croy en *van Coeſtein*, voornaemſte Raden

des.

des Hertogs; sulks de *Graaf van Charolois*, geholpen van vele zijner *Aanhangers*, dese *Ian van Koestein* (*quansuis op de naame des* Hertogen) gevangen nam, ende naa Ruppelmonde voerde; alwaar seker *arm Borgons Edelman* desse *Ian Koestein* beschuldigde, *den Graaf van Charolois te hebben willen vergeven, en selfs gelast geweest te zijn, dit vergif te koopen*; 't welk *Coestein* eerst sterkelik ontkende, en daar na sonder pynigen (*soo men zeit*) bekende: immers hy wierd daar op *onthooft*, mede wierd onthalst die *Borgons Edelman*, *quansuis* als aan den *Graaf* selfs gesegt hebbende, *dat hy 't niet zoude hebben ontdekt indien Ian van Coestein, hem de beloofde penningen had willen tellen.* Daar na seide de *Graaf*, dien *Edelman hem in 't particulier* bekent te hebben, *dat de Heer van Croy, en de Graaf van Lannoy Stadhouder van Holland, van dit verraad kennisse hadden.* Ook liet de *Graaf van Charolois Anno* 1463. aan zijns *Vaders* opperste *Camerling*, en *vriend van den Heere van Croy*, weten; *dat hy Camerling dadelik moeste vertrekken uit 'et Hof, zonder sijn Vader den* Hertog *Philips t' ondekken waarom; of dat hy hem sekerlik den kop soude doen breken:* evenwel ontdekte *de Camerling* 't selve den Hertoge; die daar over zijn *Soon Graaf Carel te lyf wilde met een zwijn-spriet*, maar wierd weederhouden van zijne Hovelingen; sulks *Carel* van Bruissel naar Holland keerde, daar hy al *eenige jaren* te vooren, als *Stadhouder*, en

ge-

gemiscontenteert, zig had onthouden, voorneementlik te *Gorkum op't Slot*, om teegen zijn Vader den Hertog Philips verseekert te weesen. Deese twist nog *twee jaaren* geduurt hebbende, baden de *Staaten des Lands*, by den ouden Vader *Philips*, voor den Soon *Karel*, die in *weerwil sijns Vaders*, met een *lijfwagt van* 900 *Man*, Poorters van Gent en Brug-gen te *Brussel* quam; en zijn *Vader aldaar gewapender-hand om vergiffenis bad*: sulks met veele moeite eindeling de pais wierd gemaakt, en de Heer *van Croy*, met alle zijn *aanhang*, goed vonden, sig van 't Hof, en buiten de magt van Graaf Karel te begeeven. Onder anderen vlood ook de *Stadhouder van* Holland in Vrankrijk, sulks de Heer *van Gruithuisen* in zijn plaatse quam. Hier op volgde d'*Oorlog le bien publiq*. tegen *Louis de xj*. en *daar naa* tegen *de Luikenaars*: *daar op* quam Hertog *Philips* te sterven.

CAP. XXVII.

Karel de Seven-en-twintigste Graaf van Holland.

IN den *jare* 1467. succedeerde Hertog Karel van Bourgondien, werdende over al gehuldigt, hoewel te *Gent met oproer*, daar hy moest toestaan alles *wat de Gilden begeerden*, en seiden door sijn *Vader* op de *Priviledien* te zijn geusurpeert. Maar buiten haar handen zijnde, *wederriep hy 't*, en toog teegen de ge-

re-

rebelleerde Luikenaars, de *Stad innemende* ende *brandende*. Dus met *victorie* in Holland gekeert zijnde, *preiendeerde hy op het Stift Uitregt, Guyland, en eenige andere Landen, op Vrieslant meerder autoriteyt en impoſten als zijne voorzaten. d'Eerſte ſtonden het toe*, maar *d'andere ſleepten* de zaak. *Ondertuſſchen* kreeg Hertog *Carel andere Oorlogen*, en vergat *de Ooſt-Vrieſen*. Maar zijn *baſtard* Broeder, Biſſchop van Uitregt, niet konnende zig *geruſt* ſtellen, ſoo lang den *Domprooſt* Gijsbregt van Breedenroode, t' Uitregt in *aenſien* of *magt*, en zijn Broeder Heer van Breedenroode en Vianen zoo naeby was (hoewel deeſe twee den Biſſchop alle *vriendſchap* ende *dienſten* deeden) verſogt den Heer *van Breedenroode* by hem te *Wyk op 't Slot* te willen komen; die daar gekomen zijnde *met vijf zijner baſtaerd Soonen*, wierd *gevangen*; Ende nog den *zelven dag* reed de Biſſchop na Uitregt, en nam daar ook den *Domprooſt gevangen men ley haar op, dat zy met* Hertog *Adolph van* Gelder *hadden geconſpireert, tegen den Hertog van* Bourgonjen *en den* Biſſchop; En zy wierden *grouwelik gepijnigt* om dat te bekennen; maar deſe *twee Heeren* ſtonden alles door, zelfs de *dreigementen, en liſtigheden dat anderen bekent hadden*, wiens Schriften wierden getoont, en voorgeleſen; ſo dat zy eindlik na verloop van *vier jaren*, voor *Vliesberen* te regt ſtaende, *onſchuldig* wierden *geoordeelt* en *ontſlagen*. Maer ſtierven beide,

d'een

d'een 2, *d'ander* 4 *jaren daar naa*, waarschynelik door de *geleede smarten*.

In den *jaare* 1470. *was te Hoorn een oploop* om de *nieuwe excysen* die Hertog Karel tirannyglik invoerde, sulks 'er *acht* wierden *onthooft*, veele quamen met *geld-boeten* vry, en veel meer met *vluchten*.

Ook wierd *dit jaar*, *Adolph van Gelder*, vlugtende *van Hesdin* (daar hy Hertog Karel van Bourgondien had gesprooken) na zijn Land, te Namen gevangen; en daar op wierd door de Hertog van Bourgonjen, *als executeur van de sententie des* Keisers en Paus, d'oude Hertog *Aarnoud* in de *Stad Grave in Gelderland* ingevoerd; die alles van nooden hebbende, *veel gelds van den Hertoch van Bourgondien ligte, daar vooren zijn Hertogdom dat zijn Soon besat verpande, en t selve zijn gevangen Soon by Testament ontmaakte. Onderen tusschen* Oorlogde de Hertog Karel teegen den Keiser, als willende zeekeren *Pals-Graaf* die de minste stemmen had, eevenwel tot Bisschop van Collen gekooren hebben.

Ende *Anno* 1472. zijnde eenige Heeren gekomen, om te *Zierikzee nieuwe accysen* op te setten, wierden de Provisoor ende de Baljow doodgeslagen, ende de *Gildens ordineerden Mannen om de Stad te regeeren*; maar de Hertog met een Heir uit Vrankrijk komende, oordeelde *dat alle d' Ingesetenen lijf en goed hadden verbeurt*, sulks eindeling *uit groote ge-*

nade

nade de voornaamſten wierden onthooft; veele *rijken in geld boete* geſtraft, en wel 200 *ontvluchten*. In den *jaare* 1473. ſtierf Hertog *Aernoud van Gelderland, in de Grave*; hebbende het meeſte gedeelte ſijns Lands hem niet willen erkennen: *Toen* vergaderde Hertog *Carel* een Heir, en *dwong* de *Gelderſen* na vele belegeringen hem voor Hertog te huldigen.

Gelijk Hertog *Philips*, om zijn *Stadhouder* over Holland, Zeeland, Vriesland, by te ſtaan, ende de Hoekſe onder te houden, *Anno* 1428 *had ingeſtelt het* Hof *Provinciael in den* Hage: Zo ſtelde nu zijn zoon Karel in den *jare* 1474 *om alle die verſcheide Provincien en Landen eenichſins aen een te koppelen, het Parlement van Mecchelen in*: waar door hy alle Ingeſetenen door de Heilige Iuſtitie konde onderdrukken. En vermits deeſe Hertog de eerſte is geweeſt, die van *de Staten ſijner Nederlanden* verkreeg, *Conſenten tot een gedurige betalinge van* 800. *Meeſter-ruiters*, als ſullende daar meede de Frontier-Steden teegen *Vrankrijk* bewaaren, ſoo gebruikte hy die, om gedurig van het een oorlog het ander te maaken: ende onderen-tuſſchen alle Regeerders ende onderdanen daar mede te dwingen. Ook quam hy met de *nieuwe ſchattingen en excoſen* der *wereldliken* te kort, ſulks hy 'er ook *van alle zijne Geeſtelijken* begeerde: in verſcheide Provincien wierden zy betaalt, hoewel niet zonder *veel ſtribbelings*; maar die van Holland *weigerden plat*

1457.

uit, en naa *veel moeitens* appelleerden sy te *Romen*: waarom *negen, zo Geestelijken als Notary* wierden gevangen, en begonden toen eenige te betalen; maar van anderen, die niet betalen wilden, wierden de *Koeyen aengeslagen en verkoft, als mede alle andere goederen die men vinden kon*. Dus siet men dat soo haest de Graaven alle de *Weereldlijken* onder het juk hadden, sy dadelik de *Geestelijken*, door welkers oproerige hulp sy die magt hadden verkreegen, ook tragteden onder haar juk te brengen. Ook hadden *alle Steden groote twisten met de Ontfangers*, in't betaalen der schattinge; vermits *de munt zeer gesteigert* was, ende sy geen geld, dan *naer d'oude valuatie* ontfangen wilden. De saaken dus staende, quam in den *jare* 1478. tijdingh, dat Hertog *Carel* met zijn *gantsch Leger verslagen* was.

CAP. XXVIII.

Maria de Acht-en-twintigste Gravin. Vrouwe regeering. Voogde regering.

ANno 1478. succedeerde Hertog *Karels* eenige Dogter *Maria*, onder welke *die van Gent* sig *eerstond Meester* maakten, want vermits *Gent* het eerste Lid van *Vlaanderen*, en *Vlaenderen* toen de magtigste Provintie was, derfden sy denken, om *de Vryheid* harer Provintie teegen de usurpatien der Graven te herstellen. Waar toe sy Gentenaars beriepen eene vergadering van alle de *Staten der Landen*

den te Gent. *Ondertusschen* had *Maria* den *Stadhouder Heer van Gruithuisen*, als mede den *President en zijne Raaden*, gecontinueert in hare Officien; en commissien voorgelesen zijnde op de *dagvaart in den Hage*, begeerden de *Staten* van Holland en Zeeland haar niet te erkennen; seggende zy meest *Vlamingen* waren en *van die niet wilden geregeert* werden. Want Hoeksen en Kabbeljawsen gesamentlik hadden zig hier toe verbonden, om in *Vrede* te leeven: en sonden hare Gedeputeerden naa Gent, alwaar zy 't GROOT PRIVILEGIE verkreegen. Die van *Uitregt* staken nu ook 't Hooft op; sulks zy, geholpen door den Burg-Graaf van Montfoort, de regeering naar haar zin, en eenige *Vlamingen afstelden*; waarom de Bourgondse *Bisschop* zelf vertrok *na Wyk*.

Maar vermits *meest alle Regenten der Steden in* Holland *Kabbeljaaws* waren, betoonden ook de *Hollandse Gedeputeerden te Gent*, al te zeer die gonstig te zijn, *in hun Raad niet begerende Walrave van* Bredenrode, *quansuis* om dat hy te jong was, *nog ook den Burg-graaf van Montfoort*, hoewel in Holland getrowt, ende aldaar vele heerlike goederen hebbende. *Engelbert van Nassow weigerden zy ook*, als een vreemdeling buiten Holland geboren: en solliciteerden, hoewel te vergeets: dat Vrou *Maria* den *Heer van Egmond*, *'t Hoofd der Kabbeljaawsen*, *tot Stadhouder* wilde stellen; maar verkreegen voor de Heer *Jan Catz*, zijnde

een

een der aanſienelikſte Cabbeljaauwſen, 't Caſteleinſchap van Goude; 't welk in die Hoekse Stad ſo qualik wierd genomen, dat de Gemeente zeer morde, ende reekening der penningen van de Regenten begeerde; waar door de aanſienelikſte Cabbeljaauwſen uit vreeſe vertrokken; ende wierden gekooren andere Hoekse Regenten in de plaatſen; die van Vrow Maria, de handen te Gent vol werks hebbende, wierden geconfirmeerd. Die van Leyden diergelijke oproeren willende voorkomen, ſtelden de helft Hoekse en Cabbeljaauwſe Regenten. Maar de Gedeputeerden van Dordregt uit de generale dagvaart van Gent wedergekeert zijnde, vergaderden alle Gildens willende dat de Stad naar oude Coſtumen en Priviledjen zoude werden geregeert, en begeerde rekening over 't bewind van Stads goed, en vermits de meeſte Cabbeljaauwſen 't zelve Stede-goederen genoten hadden, wierden zy gevangen, en beloofden die te voldoen binnen twee of drie jaren; maar los gelaten zijnde, ontliepen zy alle; ende dus quamen de Hoekſen daar ook aan 't Regiment: inſgelijks geſchiede te Hoorn, alwaar de gemoederen, over d'onlangs gedooden wegens nieuwe excyſen, nog meer ontſtelt waren, en de Schout, kort naa Hertog Karels dood, moeſt vlugten. De Gelderſen onlangs onder Bourgonjen gebragt weſende door gewelt, ziende dat Hertog Adolph van de Gentenaars verloſt, en tot Veldoverſte van hun Leger gemaakt was, wierden ook op-

broerig, vielen Vrouw *Maria* af, en *roofden* op Holland. Dit alles geſchiede *binnen een jaer, gedurende de Voogdye van* Hertog *Ian van Cleeve*. *Daar na* trouwde Vrouw *Maria* den Aerts-Hertog *Maximiliaan*, naamaels Keiſer: die *jong* en *geldeloos*, groote Oorlogen tegen *Vrankrijk* te voeren had, met *alleſins gemiſcontenteerde Onderſaten*. *De* Heer *van der Veere*, *Stadhouder van* Holland, *&c.* een dagvaart *te Rotterdam* beroepen hebbende, kreeg de *Baljow* der Stede, vermoede, dat 'et was om *Rotterdam* door de Hoekſen te bemagtigen; ſulks hy den *Stadhouder*, ende de *Gedeputeerden* van Dort en Goude deê vertrekken. Ook moeſt de Baſtard van Breedenrode, vervolgt zijnde van eenige jonge geſellen die hem ſogten te ſlaan, met gevaar zijns levens *uit* Haarlem *vlugtē*, over welk feit hy *geen Iuſtitie* kon verkrijgen; ja de Heer van Egmond, Hooft der *Kabbeljaawſen*, kort daar na in de ſtad komende met eenig gevolg, deeden die *Cabbeljaawſe Regenten* vele *Poorters bannen, om dat ſy de Magiſtraet quanſuis haddē gelaſtert, over 't niet ſtraffen van dat feyt*. In den Hage ontſtonden ook 2 gevegten in de herbergen, tuſſchen de *Lakkeyen der* Hoekſe Heerē. *Ondertuſſchen* had zig *Leyden* met de *gedeelde Magiſtraat in ruſt* gehouden, tot dat in den *jare* 1479. de 2 Hoekſe, *Burgemeeſters* in een commiſſie geſonderd zijnde, de Kabbeljaawſen hun ſlag waarneemende, *uitſtroiden dat de* Hoekſen *hadde voor-*

gene-

genomen alle de Cabbeljaauwſen, den hals af te ſny-den; en daar op lieten zy alle de *Cabbeljaauwſe Hoofden*, als *Egmond*, *Schagen*, *&c.* binnen ko-men; Het welk geſchiet weeſende, *banden zy alle de aanſienelikſte Hoeksen, tot* 100. *op lijf-ſtraffe*; Ook maakten *die van Dordrecht ende Goude zig meeſter van Oudewater*, en *de Cabbel-jauwſen* in den Hage met des *Stadhouders Val-keniers* queſtie krijgende, moeſten zy *Hoeksen* wijkē *na't Hof*, 't welk *die van Delft* en *Leydē* quamen *beleggen*, en *die van* Dordregt en *Goude* om *t'ontſetten*; maar wierd door tuſſchenſpre-ken van *Heer Pieter Langhals* geaccordeert, *dat des Stadhouders Dieners met alle hunne en hunner Heeren goederen, zouden mogen aftrekken*: welk *accoort niet gehoudē*, maar *alles*, ook *'t Hof geplondert* wierd. De *Stadhouder* dit hebbende verſtaan, vergaderde uit Zuid-Holland en 't Stigt een Heir van 7000 *Man*, en daalde de Maas of tot *Vlaardingen*, daar *accordeerden die van Delft* met hem; zo dat hy vreedſaam door die Stad trok, en *de Cabbeljaauwſen* door dat ge-*rucht* uit den *Hage* trokken; ſulks der ſelven *huiſen goplondert* zijnde; de *Stadhouder* gebood, dat de Raads-Heeren Hof zouden houden te *Rotterdam, alwaar hy*, om meerder ſekerheids wille, geſint was te woonen; maar de *Raaden meeſt Cabbeljaauws geſint*, volgden niet; ter con-trarie wierden, in weerwraak, naa zijn vertrek *de huiſen der Hoeksen* in den Hage *geplondert*; ſo dat deſe Heer van *ter Veere*, ende *Stadhouder*

over

over Holland en Zeeland, goedaardig zijnde, en tegẽ geen moeite vermoegende, eindeling na Zeeland trok, en de Heer *van Egmond* met de *Kabbeljaauwſe Steeden* wrogten uit, dat Maximiliaan, namaals Keiſer na Holland, en eerſt in de Hoekſe Stad *Dordrecht* quam; die hem niet toeliet *alle de Cabbeljaauwſen* in te brengen. Van daar trok de Keiſer op *Rotterdam*, alwaar na eenig oproer, *Joris, Baſtard van Bredenrode* tot *Gouverneur van de Stad* wierd gecontinueert. Maar *Maximiliaan* in den Hage zijnde, wiſte de *Cabbeljaauwſen* hem zo te *beleeſen*, dat hy *Joris van Breedenroode* 't Gouvernement van Rotterdam benam; als mede dat hy, in de plaatſe des Heeren *van ter Veere*, *quanſuis al te partydig*, den *Heer van Lalaing*, *een vremdeling*, *tot Stadhouder* ſtelde: De Hoekſe *Raads-heeren* wierden *afgeſet*, en *anderen gekooren*. Deſe *nieuwe*, *quanſuis onpartydigen*, wrogten uit, dat die van *Hoorn* en *Goude* hun verdreve *Cabbeljaauwſe Poorters* weder in namen; *mits ſy verdreeven*, *voor 't Volk*, *ten Heyligen ſwooren*, *ſig ſtille te ſullen houden*, *en nooit na eenig Officien te ſullen ſtaan*. Maar die van *Dordregt* bleven *halſtarrig in de Cabbeljaauwſen*, en die van *Leyden in de Hoeksen uit te houden*; ſoo dat de *Hoekſe Leydenaars* ſententie t'hunnẽ voordeele hebbende afgewagt, ſo in dẽ Hage, als te *Mechelẽ*, en de *Regeerders van Leiden* niet willende het Vonnis gehoorſaamen; zy *Anno* 1481. eenen donkeren winterſen nagt waar naamen, ende

met 135 *Man* de *ſtad beklommen* endé *innamen* door hulp hunner medeſtanders van binnen, ſulks 50 voorneme Kabbeljaawſen gevangé, *alle Regenten afgeſet, en anderen in hun plaatſen geſtelt* wierden: die alle weerbare Mannē van 20. tot 60. *jaaren* opſchreven: en 6000. *ſterck bevonden* hebbende, uit de zelven 1000. *ſchutters* kooren, en over hen Burger-Hoplieden ſtelden. *Ondertuſſchen* bliefen de Kabbeljaawſen *Maximiliaan* te *Bruſſel* in 't oor, dat *Reyer van Broekhuiſen*, een Gelderſman, met veele Stigtſen, en eenige gebanne Hoekſe, *Leyden* hadden ingenomen; ſoo dat hy moeſt *toeſien*, wilde hy Holland *in geen vreemde handen* laten vallen: Dies beval hy zijn *Stadhouder Lalaing* daadelik met eenig Volk naa Holland te reiſen. En die in den Hage zijnde, begeerden *die van Leyden* in *Regten* gehoort te wordē; maar hun wierd geantwoord, *dat ſy eerſt alle vreemde hulpers, ende die gebannen* Hoekſen, *uit der Stad moeſten doen gaan, ende de gevangen* Kabbeljaawſen *overgeven, dan zoude menſe hooren*: waar toe *die van Leyden* niet konden verſtaan, maar ſonden Gemagtigden aan *Maximiliaen*, om hun ſaak voor te dragen: En *ondertuſſchen* gebood de *Stadhouder* en *Magiſtraaten der Steden*, de Poorters, dat zy in wapenen zouden komen om *Leyden* te dwingē; maar de Poorters van Delft, Haarlem, en Amſterdam begeerden niet, ſeggende dat de *Magiſtraat*, tegen de beloften *vremde krijgsknegten* in garniſoen

ſoen had genomen, zoo dat de *Steeden knegten op beſoldinge* moeſten aannemen, en *die van Leyden tijd hadden* zig ter weere te bereiden; ook deeden ſy *'t zeer Mannelik*, tot dat *Dordregt* door den Heer *van Egmond* was verraſt, ter Goude, Oudewater en Schoonhoven zig had overgegeven, en Maximiliaan eindelik ſelfs in 't Land quam, die *alle voorſtanders van de vryheeden ende Privilegien deede ſtraffen als rebellen.* Onder anderen wieren in den *jaare* 1481. by *ſententie van den Hove van Holland*, met den *Zwaerde* ge-executeert *een Schout*, en een *Burgermeeſter van Dordrecht*, dewelke by de ſelve *ſententie* voor een *Capitael delict* wierde te laſte gelegt, *dat zy geconſenteert hadden, om een dagvaard van de gemeene Steden van Holland te beſchrijven.* Ondertuſſchen vertrok *Gerrit van Broekhuiſen*, met ſijne knegten na *Montfoort*, en ging den *Rijkdom van Leyden Maximiliaen* te *Leyderdorp* teegen, *op hun knien genaade* verſoekende; die ſy verkreegen, *mits* 50000. *guldens tellende*, *en* 18. *Mannen overleeverende*, waar van *eenige in den Hage*, *neevens andere* Hoekſe gevangens, wierden *onthooft.* De *gevlugte* Hoekſen hadden geen verblijf, dan by den Heer *van Montfoort*, en *t'Uytregt*, daar zy door den *Domprooſt Gijsbregt van Breedenroode* wierden gehandhaaft, als mede *t'Amersfoort*, daar de Hoekſen ook Meeſter wierden; waar over de *Biſſchop*, *David van Bourgonjen*, en de Hollandſche Steeden,

nu alle Cabbeljaaws-gesint, seer t'onvreden waren, ende *Maximiliaan* persuadeerden *Uitregt* den *Oorlog* aan te doen: *Zeeland* de *partydigheid* siende, wilde sig daar niet mede moejen; maar de *groote Hollandse Steden trokken uit met hunne Banieren, ende dwongen de kleine Steeden met het platte Land*, ook Volk ter hairvaart te senden. Maar in d'eerste ontmoeting wierden sy door den *Heer van Montfoort*, *Overste der Stichtsen* geslagen; nalaatende *de Baniere van Dordregt, Delft Rotterdam, en Heusden, met alle de bagadje*: en bleef dit *Oorlog vry een tijd* duuren, met *groote schatting* en *Land-verderf*: sulks ondertusschen Vrouw *Maria* in den *jare* 1482. stierf, nalatende een oudste *Soon van drie jaren*, daer *nieuwe Oorlogen* uit ontstonden.

CAP. XXIX.

Philips van Oostenrijck de Negen-en-twigtigste Graaf. Voogde-regeering.

DIe *van Vlaanderen*, als de magtigste Provintie, het juk niet wel dragen konnende, wilden na Vrouw *Marias* dood, *Maximiliaan* voor geen *Voogd der Landen* erkennen, de *Kabbeljaawsen* in Holland, tot hem geneegen, jaa: Want binnen der *Goude* even te vooren de *Hoeksen met gewelt uit de regeering*, en de *Cabbeljaawsen door den Stadhouder Lalaing in de plaatse* waaren geset: als mede te *Hoorn*, vermits

vermits de *Stadhouder* drie *Gedeputeerden* van die Stad in den *Hage* onverwagt gevangen nam. En vermits deese *Cabbeljaauwse Regenten* door gantsch Holland *van de Gemeente* seer wierden *gehaat*, om dat zy *Soldaaten in de besoldinge* hebbende aangenomen, om den Oorlog tegen *Uitregt* naar *hun appetijt*, en tegen de *Gelderse* en *Vlamingen* naa 't *believen* des Hertogen *Maximiliaan* te voeren, *groote schattingen* en *impoſten* hadden opgeſtelt, en nog *grooter* van nooden hadden, maakten zy, dat *Maximiliaen* in Holland quam, om die *Axcyſen* in te voeren; als meede om 't Oorlog tegen *Uitregt* t'eindigen, waar hy niet veel uitregte. Want naa dat in 't beleg van *Montfoort*, de *Heer van Lalaing* was doodgeſchoten, wierd vrede met de *Heer van Montfoort*, en die van *Uitregt* gemaakt, hoewel *d' Articulen niet gehouden*, maar verſcheide Burgers van Uitregt gevangen wierden. Onderentuſſchen had Maximiliaan in den *jaere* 1484. wel Vreede met *Vrankrijk* gemaekt, maer niet met *Vlaenderen*, daer *alle Hoekse Heeren* na toevlugten, als zy zagen dat Maximiliaan den *Heer van Egmond* tot *Stadhouder* van Holland had gemaakt; ook bedreven deese *vremde knegten* in Holland *grooten moedwil*. *Hoorn*, en veel van het *platte Land*, zonder *de Cabbeljaawſen* te verſchoonen, *plonderende*; jaa deese *baldaadige Krijgsknegten* te Haerlem naa eenigen *moedwil* uit der Stad verdreven zijnde, zoo moeſten nogtans *d' In-*

geseetenen dat by den *Hertoge boeten met* 12000 *guldens. Ondertusschen roofden de Vlamingen* gedurig *op de Zee de goederen* der *Hollanderen*, om dat sy den Aerts-Hertog, naamaals Keiser *Maximiliaan*, tegen *Vlaanderen* behulpig waren. Sulks alle dese onlusten den Heere *van Bredenroode* geweken te *Sluis* met vele Hoeksen, moed gaven, met vele *ballingen anno* 1488 te Scheepe te gaan, ende *Rotterdam* met behendigheid in te nemen, alwaar hy *grooten roof* en *rijkdom* kreeg, ende den *zetel van* Oorlog stelde, *verbrandende Delfshaven*, en *Holland aan d'eene zijde tot brandschatting* brengende; aan d'andere zijde deed de Heer *van Monfoort het selve*; met *Woerden*, dat hy ook verraste. Die van Haarlem door voorgaande rampen geleert, trokken zig dit Oorlog niet aan, seggende *nog Hoeks, nog Cabbeljaaws* te willen zijn, en zig stille te zullen houden; en als *d'andere Steeden* in den *jaare* 1489. haar by *Maximiliaan* hard beklaagden, maakten zy 't niet alleen goed met een *geld-gifte*, maar verkreegen ook schrift van sijn hand: *dat zy zouden mogen stil blijven, tot dat de Graaf van Holland zelfs te Velde trok, en dan eerst met Stads banieren te moeten volgen. Kort daer aen* deed *Maximiliaen* over gantsch Holland een heirvaart kondigen, om *Rotterdam* te beleggen. Maar om dat de *vremde Ruiters* en *knegten*, niet wel met *Burgers* konden over een komen, ging *'t eindelik* zoo hoog, dat sy besoldigde *vremdelingen* met *die*

van

van Rotterdam conſpireerden, op ſeeckeren uure in *Schiedam*, daar zy lagen, de met haar ter Heirvaart getrokken *Burgers* te zullen overvallen. Dog de vremde Soldaten een *uur te vroeg* beginnende, wierden zy na een hard gevegt tegen de *Haarlemmers*, door hulp *der Rijnlanders* ter Stad uitgedreven; en quamen die van Rotterdam een *uure te laat*, innemende evenwel *Overſchie*, daer veele *Poorters van Delft bleven*, en *de Voor-Stad van Delft* ſelfs *afgebrant* wierd. *Ondertuſſchen* nam de Heer *van Naaldwijk* (ook Hoeks-geſint) *St. Geertenberg* in, waar uit hy met *groot geld*, door die van *Breda*, gekoft wierd: Want de Hertog *van Saſſen* met ſijne knegten in ſoldie des Erts-Hertoge Maximiliaan zijnde, ende ſullende komen om die van Sint Geertenberg te belegeren, *vreeſden de Bredaners* alzoo veel ſchade, als hunne vyanden, door *d'ongebondenheyt zijner krijgs-knechten*, te ſullen lijden. *Niet lang daar nae*, moeſten *die van Rotterdam* door hongers-nood, lijf en goet behoudende, zig overgeeven. Toen was noch overig *Woerden*; alwaar de *Hertog van Saſſen* voor quam en dat na *veel Land-bedorvens* innam: Maar van *Montfoort* moeſt hy na verſcheide *harde gevechten* wijken: En op dat 'et met *minder ſchande* ſoude weſen, wierd *Vreede* gemaakt, op conditie, *dat de Heer van Montfoort die van Holland niet meer zoude beoorlogen, maar alle zijne knegten afdanken.* Dus waren van de Hoekſen *niet meer*

over, *als* die sig *te Sluis* hielden met Joncker *Frans van Breedenroode*, ende de Heer van Naaldwijk. Welke *Hoeksen* wederom *een inval met Schepen* tot voor Dordregt gedaan hebbende, afterhaalt, en naa *een seer bloedig gevegt geslagen* wierden, blijvende de *Joncker van Bredenroode*, met noch wel 300 *andere dood*, en wel 100 *gevangen*, waar onder *twee Bastaarden van Breedenroode*, en *veele andere aansienelike*; die hier ende daar wierden *onthalst*.

Dus eindigde na 150 *jaren dit* Hoeks en Kabbeljaauws, dragende *d'eerste roode*, *d'andere grawe bonetten*. Ten sy men segge, dat het selven daar na tot desen huidigen dage heeft geduurt, en duuren *moet* so lang eenig *aansienlick* Hooft in dese Landan eenig deel aan de Regeering heeft, ofte gehoort werd te sullen krijgen; want die *staat*, gesind, en tot een *wettige Regeering des Lands* genegen is, is warelik Hoeks. Maar alle die zeedert dien tijd, de usurpatien, en dwingelandy, des Hoofts, 't zy Keiser, Koning, Hertog, Graaf, Stadhouder, ofte Prins zijn gunstigh geweest; zijn waarelik verslindende *Cabbeljawen*, hoewel onder een lieffelijker naam, geworden. Hier op volgde ook een Vreede in Vlaanderen. En vermits *de Munt* gedurende dese oorlogen *van twee tot drie* was geloopen, wierd de selve *tessens en te gelijk op den ouden voet* gebragt, en *zegt de Cronijk*, *dat dese setting 't Land meer schade deed, als alle d' Oorlogen*; ook hield *de setting*

ting geen ſtand, maar was oorſaak, benevens *de twiſt* over Maximiliaans *voogdye*, van oproer te Gend en te Brugge, daer Maximiliaan ſonder krijghs-volck meenende ordre te ſtellen, door de Gildens gevangen wierd; als mede ontſtond hier uit het *Caaſenbroodts-Spel*, waar in de arme Luiden, ſig Meeſter van Alkmaar en Haarlem gemaakt hebbende, en na *Leyden* trekkende, uit *ſchielike vreeſe* vlugteden, ſonder gejaagt te werden, *en gantſch verſtrooiden*. En hoewel dit *oproer* niemand onaangenamer kon geweeſt zijn als den Rijken, moeſten evenwel die van Haarlem en Alkmaar een *groote ſchatting* aan den Hertog van Saſſen en zijne knegten betaalen. Ondertuſſchen was den Arts-Hertog *Philips* in den *jaare* 1494. *mondig* geworden: en hoewel deeze Hertog van Saſſen dus over al 't *Land en Steeden* had *geplondert*, *pretendeerde* hy nog gedurig zijne *beſolding*; tot verſekering van de welken hem *verpand* wierdē, eerſt *Vilvordē*, en vervolgens Sluis, Woerden, Haarlem, en Louveſtein; tot dat hy eindelik alle de zelven in den *jaare* 1497. afſtond, mits van den Keiſer *Maximiliaan*, daar voren te *leen* ontfangende *Vrieſland*; alwaar *de factie der Verkoopers* en *Scheeringers* zo hoog was geklommen, dat *de ſwakſten* hem te hulp riepen. Ondertuſſchen ſtierf de Arts-Hertog *Philips* *Anno* 1506. naalatende twee Soonen, *Carel* en *Ferdinand*. En de Hertog van Saſſen, omtrent den zelven tijd, zig van *Vrieſland* Meeſter gemaakt

maakt hebbende, *pretendeerde* ook *Groeningen*, in wiens beleg hy *doodgeſchooten* wierd: en om dit Oorlog uit te voeren, *ſchatten* zijne *twee Soonen* ſucceſſivelik *Vrieſland* zoo zeer, dat het *oproerig* wierd, en *geen raad* ſiende om te boven te komen, verkoften haar regt aan Karolus *Anno* 1515.

CAP. XXX.

Carolus de Vijfde, de Dertighſte Graaf van Holland. Voogde-regeering. Conqueſten en dwingelandy.

DUs begon te regeeren *Karolus*, namaals *de vijfde Keiſer* genaamt. *Karel zijn eigen*, en deeſer *Landen Heer* geworden zijnde, bragt *Vrieſland*, als mede *Groeningen* in *korte jaaren* onder zijn geweld. Maar de Hertog *van Gelder* niet willende zijn Landen aen *Philips Maximiliaan*, ofte *Karel* overgeeven, had *onder-en-tuſſchen* geduurig Holland geplondert, zijnde ſomtijds beſtand voor *een jaar*, en die van *Uitregt* kreegen verſchil met den Biſſchop in den *jaare* 1526. over *Schattingen*; waar in hy de Geeſteliken tegen voorgaande *contracten* wilde verſchoonen, en riepen zy *Uytregtſen* te hulp, de Vyanden des Keiſers, *de Gelderſen*, die dē *Hage* quam ē *plonderen*: Maar Keiſer *Karel*, door den *Graaf van Hoogſtraten*, en dē Biſſchop, de ſtad *Uitregt* met verraſſing *ingenomen* hebbende in den *jaare* 1528. ſtelde

zig

zig volgens *voorgaande contract* met den Biſſchop van Uitregt aangegaan, in *'t weereltlik beſit*, en volgde eindelik *Anno* 1536. een vaſte Vrede, met Hertog Karel *van Gelder*, waar mede yder bleef in zijn beſit; maar op conditie, *Gelderland ende Zutphen ſoude vervallen op den Hertog van Braband in der tijd, indien de Hertog van Gelder of zijne Kinderen, ſonder wettige kinderen quamen te overlijden*: en *twee jaren* daar na ſtierf de Hertog, oud 71. *jaren, zonder wettige kinderen.* En hoewel de Hertog van Kleve by die van *Gelderland* en *Zutphen* wierd aangenomen, *moeſt* hy 't echter in den *jare* 1543. om zijne *andere Landen te behouden*, die den Keiſer alreets meeſtendeele had ingenomen, overgeeven aen Keiſer Karel, voor wiens *magt* niet alleen *alle Inlandſe* en *Edelen Regeerders van ſteeden*, als mede *Liefhebbers der Vaderlike Vryheid*, die men den naam gaf van *factien*, moeſten *zwigten*, maar *alle omleggende Heeren* moeſten ook haaren neck onder het *Ooſtenrijckze* juk *buigen*; ſulks deeſe *Seventien Provintien* dus onder een *Hooft* quamen, en in plaats van *civile*, doorgaans *Uytlandſe Oorlogen* hadden, daar mede zy dapper wierden bewaart *ſonder te mogen tegenſpreken, ten ware zy daadelik wilden geſtraft werden.* Gelijk in den *jaare* 1540. die magtige Stad *Gent* hebbende *derven voor hare oude geregtigheden en Privilegien ſpreken*, het ſelven ſoo groote *oproerigheid* tegen *'t Hof* wierd *gereeckent* te zijn, dat

ſy *die rebellie* niet alleen met een *groote ſomme Geld, en de dood eeniger voornaamſte Ingeſetenen*; maar ook met een *in der eeuwigheid* op haren nek ſittend-Kaſteel moeſten bekoopen: Sulks deſe *magtigſte Stad van geheel Nederland*, voor allen anderen *kleinder Steeden* zoo *goed baaken* ſtrekte, dat geen der ſelven *het* hooft *derfde boven ſteken*. Maar naaweliks had deſe *voorſichtige*, *ambitieuſe courageieuſe en arbeidſaame Carolus de V. de Nederlanden* dus voor hem *doen buigen*, en den *ouderdom van vijf-en-vijftig jaren* bereikt, of eenige zijne *tegenſpoeden* in *Duitſland* en *Italien* maakten, dat de Hovelingen en *krijgs-luiden*, hem ſoo openbaarlik als een *onder-* en *zijn dertig jaarige*, Soon *Philips*, als *een opgaande Sonne* conſidereerden ende aanſchouwden, dat hy *meerder ſchande* en *onheilen* willende voorkomen, ſig *genoodſaakt* vond in het *jaar* 1555. *alle zijn Landen* aan gemelde Soon op te dragen.

CAP. XXXI.

Koning Philips de Een-en-dertighſte en leſte Graaf van Holland, Troublen. Kapitains Generaal, en Stadhouders.

DE *Voorſichtige*, *ambitieuſe*, *vreeſachtige*, *en traage Philips*, dus geworden zijnde Heer *der Nederlanden*, voerde ten verderve van *eenige*, en groote beſwaarniſſe van *alle de provincien* zeer *zwaare Oorlogen* teegen *Vrankrijk* tot

den.

den *jaare* 1559. als wanneer hy die met een seer *glorieuse vreede* ge-eindigt hebbende, *zijn Seetel der Regeeringe onbewegelik* vast in *Spanjen* stelde: want vermits hy gesien had, dat dese Landen haren nek dus voor sijnen *Vader* hadden gebogen, die *arbeidsaem*, *couragieus*, en over al zelfs *tegenwoordig* was, hoopte, en meende hy hier soo *goede ordre* te hebben gelaten, dat alle dese *machtige Nederlantse Edellieden*, *Steeden en Landen*, haren *nek* onder het *juk* en *dwingelandy* van een *traeg*, *vreesachtich* en *afweesend* Heer souden *willen*, en *moeten buigen*; (*welke regeering en ordre deses lesten Graafs kortelik gelesen kan werden in de bygevoeghde Historie der Troubelen*, *beschreven door Viglius.*) Maar hy vond sig daar in *dapper bedroogen*: Want *twee* sijner voornaamste *Stadhouders*, *de Prins van Oranjen*, *en de Grave van Egmond*, *aanspannende in den jaare* 1561. *met eenige anderen*, naamen de *absentie des Koenings*, of *een generaal misnoegen tegen zijn Regeering* (dat *zy ten deele zelfs* veroorsaakt hadden) sulks waar. Dat daar uit die *langdurige*, *Nederlandsche Troublen*, *en veranderingen der Regeeringen in de Vereenigde Nederlanden*, sijn ontstaan; soodanig dat de *Generale Staaten deser Vereenigde Nederlanden* eindelik in den jaare 1581. goet vonden, *Philips* af te sweeren, en te doen affweeren, met volgende Plakkaat.

De

DE Staten Generaal der Geunieerde Nederlanden, allen den genen die deſe tegenwoordige ſullen ſien ofte hooren leeſen, Saluyt. Alzoo een yegelik kennelik is, dat een Prince van de lande van Gode geſtelt, is Hooft over ſijne Onderſaten, om dezelve te bewaren ende beſchermen van alle ongelijk, overlaſt en gewelt, gelijck een Herder tot bewareniſſe van zijn Schapen: Ende dat d'Onderſaten niet en zijn van Gode geſchapen tot behoef van den Prince om hem in alles wat hy beveelt, weder het Goddelijk oft Ongoddelijk recht ofte onrecht is, onderdanigh te weſen, ende als ſlaven te dienen; maer den Prince om d'Onderſaten wille, zonder de welke hy egeen Prince is, om de zelve met recht en redene te regeeren, voor te ſtaan, ende lief te hebben als een Vader ſijne kinderen en een Herder ſijne ſchapen, die zijn lijf en leven ſet om deſelve te bewaren. Ende zoo wanneer hy ſulks niet en doet, maar in ſtede van zijne onderſaten te beſchermen, de zelve zoekt te verdrukken, t'overlaſten, hare oude vryheit, Privilegien, ende oude herkomen te benemen, ende haer te gebieden ende gebruiken als Slaven, moet gehouden worden niet als Prince, maar als een Tyran ende voor zulks na recht en redenen macht en minſte van ſijne Onderſaten, beſondere by deliberatien van de Staten van de lande, voor geen Prince meer bekent, maar verlaten, ende een ander in ſijn

ſtede

Rede tot beſcherminge van henlieden, voor Overhooft, ſonder misbruiken, gekoſen werden: 'te meer, zo wanneer d'Onderſaten met ootmoedige vertooningen niet en hebben haren voorſz. Prince konnen vermorwen, noch van zijn tyrannig opſet gekeeren, ende alzoo egeen ander middel en hebben om hare eigene, haarer huysvrouwen, kinderen, ende nakomelingen aengebooren vryheit (daar ſy na de wet der naturen goedt ende bloed ſchuldigh zijn voor op te ſetten,) te bewaren en beſchermen, gelijck tot diverſche reyſen uit gelijcke oorſaaken, in diverſche Landen, ende tot diverſche tyden geſchiet, ende d'exempelen genoeg bekent zijn: 't welk Principalijk in deſe voorſz. Landen behoort plaatſe te hebben ende ſtant te grypē, die van allen tydē zijn geregeert geweeſt, ende hebben ook moeten geregeert worden, navolgende den eed by hare Princen t'haren aankomen gedaan, na uytwijſen harer privilegien, couſtumem, en oude herkomen: hebbende ook meeſt alle de voorſz. Landen haren Prince ontfangen op conditien, contracten, en accoorden, dewelke brekende, ook na recht den Prince van de heerſchappye van den Landen is vervallen. Nu iſt alſo, dat den Koning van Spanjen, na het overlijden van hooger memorie Keyſer Karel de Vijfde, van wien hy alle deſe Nederlanden ontfangen hadde, vergetende de dienſten die

ſóo zijn Heer vader, als hy, van deſe Landen ende Onderſaten der ſelver, hebben ontfangen, deur dewelke beſonder de Koning van Spanjen ſoo loffelike victorien tegens ſijne vyanden verkregen hadde, dat ſijnen naem ende magt alle de wereldt deur daar deur vermaart ende ontſien wert: vergetende ook de vermaninge die de voorſz. Keyſerlijke Majeſteyt hem t'anderen tijden ter contrarien hadde gedaan, heeft dien van den Rade van Spanjen neffens hem weſende (die, deur dien ſy in deſe Landen en vermogten egeen bevel te hebben, te Gouverneren, oft de principaale Staaten te bedienen, gelijk ſy in de Koningrijken van Napels, Sicilien, tot Milanen, in Indien, ende andere plaatſen onder des Koonings geweld weſende, deden, kennende den meeſtendeel van hen den rijkdom ende magt der ſelver, hadden eenen nijdt tegens deſe voorſz. Landen ende de vryheit der ſelver, in hen herte genomen) gehoor ende geloof gegeven, welken Raadt van Spanjen, oft eenige van de principaale van dien, den voorſchreeven Koning tot diverſche reyſen voor oogen gehouden hebben, dat voor zijn reputatie ende Majeſteyt beter was, deſe voorſchreeven Landen van nieus te conqueſteeren, om daar over vryelik ende abſolutelik te mogen bevelen ('t welck is tyranniſeeren naa zijn beliefte) dan onder alſulken conditien ende reſtrictien (als hy hadde in 't overnemen van de

heer-

heerſchappye van de ſelve Landen moeten ſweren) die te regeeren. Welke volgende den Koning ſedert alle middelen geſogt heeft deſe voorſchreeve Landen te brengen uyt hare oude vryheit in een ſlavernye, onder 't Gouvernement van de Spanjaarden: hebbende eerſt, onder 't dekſel van de Religie, willen in de principaalſte ende machtigſte Steden ſtellen nieuwe Biſſchoppen, de ſelve begiftende ende doteerende met toevoeginge ende incorporatie van de rijkſte Abdyen, ende hen byſettende neegen Kanonicken, die ſouden weſen van haaren Rade, waar af de drie ſouden beſonderen laſt hebben over d'Inquiſitie: door de welke incorporatie de ſelve Biſſchoppen (die ſouden mogen geweeſt hebben ſoo wel vreemdelingen als ingeboorne) ſouden hebben gehad d'eerſte plaatſen ende voyſen in de vergaaderinge van de Staaten van de voorſchreeve Landen, ende geweeſt zijne creaturen, ſtaande tot zijnen beveele ende devotie: Ende deur de voorſchreeve toegevoegde Kanonicken de Spaanſche Inquiſitie ingebrogt, de welcke in deſe Landen altijdt ſoo ſchrickelick ende odieus, als de uyterſte ſlavernye ſelve, geweeſt is, ſoo een ygelik is kennelik: Soo dat de voorſz. Keyſerlicken Majeſteyt den ſelve t'anderen tijden den Landen voorgeſlaagen hebbende, deur die Remonſtrantie die men aan zijne Majeſteyt daar tegens gedaan heeft (toonende d'affectie die

hy

hy zijne Onderſaaten was toedragende) die heeft laten varen: Maer niet tegenſtaande diverſche Remonſtrantien, ſoo by particuliere Steden ende Provincien, als oock van eenige principalen Heeren van den Lande, namentlik, den Heere van Montigny, ende den Grave van Egmont, tot dien eynde by conſente van de Hertoginne van Parma, doen ter tijdt Regente over de ſelve Landen, by abvijſe van den Rade van State en Generaliteyt na Spaengien tot diſtincte reyſen geſonden, mondelinge gedaan: en dat ook den voorſz. Koning van Spanjen de ſelve mondelinge goede hoope hadde gegeven van, navolgende hen verſoek, daar inne te verſien, heeft ter contrarie korts daer na by brieven ſcherpelik bevolen de voorſz. Biſſchoppen, op zijn indignatie, terſtont t'ontfangen, en te ſtellen in de poſſeſſie van heure Biſdommen, ende geincorporeerde Abdyen: de Inquiſitie te werke te ſtellen daarſe te vooren was, ende d'ordinantie van het Concilie van Trenten (die in veele poincten contrarieerde de privilegien van de voorſz. Landen) t'achtervolgē. 't Welk gekomen zijnde ter ooren van de gemeinte, heeft met redenen oorſake gegeven van een groote beroerte onder haer, en eenen aftrek van de goede affectie die ſy als goede onderſaaten den voorſz. Konink van Spanjen en ſijne voorſaten altijd toegedragen hadden, beſonder aenmerkende dat hy niet alleenlik

en

en ſogte te tyranniſeren over hunne perſonen en goed, maar ook over heure conſcientien, waar van ſy verſtonden niemant, daar aan God alleene, gehouden te weſen reekeninge te geven, oft te verantwoorden: Waer deur, en uyt medelijden van de voorſz. gemeynte, de principaalſte van dē Adel van den Lande hebben in den jare 1566. ſeekere remonſtrantie overgegevē, verſoekende dat, om de gemeinte te ſtillen, en alle oproer te verhoeden, ſijne Majeſteyt ſoude de voorſz. poincten, en beſonder nopende de rigoreuſe onderſoeckinge, ende ſtraffe over de Religie willen verſoeten, daar inne toonende de liefde en affectie die hy tot zijne onderſaten, als een goedertieren Prince, was dragende. En om 't ſelve al naarder en met meerder authoriteyt den voorſz. Konink van Spanjen te kennen te geven, en te vertoonen hoe noodelik 't was voor 't Lands welvaren, ende om 't ſelfde te houden in ruſte, ſulke niewigheden af te doen, ende het rigeur van de contraventie van den Placcate op de ſaken van de Religien gemaakt, te verſoeten, ter begeerte van de voorſz. Gouvernante, Rade van State, en van de Staaten generaal van alle de Landen, als Geſanten zijn na Spanjen geſchikt geweeſt den Markgrave van Bergē en den voorſz. Heere van Montigny: in ſtede van de welke gehoor te geven, en verſiene op de inconvenientien die men voorgehondē hadde (die mits het uytſtel van daar

inne

inne in tijts te remedieren soo den noot vereischte, alreede onder de gemeynte meest in alle de Landen begonst waren hen t'openbaren) heeft door opruyen van den voorschreven Spaansen Raad de persoonen, de voorsz. Remonstrantie gedaan hebbende, doen verklaren rebel, en schuldig van het *crimen læsæ Majest.* en also straf baar in lijf en goed: hebbende daer-en-boven de voorschreven Heeren Gesanten namaals (meynende dese voorsz. Landen door 't gewelt van den Hertoge van Alva geheelik gebrocht te hebben onder sijn subjectie, ende tyrannye) tegens alle gemeyne rechten, ook onder de wreedste ende tyrannigste Princen altijdt onverbreekelick onderhouden, doen vangen, dooden, ende hare goeden confisqueren. Ende al was 't alsoo dat meest de beroerte in dese voorsz. Landen door toedoen van de voorsz. Regenten, en hare adherenten in 't voorsz. jaar 1566. opgestaan, was gestist, en vele die vryheit des Lands voorstonden, verjaagt, en d'andere verdrukt, ende t'ondergebrocht, soo dat den Koninck egeen oorsaake ter werelt meer en hadde, om de voorsz. Landen met gewelt ende wapenen t'overvallen: nochtans om sulken oorsake die den voorseyden Spaanschen Raad langen tijdt gesocht ende verwacht hadde (soo opentlik de opgehouden ende geintercipieerde Brieven van den Ambassadeur van Spanjen *Alava*, in Vrankrijk wesende, aan de Hertoginne

van

vàn Parma doen ter tijdt geſchreven, dat uyt-wijſden) om te niete te mogen doen alle des lants Privilegien, dat na haren wille by Spanjaarden tyranniglijk te mogen gouverneeren, als de Indien, en nieuwe geconqueſteerde Landen, heeft door ingeven ende rade van de ſelve Spanjaarden (toonende de kleyne affectie die hy ſijnen goeden Onderſaten was toedragende, contrarie van 't gene hy haar, als haar Prince, Beſchermer, en goet Herder ſchuldig was te doen) na deſe Landen, om de ſelve t'overvallen, geſchikt met groote Heirkracht den Hertog van Alva, vermaart van ſtrafheit ende crudeliteit, een van de principale vyanden van de ſelve landen, vergeſelſchapt, om als Raden neffens hem te weſen, met perſonen van gelijker nature en humeuren. Ende al was 't ſo dat hy hier in de landen ſonder ſlag of ſtoot is gekomen, en met alle reverentie en eere is ontfangen van de arme Ingeſetenen, die niet en verwachten dan alle goedertierentheit en clementie, gelijk den Koning hen dikwils met ſijne brieven geveinſdelijk hadde toegeſeit: ja dat hy ſelfs van meyninge was te komen in perſoone, om in al, tot genoege van eenen yegeliken, ordre te ſtellen: hebbende ook ten tijden van het vertrek van den Hertoge van Alva na deſe Landen, een Vloote van Schepen in Spanjen, om hem te voeren, en een in Zeeland om hem tegens te komen, tot groote exceſſive koſten

van

van dē Landen, doē toeredē, om zijne voorſz. onderſaten t'abuſeren, en te beter in 't net te brengen: Heeft niet te min de voorſz. Hertoge van Alva terſtont na zijne komſte, weſende een vremdeling, en niet van den bloede van dē voorſz. Koning, verklaart gehad commiſſie van den Koning te hebben van opperſten Kapiteyn, en korts daar na van Gouverneur Generaal van den Lande, tegens de privilegien ende oude herkomen deſſelfs. En openbarende genoeg zijn voornemen, heeft terſtond de principale Steden ende Sloten met volke beſet, Kaſteelen en Sterkten in de principaalſte en magtigſte Steeden, om die te houden in ſubjectie, opgeregt: de principaalſte Heeren onder 't dekſel van heuren raadt van doen te hebben, en te willen employeeren in den dienſt van den Lande, uyt laſt van den Koning vriendelik ontbodē: die hem gehoor gegeven hebben, doen vangen, tegens de privilegien uyt Brabant, daarſe gevangen waren, gevoert, voor hem ſelven (niet weſende heurē competenten regter) doen betigtē: ten leſten ſonder hen volkomelik te horē ter dood veroordeelt, en openbaarlik en ſchandelik doen dooden: d'andere, beter kenniſſe van de geveynſtheid der Spanjaarden hebbende, hun uyten Lande houdende, verklaart verbeurt te hebbē lijf en goet, voor ſulks hun goet aanvaart ende geconfiſqueert, om dat de voorſz. arme ingeſetenen hun niet en ſouden,

't ware

't ware met heure sterkten, ofte Princen die heure vryheyt souden voorstaan, konnen oft mogen tegens 't Spaans gewelt behelpen: behalvens nog ontallike andere Edelmans, ende treffelike Borgers, die hy zo om den hals gebragt, als verjaagt heeft, om henne goeden te confisqueeren. De reste van de goede ingesetenen (boven den overlast die sy in heur wijfs, kinderen ende goeden leden, deur gemeyne Spaansche Soldaten t'heuren huyse in Garnisoen liggende) travaillerende met zo veele diversche schattinge, zo mits heur bedwingende tot geldinge tot de houwinge van de niewe Kasteelen, en fortificatie van de Steden tot heure eygen verdruckinge, als met opbrengen van hondertste, twintigste, en tiende penningē, tot betalinge van den Krijgslieden, zo by hē mede gebragt, als die hy hier te Lande opligte, om t'imployeren tegens heur mede Landsaten, en de gene die des Lands vryheit met perijkel van heuren lijve aventuerden voor te staan, op dat de voorsz. ondersaten verarmt weesende, egeen middel ter weerelt en soude overblijven om zijn voornemen te beletten, ende d'instructie hem in Spanjen gegeven, van het land te tracteeren als van nieuws geconquesteert, te beter te volbrengen. Tot welkē eynde hy ook begonst heeft in de principaale plaatsen d'ordre van Justitie na de maniere van Spaenjē (directelik tegens de privilegien van de Lande) te veranderen, niewe

Raden te ſtellen, en ten leſten weeſende buyten alle vreeſe, ſoo hem dochte, eenen thienden penning fortſelik willen oprechten op de koopmanſchappen ende handwerken, tot gantſche bederffeniſſe van den Lande geheelik op de voorſchreeve koopmanſchap ende hantwerken ſtaande, niet tegenſtaande menigvuldige remonſtrantien by elck lant in 't particulier, ende oock by allegader in 't generaal hem ter contrarien gedaan: 't welk hy ook met gewelt ſoude volbragt hebben, ten ware geweeſt deur toedoen van mijnen Heere de Prince van Orangien, en diverſche Edelmans, en andere goede ingeborene, by den voorſz. Hertogh van Alva uyt den Lande gebannen, zijne Vorſt. Gen. volgende, en meeſt in haren dienſt weſende, ende andere ingeſetene wel geaffectioneerde tot de vryheyt van het voorſz. Vaderland, Hollandt ende Zeelant korts daar naa, niet meer en hadden, hem afgevallen, en hun begeven onder de beſcherminghe van den voorſz. Heere Prince, tegens welcken twee Landen, den voorſz. Hertoge van Alva durende zijn Gouvernement, ende daar naar den grooten Commandeur (die naar den voorſz. Hertog van Alva, niet om te verbeteren, maar om den ſelven voet van tyrannye by bedeckter middelen te vervolgen, den voorſz. Koning van Spanjen hier te Lande geſchikt hadde,) hebben d'andere landen, die ſy met hare garniſoenen opge-

rechte Kastelen hielden in de Spaansche subjectie, bedwongen om haare persoonen ende alle hare macht te gebruiken om die te helpen t'onderbrengen, dies niet meer de selve landen die sy tot haare assistentie, als voren imployeerden, verschoonende, dan oftse haer selfs vyanden waren geweest: laatende de Spanjaarden, onder 't dekssel van gemutineert te zijn, ten aansien van den grooten Commandeur in de Stad van Antwerpen geweldiglijk komen, daer ses weken lang, tot laste van de Burgeren, na hunne discretien teeren, en daaren-boven tot betalinge van hare ge-eyschte soldie, die selve Burgeren bedwingende binnen middelen tijden (om van het gewelt van de selve Spanjaarden ontslagen te wesen) vier hondert duysent guldens op te brengen, hebbende daar na de voorsz. Spaansche soldaten, meerder stoutigheit gebruikende, hen vervordert de wapenen openbaarlik tegens 't Land aan te nemen, meynende eerst de Stadt van Brussel in te nemen, en in stede van d'ordinare residentie van den Prince van den lande, daar wesende, aldaar haren roofnest te houden, 't welk haar niet geluckende, hebben de stad van Aelst overweldigt, daar na de stad vã Mastricht, en de voorsz stad van Antwerpen hart overvallen, gesaccageert, gepilleert, gemoort, gebrant, en so getracteert dat de tyrannige en cruelste vyanden van den Lande niet meer oft erger en souden konnen gedoen, tot

onuytſpreeckelike ſchade niet alleenlik van de arme Ingeſetenen, maar ook van meeſt van allen de natien van der werelt, die aldaar hadden haar Koopmanſchap en gelt. En niet tegenſtaande dat de voorſz. Spanjaarden by den Rade van State (by den welken doen ter tijdt, mits de doot van den voorſz. grooten Commandeur te vooren geſchiet, ſhet Gouvernement van den Lande was, uit laſte ende commiſſie van den voorſz. Koning van Spanjen aanvaart) ten by-zijne van *Hieronymo* de *Rhoda*, om haar overlaſt, fortſe en gewelt, 't welk ſy deden, verklaart en gekondigt waren voor vyanden van den Lande, heeft den ſelven *Rhoda* uit ſijne authoriteyt (oft, ſoo 't te preſumeeren is, uyt krachte van ſeeker ſecreete inſtructie die hy van Spaenjen hebben mochte) aangenomen Hooft te weſen van de voorſz. Spanjaarden en hare adherenten: en (ſonder aanſien van den voorſeyden Rade van Staten) te gebruiken den name en authoriteit van den Koning, te conterfeiten zijne Zegelen, hem openbaarlik te dragen als Gouverneur en Lieutenant van dẽ Koning: waar door de Staten zijn geoorſaakt geweeſt ten ſelven tijde met mijnen voorſz. Heere den Prince, en de Staten van Holland en Zeeland t'accorderen: welk accoort by den voorſchreven Rade van State, als wettige Gouverneurs van den Lande, is geapprobeert, ende goet gevonden geweeſt, om gelijkerhandt, en een-

eendrachtelik de Spaanjaarden, des gemeynen Lands vyanden, te mogen aanvechten, en uyt den Lande verdryven: niet latende nochtans, als goede Onderſaten, binnen middelen tijden dy diverſche ootmoedige remonſtrantien neffens den voorſz. Koning van Spanjen met alder vlijt, ën alder bequame middelen mogelik weſende, te vervolgen, en bidden, dat den Koning ooge en regard nemende op de troubelen en inconvenienten die alreede in de Landen geſchiet waren, en noch apparentelik ſtonden te geſchieden, ſoude willen de Spanjaarden doen vertrekken uit den Lande, en ſtraffen de gene die oorſaak geweeſt hadden van het ſaccageren en bederven van ſijne principale Steden, en andere onuitſprekelike overlaſten die zijne arme onderſaten geleden hadden, tot een vertrooſtinge van de gene dien 't overkomen was, en tot een exempel van andere: maar den Koning, al was 't dat hy met woorden hem geliet, of 't tegens zijnen danke en wille 't ſelfde geſchiet ware, en dat hy van meyninge was te ſtraffen de Hoofden daar af, en voortaan op de ruſte van den Lande met alle goedertierentheit (als een Prince toebehoort) te willen ordre ſtellen, heeft nochtans niet allenlik egeen juſtitie oft ſtraffe over de ſelve doen doen, maar ter contrarien genoeg met der daad blijkende, dat 'et met zijnen conſente ende voorgaenden Rade van Spanjen al geſchiet was, is by opgehoudē

Brieven korts daar na bevonden, dat aan *Rhoda* en andere Kapiteynen (oorſake van 't voorſz. quaet) by den Koning ſelve geſchreven wort, dat hy niet alleenlik haar faict goet vondt, maer haar daar af prees, en beloofde te recompenſeren, beſonder den voorſz. *Rhoda*, als hem gedaan hebbende eenen ſonderlingen dienſt, gelijk hem ook tot ſijnder wederkomſte in Spanjen, en alle andere (zijne dienaars van de voorſchreven tyrannye in deſe Landen geweeſt hebbende) met der daet heeft beweſen. Heeft ook ten ſelven tijde (meynende dies te meer d'oogen van de Onderſaten te verblinden) den Koning in deſe Landen geſonden voor Gouverneur ſijnen baſtaart broeder *Don Iohan van Ooſtenrijck*, als weſende van ſijnen bloede, de welke onder 't dekſel van goet te vinden en t'approbeeren 't accort tot Gent gemaakt, het toeſeggen van de Staten voor te ſtaan, de Spanjaarden te doen vertrecken, en d'Auteurs van de geweldē en disordren in deſe voorſz. landen geſchiet, te doen ſtraffen, en ordre op de gemene ruſte van den landen en haren oude vryheit te ſtellen, ſochte de voorſz. Staten te ſcheyden, en d'een Land voor, d'ander na, t'onder te brengen, ſo korts daar na door de gehengeniſſe Gods (vyandt van alle tirannie) ontdekt is door opgehouden en geintercipieerde Brieven, daar by bleeck dat hy van den Koning laſt hadde om hem te ruguleeren na de inſtructie ende beſcheyt dat

hem

hem *Rhoda* ſoude gevẽ, tot meerder geveinſtheyt, verbiedende datſe elkanderen niet en ſouden ſien of ſpreken, ende dat hy hem ſoude neffens de principale Heeren minlijk dragen, ende de ſelve winnen, tot der tijd toe dat hy deur hare middel ende aſſiſtentie ſoude mogen Holland en Zeeland in zijn geweld krijgen, om dan voorts met den anderen te doen na zijnen wille. Gelijk ook Don Iohan, niet tegenſtaande hy de pacificatie van Gend, ende ſeeker accoort tuſſchen hem en de Staten van alle de Landen doen gemaakt hadde, ſolemnelik in preſentie van alle de voorſz. Staten belooft ende beſworen t'onderhouden, contrarie van dien alle middelen ſogte om de Duytſche ſoldaaten, die doen ter tijd alle de principaalſte ſterkten en ſteden hadden in bewaarniſſe, deur middel van hunne Colonellen, die hy hadde tot zijnen wille en devotie, met groote beloften te winnen, en zoo de ſelve ſterkten ende ſteden te krijgen in zijn geweld, gelijk hy den meeſtendeel alreede gewonnen hadde, en de plaatſen hielt voor hem toegedaan, om deur dien middel de gene die hen t'ſoeken ſouden willen maken, om den voorſz. Heere Prince, en die van Holland en Zeeland oorloge te helpen aandoen, feytelik daar toe te bedwingen, en alſoo een ſtraffer en crueler inlandſche oorloge te verwecken, dan oyt te vooren hadde geweeſt: 't welck (gelijk 't gene dat geveynſdelik ende tegens

de meyninge uitwendiglik gehandelt wort, niet lange en kan bedekt blijven) uitbrekende eer hy volkomelik zijne intentie ge-effectueert hadde, heeft 't ſelve naa zijn voornemen niet konnen volbrengen, maar nogtans een niewe Oorloge in ſteede van vrede (daar hy hem t'zijner komſte af vanteerde) verwekt, nog tegenwoordelik durende. Alle 't welk ons meer dan genoeg wettige oorſake gegeven heeft om den Koning van Spanjen te verlaaten, ende een ander magtig ende goedertieren Prince, om de voorſz. Landen te helpen beſchermen en voor te ſtaan, te verſoeken; te meer dat in alſulken diſordre ende overlaſt de Landen bet dan twintig jaren van heuren Koning zijn verlaten geweeſt, ende getracteert niet als onderſaten, maar als vyanden, heur ſoekende heur eygen Heer met kragt van wapenen t'onder te brengen: hebbende ook naar de aflijvigheit van Don Iohan deur den Baron van Selle, onder 't dekſel van eenige bequame middelen van accoorde voor te houden, genoeg verklaart de Pacificatie van Gent, die Don Iohan uyt zijnen name beſworen hadde, niet te willẽ advoyerẽ, en alſo dageliks ſwaarder conditien voorgeſlagen. Dien niet tegenſtaande hebbẽ niet willẽ laten by ſchriftelijke en ootmoedige remonſtrantien, met interceſſie van de principaalſte Princen van Chriſtenrijke, ſonder ophouden te verſoeken met den voorſz. Koning te reconcilieren en accordeeren:

ren: hebbende ook leſtmaal lange tijdt onſe Geſanten gehad tot Colen, hoopende aldaar, door tuſſchen-ſpreeken van de Keyſerlijke Majeſteyt, en de Keurvoſten die daer mede gemoeit waren, te verkrygen eenen verſekerden pais, met eenige gracelijke vryheit, beſonder van der Religie (de conſcientie en Gode principalik rakende:) maar hebben by experientien bevonden, dat wy met de ſelve remonſtrantien ende handelingen niet en koſten yet van den Koningh verwerven, maer dat de ſelve handelingen ende communicatien alleenlik voorgeſlagen werdē ende dienden om de Landen onderlinge twiſtig te maken, ende te doen ſcheyden d'een van den anderen, om des te gevoegliker d'een voor, en d'ander nae onder te brengen, en haar eerſte voornemen nu met aller rigeure tegens haar te werke te ſtellen: 'twelk naderhant wel openbaarlik gebleeken is by ſeker Placcaat van Proſcriptien by den Koning laten uitgaan, by den welken wy, ende alle de Officieren, ende Ingeſetenen van de voorſz. Geunieerde Landen, ende hare Partye volgende (om ons tot meerder diſperatie te brengen, alomme odieus te maken, de traffijque ende handelinge te beletten) verklaart worden voor rebellen, ende over ſulks verbeurt te hebben lijf ende goed: Settende daer-en-boven op het lijf van den voorſz. Heer Prince groote ſommen van penningen; zoo dat gantſchelick van alle middelen

van reconciliatie wanhoopende, ende ook van alle andere remedie en ſecours verlaten weſende, hebben, volgende de wet der naturen, tot beſchermeniſſe ende bewaarniſſe van onſen, en den anderen Landſaten, rechten, privilegien, oude herkomen ende vryheden van ons Vaderlant, van het leven en eere van onſe huys-vrouwen, kinderen, en nakomelingen, op datſe niet en ſouden vallen in de ſlavernije van de Spanjaarden, verlatende met regte den Koning van Spanjen, andere middelen bedwongen geweeſt voor te wenden, die wy tot onſe meeſte verſeekeringe, ende bewaarniſſe van onſe regten, privilegien, ende vryheden voorſz. hebben te rade gevonden.

DOEN TE WETEN: dat wy 't gene voorſz. overgemerkt, ende door den uytterſten noot, als vooren, gedrongen zijnde, by gemeynen accoorde, deliberatie ende overdragen, den Koning van Spanjen verklaart hebben, ende verklaaren mits deſen, *ipſo jure*, vervallen van zijne heerſchappije, geregtigheyt, ende erveniſſe van de voorſeyde Landen: ende voortaan van egeene meyninge te zijn den ſelven te kennen in eenige ſaaken den Prince, zijne Hoogheyt, Iuriſdictie, en Domeynen van deſe voorſeyde Landen raakende, zijnen name als Overheer meer te gebruyken, oft by yemanden toelaten gebruykt te worden: Verklarende ook dien volgende alle Officiers, Juſticiers, ſmalle

Heeren, Vaſſalen, en alle andere ingeſetene van den voorſeyden Lande, van wat conditie of qualiteyt die zijn, voortaan ontſlagen van den eed die ſy den Koning van Spanjen, als Heere van deſe voorſz. Landen geweeſt hebbende, mogen eenigſins gedaan hebben, oft in hem gehoudē weſen. En gemerkt uyt oorſaken voorſz. den meeſtendeel van de Gennieerde Landen, by gemeynen accoorde en conſente van heure Leden, hebben hun begeven gehad onder de heerſchappije en Gouvernemente van den doorluchtigen Prince den Hertog van Anjou, op ſeekere conditien en poincten met zijne Hoogheyt aangegaan en geſloten: dat ook de doorlugtigheyt van den Eertz-Hertoge Matthias het Gouvernement Generaal van den Lande in onſe handen heeft gereſigneert, en by ons is geaccepteert geweeſt, ordonneren en bevelen allen Juſticiers, Officiers, en anderē die 't ſelve eenigſins aangaen en raken mag, dat ſy voortaan den naam, titule, groote ende kleyne zegelen, contrezegelen, ende cachetten van den Koning van Spanjen verlaaten, en niet meer en gebruicken: Ende dat in plaatſe van dien, ſoo lange de Hoogheyt van den voorſz. Hertog van Anjou, om noodelike affairen het welvaren van deſe voorſz. Landen rakende, nog van hier abſent is (voor ſoo veele den Landen met den Hoogheydt van den voorſchreeve Hertoge van Anjou gecontracteert hebbende aangaet)

ende anderſins, d'andere by maniere vã voorraadt ende proviſie ſullen aennemen ende gebruycken den titule ende naame van 't Hooft ende Landt-raat : ende middelertijt dat 't ſelve Hooft ende Raaden vokomelick ende daadelick genoemt, beſchreven, ende in oeffeninge van hunnen ſtaat getreden ſullen zijn, onzen voorſz. name. Wel verſtaande dat men in Hollant ende Zeelandt ſal, als hier voormaals, gebruycken den name van den Hoog-Geboren Vorſt de Prince van Orangien, ende de Staaten van de ſelve Landen, tot der tijt toe den voorſchreeven Landt-raadt dadelik ſal ingeſtelt weſen, ende ſullen hun als dan reguleeren achtervolgende de conſenten by henlieden op de inſtructie van den Land-raadt ende contracte met zijne Hoogheydt aengegaan. Ende in plaetſe van des voorſz. Konings Zegel, men voortaan gebruycken ſal onſen grooten Zegel, contre-zegel, en cachetten; in ſaken raekende de gemeyne regeringe, daar toe den Land-raad volgende hare inſtructie ſal geauthoriſeert weſen: maer in ſaaken raakende politie, adminiſtratie van Juſtitie, ende andere particuliere in elck Land beſonder, ſal gebruyckt worden by de Provinciale ende andere Raeden den name, tijtel ende Zegel van den Lande reſpectivelik daar 't ſelve valt te doen, ſonder ander : al op de pene van nulliteyt van de Brieven beſcheyden oft depeſchen, die contrarie van 't gene

voorſz.

voorſz. is, gedaan oft geſegt ſullen weſen. Ende tot beter ende ſeeckerder volkominge ende efectuatie van 't gene voorſz. is, hebben geordonneert ende bevolen, ordonneren en bevelen mits deſen, dat alle des Konings van Spanjens Zegelen, in deſe voorſz. geunieerde Landen weſende, terſtondt na de publicatie van deſen, gebragt ſullen moeten worden in handen van de Staaten van elcke van de voorſz. Landen reſpectivelik, of den genen die daer toe by de ſelve Staaten ſpecialik ſullen weſen gecommitteert ende geauthoriſeert, op pene van arbitrale correctie. Ordonneeren ende bevelen daar-en-boven, dat voortaan in egeenderhande maniere van de voorſchrevē geunieerde Landen ſal geſlagen worden den naem, titul, of wapenen van den voorſchreven Koning van Spanjen, maar alſulken ſlag en forme als geordonneert ſal worden tot eenen nieuwen Gouden en Silveren Penning met zijne gedeelten. Ordonneren en bevelen inſgelijcks den Preſident en anderen Heeren van den ſecreten Rade, mitſgaders alle andere Canceliers, Preſidenten, en Heeren van den Rade provinciaal, en alle de Preſidenten oft eerſte Rekenmeeſters, en andere van allen de Reken-kamerē in de voorſz. Landen reſpective weſende, en alle andere Officiers en Iuſticiers, dat ſy (als heur voortaan ontſlaagen houdende van den eede die ſy den Koning van Spanjen hebben reſpectivelik naar luydt

heurer commissien gedaan) schuldig ende gehouden sullen wesen in handen van den Staten des Lands, daer onder sy respective resorteren, ofte heure speciale Gecommitteerde, te doen eenen nieuwen eed, daar mede sy ons sweeren getrouwigheyt tegens den Koning van Spanjen, en allen zijne Aanhangers, al navolgende het formulier daar op dat by de generale Staten geraamt. En sal men den voorsz. Raden, Justiciers ende Officiers gesetten onder de Landen, (met de Hoogheit van den Hertoge van Anjou gecontracteert hebbende van onsent wegen) geven acte van continuatie in hunne Officien, ende dat by maniere van Provisie, tot der aankomste toe van zijne voorsz. Hoogheyt, in plaatse van nieuwe commissien, inhoudende cassatie van hare voorgaende: En de voorsz. Raden, Justiciers ende Officiers gesetten in de landen met sijne voorseyde Hoogheyt niet gecontracteert hebbende, nieuwe commissien onder onsen name en Zegel: 't en ware nochtans dat d'Impetranten van hare voorsz. eerste commissien wedersproken ende achterhaalt werden van contravention der privilegien des Lants, onbehoorlikheyt of ander diergelijcke saeken. Ontbieden voorts den President ende luyden van den secreten Rade, Cancelier van den Hertogdomme van Brabandt, mitsgaders den Cancelier van den Furstendomme Gelre, ende Graafschap Zutphen, President ende luyden

van

van den Rade in Vlaanderen, Preſident en luyden van den Rade in Hollant, Rentmeeſteren oft de hooge Officieren van Beooſt en Beweſterſcheld van Zeelant. Preſident ende Rade in Vrieſlandt, den Schout van Mechelen, Preſident ende luyden van den Rade van Utregt, en allen anderen Iuſticieren en Officieren wien dat aangaan mag, heuren Stedehouderen, ende eenen yeghelijken van henlieden beſonder ſo hen toebehooren ſal, dat ſy deſe onſe Ordonnantien kondigen ende uytroepen over alle den bedrijve van heure Juriſdictie, ende daar men is gewonelijck publicatie en uytroepinge te doen, ſoo dat niemant des cauſe van ingnorantie pretendeeren en magh: Ende de ſelve Ordonnantie doen onderhouden ende achtervolgen onverbreeckelick, en ſonder infractie, daar toe rigoreuſelik bedwingende die overtreders in der manieren voorſz. ſonder verdrag oft diſſimulatie: Want wy tot welvaren van den Lande alſoo hebben bevonden te behooren. En van des te doen, en wat daar aan kleeft, geven wy u en elken van u die 't aangaan mag, volkomen magt, autoriteyt en ſonderling bevel. Des t'oirconde hebben wy onſen zegel hier aan doen hangen. Gegeven in onſe vergaderinge in 's Gravenhage den ſes-en-twintighſten July M. D. LXXXI. Op de plijke ſtont geſchreven; Ter ordonnantie van den voornoemde Staten; En geteekent, *I. van Aſſeliers.*

Den

Den 29. Julij des ſelven jaers, is oock gearreſteert eenen nieuwen eedt, diemen voortaen om alle wantrouwe wegh te nemen, ſoude doen, in forme als hier volght.

HIer ſweer ick, dat ick voortaen den Koninck van Spanjen niet meer reſpecteeren, onderdanig zijn oft kennen ſal voor mijnen Prince oft over-Heere: maer dat ick den ſelven Coningh van Spanjen ſal verlaten, en my houden voor ontſlagen van alle pligten ende verbintenisſen, daer mede ick hem voortijts van wegen deſer landen verbonden mag geweeſt zijn in eeniger manieren. Beloovende ende ſweerende voorts de geunieerde Nederlanden, namentlik den Provincien van Brabant, Gelderlandt, Vlaenderen, Hollant, Zeelant, &c. Ende haere geaſſocieerde, mitsgaders oock den Landt-raedt ende Overheyt by den Staten van de voorſchreeven Provincien inne geſtelt, getrou, gehoorigh ende gehuld te weſen, ende deſelve alle behulp ende aſſiſtentie, na mijn vermogen te doen, tegens de voorſz. Coninck van Spanjen, zijne adherenten, ende alle anderen des Lants vyanden, ende voorts al te doen dat goede ende ghetrouwe Ingheſetenen ende Landtſaeten van de voorſeyde geunieerde Landen ſchuldigh zijn te doen: ſoo help my God almachtig. Aldus gedaen en beſloten in de vergaderinge van de generale Staten der geunieerde Nederlanden, in 's Graven-hage, den 29. Iuly 1581. Onſtont geſchreeven, ter ordonnantie van de voorſz. Staten, ende was onderteyckent, Houſlijn.

Zulks

Zulks de selve *Landen* nae desen *Philips* niet meer door *Graven*, maar door *Capiteins Generael* en *Stadhouders der respective Provintien* malkanderen *genoegsaem door kragt van geboorte*, in die *magt* en *Hoogheidt succedeerende*, hoewel sy nogtans als *Ministers* en *Dienaers* by den *Staten* gekooren en be-eedigt wierden, van tijd tot tijd zijn geregeert geworden.

CAP. XXXII.

Of de Regeering eens Kapiteins Generaal en Stadhouder moet werden gepresumeert in Holland min schadelik, als de Gravelike Regeering, te zullen wesen.

SUlks het nu wel der *pijn waerdig* soude wesen rijpelik te overwegen, *of zoodanige melitaire en Stadhouderlike Regering, voornementlik ten respecte van Holland, niet in zig heeft meer vryheydt en Landt-verteerende gronden, als ooit de Gravelike Regeering heeft gehad?* Maar vermits het zoude wesen een *zeer haestelike* en voor mijn geringe kenniſſe misschien *een onmogelike saeck*, dit met mijne woorden *Historischer wijse behoorlik* te doen; vind ik my genootsaekt den *Leesser* ten desen einde aen te prysen, *die allesins voor een Liefhebber der vryheid des Vaderlands leeswaerdige* Deductie. *der Staten van Holland van*

den

den 25. *Julij des Iaars* 1654. En inſonderheid het *Eerſte Capittel*, des *Tweeden Deels*, aldus *ſprekende*; ter occaſie dat die van *Zeeland*, *Vrieſland*, en *Groeningen*, zeer yverig woelden, om *een drie-jarig Kind*, den *Prince van Oranjen* te doen ſuccederen in de *Charges* of 't *gezag* zijner *Voor-Ouderen*, en dat zy het ſelve nogh *derfden bekleeden* met een *yver tot conſervatie der Vryheid deeſer Vereenigde Nederlanden*.

8. Maar omme de *innerlijke meyninge*, en het *rechte doelwit* van zoodanige *gepretendeerde Zelateurs*, en *Yveraers van de vryheid* wat naader te ontdekken, mitſgaders *der ſelver gedachten* te brengen op den *waaren toetſteen* van de *waare* en *onvervalſte vryheid*; zoo konnen haer *Edele Groot Mog.* alhier niet voorby gaan, *vrymoediglik te verklaren*, dat de ſelve wel bemerken, alle de voorgeroerde *klagten*, ook *d'expoſtulatien* van eenige *Provintien* tegens haar, niet te werden gedaan tot *conſervatie van de Unie*, en *handhoudinge van de Vryheid*, gelijk *abuſivelik* voorgegeven word, maar dat de gantſche zake daar op is *aangeleid*; omme Hoog-gemelte Heere *Prince van Oranje in te dringen in de hooge Charges*, die de Heeren des zelfs *Voor-Vaderen* in deſe Landen hebben bekleet: gelijk dan ook *d'eene* haar niet en *ontſien uitdrukkelik* te poſeeren, dat meer Hoog-gemelte Heere *Prince*, door 't voorſz. gereſolveerde (namentlik, de *ſecluſie*, waar by aan die van *Engeland* belooft was *den Prince van Oran-*

Oranjen, en alle zijn *Descendenten* te houden buiten alle hooge ampten die sijn Voor-ouders in de Provincie van Holland hadden bedient) buiten eenige sijne meriten, werd ontset *van de prerogativen*, *hem eenigsins aangebooren:* en *d'andere* albereids voor advijs Provinciaal *opentlik* heeft verklaart, *dat het Kapiteyn en Admiraalschap Generaal van den Staat de facto op den zelven Heer*, Prince van Oranje, *zoude behooren te werden gebragt en geconfereert.* En konnen haar *Ed. Groot Moog.* niet begrypen, dat dit merkteekenen van *opregte Liefhebbers* en *Zelateurs van de Vryheid* zijn, of dat *Vryheid* zoude konnen werden genoemt, *dat in eene Republike de hoogste digniteyten werden aengebooren:* En voorwaar zoude het ook *een preuve van een vrije electie* zijn *de hoogste Charges* op *kinderen* te confereeren?

9. Ia zoude veel eer in de gedagten van yemand konnen vallen, naar het oordeel van *alle politike Schrijvers van gesonde herssenen*, dat in een *Republike* zoodanige *Charges*, niet zonder *merkelike perikel van de Vryheid* konnen werden geconfereert op *die gene*, welckers *Ouders* de selve *Charges* daer bevoorens hebben bekleet.

10. *Stellende de selve voor ongetwijffeld*, dat aen alle die geene, die *de opkomsten*, *constitutien*, ende *veranderingen van Rijken, Staten, ende Landen*, mitsgaders *de forme van der selver Regeeringen*, eenigsins heeft ingenomen, ten vollen bekent is, dat *alle de Republiken van*

de

de gantſche Werelt, egeene uitgeſondert, die ooyt tot *zoodanige Maximes*, ofte gewoonten zijn vervallen; jaa zelfs *meeſt alle* die geene die *alleenlik de magt van hare Wapenen aen een Perſoon, zijn Leeven-lang gedurende*, hebben vertrowt, ende ook *veele*, die ſulks voor *een geruymen tijd* hebben *gehaſardeert*, daar door onder *ſubjectie* gebragt, en tot *een Monarchiquen Staet* gereduceert zijn.

11. Soo is 't bekent, dat de *Viſconti, Edel-Luiden van Milanen*, zijnde *van Hoofden* geworden *Patronen*, ofte *Protecteurs van de Stad*, en *den Staat van Milanen* voornoemt, en in de zelve grootheit, ofte 't voorſz. hoog geſag, *veele jaaren gecontinueert*, ook naderhand den Titul van *Capitainen Generaals* bekomen hebbende: eindelik *Iean Galeas Viſconti*, Getrouwt *zijnde aen een Dochter van Ian, Konink van Vrankrijk*, voor *hem*, ende zijne *Mannelike Diſcendenten*, heeft weten te bekomen de digniteit van *Hertogh van Milanen* voorſchreeve.

12. Soo is 't eenen ygelik openbaar, dat C. *Iulius Cæſar*, niet de gantſche magt van de *Republik van Romen*, maar *alleenlik* de Waapenen van de zelve *Republijke* in Vrankrijk, *tien jaaren achter den anderen in handen gehad*, ende daar door *de gemoederen van de Militie tot zig getrokken* hebbende; eindelik de zelve Wapenen tegens *zijn eigen Vaderland* heeft gekeert, ende die *magtige Republike*, die *van buiten* genoegſaam *alle Volckeren* ende *de gantſche Wereld*

relt onder haar ſubjectie hadde gebragt, *van binnen gedwongen heeft aen hem alleen dienſtbaarheid ende ſervitude te pleegen.*

13. Ende omme in deſen niet prolix te weſen: ſoo zijn *alle de oude Republiken van Griekenlandt door de voorſz. practijke onder ſlavernije* geraekt. *In dier voegen*, ende *uit oorſake*, mitſgaders *door middelen als boven*, heeft *Piſiſtratus* die magtige *Republijcke van Atheenen* onder zijn *ſubjectie* gebragt.

Even *alſoo* hebben *geſubjugeert*, *Cypſelus* die van *Corinthen*: *Traſibulus*, *Celon*, *Dionyſius*, *Hiero* ende *Agathocles* die van *Siracuſen*: *Panœtius* ende *Icetes* die van *Leontium*: *Phalaris* die van *Agrigentum*: *Phido* die van *Argos*: *Periander* die van *Ambracia*: *Archelaus* die van *Candia*: *Evagoras* die van *Cyprus*: *Policrates* die van *Samus*: *Anaxilaus* die van *Rhegium*: *Nicocles* die van *Sicyon*: *Alexander* die van *Phera*: Ende *Mamercus* die van *Catana*.

14. Soo heeft weederom *Romen*'t voorſchreeven *inconvenient* nog ſubject geweeſt door *Lucius Sylla*, ende *Octavius Auguſtus*.

15. Soo zijn naderhand *alle de vordere Republiken van Italien* mede *uit oorſake voorſchreven*, *t'ondergebragt*. *Verona* door de *Schaligers*: *Bononien* door de *Bentivogly*: *Faventia* door *Manfredus*: *Perſium* door *Baleo*: *Tiferna* door *Vitellius*: *Florence* door de *Medici*.

16. Ende zoo hebben *ontallike anderen* meer haar *van ſimpele Kapiteinen*, ofte *Gouverneurs*

neurs opgeworpen *tot Souverainen*; gelijk daar van *de getuigenissen in de Historien* allenthalven zijn te vinden, ende 't selve by *experientie dagelijks* komt te blijken: want *in materie van Policie*, werd by *alle verstandigen* voor een *indubitale maxime* gehouden: dat *die Meester is van Sterkten ende van 't Volk van Oorloge, ook Meester is, ofte zig Meester maken kan, van den Staat.*

17. Ende dat *niet een eenig exempel ter contrarie in de gantsche Wereld* sal konnen werden geallegeert *als alleenlik dat van deezen Staat*: Soo nogtans dat *God de Heere* ons in verscheiden occasien heeft willen betoonen, dat wy van het voorschreve *ongeval*, niet door onze *eige wijsheit*, maar wel *visibelijk alleen* door zijne *Almagtige hant tot nog toe* zijn gepreserveert worden.

18. Soo heeft *God de Heer*, wanneer den *Hertog van Anjou, Alencon, &c.* Hier boven gementioneert, eerst by de *Generale Staten* tot *Protector vande Nederlanden*, en naderhand ook by *verscheide Provincien*, dog *op zeer gelimiteerde conditien*, tot haren *Prince* ofte *Heer* aangenomen, in *Ianuario* 1583. sig *absoluyt Meester* vermeinde te maken *van 't gantsche Land*, en voor al tot dien einde de Stad van *Antwerpen* met het *Leeger van den Staat* t'overvallen, eenige uren voort aangaan van den voorschreeven *aanslag*, door een *confuis gerugte*, zonder dat den *Autheur* van dien ooit is bekent geworden,

worden, de gantſche Stad van *Antwerpen* voorſz. bevangen met een apprehenſie van zoodanig *ongeval*, als de zelve over 't Hoofd was hangende, en daar door yder een eenigermaten op zijn hoede weſende, is den voorſz. *aanſlag*, alhoewel Hoog-gemelde Heere *Hertog* zig alberids *vande Poorte Meeſter* gemaakt, ende *een groot gedeelte van zijn Leeger binnen de Stad* gebragt hadde, egter nog, niet zonder merkelike *bloedſtortinge*, door een meer als menſchelike couragie, van de *Inwoonderen der voorſz. Stede* geſtuit, en daar door ook de *liberteit van deſe landen nog miraculeuſelik geſalveert.*

19. So heeft *God de Heer*, als de *meeſte Provincien* wederomme *gereſolveert* hadden den meer Hoog-gemelten Heere *Hertog nogmaals in te haalen*, ende daar toe met de zelve albereids *een Tractaat van reconciliatie* was geſlooten, waar door *de liberteit notoirlik* wederomme *in 't uitterſte hazard* geſteld zoude zijn geweeſt, het ſelven *door de ſubite dood* van den Hoog-gemelten *Hertog goedertierentlik gelief te verhoeden.*

20. Wederomme, als *Holland* in den *jaare* 1584. nu alles hadde geprepareert, omme den Heere *Prince Willem* Hoogl. gedachteniſſe, *over Groot-vader*, van dē jegenwoordigē *Prince van Oranje*, met de gerequireerde ſolemniteiten aan te neemen, ende te hulden tot *Grave van den zelven Lande*, en dat in *Zeeland* mede genoegſaam gelijcke inclinatie was;

dat

dat ook *binnen Utregt* daar toe *zeer* wierde gearbeid; ja die zake nu zo verre gebragt zijnde, dat zijne *Princelijke Excellentie*, tot *facilitatie* van het ſelve werk, op den 4. *Iunij des voorſz. jaars*, *voor de laatſte maal*, die van *Amſterdam*, en van *Ter Goude*, doenmaals *nog alleen difficil* zijnde, doende beſenden, d'Hoog-gemelde *Heeren Staten van Holland* daar nevens mede hare *Gedeputeerden* aan de voorſchreve *Steden* hadden afgeſonden, met expreſſe ordre, *omme die van Amſtelredam, ende van Ter Goude voorſchreeven opentlik aan te ſeggen, dat hy vorder gebrek, of weigeringe van hen-luiden in de voorſz. ſake, de Staten niet nalaten zouden, des niet tegenſtaande ten uitterſten, met dezelve zake, voorts te procedeeren*; *Siet* daar werd *een eer-ende godloos Moordenaar* verwekt, die *van's Lands vyanden omgekoft* weſende, *dien* GLORIEUSEN *Prince het leven berooft*, ontrent *een Maand naar date van de voorſz. beſendinge*, te weten, *op den tienden Iuly* daar aan volgende, en ſulcx binnen zo korten tijd daar naar, *dat voor des ſelfs overlijden de voorgeroerde denunciatie niet ter executie geſtelt heeft konnen worden.* Ende hoewel door de voorſz. moorddadig feit deeze *Landen* van haar *voornaamſte ſteunſel* berooft zijnde, het *teer gebouw van den nieuwgebooren Staat* evidentelik ſcheen te ſullen *inſtorten*, ende *d'Inwoonderen* van dien wederomme onder de voorige *Spaanſche ſlavernije* te zullen geraken; zoo heeft nogtans *Godt Almagtig uit zoo*

dikke

dikke duisterniſſe een hilder ligt geſchept, en niet alleenlik den *Staat* genadelik ende wonderbaarlik ſtaande gehouden, maar ook *d'Ingeſeetenen van die gepreſerveert ende behoed voor de* Nieuwe Subjectie, *daar inne de zelve albereyds genoegſaam waren geprecipiteert.*

21. Wien is wijders niet ten vollen bekent, door hoedanig *miraculen* onze *Voor-Ouderen* de *geminuteerde Heerſchappye van den Grave van Leyceſter van binnen*, en tegelijk de *immineerende ſervitude van zo magtigen Konink en Potentaat van buiten* zijn *ontworſtelt.*

22. Ende eindelik, hebben wy niet met *onze eigen oogen*, in den *jaare* 1650. *geſien*, dat den *jongſt-overleden Kapitein Generael van deze Staat* de *voornaamſte* ende *magtigſte Stad van 't Land*, met *de Wapenen*, *hem van wegen den Staat toe vertrouwt*, heeft *gepoogt te overvallen?* en nog daar beneevens d' Heeren *Staaten van Holland ende Weſt-Vrieſland zelfs* (*welkers Hoogheid* hy als *een be-eedigt Miniſter*, en *natuurlik Onderdaan*, gehouden was *te reverееren*) door het *gevankelik wegvoeren van zes voorname Heeren uit der zelver ſouveraine vergaderinge*, zo onuitſpeekelik *derven lederen?* En heeft niet *God de Heer Almagtig* de voorſz. gedreigde *ſlag*, en *de deſſeynen die daar onder* zouden mogen *hebben geſchuilt*, zoo door *een dikke duyſterniſſe met een grooten Slag Regen uit den Hemel* afgeſonden, als anderſins *viſibelik geſtuit, verbrooken* ende *afgeſneden?*

23. Ende zoude *mits alle de voorſchreven ſaaken*, na 't *oordeel van de voorſz. Polityken*, by die geene die aan 't zelve gelieven te defereeren, wel in bedenken komen, of *door de Promotie van den tegenwoorbigen Heere, Prince van Oranje tot het hooge geſag, daer inne des ſelfs Voor-Vaderen in deſe Landen zijn geſtelt geweeſt, de vryheid van den Staat* niet *merkelik* zoude konnen *te periciteren*, op allegatie en overweginge dat God *de Heere niet altijds miraculen doet*; en dat het *onbegrijpelik is, dat deze Landen altijds zouden ontgaan d'inconvenientie, daar alle anderen, dien kours gehouden hebbende, zonder eenige exceptie, in zijn vervallen.* En is dienvolgende na *'t voorſz. oordeel* zoo verre van daar, dat haar Ed. *Groot Mogende* door *de voorſchreven ſecluſie de vryheid van 't Land* zouden hebben overgegeven, dat ter contrarie *niet zonder indignatie* zoude konnen werden *aangehoort*, dat men *in een vrye Republike* wil *ſuſtineren de hoogſte dignitey t, en 't commandement over 't Krijghs-volk yemand eenigſins aangebooren te zijn*; en dat men zulks met *den naam van Zeele* en *yver voor de vryheid* nog wil *bekleeden.*

24. Ende zoude men als dan, *om redenen als vooren*, liever het ooge ſlaan op *die Landen, Staten* ende *Regeeringen*, die *by alle Verſtandigen* voor *welgeſtelde* ende *welgeformeerde Republijken* zijn gehouden: en *naar zoo veele waerſchouwingen*, liever, *eenmael reſolveeren tot imitatie van het exempel* ende *de maximes van die geene,*

die

die haare liberteit behouden hebben: *als waren* ende *nog zijn* die geene, *die nooyt de illuſterſte digniteyten vergeſelſchapten met eenige magt omme te commandeeren*; ende *daar niemand ooit de hoogſte macht hadde ſonder* Compaignon, ofte immers in ſaaken *daar de hooge macht zoodanige ſpliſſingen niet wel kan lijden*, *gelijk* voorwaar *ſulks in materie van Oorlog zeer dangereus is*, *nooit eenige Commiſſien* wierden gegeven, *voor langen tijd.*

25. Ende gelijk eertijdts die van *Roomen*, die *twee Conſuls*; en die van *Carthago*, die *twee Suffetas* ſtelden, ende dat nog *met een jaarlikſe veranderinge*: gelijk wy 't ſelven ook in deſen *Staat*, ende voornamentlik binnen *de Provintie van Holland ende Weſt-Vrieſland, en alle Politijke charges noch huiden* naarvolgen.

26. Soo wierden *de Dictateurs van Romen*, als eenige voorvallende gelegentheden hooger geſag in een Perſoon, ende ſpoediger executie vereiſten, *alleenlik voor de preſente accaſie*, ende *in allen gevallen niet langer als voor zes Maanden*, ook *ſomwijlen* wel maar *voor den tijd van vier-en-twintig uren* gemaakt, *na exſpiratie van welke geprefigeerden tijd de voorſz. Dictateurs geaccuſeert mochten werden van quetſinge van de hoogſte Majeſteyt, by aldien zy hare charge niet effectivelik hadden afgeleid*: ende *zoo lange de Republike van Romen die ordre* ende *die maximes heeft geobſerveert* ende *onderhouden*, zoo *heeft de zelve ook haare vryheid geconſerveert*;

Jaa by zoo verre de zelve *Republike* in reguarde van Cæsar niet hadde gedisspenseert van de Wet *Sempronia*, hem latende het *Gouvernement van Gaules vijf jaren langer als de zelve Wet toeliet*; *Cæsar hadde ook* waarschijnelik *nooit geimpiteert op den Staat.*

27. Binnen *Thebes* wierd eertijts *den Kapiteyn Generaal ter dood gecondemneert*, *zoo wanneer hy maar een dag langer als tot den gesetten tijd*, *zijne charge behouden hadde*: ende daaromme wierden die groote ende vermaarde *Kapitainen Epaminondas* ende *Pelopidas ter dood gecondemneert*, *dat zy de forces van de* gemelde *Republike vier Maanden naar den geprefigeerden tijd in handen gehouden hadden*: *niet tegenstaande den uitterſten noot van haar Vaderland haar daar toe hadde genecessiteert.*

28. *Die de principaalste Fortresse van Athenen in zijne bewaringe hadde*, en *behielde de Sleutels* daar van *niet langer dan voor eenen dag*. Gelijk *zulks ook gepractiseert werd by den Kapiteyn van het Kasteel van de Reblicque van Rhaguse*, die *zeer jalours ende zorgvuldig* is *voor de conservatie van haare liberteit.*

29. Ende werd ook alzoo genoteert, dat zoo wel de voorsz. *Republicque van Rhaguze*, als die *van Venetien*, *Genoa*, *Luca*, *Geneve*, *van de Cantons van Zwitserland*, *de Grisons* en *Valtelines*, hare *vryheid zoo veele jaaren* om geene andere redenen, *naast God hebben behouden*, als *om dat de zelve noit aan eenig Kapitein Generaal*

voor zijn leven, ofte *voor langen tijd*, *veel min by succeſſie van Vaders, Soonen*, en *Broeders van een*, en *'t zelve Huis, de magt van haare Wapenen*, en *de Sterkten in handen gegeven hebben.*

30. Zelfs *gene* van de tegenwoordige *Koningen in Europa* konnen *goet vinden* zodanige *perpetuelle Kapiteinen Generaals* in haren dienſt *te gebruiken*, *uit vreeze* van t'eenigen tijde *door de zelve gedepoſſideert te werden.* Zijnde derhalven ook al *over lange jaren in Engeland*, en nu mede *over eenigen tijd in Vrankrijk* het ampt en *de bedieninge van Conneſtable*, nog *niet zoo eminente charge*, *als* die wy *Kapitein Generaal noemen, t'eenemaal gemortificeert.*

31. Indien wy op die voet onze oogen wat hooger gelieven te ſlaan, en *d'exempelen* in te zien, die *by goede Chriſtenen zeer conſiderabel* moeten werden gehouden; Wy zullen bevinden dat *de Kinderen Iraëls, Gods Volk, na de dood van Moſes*, haren Verloſſer uit de dienſtbaarheid, *voorby gaande de Soonen van dien grooten Man*, aan de welke ſy genoegzaam hare zielen en lighamen ſchuldig waren, *zelfs door 't bevel van God de Heer*, *Ioſua aangenomen* hebben.

32. Na *Ioſua is Iſrael* geleidet door *de ſucceſſive Richters*, den tijd van ontrent *drie hondert Jaren*: En of wel de zelve *Richters*, *alle groote Veld-Overſten* ende *magtige Kapiteyns Generaals*, 't voorſz. *Volk* doorgaans, door menigvuldige overwinningen tegens hare vyanden,

voor excessive swarigheden *beboed*, ook dikmaals uit zwaare oppressien *verlost*, ende sulks *geen kleyne belooninge gemeriteert* hebben; zoo werd nogtans *niet bevonden* de saake *by de Republike van de Israëliten*, ofte by *yemand in de zelve ooit zoodanig* te wesen *opgenomen*, *als of haare kinderen en nakomelingen eenige prærogativen aangebooren zouden zijn* geweest: jaa ter contrarie is *zeer remerkabel*, dat zoo wanneer *sommige in Israël* tegen *Gidion*, anders genaamt *Jerubael*, een *magtig Rigter* en *strijdbaar Held*, na dat hy het *Volk* miraculeuselijk uit der *Medianiten* handen verlost hadde, *spraken*; *weest een Heere over ons*, *Gy*, *uw' Soon*, *ende u Soons-Soon*; Hy *Gidion* sulks soo *voor hem*, als *specialik mede voor zijn Soone*, wel *expresselik heeft geweigert*.

33. Ende of wel *een eenig exempel* bevonden werd, daar *yemand van de kinderen*, ofte *Descendenten van een overleden Richter onder de naarvolgende Richters*, ofte *Leyders des Volks Israëls word getelt*: Namentlik, *in de Persoon van Abimelech*, *Basterd-Soone van de voornoemde Gideon*, *geboore uit des selfs by-wijf tot Sichem*; Zo is nochtans *sonderlinge opmerkinge waerdig*, dat den voornoemden *Abimelech niet door wettige beroepinge*, *maar door list*, en *gewelt*, met *een wreede verworginge van negen-en-tsestig* zijner *eigen Broederen*, *tot de voorschreeven digniteyt* is gekomen; daar, in teegendeel van dien, van *meest alle de anderen*, *welkers Ouderen geen Richteren*

teren zijn geweest, betuigt word, dat de zelve *tot de voorschreve qualiteit van Gode geroepen* of *verwekt* zijn. Behalven dat den voornoemden *Abimelech aanstonde alle Wetten met voeten getreden*, het *Volk in droevige scheuringe* gebragt, *de Stad van Sichem overrompelt*, verbroken, en *alle d'Inwoonderen van dien gedoodet* heeft: Waarom dan ook, des zelfs *heerschende lust*, en continuatie van *diergelijke oppressien God Almagtig verdrietende*, hy door de wonderbaarlijke bestieringe van zijne *Godlijke Majesteit* schandelik om 't leven geraakt, en door *een stuk van een Molensteen*, met de hant *van een Wijf* van den Toorn van *Thebes* afgeworpen, *hem de Herssenpannen verbroken*, en *den kop verbrysselt is*.

34. Ende zouden derhalven de voorgeroerde *gepretendeerde Yveraars voor de Liberteit*, ende *verkeerde Zeelateurs van de vryheid*, op den voorschreven voet, en *by 't ligt* van de bovenstaande exempelen en redenen *konnen zien*, en *moeten bekennen, dat zy door de voorschreve bare sustemue* niet alleenlik *alle de Verstandigen van de Weerelt beschuldigen*, maar ook *d'exempelen van de Heylige Schrifture condemneeren*, en zulks wel *bewogen* werden, omme *eenmaal afstand te doen van die verkeerde maxime*, dat *in een vrije Republike de digniteyten van de Vaders den Kinderen eenigzins aangebooren* zouden zijn.

ENde 't gunt wijders ontbreekt, kan werden gevonden in het volgende *derde Capittel des* voorsz. *Tweede Deels*: welk my hier zo wel te passe schijnt te komen, dat ik deze mijne korte Hollandsche Historien met hare Ed. Gr. Mog. eige woorden dus eindigē sal.

8. Wat onze Voor-ouderen van de Hoofden zoo by die van den Huize van Bourgondien, als voornamentlik by Keizer *Karel*, en boven alle by den Koning van Spanjen in deze Landen gezonden, hebben uitgestaan: ende in wat oneenigheden, dissentien scheuringen, Burgerlike beroerten, en Inlandze Oorlogen, deze Landen door de comportementen van de voorsz. *Hoofden* zijn geraackt, is niet dan al te wel bekent: en staat den jammer, ellende, en miserie van dien tijd, ons noch huidendaags voor oogen.

9. Maar omme vervolgens te dalen op die tijden, die in dezen eigentlik zijn applicabel; hoe is 't afgeloopen met onze Voor-ouderen na de Pacificatie van Gent, en dat nu geheel Nederland in publike Wapenen tegen de Spanjaarden, ende hare Adherenten, was getreden: ook scheen daar inne met volkomen eendrachtigheid te zullen, jaa tot conservatie van haar eige leven, te moeten continueeren: van waar zijn als doen de eerste dissentien voortgekomen? Was 't niet dat eenige Edelen, en gequalificeerden in de meeste Provincien, *jalousie* en ombragie opnamen

tegens

tegens het *Hooft* den Heere Prince van Oranje *Willem* onſterfliker memorie? Was 't niet uit de zelve oorzake, dat den Ertz-hertoge *Matthias* by de Generale Staten wierd ingehaelt, en tot Gouverneur Generaal over de Nederlanden geſtelt? met welken Ertz-Hertoge door de voorſz. Eedelen en Gequalificeerden daar bevoorens albereids ſecretelik, en buiten kenniſſe van zijne Princelijke Excellentie, was gehandelt, omme d'authoriteit van de zelve zijne Excellentie te balanceeren ofte te breeken: En voorwaar hadde in de voorſz. Diviſie, aan d'eene zijde 't ſacht en buigzaam humeur van den voorſz. Ertz-Hertog, en aan d'andere zijde de voorzigtige en patientige conduicte, van ſijne Princelijke Excellentie: alles niet ten beſten gevoegt; zoude als doen daer op niet den totaalen ondergang van de voorſz. Nederlanden, die albereits voor de deure ſtond, evidentelik gevolgt hebben?

10. Als men nu korts daar na den Hertoge van Anjou, Alencon, &c. Een Illuſter Hooft, en groot Krijgs-Overſte, binnen deeze Landen veel authoriteits hadde gedefereert, wat is terſtond daar op gevolgt? Dien grooten Hertog, daar van die geene, die in den naame van de Generale Staten, ofte van de meeſte Provincien, met hem getracteert hadden, dat getuigniſſe gaven dat het was een verſtandig Heere ende zagtmoedig Prince, begaaft met

alle zoo Politijke als Militaire wetenſchappen, ende *Princelijke Deugden*; met byvoeginge, dat het ſcheen dat Godt den Heere de Nederlanden zekerlik wilde behouden, haar gevende 't geluk van alſulkē Prince tot over-Hooft te mogen hebben, heeft niet dien ſelve Prince van den beginne aan meer authoriteits zoeken aan zig te trekkē, als de Generale Staten hem hadden gedefereert? Ende daar inne vindende d'oppoſitie van alle *Eerlijke Regenten*, die volgens haren pligt, 's Lands vryheid en de Privilegien wildē voorſtaan, is den ganſchen Staat daar door niet in combuſtie geraakt? ja heeft dien ſelven Hertog zig niet zo verre te buiten gegaan, dat hy, vermidts de voorſz. oppoſitie van de *Vroome Regenten* niet konnende komen tot executie van de voorſchreeve zijne quade intentie den feiteliken overval van de Stad Antwerpen, ende andere plaatſen (welken overval, vermits de wreedheid daar in bedreven, naderhand de Franſche furie is genoemt) by der hand genomen heeft? Ende heeft ook het Land, nog naa date van de voorſchreven furie, tot het overlijden van den Hoog-gemelten Hertogh toe, met de zelfde diviſie ſwanger gegaan.

11. Als naderhand den Graave van Leyceſter, een Perſonagie by de Politiken in hooge waarde, ende by de *Eccleſiaſticquen*, als een Voorſtander ende Voedſter-Heer van de Kerke Chriſti, nog in meerder *æſtime* gehouden

houden zijnde, het Gouvernement Generaal van deeze Nederlanden by onze Voor-Ouderen was gedefereert; heeft de zelve niet weederomme naar hooger Authoriteyt getragt? En heeft hy ook niet zoo by verscheyden Regenten, als voornamentlik by *de meeste Ecclesiasticquen*, ende daar door mede genoegsaam by de ganssche Gemeynte zijn support gevonden? Is niet het Land daar door in de uyt'erste confusie ende verwerringe geraakt? Zijn niet daar door Provincien tegens Provincien, Steeden tegens Steeden, Onderdaanen tegens de Overigheid, in oneenigheid, dissentien, scheuringen, jaa in beginselen van Waapenen geraakt?

12. Van de volgende *Hoofden* hebben wy de exempelen, Godt betert, met onse eigen oogen gesien; ende zijn de zelve ook hier voren eenigsins aangeroert.

13. Maar in 't tegendeel van dien zal men bevinden, dat dese Nederlanden in de meeste ruste, onderlinge liefde, ende eendragtigheid geleeft hebben, zoo wanneer de selve door 't gewigte van eminente Hoofden niet gedrukt zijn geworden: en ten tijde dat de gestelde Hoofden, oft van gering credit zijn geweest, ende het gewigt van de wettige regeeringe niet hebben konnen contre-balanceren: ofte zo wanneer de selve met Militaire exploicten, en de voorsienige op de beschermінge van de Frontieren zoo veele occupatien hebben

gehad, dat hun daar door benomen is geweeſt de occaſie, omme haar in ſaaken privativelik ſpecteerende tot het beleyd van de Staaten ofte Generaal, ofte Particulier, *onwettelik* te ingereeren.

14. Soo dat haar Edele Groot Mogende meynen, een vaſt beſluyt te konnen maaken, dat binnen deze Landen bynaa nooit eenige geſchillen ende diſſentien, immers niet van merkelike importantie zijn voorgevallen, of de zelven zijn *om de Hoofden*, ende *door de Hoofden* gereezen, en veroorzaakt geweeſt; Ende meinen haar Edele Groot Mogende dat voor al van ſinguliere Remarcque *is*, ende by yeder een wel geapprehendeert behoort te worden, dat ook ſelfs de jegenwoordige diſcrepantien tuſſchen de Provintien, en de voorgeroerde oppoſitien tegens haar Edele Groot Mogende, uit geene andere oorzake, als om een *ſoodanig Hooft*, jaa om een geimagineert *Hooft*, werden gevoed, en gedaan.

15. Hebben niet de jegenwoordige Seven Vereenigde Provincien een en het zelve intreſt in haare eigen conſervatie? een en de zelve vreeſe voor alle uitheemze magten? Zijn zy niet door onderlinge Alliancien ende Huwelijken, zoo van Regenten, als van Ingezeetenen; door gemeenſchappen, Compaignien: Confreryen, zoo van Commercie als van andere intereſſen, conſervatien, reciprocque poſſeſſien van goederen, gewoonten, ende

de

de anderzins, zoodanig aan den anderen gehecht, jaa door malkanderen geknoopt, ende gevlogten, dat het byna onmoogelijk is de zelve, buyten exceſſive violentie, die zonder *Eminente Hoofden* niet en valt, van den anderen te ſcheuren? Hebben zy niet eene continuele by-een-komſte, ofte verſamelinge van Gezanten, ofte Gemagtigden, die wy noemen de Vergaderinge van de Staten Generaal; door dewelke alle gewigtige zaken van Oorloge te Water ende te Lande, met onderlinge Harmonie beleid: Confæderatien ende Verbonden met andere Koningen, Republijken, Princen ende Potentaten gemaakt werden? Hebben zy niet gemeene Collegien van ſubalterne directien, zoo over de zaken van der Zee, als van de gemeene Conqueſten, ende anderſins? Ende werden boven al hare Herten en Zielen niet vereenigt en te zamen gebonden, door den Geeſteliken ende Goddeliken band van een en de zelve Religie?

16. Deze zijn, naar het oordeel van haar Edele Groot Mogende de regte banden, die de zeven Pijlen t'zamen knoopen en in de klaauwe van een en de zelven Leeuw moeten vaſt houden; *deeze forme*, wel ende Heiliglik geconſerveert werdende, ende een yder naar zijn pligt, ende vermogen, het zijne toebrengende, om me die meer ende meer te beveſtigen, zoo zullen wy ontwijfelijk onder Gods zeegen bevinden, dat de Unie vry vaſter ende

zeekerder ruſt op de fondamenten van *on-ſterfelike Vergaderingen*, ende *Collegien*, als op de uytterlike ſplendeur en auctoriteyt van ſterflijke menſchen; ende dat de Liberteyt en Vryheid vry veiliger vertrouwt werd in de bewaaringe van *veele goede Regenten*, den welken origineelik, en volgende de Privilegien van de Lande, daar over d'opſigt bevolen is, als in de handen van *een Perſoon*, die daar toe als van buiten werd ingeroepen; ja tegens de-welke de voorſz. Regenten, tot conſervatie van de zelve vryheid, altijds hebben, en nog ſouden moeten waken; Al wat van deſe gronden afwijkt, en des Lands welvaren op andere fondamenten ſoekt te beveſtigen, kan niet anders als ſchadelik, en dangereus zijn; en moet, by continuatie, het welvaren, de Vryheid, en de Privilegien van de Vereenigde Nederlanden ter nederwerpen.

Met welk diſcours over de Stadhouderlike, of een Kapitain Generaals regeeringe, de goede Lezer zig gelieven te vergenoegen, tot dat God de Heer, onder zoo veelen, die hy heeft begaaft met genoeghſame bequaamheid en kenniſſe, yemand der ſelven opwekke, die alle zijne deugden, kenniſſe en couragie goet vind te beſteden zoodanig ten voordeele der vryheid ſijns Vaderlands, dat hy *een volmaakte* en *klare Hiſtorie der gemelde Stadhouderlike Regeeringe in Holland*, tē dienſte aller oprechte liefhebbers des Vaderlands, gelieve te beſchrijvē.

EYNDE.

GRONDIG BERIGT

Van 't

NEDERLANDS OPROER,

Zo onder de

HERTOGIN van PARMA,

Als den

HERTOG van ALBA.

Beſchreven in 't François:

Door den HEER

VIGLIUS ZUICHEMUS,

ab AYTA.

Preſident van den Secreeten Raad. Raads-Heer in den Rade van Staten. Cancelier van d'order des Gulden-Vlies, en Bewaarder van het Zegel des Konings in den Hove te Bruſſel, &c.

Nooit voor dezen gedrukt, en onlangs in de Nederduitſche Tale overgezet,

DOOR V. H.

GRONDBEGRIP

VAN DEN

NEDERLANDS

OPROEP.

VOOR-REDEN.

VErmits *de Nederlandtſe Troubelen*, aan de eene zijde zijn uitgevallen, *ten voordeele der Princen van Oranjen* zoodanig, dat de zelven *genoeghſaem ſouveraine* en *onwederſprekelike Heeren der Geunieerde Nederlanden* ſcheenen geworden te zijn; moeſte daar uit volgen, dat *onſe Hiſtorie-Schrijvers* als *Onderdaanen der zelven, in het verhaalen der* gemelde *Troubelen, alle de kloeke daaden der Princen op het Tooneel bragten, en die boven de waarheid vergrooteden, verſwijgende* ondertuſſchen, ofte *verkleinende*, zoo veel doenelik, *der ſelven ondeugden* en *dwaasheeden.*

En vermits aan de andere zijde *gemelde Troubelen* zijn uitgevallen *ten naadeele der Koningen van Hiſpanien* ſoodanig, dat *daar uit niet alleen de Spaanſe diſreputatie, magteloosheid*, en *verderf der Spaanſe Nederlanden is ontſtaan*; ſoo is niet vreemt, dat *alle die Onderdaanen, in het beſchrijven der* gemelde *Troubelen, de ondeugden en dwaasheeden der Koningen van Hiſpanien verſwijgen ofte verkleinen*, om alle *den ſchuld*

der

der zelve *Troublen*, *ten laſte der Nederlandſe Heeren*, en *byſonderlijk op de Princen van Oranjen* te konnen *leggen*: En dienvolgende en is 't geen wonder, indien *die deugdſame Frieſſe Heer Viglius*, aan *den Koning van Hiſpanien alle zijn fortuyn ſchuldig* weeſende, voor zoo veel *den algemeenen menſcheliken trant in het beſchrijven der Troubelen* heeft *gevolgt*. Maar vermits hy ondertuſſchen *niemand als den Koning zelfs ſpaarende*, *meer kenniſſe* en *opregtigheid*, *als yemand anders der* Spaanſe *Schrijvers*, in het verhaalen der Troubelen *ſchijnt gebruikt te hebben*; Soo heeft het my *goed gedagt*, *zijn Werckjen* in 't ligt brengende, *te vertalen*, en *te verrijken met een onpartijdige Inleydinge*, die *de gebreeken*, *aan beiden zijden begaan*, melden, en aldus beginnen zal.

IN-

INLEYDING.

DE trage *en* Regeersugtige *Koning* Philips, *genegen wesende zijn* Seetel der Regeering onbeweeglik *vast te setten* in Hispanien, *en van aldaar* in de Nederlanden absolutelijk zonder tegenseggen te heerschen; *wiert in dat voornemen* gestijft door alle Spaansche Ministers, Hovelingen en Krijgs-Luiden: *alsoo de selve* door zijn afweezen *scheenen te sullen* bekomen de executien aller zijne beveelen buiten Spanjen; *en dat sy* Spaansen, *als* de liefste Onderdanen, *en* in vreemde Landen meer als Inboorlingen, *mogende* vertrouwt *werden*, door een onbepaalde magt des Konings, *scheenen* toegang *te sullen krijgen* tot alle Nederlandse Officien *en* Beneficien, *daar* de uitheemsche, volgens wetten, *van* uitgeslooten *waren*.

Sulks gemelde Koning *in den* jaare 1559. *ten deesen einde naar* Spanjen *reisende*, uit de Nederlanden, *aldaar* dese ordre *liet*.

Ten eersten.

Het Opper-Gouvernement aller Provincien, *en* bysonder Brabant, *waar na* de Graaf van Egmont, *en de* Prins van Oranjen, *seer hadden gestaan*, beval *hy aan* zijn Bastard-Suster Madame de Parma, *een* Vrouw, *die* in deeze Landen vreemt *en* gantsch onbedreven *zijnde*, gepresumeert *wierd*, *zig* allezins *te sullen* laten

laten regeeren door de arbeidſame, *en* ervare Favorit *des Konings*, Granvelle, *om dat* die haar tot het Gouvernementſchap had gerecommandeert. Holland, Zeeland *en* Uitregt *beval de Koning aan* Oranjen: Vlaanderen *en* Artois *aan* Egmond: Vriesland, Over-Yſſel, Groeningen, *en* Lingen *aan den* Grave van Arenberge: Gelderland *en* Zutphen *aan* den Grave van Manſvelt: Henegouw, Valenchien, *en* de Burg van Kamerik, *aan* den Mark-Graaf van Bergen: Namen *aan* den Baron van Barlemont: Rijſſel, Douay *en* Orchies *aan* den Heer van Courieres: Doornik *en* Doorniker-land, *aan* den Baron van Montigny. *En* Admiraal van de Zee, *hoewel* ſonder Schepen *ofte* Bootſvolk *in tijde van Vreede, was* de Graaf van Hoorn. *Alle welke* Heeren, voor gemelde hoogdravende ampten, *gantſch* geen jaarlikſe gagien *trokken*.

Ten Tweeden.

Van ouds *waren in deſe Nederlanden* twee Raden, *welkers* Raads-Heeren *door den* Landsheer *abſolutelik* na zijn gelieven *wierden* gekoren, *ofte* afgeſet. De eerſte, *genaamt* den Secreten Raad, *beſtond gemeenelik* uit tien *ofte* twaalf aanſienelicke Heeren: *maar* nu *waren het* alle Regtſgeleerden, *waar over* Viglius *preſideerde*. *Deze* Raad *had magt* Privilegien, Vryheeden, *en* Pardonnen te geven, *en* alle Politike Wetten *en* ordre te ſtellen, &c.

De

De tweede Raad, *genaamt* de Raad van Finantien, *had* ook zijn byzondere Raads-Heeren; *waar over preſideerde* de Baron van Barlemont. *En had deſe* Raad *het* bewint over de Domeinen des Konings *en* zijn andere inkomſten *in deſe Landen.*

Nu regtede de Koning *op* een derde Raad, *die noemende* den Raad van Staate; *welk beſtond* uit een onſeker getal van Raads-Heeren, *namentlik*, ſo veel als van tijd tot tijd de Koning *daar toe* zoude gelieven te kieſen. De gewonelike Raads-Heeren *waren voor eerſt* een Bourgonjon, *een vreemdeling*, de Biſſchop van Atregt, of *Cardinaal Granvelle*, als Preſident; de Prins van Oranje; de Prins van Gaveren; *of* de Graaf van Egmond; de Heer van Glajon; de Baron van Barlamont; Viglius; de Graaf van Hoorn, *en* de Hertog van Aarſchot. Aan deſen Raad *ſtonden* de ſaaken van Pais *en* Oorloge, *die* de verſekerheid *en* beſcherminge der Landen *betroffen.* Madame de Parma *als* Gouvernante deſer Landen, *mogt* altijds in deſe drie Raden *verſchijnen*; *met* dit onderſcheit *nogtans*, dat zy t'haren gelieven in den Raade van Staten mogt brengen, de Leden van den Secreten Raad, en die van de Financien, *als meede* alle de Raads-Heeren van den Hoogen Raade te Mechelen; *jaa dat meer is*, *ſy* Gouvernante *mogt in deſen Raad brengen* alle de Vlies-Heeren, *om* met eenen goeden glimp, *door* meerderheid van ſtemmen *te concluderen*,

ende

ende aldaar altijds zoodanige resolutie *te konnen* doenneemen, *als* haar Gouvernante zoude gevallen. *En hoewel dese* Raads-Heeren de uitstekenste Edel-luiden waren, en zoo glorieusen naam *droegen van te zijn* Raaden van Staten, *zoo genoten sy nogtans* geen jareliks Pensioen daar voor: *sulks het warelik* een ydele naam *was*, zonder zaak.

Ten derden.

Vond de Koning *goet* in dese Landen in *te voeren* niewe Bisschoppen; *maar van* de Keur absolutelik by hem, *en* de Approbatie by den Paus *zoude wesen: tot welkers* Bisschoppen, onderhoud *zoude werden* toegevoegt en gebruikt, 't inkomen der Abten *en* eeniger andere aansienelike Geesteliken, *die op* de Dagvaarden der Staten *plegen* beschreven *te werden*: in welkers plaatsen nu souden werden beschreven, dese nieuwe Bisschoppen, *van den Koning* dependeerende.

Ten vierden.

Vond de Koning *goet*, *het* Concilium van Trenten *te doen* publiceeren, *om daar mede* de Geesteliken te reformeeren; *en zijn yver tot de* Catholike Religie *te betuigen.*

Ten vijfden.

Vond de Koning *goet*, een Inquisiteur Generaal, en bygevoegde Ketter-meesters te authoriseren, *om* alle Ingesetenen deser Landen, *wegens* Kettery *en* Tovery, *immediatelik, en*

sonder

ſonder ordinares forme van procedeeren, *te doen* ſtraffen: *ten dien einde doende* publiceeren rigoreuſer Placcaten, als ooit.

Ten ſeſten.

En om alle het ſelve *te konnen in het werk ſtellen, ſonder eenige oproeren onderworpen te ſijn, vond* de Koning *geraden*, in tijde van Vreede, *albier te laten* in garniſoen 4000 Spaanſe ſoldaten, *tegens* oude gewoonten *en* Privilegien. *Want* de Lands-Heer in tyde van Vrede geen Krijgs-Volk, veel min Vreemdelingen, in dienſt pleeg te houden. *Sie* P.C. Borre, lib. 4. fol. 126. P. Comines.

Alle welke deſſeinen *en* machinatien des Konings *in deſe Landen*, een wonderlik groot miſnoegen onder alle de Nederlanders *moeſten* veroorſaken. *Want* alle Verſtandigen *zeer lichtelik* konden voorſien, *dat* deſe afweſende Koning, zijn onbepaalde heerſchappye *niet* ſoude *konnen* verkrygen, *en* ſtaande houden, *dan met de groote Nederlandſe Heeren*, en *alle groote bloeyende Steden te verminderen*; en van tijd tot tijd afgeſondene Vreemdelingen, *of* geringe Ingeſetenen *en* Steden, tot nadeel *der Grooten albier* te begonſtigen.

Sulks, tẽ eerſten: *gemelde* Nederlandſe Heerẽ *en* Steden, *haar* eigen intereſt *wel begrypende*, *en* die Krijgs-magt des Konings *als* een Spaanſe roede *ofte* Wagt-Hond *vreeſende*; eerſt en voor al goet vonden *te arbeiden*, op dat de vreemde ſoldaten mogten na Spanjen geſondẽ werdẽ:

En

En naweliks *waren die* vertrokken in den jare 1561. *of dat* verborgen miſnoegen *berſtede* opentlik *uit*. *Want*,

Ten tweeden: *waren* voornamentlik de Graaf van Egmont, *en* de Prins van Oranjen, *die* beiden na het Gouvernementſchap Generaal *hadden* geſtaan, zeer miſnoegt, *dat zy ter contrarie*, door deſe nieuwe vond van Rade van Srate, *genoegſaam* buiten alle generale Regeering der Provincien *gehouden wierden*. *Sulks de Nederlandſe Heeren yemant genegen weſende* wat goets *of* quaats te doen, *het ſelven* van de twee andere Raden, den Secreten, en die van de finantien, *nevens de geringſten* moeſten verſoeken, *alzo* zy tot de zelven *gantſch* geenen toegang *hadden*. *En des te meer waren* alle groote Nederlandſe Heeren miſnoegt, *om* dat zy alle door hare quade meſnagie in ſchulden en armoed *ſtekende*, (zie P.C. Borre. P.C. Hoofd. H. de Groot.) gehoopt *hadden* voor des Konings vertrek met eenige recompens van Officien, Beneficien *en* Penſioenen, *wegens* hare pretenſe getrouwe dienſten in voorgaende Oorlogen *beweſen*, te zullen werden beloont. Onder *anderen leeſt men dat* de Graaf van Hoorn zijn eenige hoeve, *die hy nog* by d'Huis-waart *had leggen*, aan zijn Boeren verſettede, *om die penningen te konnen gebruiken*, als hy den Hertog van Alva, *in deſe Landen komende*, ging verwellekomen. De Graaf van Egmond *beladen* met een Huiſgeſin van elf kinderen, *had ook*

alles

alles verſet, *en ſtak* tot de ooren toe in ſchulden. *Ende* de Prins van Oranje *verklaarde* omtrent de zelven tijd *tegens een voorneem Perſoon*, dat men hem ten onregt na ſeide, hy konde zijn ſchulden niet betalen; want hy nog wel 60000. guldens vry inkomens had. *Waarelik in dien ergens*, *zoo is* in zoodanig geval waaragtig *het ſpreekwoord*: *De Dineros y de bontad ſempre la mitad*; Dat men yemands rijkdom naweliks ten halven gelooven moet, voornementlik als ſy van de Man ſelfs tot ſijn eigen eer geſchat werd. *Dienvolgende kan* een yder ligtelik begrijpen, hoe arm den Nederlandſen Adel in het generaal was.

Maar vermits Everhard van Reid *deſen en de Troubelen aangaande*, ſeer goede kenniſſe (ook boven andere Schryvers) *heeft* gehad; *dewijl hy* die tijden beleefd *hebbende*, *daar na geworden is* Borgermeeſter te Aernhem, *en* Gecommitteerde ter Generaliteyt, *als mede eindelik* Raads-Heer van Willem Lodewijk, Grave van Naſſow, en Gouverneur van Vriesland: *Soo dunkt my niet ongerijmt hier* de eigen woorden, *genomen* uyt 't eerſte Boek ſijner Nederlandſe Hiſtorien, *dus te laten* volgen:

Nog *holp mede daer toe* (namentlik tot het Nederlands Oproer) *dat* alle de groote Heeren in ſchulden en armoed *ſtaken*, *en derhalven* tot verandering niet ongeneigt *en waren*. Deſe ſchulden *hadden ſy eenſdeels* met overdadige pragt *ende* quaade huis-houdinge *ſelfs*

veroorſaakt: *eenſdeels hadde ook dat* Spaanſe Hof *van langer hand* heimelik gearbeid, *om* de Heeren arm te maken; *op dat ſy* te min magt *ſouden hebben den voorgeroerden practijken* tegenſtand te doen. *Men ſchikteſe* onder den ſchijn van eer, in treffelike Legatien. *Als* den Prince van Oranje na Frankfort, *om* die Keiſers Kroon den Rijks-Vorſten *wederom* over te leveren: *Item* na Vrankrijk als Gyſelaar voor den Peis. *En* Egmond na Engeland, om 't Houwelik tuſſchen den Koning en de Koningin Maria: *volgens ook* na Parijs, om het Houwelik met die Dogter van Vrankrijk. *Op welke reiſen altemaal*, twee *of* drymaal honderd duizend gulden verteert *werden*, ſonder *dat men* den Heeren eenen heller teer-gelds *mede gaf. Men gaf hun ook* hooge Ampten te Velde: *gelijk* de Prins van Oranje, Overſte Veld-Heer in het Iaar 1554. *gemaakt werd*, ſonder behoorlik onderhoud: *moetende* des Konings, *en* ſijn eigen eer, *in 't Veld-Leger*, bewaren op ſijn eigen buidel. *Die* Koningh en hield geene Tafel; *nog te Bruſſel weſende, nog in Spanjen:* at altoos alleen, *en liet hem* dienen van weinig Edel-luiden: *alle* de andere ontfingen koſt-geld: *en watter* voor vremde Heeren *en* Geſanten *quamẽ, worden* den Koning ter eerẽ, aan des Princen van Oranje, Graven van Egmonds, *en* anderen Heerẽ tafelen getracteert. *Daar beneffens werden* die Nederlandſe Heeren (*die tog* al te willig *en* geneigt *waren* tot

pragt

pragt *en* pompeusheid) *nog* meer aangeprikkelt, *ende* een ſtrijd verwekt, om in die wedde grooten Staat te houden. *Daar quam alle maal* een Spaans Heer tot Bruſſel, *prangende* boven ſijn vermogen, *en* verdoende in een Jaar ſoo veel, *als* hy in vier *of* vijf hadde inkomen. *Als dan wildē* die Nederlandſe Heerē niet de minſten *zijn, en die* Spanjaars *haddē dit voordeel*, dat zy met een Jaar daar uit *ſcheidē*; *daer na* in Italien *of* Spanjen *wederom* ſpaarden, *latende* eenē verſchen *met ſtyven buidel*, tot Bruſſel in haar plaats *treden*: *Maar die* Nederlandſe Heeren *moeſten ſteeds* tegens alle de aankomende den ſtrijd uytherden. *Welke ſlinkſe* practijken (*gelijk quaden Raad gemeenlik zijnen Meeſter treft*) regt contrarie vielen: *Want* in plaatſe, *dat* die verarmde Heeren *het* lied van Spanjen (*als men hoopte*) ſouden ſingen *moeten*; hebben ſy niet alleen de opkomende veranderingē en beroerten ſonder bedroefnis aangeſien; maar ook eenige *bedektelik* Oly in 't vier gegoten. *Sy* maakten *Verbond te ſamen*; ſchreven aan den Koning, *dat* hy Granvelle moeſte doen vertrekken, gedurende wiens preſentie geen ruſt te verhoopen ſtond. *Ten was* niet ſonder oorſaak, *dat ſy* over des Cardinaals, *eens Vreemdelings, en van kleinen Huiſe*, al te grooten credit *en* authoriteit klaagden. *Maar* hier in hadden ſy ongelijk, dat ſy meeſt met welluſten, banquetteren *en* onordentelik leven, haren tijd verſlijtende; eenen Vremdeling plaats

en gelegentheid gaven, die beleidinge van alle gewigtige zaken aan zig te trekken; *als weſende* kloek, arbeidſaem *en* van groote ervaarentheit; *dog daar beneffens* ook niet weinig opgeblazen, *en* hovaerdig: 't welk *die* groote Heeren *aan eenen nieuwen opkomeling* des te meer verdroot; *en* met alle middelen zochten, *om hem* uit den Lande te brengen: *en 't zelve nu hy* door haar-luyden onachtſaamheit tot ſulken hoogen authoriteit gekomen *was, en konde ſonder ongemak niet geſchieden.* Dus verre Everhard van Reid.

Hoe zeer deſe Groote Nederlandſe Heeren, door de abſentie des Konings, *haare* ambitie, Nijd *en* Armoede getergt *zijn geworden*; *om* deſe Republiken *zoodanig* te reformeeren, *dat* haare Conditien *mogten werden* verbetert; *of wel als* alles ten beſten *quame te gelukken, dat de* Koning geſchopt werdende, *zy* als Stadhouders harer Provincien, in zijn plaatſe *mogten komen* te ſuccedeeren, (*het welk* alle Spaanſe Hiſtorie-ſchrijvers ſeer wijdloopig, *en* als onwederſprekelik ſeggen waaragtig te zijn) kan by een yder *in zig zelfs* werden overwogen.

Ten derden; *de* Monniken *die voor heen* hare Geeſtelike Hoofden plegen te kieſen, *ende* daar door ſtemme op de dagvaarden der Staten *te krijgen*, *wierden nu* van hare exſpectativen en pretenſien tot dat groot inkomen *ende van* die Hoogheid berooft, *ſulks die* alle zeer miſnoegt *moeſten zijn. Ja dat meer is*, alle andere

dere Leden *der Regeeringe*, Perſoonen na de Vergaaderinge der Staten deputeerende, *ofte* gedeputeert *werdende*, verlooren nu aldaar alle vryheit in het ſpreken: *nademaal* de voorſittende Biſſchop *moeſt werden* gepreſumeert, *aldaar* des Konings ſin te uitten.

Ten vierden: *waaren* zeer veele Geeſtelike Perſonen miſnoegt *over* 't invoeren des Conciliums van Trenten, *alſo* veele Geeſtelijken wegens hare corruptien, abuſē, multiplicatiē van beneficien, &c. *aldaar wierden* geformeert.

Ten vijfden: *waren* door 't invoeren der Inquiſiteurs *en* Ketter-Meeſters *zeer* miſnoegt alle Regters, *zoo* ter eerſter *als* verdere inſtantien: *nademaal* hare regtbanken *dus wierden* voorby gegaan. *Ia* alle Ingeſetenen *die* eenige niewe opinien *waren* toegedaan, (*welken* door de Commercien in Duitſland, Vrankrijk, *en* Engeland in een oneindelik getal *beſtonden*) *wierden* door deſe niewe Placcaten en Rechtbank tot de uitterſte wanhope gebragt. *En dat meer is*, alle Ingeſetenē, hoedanig *die mochte weſen* geſind, *hadden groote reden te* ſchromē voor een Regtbank, *daar men* alle menſchen, ſonder ordinare forme van Proces, by Arreſt, doemen, dooden en der zelver goederen confiskeeren mocht, als men die maar van Ketery ofte Toovery verdacht konde maken.

Ten ſeſten: *quamen* by dit generaal miſnoegen *eenige* byſondere redenen van miſnoegen *op* den Cardinaal Granvelle, in wiens handen

genoegsaam de Regeering aller deser Landen *was*. *Want* Oranjen verstoorde hy, *mits* den Koning ontraadende hem toe te laten een Houwelik met de Erf-Dogter van Loreinen. Egmond, *door het* dwers-dryven des Cardinaals, *niet hebbende konnen* eenige zijner Vrienden avanceeren, *was ook* op hem verstoord. *En* langen tijd te vooren *was* de Graaf van Hoorn op den Cardinaal verbittert, *om* dat hy zijn swaager, den Heer van Laleing had van misdaad in zijn Ambassaatschap beschuldigt. *Als mede ten anderen, om* dat hy den Grave van Hoorn, 't Gouvernementschap van Gelderland niet hebbende konnen verkrijgen, *het zelven* ook Granvelle weet.

Sulks alle de Ingesetenen deser Nederlanden dus allesins ten oproere gedisponeert zijnde, gemelde *Drie Groote Heeren* magtig genoeg zijn geweest, om de Troubelen te doen uitbersten, die te vooren smeulden. Want dese quade regeering des Konings *Philips*, en het generaal misnoegen der Nederlantse Ingesetenen, *niet kragtig genoeg soude zijn geweest*, om tegen dien gevreesden Koning Philips eenig considerabel oproer te veroorsaaken, indien de selve misnoegden niet waren voorsien *geweest*, *en* gesteunt hadden op dese aansienlike *Hoofden, en de* Nederlandse Stadhouders. En dienvolgende is niet gants ongerijmt, indien de Heer Viglius met dese Heeren aldus zijn Historie begint.

GRON-

GRONDIG BERIGT
Van 't
NEDERLANDS OPROER,

Zoo onder de

HERTOGIN van PARMA,

Als den

HERTOG van ALBA.

Beſchreven in 't François: *Door den* HEER VIGLIUS ZUICHEMUS ab AYTA.

DE *voornaamſte* Nederlandſe Heeren *waren* zoo eergierig *of* nijdig op den Cardinaal *Granvelle, dat* de Prins van Oranjen, de Graaf van Egmond, *en* de Graaf van Hoorn, *na lang beraad met* hun aanhang, den 11 Maart 1563 *den* Koning *ſchreven*, noodſaakelik te zijn, indien hy gezint was den Staat te behouden, den Cardinaal buiten den Raad en alle Regeering te houden. *Waar op* de Koning *ſaftes* antwoorde; *en* die ſaak tot zijn overkomſt uit ſtelde. Van die tijd af *begonden de voornoemde* Heeren 't verbond, *dat zy* onder malkanderen gemaakt *hadden, t'ontdekken, en* hun Dienaars verknogte flitſen op hun mantels te *hegten. En drevẽ deſe zaak zo verre, dat* de

Hertogin van Parma *zig allengs liet* raden, *en goet vond*, *den Geheimschryver* Armenteros *na* Spanjen *te senden*, om den Koning bekent te maken 't gevaar daar den Cardinaal in was. *En houd men 't daar voor, dat* de Cardinaal 't selfde perikel *ook overbriefde*, om met verlof des Konings in Bourgonjen te vertrekken, onder dekſel van zijn eigen dingen te moeten versorgen, en met een zijn oude swakke Moeder te besoeken. *En den* Raad van Staten *by een geroepen zijnde* in December des jaars 1563, *weigerden de geseide* Heeren daar *te verschynen*, *ingevalle* de Cardinaal (*die* Presidẽt van dien Raad *was*) *daar by soude wesen*, *waarom hy* te Mecchelen bleef, *daar hy toen was*, *en* zijn komst ten Hove uitstelde, *tot dat* de *Raden van Staten* gescheiden waren: *het* point van beschryving *was*, *om* contributie tot betalinghe der ordinare besettinge en Krijgs-knechten. Kort daar op quam Armenteros uit Spanjen *met* des Konings antwoord: *als mede* de Heer van Chantenay, des Cardinaals Broeder, *uit* Vrankrijk, daar hy lang had Ambassadeur geweest, en vertrokken te saamen van *Brussel* naar *Bourgonjen*. Over dit vertrek des *Cardinaals* verheugden zijne *benyders* zig, gelijk *als School-kinders over 't afwesen huns Meesters*. De *Hertogin* zelfs liet zich voorstaan van 't juk ontslagen te wesen; want zy was niet gewoon yet van belang te doen, zonder den *Raad*

des Cardinaals daar op te hooren. Toen begonden veil *te zijn* de proviſien van Officien, Beneficien, *en* remiſſien, *zelfs die* door den Secreten Raad *om regtvaardige redenen waren* geweygert *geweeſt: als mede* de Loteryen, Woeker, paſporten, vry-geley-brieven *en* andere diergelijken: *waar mede* Armenteros, *Geheymſchryver, en Raad* van den Secreten Raad, groot gelt (*na men zeide*) vergaderde. *En als* de Preſident *in diergelijke ſaken* willende de oude gewoonten volgen, *hoewel* met behoorlicke eerbiedigheid, zwaarigheid *maakte* te zegelen: *zoo vond men* andere konſten om de magt van dien Raad te verminderen. *Als ook* de Preſident, *volgens* de Ordonnantien *en* oude gewoonten, *eenige gewichtige ſaaken*, in 't ſtuk van Iuſtitie, de Hertogin *aanbracht*, *die* in den Secreeten Raad *moeſten* gehandelt *werden*, *ſoo* verſondt ſy hem tot den Raad van Staten; ende dat door 't verſoeck des Princen van Oranjen: *die met* ſijnen aanhang *ſtaande hield*, dat men in den Secreten Raad, en in den Raad van Finantien, nietwes mogte handelen, ſonder hun daar van kenniſſe te doen. *En* van die tijd af wierden alle ſaken van Religie, Inquiſitie, Placcaten wegens de executie van 't Concilie van Trenten, de ſwarigheden en oppoſitien tegens de nieuwe Biſſchoppen, en diergelijken, gehandelt in den Raad van Staten. De leden van dien *namen alle gelegentheit waar, om* alle voor-

gaande dingen, *die* buiten hun communicatie gedaan *waaren*, *te* lasteren; *waar door* de autoriteit der Placcaten, *strekkende* tot handhaavinge der Religie *en* des Conciliums van Trenten, *in korten tijd* verminderde. *Ook begon men te disputeeren over* de vernieting der Confiscatien, *voornamentlik* die den Koning toebehoorden: *Ia* eenige der selve Heeren *van meeninge zijnde dat men* den Geestelike alle temporeele jurisdictie (weereldlijke regtsplegging) *behoorde te* benemen, *hadden hier over dikmils gesprek met* de Hertoginne; *selfs* de Graaf van Egmond *t'overlijden des* Prooſts van Brugge *waarnemende, raade haar*, den Bisschop van Brugge *'t besit der* Prooſdye (*hoewel zy 't* Bisdom *ingelijft was*) *niet toe te laten*, *dan op conditie*, dat hy zig van alle de Regtsplegging, die den Prooſt toequam, zoo binnen Brugge als elders, ontsloege: *en* de Presidént *hier* tegen sprekende, *behaalde* grooten ondank *by* de Hartoginne: *Ook spraken zy gedurig qualik* van 't leven *en* doen der Geestelikken. *En hier by lieten zy het niet*, *maar* dese Groote Heeren *gingen* allengs verder, *tragtende* den Secreeten Raad en den Raad van Finantien te vernietigen: *want zy stelden onder malkanderen voor*, een nieuwe forme van republik, om alle saken tot hun, en onder 't bewind *des Raads van Staten* te trekken, *waar in zy meenden nog* verscheide Persoonen van hun slag te *trekken*, *en* andere daar uit *te stooten*:

ten: en hoewel hier op wierd gesegt, dat de voorgaande Princen van de Landen, dese Raaden voorsigtelik en met rijp overleg hadden ingestelt, dat het die alleen toequam die te veranderen; *en eindelik*, dat zy niet en behoorden een niew en staat te formeren, zonder eerst den ouden wel te kennen en overwogen te hebben; *soo en rusteden zy evenwel niet, maar stelden* 't selve meermaals voor, *tot dat* de Hertogin van hunne mening *wierd*; *voornamentlik* met haar meer als gewoonlike eere te bewijsen, *wetende dat* Vrouwen ligtelik door eerbiedigheid werden verleid.

Ooktragtede zy, door den Tresorier Schetz, *den* Heer van Barlaymont (*dese was* Presidente van den Raad van Finantien) *aan hun snoer te krijgen, met* aanbiedinge, *hem* tot hunne vriendschap *te sullen inlaten*, *indien hy maar belooven wilde*, nevens haar te sullen handhaven de Vryheid deser Landen tegen de Inquisitie, en andere swarigheden *daar zy hem dikwils van hadden gesproken: maer* die Heer *wilde daar na* niet luisteren.

Ondertussen *tragteden zy ook met alle middelen te vernietigen* de afkooping der Abdyen, *geschiet* ten voordeele der nieuwe Bisschoppen, *om so doende* 't volk afkeerig *te maken* van den ontfang der selven; *voornamentlik in die plaatsen*, daar zy noch niet waren ingevoert. *Evenwel soo derfde* de Hertogin *niet laten* het Concilie van Trenten *af te kondigen*,

vermits het de Koning zoo uitdrukkelik had bevolen: maar dese Heeren derfden het *wel* lasteren, als het afgekondigt was: *en niet konnende* langer veinsen, *vonden goed, dat* yemand van hun ordre, onder de gonst *en* authoriteyt der Hertoginne *in* Spanjen *gesonden wierd*, om den Koning alles breeder uit te leggen. *En* kort hier op *quam* de Hertogin *in* den Raad voorstellen, *'t geen* eenige der selver Heeren, *onder* deksel van yver voor Godt *en* 's Koninghs dienst, *haar* in de mont *hadden* gelegt; *namentlik* dat zy, overleggende den ellendigen stand deeser Landen, soo vermits de groote meenigte der Ketteren, als schaarsheyd van geld, en weynig middelen om 'et te vinden, om dat de Landen niet alleen in groote schulden, maar de Onderdaanen ook van de schuldige gehoorsaamheid vervallen waren, de Justitie en den Dienaars der selve geen behoorlike eerbiedigheit bewijsende; soo oordeelde zy, dat men dit alles den Koning moeste bekent maaken, 't zy door Brieven, 't zy met yemand af te senden; *en versogt hier op* raad. *Maar hier op waren* nauweliks eenige opinien gehoord, *of zy stelde den* Graaf van Egmond *voor om deese* Ambassade *te doen: en belaste* den Presidént *zijne* Instructie *in te stellen. En vermits* de selve in generale termen, *gelijk* als de deliberatie *was geweest*, gestelt *wierd: en hadden 'er* de anderen niet veel tegen, *wetende dat* de Graaf *de zelve* naar hunne meening, nader *zou-*

de

de konnen uytleggen. Maar als 't aan de Prince van Oranje *quam, ſeyd hy*; dat men rond uyt moeſt zeggen ſonder langer te veynſen, dat de Staat zoo niet kon blijven ſtaan. *Ten eerſten*: om dat de Religie by alle de omleggende buren in zoo groote beweging en verandering was gekomen, dat het niet mogelik was hier de ſelve in haren ouden ſtand te houden door Placcaten, Inquiſiteurs en Biſſchoppen, voornamentlik; dewijl de Geeſtelikheid zelfs van zeer quaad leven was; dit zeid hy moeſtmen den Koning rond uit ſeggen. *En ten tweeden*: om dat de Onderdanen niet konden met goede oogen ſien, dat de Juſtitie wierd bedient van Regtere en Raads-Heeren, die zig lieten omkoopen, en onder malkanderen door haat en nijd twiſteden, *tot bewijs neemende* 't exempel van den Cancelier van Braband, *en* de Raads-Heer *Maas*. *Ten derden*: om dat de ſaken van 't Hof waren verdeelt en geſcheiden in *Drie Raden*, die malkanderen beletteden, de een des anderen zaaken tot zig trekkende, en dat het ſelve niet konde werden geholpen, dan met *alles aan eenen Raad* te onderwerpen. *Ten vierden*: dat men in den Raad ven Staten *meer Grooten* ende aanſienelike Perſonaagien, die *geſag by het Volk* hadden, moeſt brengen. *Eyndelik*: dat het een groote dwaling des Konings was, 't Concilie van Trenten te willen doen onderhouden in deſe Landen, zo naa gelegen aan Duitſlant; daar alle Vorſten,

niet alleen Proteſtanten, maar ook Catholiken 't ſelve om veele reedenen, tegenſpraken en verwierpen: ſulks de Koning beter zoude doen, te veinſen en te vernietigen, ofte ten minſten te matigen de ſtraffen en Placcaten: En wat hem belangde, dat hy voornemens was (*zoo als hy zeide*) zig aan *de Catholijke Religie* te houden; maar evenwel niet kon voor goedkeuren, dat de Princen wilden heerſchē over de zielen der menſchen: en hun benemen de vryheit van Geloof en Religie. *Deſe en diergelijke dingen zeide den voornoemde* Prins met ſoo grooten drift, *dat hy daar mede bezig was* tot des avonds ten zeven uren, *zoo dat* de Hertogin, *om haar avondmaal te doen, ſcheide, ende* de Reſolutie *tot des anderen daags* uitſtelde. De Preſident *in zijn Huis gekeert*, *en* zeer ontſtelt *zijnde* door deeze redenen des Princen, *lag byna den gantſchen nagt* ſlapeloos, *en* met gedagten, *hoe dit* te beantwoorden, *en* tegen te gaan; *En* meeſt bekommert *zijnde*, *vermits hy had geſien*, dat genoegſaam alle de Heeren (de Heer van Barlaymont uitgeſondert)'t ſelve hadden toegeſtaan: *wierd* des ugtens, *zo als men hem kleede*, van een geraaktheid geſlagen: *ſulks* zijn Huisgenooten *ende* goede Vrienden *oordeelden*, hem in zeer groot gevaar *te zijn, ende 't gerucht, dat het* met hem gedaan *was*, *door de ganſche Stad liep*; *Maar* de goede Godt *bragt hem allengs* tot zijn voorige geſondheid. *Onderentuſſchen bekleede* de Heer

Ioachim

Ioachim Hopperus *zijn plaats* in den Raad, *en voegde* door het ingeven des Prince van Oranjen, yetwes aan de Instructie voor den Grave van Egmond, *die hy nogtans* door eenige woorden maatigde, zoo veel doenlik *was*. De Presidẽt *door zoo een gevaarelik overval* gewaarschouwt, *zig* te moeten wagten *van alle het geen hem daar toe wederom mochte doen vervallen*, hield ootmoediglik by den Koning aan om zijne ontslaging, *en* verfogt *met een* den Graaf *dit overval* den Koning mondeling *te willen aandienen*, op dat hy des te ligter van zijn ampt ontslagen wierd; *dit gebeurde* in het begin van Ianuarius vijftienhondert vijf-en-tsestig Roomse stijl.

De Graaf van Egmond *na Spanjen* vertrokken *zijnde*, wagte een yder *met groot verlangen* naa zijn wederkomst; *en meenden veele*, die na niewigheid haakten, *hier door* in 't korte een verandering in den Staat *te zien*: *maar* in 't begin van May weder gekomen zijnde met 's Konings antwoord, *en* behaagde 't hun niet. *Want* de Koning had'er, om de zaaken van de Religie te ondersoeken, *gestelt* negen Persoonen, die hem daar van zouden rapport doen; en schreef wel uitdrukkelik, dat hy liever duisend dooden zoude sterven, als eenen vinger-breed van de ware Catholike Religie wijkẽ. *Ook quamen* niet lang daar na *andere* brieven, *waar in* de Koning *gebood*, dat men zonder eenigsins te veinsen, de ge-

vangen

vangen Ketters en Weeder-doopers executeerde. 't Welck *de genoemde* Heeren zeer ontstelde, *als meede* den Grave van Egmond; *wien* door de anderen *wierd* verweten; meer zijn eigen voordeel by den Koning, ale dat van den Staat te hebben betragt: en dat hy door de eere en geschenken in Spanjen genoten, zig had laten corrumpeeren. *De gemelde* negen Persoonen, *namentlijck*, 3 Bisschoppen, 3 Doctoren, en 3 Presidenten, *ten Hove* geroepen *zijnde, seiden 'er hun* advijs, in 't byzijn der Hertoginne, des Prince van Oranjen, des Grave van Egmond *en* Hoorn, *en* eeniger anderen; *Maar* 't advijs en geviel hun niet, *hoewel de gemelde* negen persoonen eenigsins tot moderatie genegen *waren*, *en* de Koning *daar na verklaarde*, daar toe niet te konnen verstaan. Van dien tijt af *begonden* verscheide Heeren *qualik van den Koning te spreken, ende* den volken quade opinien van den Koning in te drukken, de schult van alles *nogtans leggende* op den Cardinaal, *en* anderen, *die zy* Papisten *en* Cardinalisten *noemden*. *Sy staken* de Hoofden te samen *om* raad te slaan, *hoe hier* tegen te gaan. *Ook* lasterden zy ten hooghsten, *alle* die den Staat tragteden te houden by zijn oude regeering, door de voorgaande Princen van den landen voorsigtelik ingestelt. Maar vermidts de Prins van Parma, *Soon vande* Hertogin, *ondertrouwt was aan* een dogter van 't Konings bloet van Portugaal, *en* de Graaf

van

van Mansveld met een uitgeruſte Vloot *daar na toe was geſonden*, om de Bruid over te haalen, zo *ſtelden zy* de te nemene reſolutie uit, tot zijn wederkomſt; *wetende* dat op de Bruiloft alle de voornaemſte Heeren *en* Adel van 't Land *moeſt* genoodigt *werden*, *'t welk* hun ſeer dienſtigh *kon zijn*.

De Bruiloft *wierd geraamt* tegen 't begin van November op 't Feeſt van S. Andries; *en om deſe reeden waren* meer Vlies Heeren, als ooit te vooren, vergadert: *ſulks gemelde* Preſident, Cantzelier van de Ordre *zijnde*, die gelegentheid waarnam, *hun ernſtelik te vermanen*; dat deſe Ordre voornamentlik ingeſtelt was, om de H. Catholike Religie te handhaven, en de eendragt onder de grootſte Heeren te voeden; op dat de Staat op deſe twee Fondamenten onbeweeglik bleve: Dat het Catholijk Geloof vande Apoſtelen was afgedaalt tot onſe tijden, en dat S. Andries, Patroon der Ordre, een der zelve was geweeſt; welke geboden zijnde van den Proconſul Agænus de afgodē te offeren, antwoorde; dat hy dagelicx den Hemelſen Vader opofferde her dierbare lighaam en bloedt zijns eenigen Soons Ieſus Chriſtus: waar uit de groote dwaling der hedendaagſe Ketters klaarlik bleek, die met afgryſelike Godslaſteringe d'eerwaardige Offerhande der Miſſe tegenſpraken. *Daar by voegende*, dat naa eenigheit in Religie, hier niet-wes kragtiger kon zijn om den Staat in weſen

te

te houden, als eendragt onder de voornaamſte Heeren; om dat zoo doende alle quade voornemers der quaadwillige vyanden, als mede der Ketteren en ongetrouwe Onderdanen, in rook zouden verdwijnen. *Dit* door den Preſident met veele reedenen bekleet zijnde, *en* behaagden niet aan allen: *Want Mes Hammes Toiſon d'or, die* zeer met Ketterny beſmet *was, ſeide*, dat de Preſident een fabultjen uit de Gulde Legende van Sint Andries had vertelt; *'t welk* den Markgraaf van Bergen *deede vragen*, waar de Preſident dat geleſen hadde; *en die zond hem* het Boekjen der Diſcipulen van Achajen, na S. Andries dood uitgekomen, *wederleggende dus* de laſteringen *van dien ongelukkigen Mes Hammes Toiſon d'or. En men zag* meer en meer, *dat* verſcheide Edelluiden de niewe opinien toegedaan *waaren*, door de verleiding *van gemelde* Hammes, *die* met veelen familiarelik verkeerde. *Ook waren 'er* andere jonge Edelluiden, *die* in plaatſe van op de Catholike Academien *te ſtuderen, gelijk men meende*, te Geneeven, *en* in andere beſmette plaatſen, zig onthouden *hadden*; van waar *zy 't* vergif in déeſe Landen *bragten*.

De Bruiloft met de Tornoy-ſpeelen geeindigt *zijnde quamen 'er* brieven van den Koning aan de Hertogin, *haer belaſtende*, zorg te dragen dat de Placcaten op 't ſtuk van de Religie onderhouden, ende de Inquiſiteurs in 't pleegen huns ampts met alle hulpe wierden

geſtijft.

geſtijft. *Deſe* Brieven aan *gemelde* Heeren van den Raad meede gedeelt *zijnde*, *wierden* verſcheiden daar door ontroert: *en oordeelende*, dat door het divulgeeren der zelven veele van 't Volk teegen den Koning zouden konnen werden opgemaakt, *zoo raaden zy* de Hertogin, dit bevel des Konings aan alle de Hoven Provinciaal te ſchryven, *daar byvoegende*, dat de Koning zien zoude, wat hy geboden had. De Preſident *eenigſins* voorſiende wat 'er op volgen zoude, *raade*, dat men 't nog verborgen hiel, tot dat de Koning gewaarſchout was, hoe zijn gebod hier opgenomen wierd: *maar* d'anderen *dreven*, dat men met uitſtellen den Koning ongehoorſaamde, en de Hertogin in ongenade komen zoude: de Preſident *hier tegen*, dat hy alleen de ongenade ſoude dragen willen; *maar* 't en hielp niet: de Hertogin voegde ſig met de Heeren, *en gebood*, dat men de Brieven aan de Hoven afvaardigde: *waar op* een der voornaamſte Heeren, met een lachent weſen een ander *in 't oor* zeide; wy ſullen wel haaſt een ſchoon begin van de tragœdie zien. Korts daar aan *quamen* Gedeput. (opgemaakt, *zo men gelooft*, door eenige der voornaamſte *Heeren van den Raad*) der 4. Hooftſteden van Brabant, *klagen*, over 't gebod des Konings; *en verſoeken*, dat mẽ de Hertogin zo wel informeerde, dat men hun met Placcaten en Inquiſitie niet en beſwaarde bovẽ gewoonte.

De Hertogin *dit verſtaan hebbende*, evoceerde

de de ſaak tot ſig, *en wierd daar over* in dē Raad van Staten zeer getwiſt: *want* de Raads-Heeren van Braband *ſeiden*, noit Inquiſitie gehad te hebben, ende dat de Keiſer Karel eenige ſtrengheit der Placcaten had weg-genomen; *waar op* die van den *Secreten Raad* de Apoſtoliſe Bulle *voor de Inquiſiteurs met* de Geboden des Keiſers *en* des Konings *overleverden, en* het contrarie ſtaande hielden: *Maar* de Hertogin *en* anderen, *die* van de Inquiſitie afkeerigh *waren*, hielden 't met de Raden van Braband.

Onderentuſſchen vergaderden de Geconfedereerden te Beeda, *en* te Hoogſtraten. De Heer van Breedenrode *en* de Graaf van Naſſouw *met* anderen van hunne factie, *ſonden hier en daar* hun *Geſanten*, om Edel-luiden aan hun ſnoer te krijgen, *en* te brengen tot 't onderteeckenen van *het Verbond*; *waar in zy* de ſtrengheit der Placcaten en Inquiſitie weygerden langer te dragen, en andere dingen tot nadeel des Konings voorſtelden. *En hoewel dat* onder eenen anderen dekmantel *geſchiede*, *zoo was evenwel* het vermoeden, dat dit herquam van eenige Heeren uit den Raad van Staten. Dit gerucht quam de Hertogin haaſt ter ooren, *als ook*, dat in 't kort hondert Edel-lieden te Bruſſel zouden komen met een Requeſt, verſoekende affchaffing vande Placcaten en Inquiſitie, en vryheit van Religie en Conſcientien. *Waarom zy*, door raad eeniger Heeren, bezig *was met* de Placcaten te doen overſien,

sien, en te versachten, 't geen men te hard zoude bevinden; als den 5 April, een groote menigte van Edel-luiden aan quam: audientie versocht hebbende, quamen zy in ordre met een lange sleep deese Requeste aan de Hertoginne presenteeren. *Men bevond dat zy* wat sachter was ingestelt als hun verbond mede bracht, *vermits hun was ter ooren gekomen, dat* de President *had gesegt*, dat men hun 't Crimen Majestatis zou konnen ten laste leggen, indien zy zig niet matigden. De Hertogin *antwoorde*, dat zy 'er den Koning door Gesanten over zoude schrijven, en haar best by hem doen, na den eisch der saken: dat zy ook aan de Inquisiteurs en Magistraten zouden schrijven, zig zo voorzigtelik te dragen, dat niemand reeden kreeg van klaagen: *Eyndelik vermaande zy die Heeren*, zich onderdertusschen van alle nieuwigheid te wachten.

De Mark-Graaf van Bergen, en de Heer van Montigny *wierden* naa Spanjen *gesonden*, om des Konings meening te verstaan: *maar* 't voornaamste ooghwit *nochtans* van die de keur deser Heeren uitwrochten, *was*, om den gemelden Kardinaal te beswaren. Ondertusschen ontboden *de Geconfedereerden* alle die om de Religie gebannen warẽ, en lieten Ketterssche Predicatien doen; *als mede roepen* Vive le Geus: *welke naam* Geus zy zig zelven hadden gegeven. *En vermits* de *Gesanten* in Spanjen vertoefden, vergaderden zy wederom

te

te S. Truyden, tot zig roepende *uit andere Steden veele*, die de nieuwe Religie toegedaan waren: *wien zy voorstelden*, de nootsakelikheid om geld te verschaffen tot den Oorlog; om volk tot hun *Verbond* te trekken, en de Catholiken door eenig extraordinaris middel een vreese aan te jagen: *Namentlik hier en daar* gedebaucheerde fielten *onder het Graauw te Vergaderen en te Huyren: om daar mede* kerken en kloosters te plonderen: *gelijk als* in de maand van Augustus *en* Septemb. *geschiede* met een ongewoone moedwillige stoutigheid; *sulks* nauweliks des Konings Kappel en de Kerken van Brussel verschoont *wierden*: *alwaar* de Hertogin in zeer groote vreese was, *en* in beraad nam de Stad te verlaten. *In dese benauwtheid* bad zy met weenende oogen *den* Presidẽt om raad; *en hy antwoorde*, dat zy al over twee jaren had gesien, wat eenige met hun raad en actien voor hadden; en dat hy evenwel niet had ontsien hun haat en nijd op zijnen halse te halen, met in den Raad vrymoedelik te seggen 't gunt hy oordeelde te strekken ten dienste des Konings; tẽ gemeene ruste; als mede ter behoudenisse der ware Religie, en der Iustitie. De Hertogin bekende misleid te zijn, *en hielt* by den Presidẽt aan om raad *in deese verwarden stand*: *Hy antwoorde*, dat de wil des Konings op 't stuk vã de Religie haar bekent was; als mede 't gunt meermaels daar over aan dẽ Konink geschreven

ven was ; en dat 'er dien volgende nietwes en was te doen, dan te resolveeren, of zy den Koninck wilde gehoorsamen, en niet meer met de anderen veinsen ; en dewijl alle haar magt van den Koning dependeerde, dat hy haar niet en had te raaden, dan zig naar 's Konings wil te voegen; *en dit zeide zy* allesins te willen doen: *en vraagde verder* ; wat eerst noodig gedaan ware? *De President antwoorde* ; dat zy 't selve ook anderen in den Raad van Staten, en die 't bewind over Provincien hadden, moeste vragen; *te weten*, of zy haar absolutelik zouden helpen in 't executeeren van 's Konings bevel ; *en indien dit wierd geweigerd*, noodsaakelik te zijn, dat zy alle persuasien gebruikte, om de zelven te doen volharden in getrouwigheyd tot den Koning; als mede den eed af te neemen van die sig rond uit verklaarden: maar dat sy sig wagten moest van die daar op dobbelsinnig antwoorden ; en in tegendeel belasten, aan die 't met haar hielden, wel naauw sorge te dragen, dat zy niet eenmaal schielik en wierden overvallen. De Hertogin *dat gedaan hebbende*, vond 'er zeer weynig, die rond uitspraken; *en onder die zijn* waardig genoemt, de Graaf Mansveld, de Hertog van Aarschot, de Baron van Barlaymont, *en* de Heer van Noircarmes ; *hoewel zy* byna alle van de sake wanhoopten, *en* de Hertoginne *radende* na Bergen in Henegouw te vertrekken: *waar tegen* de President alleen zig stelde; *maar*

zy

zy meende hem Presidentegen zijn wil mede te nemen; *want* zy riep hem *eenmaal* des uchtens zeer vroeg ten Hove, *alwaar hy* haar reisvaardig *vond*, *en de gemelde* President *haar met alle mogelike redenen afrade*, Bruſſel, Setel der Princen met de Raads-Heeren en andere Miniſters van Staat, die de Koning haar *had* bygevoegt, te verlaten, en dat nog ſonder hun te waarſchouwen: *ook bad hy zeer*, dat zy hem tegen zijne wille niet mede en name, alſo hy liever alles zoude afwagten, als deſe ſchande op zig laden. *Hier mede wierd* zoo veel tijds gewonnen, *tot* dat de andere Heeren ook quamen, *als ook* de Magiſtraat, *die verboden had de* poorten te openen. Hier mede, *en om dat eindelik* de Burgers toe lieten, ſodanig Garniſoen in de Stad te brengen, als de Hertogin zoude begeeren, *'t welk zy te vooren hadden geweigert*, liet zy ſig geſeggen. *Ook waren* de Burgers te vreden, dat men nog eenige Burger-Vaandels ligte, *om neffens de anderen* de Stad tegen geweld van buyten te bewaren. De Hertogin *maakte* den Graaf van Mansveld Gouverneur van Bruſſel, *en* zond den Prins van Oranjen *naar* Antwerpen: den Graaf van Hoogſtraaten *naar* Mechelen: den Graaf van Egmond *naar* Vlaanderen: de Graaf van Hoorn *naar* Doornik: *en* den Heer van Noircarmes *naar* Valencijn, *om dat wel te bewaren.*

En om dat binnen Antwerpen Predicanten *waren* van de Calviniſe *en* Luterſe Secte, ſoo

liet

liet de Prins van Oranjen *en de* Magiſtraat, *hoewel* in weerwille der Hertoginne, *aan* de zelven tot het bouwen van Kerken, tot oefeninge van hunne religien: 't ſelfde geſchiede *ook* te Doornik, *en* in eenige andere Steden; *alwaar* de Geconfedereerden *uitſtroiden*, dat het de Hertogin had toegelaaten; *hoewel 't zoo niet was*: *Want ſy* ſeer noode *en* tegen haar wille allenlik *had* toegeſtaan, *om grooter oproer voor te komen*, dat men de Predicatien niet zoude ſtooren met gewapenderhand ter plaatſe, daar men te vooren gepredikt had: *waar mede nogtans* de hand van de Juſtitie niet geſloten *wierd*; *hoewel* de Sectariſen meenende hunne ſaken in ſeekerheid gebragt te hebben, *zig bevonden* uit te breiden, *en* de oeffening van nieuwe Religien *aan te nemen*. *Om welk te beletten*, de Heer van Noircarmes, *door laſt der* Hertoginne, *na* Valencijn *trok*; *maar* de Burgers *en* de Magiſtraat ſtonden hem *daar in* hardnekkig tegen; *zo dat hy eindelijk* genoodſaakt *wierd* ſoldaten te vergaderen *om* de Stad te benauwen. De Geconfedereerden vergaaderden *ondertuſſchen ook* Krijgſvolk by Rijſſel, in 't Dorp Waterloo, (*den* Preſident *wegens* de Prooſdy van S. Baafve *toekomende*) *alwaar* de Heer van Raſſigem de zelve verſtroide, *en* een goet getal dede ſneuvelen: maar zy vergaderden wederom by Lannoy, om Valencijn te ontſetten; *zoo dat* de Heer van Noicarmes *met 't grooſte deel zijner*

ner ſoldaten hun van Valencijn teegen trok *en* verſloeg: *ook* nam hy *onverwacht* de Stad Doornik in, *en keerde daar naar wederom* in het Leger voor Valencijn: *waar op* 't overgeven der Stad gevolgt *zijnde*, de Heer van Breedenrode, *als* 't Hooft der Geconfedereerden, *te Antwerpen* eenige verbonde Edellieden by een vergaderde, *en met* dreigementem aan de Hertogin *ſchreef*, dat hy te Bruſſel zoude komen: *maar* die Stad wel met Garniſoen voorſien weſende, ontſtelde zy zig niet; *in tegendeel* antwoorde ſy hem moediglik: *ſoo dat* hy zelfs bevreeſt *werdende*, met eenige ſoldaten, even te vooren door hem aangenomen, naa Vyanen vertrok: *en* de Hertogin, bedugt voor Uitregt, de Graaf van Megen met eenige Vaandels ſoldaten, *in zijn Gouvernement* Gelderland *gelicht*, daar na toe dede trekken: *waar mede* Bredenrodens aanſlagen gebroken *wierden*.

Ten ſelven tijde *meenden* de Geconfedereerden ook Walcheren in te nemen, *met* de Steeden Vliſſingen *en* Middelburg; *maar* de Hertogin belettede *het ſelve*; *zoo dat ſy* zig in 't Dorp Ooſterweel quamen nederſlaan: *alwaar* de Hartogin *dadelik* den Heer van Beauvois met eenige Vaandelen ſoldaaten *na toe ſond*; *die* de ſelve t'eenemaal verſloeg, in 't geſigte van Antwerpen, des Princen van Oranjen, *en* des Graven van Hoogſtraten; *ſulks* in die Stad een groot oproer *ontſtont*; de

Cal-

Calviniſten tegen *de* Catholiken *en* Luiterſen in de wapenen *komende* : *'t welk* door tuſſchen komen van eenigen geſtilt *zijnde*, *begonnen* de Ketters *en* de Rebellen den moed te verlieſen : de Magiſtraat van Antwerpen *zelfs* verſogt pardon by de Hertogin, *en* beloofde op ſeekere conditien te gehoorſamen ; *maar het wierd zoo gemaakt*, dat zy zich t'eenemaal voegden na 't gunt de Koning, en de Hertogin zoude beveelen. Zy trokker *dadelik* met eenige ſoldaten in, *en* dede de niewe Kerken afbreeken, *als mede* de oeffeningen van alle niewe Religien ophouden. *En vermits na 't overgaan van* Valencijn, de Rebellen *nog* Maaſtrigt *en* 's Hertogen-bos hielden, *ging 'er* de Heer van Noircarmes met eenige ſoldaten *en* ſtukken geſchuts na toe ; *zo dat zy* zig overgaven ; *en* die Heer daar van daan na Holland *trok*, tegen de Heer van Bredenroode, *die* met eenige voetknechten te Amſterdam *was*, *en het ſelve merkende*, te water ontvluchte : *maar* eenige zijner Edellieden en Kapiteinen, *die hem meenden te volgen*, *wierden* door de Soldaten des Graven van Arenberge achterhaalt, *en* gevangen.

Gemelde Heer van Bredenroode *had een weinig te vooren* zeer by den Graaf van Egmond aangehouden, om door ſijn tuſſchenſpreken by de Hertogin *in Genade* te werden aangenomen : *maar* zy en wilde daar niet toe verſtaan, *dan op conditie*, dat hy zig t'eene-

maal onder des Konings believen moeſte ſtellen; *waar op* hy niet goed vond zig te vertrouwen, *en* vertrok buitē 's Lands; *alwaer hy*, geen ander middel *wetende* om zijne melancholie te verdryven, dan met dronken drinken, van een heete koortſe *wierd* aangetaſt, *en* ſtierf.

In deſe tijd *ſonden* eenige Proteſtante Vorſten *van Duitſland* Gedeputeerden aan de Hertogin *te Antwerpen*, *verſoekende* dat zy geen ſtrengheid en wilde gebruiken tegen die de niewe Religie toegedaan waaren: *hoewel zy 'er byvoegden*, niet te willen verontſchuldigen de Rebellen ende de Beeldſtormers. *Waar* op de Hertogin *antwoorde*, dat de ſelfde, die in deſe Landen de nieuwe Religie hadden willen invoeren, oorſaak waren van alle de Rebellyen en oproerigheden; en dat zy daar in niet anders konde doen, dan de Koning zoude belaſten. De Keiſer, *die over deſe* ſaken Seghſman verſocht *was te zijn*, kreeg ook het ſelfde antwoord.

De andere Hollandſe Steden *volgden* 't exempel van Amſterdam: *en* de Graaf van Arenberg *hebbende* de Ketterſe Predicanten uit Leeuwaarden gejaagt, *en* de Burgery bevredigt, *wiſt* die van Groeningen *zo te beleeſen*, dat zy Garniſoen innamen; *waar door men* het Land in korten tijd in zijn voorgaande ſtand herſtelt *zag*. De Hertogin te Antwerpen *zijnde*, *en overdenkende*, hoe diepe wortelen de Kettery daar geſchoten had, *beraade zig*

naar-

naarſtelik met den Raad, hoe men die allengſkens, zonder den Staat zeer te beſchadigen, zoude konnen uitroejen: *en deder ten dien einde* een gebod *afkondigen*, *dat* by den Koning niet wel genomen *wierd*, tot dat de Hertogin hare beweeg-reedenen hem overſchreef. De Koning onderrecht *zijnde* van al het gunt in deſe Landen geſchiet was, hield den Markgraaf van Bergen, *ende* den Heere van Montigny, *die den voorleden Somer in Spanjen waaren geſonden*, by zig, tot de Hertog van Alba in het Land gekomen *was* met Krijgs-volk, ende beloften dat de Koning haaſt zoude volgen. Onder-en-tuſſchen *wierd* de Marck-Graaf van Bergen ziek, *ende* ſtierf. De Prins van Oranjen *ontſtelt over* de komſte des Hertoge van Alba, *vertrok* naa Breda, *terwijlen* die van Antwerpen hun accoord, *als geſegt is*, maakten; *en* zijne koſtelikſte goederen voor uit naa Duitſland geſonden *hebbende*, volgde korts daar aan. De Graaf van Hoogſtraten *ging ook* elders woonen *onder eenen* geſogten dekmantel. *Gemelde* Prins van Oranjen vermaande den Graaf van Egmond niet al te veel te vertrouwen. Van die tijd af *gingen* hunne ſaaken achter uit; *en* beſchuldigden malkanderen van onvoorſigtigheid, *daar in*; dat zy zig den voorleden Soomer door de Hertogin hadden laten raden, het groot getal Krijgſvolk te voet en te paart, in Duitſland aangenomen, niet in het Land te brengen:

ende dat zy de wreedheeden, tegen de Beelden gebruyk, hadden moeten pleegen tegens de Papen; Monniken, Doctoren en Hoofden der Catholiken.

De Koning *onderregt zijnde* van alles, *het gunt* in 't jaar 1566. gebeurt *was*, *en overleggende dat het* geen Vrouwen werk *was*, soodanige troubelen neder te leggen, *ende* ordre in het toekomende daar tegen te stellen, *vond goed* een aansienelik Persoon uit zijn Hof *over te senden*, *om* Mevrouw de Hertogin, *zijn Suster*, te helpen, *en in tijden van nood* de wapenen *ofte de* Iustitie te gebruiken, *tot uytroejingen* der wederspannige, *en* Autheuren der beroerten *en* Ketteryen: *En naa* lang beraad *en vond men* in 't Hof geen bequamer *als* de Heer Ferninand Alvares, Hertog van Alba, *die ten tijden van wijlen* Keiser Karel *een aansienelik* Overste *was geweest*, *soo* in 't beleg van Perpignan *tegen* de Francoisen, *als in andere* Oorlogen in Duytsland, Italien, *en* Napels: *En daer-en-boven had* hy aan het Hof de eerste plaats *verkreegen* in 's Konings Raad. *Dese wierd dan afgesonden* ten dien eynde *met* een onbepaalde Magt, *en quam hier* in Augustus des jaars 1567. gewapender-hand, *vergeselschapt met* veele Kapiteynen *ende* welgeoeffende soldaten, *als meede* andere Luiden, *die hy* in de Iustitie *meende te gebruyken*. *Maar* voor zijn aankomst *waren* deese Landen *genoegsaam* in een volkome rust

gebragt

gebragt door de voorsigtigheid der Hertoginne *en* die van haren Raad: *want 'er* nog Stad, nog Dorp *haar* ongehoorsaam *was*, *of daar* de Catholike Religie *niet was* herstelt. *En zy begon nu* met goeder ernst Justitie *te oeffenen over* d'Autheuren der niewigheeden *en* troublen; *hoewel zy meest ten Lande uyt vlugteden. Sulks* de Hertog van Alba, *zonder eenig wederstand* te Brussel *gekomen*, *ende* de Hertoginne zijnen last bekent gemaakt hebbende, *werk begon* met de hand op eenige der voornaamste Edellieden te leggen; *als ook met eenen* Raad *by zig te stellen*, *die by* den Raad van Troublen *noemde*: *Waar* 't Hooft *was* een Spaansche Licentiaat, *genaamt* Ioan Vergas, *met* eenige anderen *voornaamste* Raads-Heeren, uit de Hoven van Justitien dezer Landen, *die 'er niet meer hadden te seggen*, *dan* hun goetdunken; *vermits* de Superintendent Vergas *dan* alleen alles voor den Hertog bragt, *die quansuis* 't vonnis streek, *ende* teekende. *Wel is waar dat men* in 't begin *nog eenigsins* de Raads-Heeren *kende*, *maar* eindelik *wierden alle saaken* t'eenemaal *afgehandelt* naa 't believen van Vergas, *die van* zijn eige Spaansche Natien *wierd geoordeelt te zijn* de wreedste, strengste, *ende* toornigste *die men zoude konnen vinden*: *waarom hy* te vooren *in Spanjen* van een Regterampt afgeset, *en*, *naa sommigen seyden*, gebannen *was*. *Evenwel*, *vermits* de Hertog

tog *oordeelde dat 'er* een ſcherp mes *van nooden was*, *om* de Ketteryen *ende* Oproermaakers *uit te roejen*, *zoo meende hy dat deeze* Vergas hem wel te paſſe *zoude komen*, *en dat de* Landſaaten al te zagt *zouden willen handelen*. *Waarlik*, *vermits het* quaat zoo groot *was geweeſt*, oordeelden veelen *niet* vreemt *te zijn*, eenige *Extraordinare Middelen te gebruiken*, met maatigheid zonder groote ſtrengheid, *om niet* de Juſtitie *in een* al te groote ſtrengheit *te doen veranderen*. *Ook hoopten de zelven*, *dat* de Hertog *zeer ligtelik alles* tot den ouden vreedſamen ſtant *brengen*, *zig* een groote naam *maken*, *ende met* de Ingeſeetenen, wat hy begeerde, *doen zoude*; *indien hy maar* alleen moderatie *wilde gebruiken* nevens zijne groote voorſigtigheid *ende* naarſtigheid in tijden van Oorloge *ende* Vreede, *als mede zijne* bezondere welſpreeckendheid in de Spaanſche Taale, *ende* heusheid in het omgaan met menſchen; daar meede hy zonderling begaaft was. *Maar om dat hy* veel meer zijne reputatie *hield*, *als de voorgaande* Gouverneurs, *ende* geen Eedel-lieden *gebruikte* dan van zijn Natie, (*lieden* van geringe afkomſt, *die* noodſaakelick hun profijt ſogten) *ſoo en kon hy* de gemoederen der Landſaaten *tot zig* niet trekken. *En* Vergas *met* eenige anderen van zijnen Raad, *toonden* onder dekſel *van* 't Land *te willen ſuiveren* van ketteryen

ryen *en* oproeren, *niet zoo zeer gencegen te zijn* de dwaalende op den regten weg *te brengen*, *als wel* met het confisqueeren *hunner goede-ren*, den Koning *te willen Verryken. Dit kon men zien aan* de groote meenigte, *die* ten Lande uitgebannen *wierd*, *soo* groote Edellieden, *als* andere gequalificeerden; *die* zoo veel niet hadden misdaan, *of men zoude se* ligtelik op den goeden weg *hebben konnen brengen*: *want 'er* veele *wierden* gevangen *ende* ge-executeert *om zeer ligtvaardige oorsaaken*, *als by exempel*, om uit nieuwsgierigheid in eenige Predicatien geweest te zijn: *En dat joeg* de anderen, die gedagvaart *wierden*, *zoo grooten schrik aan*, *dat zy* niet derfden verschijnen; *sulks men die*, zonder verder de zaak te onderzoeken, bande *en de* goederen aansloeg. *'t Welk* de Paus *ende* de Koning met sagtigheid *ende* een pardon wilden beteren: *maar vermids sy daar op ook wilden* hooren het advys van Vergas en zijnen Raad, *zoo sleepte de zaak zoo lang*, dat 's Koninks genade bynaa vruchteloos wierd. *Want zy* onder-en-tusschen 't vet van de keetel *schuymden*, *en* alle goederen aansloegen, *die zy konden achterhaalen. Daar-en-boven* bepaalden zy 't pardon *zoodanig* voor die nog onder hunne handen niet hadden geweest, *dat* zelfs de Magistraats Persoonen, *die naar hun oordeel*, de oproeren zoo moediglik niet hadden tegen-gegaan, *als zy* ampts-halven *schuldig waaren*, buiten

ten gesloten *wierden*, *en in gedurige vreese blee-ven*, dat men 't hun eenmaal zoude doen betalen. *Waar door* de gebannen, in zoo grooten getaale *zijnde*, derfden denken *op middelen*, om weederom in hun Vaderland te komen: *ende* de bevreesden, *om zig te verseekeren*, tegen deser Rechteren strengheid: *die*, vergeselschapt *zijnde* met *Een groote begeerte* tot anderer luiden goed, *veele* eerlike menschen *ontstelde*. *Ook* ledender veelen *schaaden*, die gantsch onschuldig *waren*, *naamentlik*; Geesteliken, Gasthuisen, Weduwen, Weesen, *en* anderen, *zo* rijken *als* armen, *die* eenig regt *of* renten op de goederen der gebannen *hadden*, *jaa*, *met een woord*, alle Schuld-eisschers der verbannen: *want* Vergas *stoot de handen aan* alle Regteren *ende* Hoven, *willende* alleen in zijnen Raad van alle Confiscatien geoordeelt *hebben*: *soo dat* de arme lieden *met groote onkosten* Jaaren naa een hun Processen *moesten* vervolgen, *en dat nog* zonder uitkomste, *vermits* de quaade konsten *die daar toe wierden* gebruikt. *En* die dese saaken meest handelden, *hadden* den Konink wijs gemaakt, *dat hy* meer profijts uit dese Confiscatien *zoude trekken*, als of hy een groot Land gewonnen had: *Maar hy wierd* wel degelik bedroogen; *door dien* die goederen zeer beswaart *wierden bevonden*. *Behalven dat*, *moestende* goede *ende* gehoorsame Ondersaaten *'t selve* boeten; want *de*

verban-

verbannen niet alleen met Zee-rooven *en* plonderen *veele* goederen naamen *ende* beſchaadigden ; *maar byna* alle Zeevaart *ende* Koopmanſchap beletteden : *ſoo dat het* profijt des Koninks *in geenen deele kon opwegen* de ſchaade, die zijn goede Onderſaaten leeden ; *ſonder hier nog onder te reekenen*, 't Land-bederven *en* plonderen van Steeden, *dat hier op volgde*, *niet alleen* door de vyanden, *maar ook door* des Koninks ſoldaaten, *daar niemand eenig voordeel van genoot*. *Maar wierd* de Koninck genoodſaakt, *en* ZAL HET NOG WERDEN, *eer hy uyt deſe Troubelen raakt*, groote onkoſten te doen, *ende* Wiſſelen over te maaken : *'t welk men alles had konnen voorkomen*, *indien men* EENIGE MODERATIE *ende* GENAADE *had willen gebruiken*, om zoo veele gebannen in 't Land te houden. *Ook ſouw men klaarlik* meer profijts *hebben getrokken* uit boeten, *als uit het* aanſlaan aller goederen, *die* ſeer veel koſteden van bewaaren. *Ja men bevond*, *dat* de meeſte Steeden wierden ingenomen door intelligentie der verbannen *met* hun Vrienden en Bloed-verwanten, die uyt medelijden hun toegedaan waren : daar-en-boven, de verbannen in 't eerſte maar een weynig, wierden door het woonen in Ketterſe Landen, gantſch beſmet, *ende* door armoede *genoodſaakt*, *ſich tot* rooven *ende* andere boosheeden te begeeven : ſoo dat die ſtrenge Rechters, willende de

Confiſcatien vermeerderen, niet alleen veele goederen, maar ook zielen deden verlooren gaan. Aan Dieners, *die den* Koning *in tijds waarſchouden*, ontbrak het hem niet: *maar* hy geloofdeſe niet; *en* ſal nu zien, wat profijt hy gedaan heeft: *ten minſten* behoort hy voor het toekomende wijſer te *zijn*, *en zig voornamentlik* in deſe nieuwe troubelen, *die* veel zwaarder *zijn* als de voorgaande, *te wagten* van de ſelfde ſtrengheid, *ten zy hy* gantſche Landen *en* Steden *wil* ontvolken *en* verarmen; *gelijk ſommige alreede gelooven*, *dat* deſe vreemde Spaanſche Raads-Heeren dit voor hebben, *om zo veel* te gemakkelikker deſe landen, *zonder eenige tegenſtand*, te konnen regeeren: *waar toe gantſch* niet te gelooven *is*, *dat* de Koning zoude genegen zijn; *want hy* van zelfs goedaardig *is*, *ende* deze Landen altijds een goed hart heeft toegedragen. *Ook zou men* deſe Landen met verarmen *ende* ontvolken, den Buren ten beſten geven, *die over langen tijd* hebben getracht de ſelve te verneeſteren; *ende dan zoude* de Koning *eerſt zien*, wat ſchaade zoude overkomen zijn andere Landen *en* Rijken, *die zo langen tijd* gewoon zijn uit deſe Landen geholpen te werden.

Uit de zelfde onverzaadelike begeerte, van den Koning *met confiſcatien* te verrijken, *ontſtond noch* een ander groot quaad; *want om dat* de Raaden van Troubelen *ſaagen dat hun*

manier

manier van procedeeren *ging* tegen de Wetten *en* Privileedjen van 't Land, *door* den Koning, in zijne blyde inkomsten *en* anders, met Eeden bevestight: *antwoorden zy, als men het hun voorwierp*; dat men daar ganſch geen regard op en behoorde te nemen, *En daar door begon* 't gemeene Volk ſtaande te houden, *dat het* den Koning geen dienſt *of* gehoorſaamheid ſchuldigh *was*, *ſoo lang* als de gebroken Privileedjen *in* verbonden niet waaren herſteldt. *Boven al was* 't een vreemde ſaak, *dat men* de verre-afgelegene Provincien, *als* Over-Yſſel, Groeningen, Gelder-*en* Vrieſlandt, *die* ghewoon *waren* door hun eigen Hoven Provinciaal geoordeelt te werden, ten Hove evoceerde, *ende dat noch* voor extraordinare Rechters; *waar* de Vreemdelingen, de meeſte authoriteit *hebbende*, *ende* geen kenniſſe van de maniere *en* ſtijl van procedeeren deſer Landen, naa de Spaanſe Wetten oordeelde, *al waren zy* recht tegen de onze ſtrydende. *En* het quaadſte van allen *was*, *dat men* niet mocht komen in Appel, Reformatie, of Reviſie van hun Sententien, *vermidts die* ghepronuncieert *wierden* door den Hertogh, van den Koning met *een Souveraine maeht* voorſien, om zonder *eenige bepaling*, van alles *by arreſt* te vonniſſen.

Sulks deſe Raden van Troubelen, *hun magt voelende*, verder gingen, *en zig* deden behandi-

gen alle coſtumen, *om die* naa hun believen te hervormen; *hoewel zy* het werk ſoo woeſt *vonden*, dat zy 'er de handen niet aan en derfden ſlaan. *Ia zy* quamen ſoo verre, *dat zy* belaſteden, dat men des Konings Chartren van alle en yder der Provincien hun overgave; *maar zy wierden* door eenige oude Miniſters belet, *die vertoonden* 't gevaar *en* de ongemakken, *die 'er uit ſouden konnen rijſen*, indien men zoo ligtvaardiglik de geheymeniſſen der Landen en Princen openbaarde, ſo ten aanſien der Ingeſetenen, als der omleggende Potentaaten, waar door men in zeer gewichtige inconvenientien zoude konnen vervallen. *Ook begeerden zy* eindelik, *om* nietwes ongeroert *te laten, dan men* hun kenniſſe dede heben van de Commiſſien, Ordinantien *en* Inſtructien voor de Hoven Provinciaal, *en Gouverneurs*: *'t welk ſtrekte, om* den gantſchen Staat om te keeren, *En alle Profijten aan zig* te trekken, alle welke niewigheden van Placcaten en Mandamenten des Raads van Troubelen, niet alleen gemeene Onderſaaten, maar ook de lieden van Iuſtitie ontſtelden; *aangeſien de ſelve* byna alle *ſtrekten* tot beveſtiging *en* vermeerdering der Confiſcatien.

En behalven dit middel van Confiſcatien, *om* den Koning *te verrijken*, *begeerde* de Hertog van Alba *nog* onmaatige ſchattingen; *namentlik*, den hondertſte penning van alle goe-

deren

deren zoo roerende *als* onroerende *voor een maal*, *en* den tienden penning van 't verkoopen der roerende, *als meede* den twintigsten penning van 't verkoopen aller onroerende goederen *voor altijds*; dewijl'er niet wierd bygevoegt, hoe lange 't selve soude duuren. Ook wierd deese schatting met zoo een hevigheid gedreven, dat de Staten, die 't selve niet wilden toestaan, moesten hooren; dat mense voor den Raad van Troubelen zoude dagvaarden, als hebbende door hun nalaatigheid *in de voorgaande Troubelen*, alle hun Privilegien verbeurt, *ende dienvolgende* alle authoriteit verlooren, om zig met zaaken van Staat te moejen: Sulks het den Koning vry stond, zijn onderdanen te bezwaaren naar zijn believen. En men dreydese ten dien eynde met Spaanse besettingen, welke naa haar discretie leven zouden, of ten minsten zy gehouden zijn, aan de selven zoodanig servies te verschaffen, als men haar zoude toeleggen. En dit wierd aan de Stad Uitregt in het werk gestelt, om dat zy dese schatting weigerde, hoewel zy andere goede presentatien dede. *Sulks* dese strenge heevigheid *in 't uitwerken* van den tienden penning, *ten deele* oorsaak *was* der gevolgde Troubelen; *want* de gelegentheid van 't Land *de selve* zeer qualik dragen *kon*, *als krielende van* menschen, *die* van Manifacturen levende, *gewoon zijn de zelven* in vremde Landen te vertieren,

ende

ende daar-en-tegen Kooren, Wijn *en* andere Waren, *noodsakelik voor 's menschen leven*, in dese Landen te brengen.

En hoewel de Staaten deser Landen *'t selven daar na* ligtelik toestonden, *uit* reverentie tot den Hertog, *en* op toesegging, *dat men* 't niet zoude executeeren; *zoo* vertoonden zy *eevenwel*, *ziende dat men 'er* daar naa mede voort wilde, de groote ongemakken, *die* zy meer en meer apprehendeerden; *en als* dat niet hielp, *wierden* eenige Staaten te raaden *eenige* Gedeputeerden tot den Koning *in Spanjen* te zenden. De Rebellen *ende* Verbannen *dese gelegentheid waarnemende*, deeden veele menschen *en* Steeden vergeeten de gehoorsaamheid, *die zy* den Koning schuldig *waren*, *ende* teegen den Hertog opstaan. *En hoewel* de Koning *daar na* afstand deed van den tienden Penning, *mits 'er* jaarliks *twee Millioenen Guldens* verschaft *wierden* door de Staaten deeser Landen, *zoo en had 't selve* geen voortgang; *ten deele om dat* de Landen door de geduerige, togten der Ruiteren *en* Knechten, *zoo wel* van den Koning, *als* van de vyanden bedorven, *en* geplonderd *wierden: en ten deele om dat* deese Beede niet was bepaalt voor eenigen tijd; *sulks* de Staaten *vreesden* de zelfde altijdt zoude duuren, *en* hun te lastig *zoude zijn* twee Millioenen op te brengen: *want* de Beeden *gedurende* de Oorlogen van Keyser Karel, hooghloffeliker gedagteniſſe, *gemeenlijk*

zoo

zoo groot *niet waaren, en nogtans had men* de zelve niet konnen opbrengen, dan met verkoopen van Renten, daar de Landen voor 't meestendeel nog mede bezwaart *waren*; *sulks men* den Koning *by eenig* onverwagt overval zeer qualik *met eenige* extraordinaire geldthulp *kon* bystaan.

Ook hielp veel *tot* het oproer de armoede *daar* 't Volk toe vervallen *was*, door het stilstaan van de Koopmanschap, Zeevaert, *en* Visserye, *waar door by gevolgh* een oneindelik getal menschen *moeste ledig loopen*, niet wetende waar van te leven. *En dese* verminderinge van Koopmanschap *ontstondt ten deele* door de vreese, *die men had* van den tienden penning, *en door* arresten *en* royeryen der Engelsen, *gevoegd by het* Zee-rooven onser vyanden: *en ten deele door het* quaad huis-houden der soldaten, *soo ten* platten Lande, *als* in de goede Steeden: *waar door* de Ingesetenen *niet alleen* ten hoogsten misnoegt *wierden* tegen den Koning, *maar ook* in gebreken *bleven* van hem behoorlik by te staan; *aangesien* de protectie, *die* de Koning hun insgelijks schuldig *was*, *zoo* klein was, *dat zy* scheenen *ten prooye gelaten*, soo wel aan die hun hadden behooren te beschermen, als aan de vyanden *en* Zee-roovers.

Alle welke dingen de Ingesetenen *wonderlik* afkeerig maakten van de Regeeringe des Hertogen van Alba: *ende dese* afkeerigheid

en

en kleinachting *wierd* zeer vermeerdert, *door dien men wiſt* dat de Koninck een ander *in zijn plaatſe* had gekooren, *meer als* achtien Maanden te vooren eer die hier in 't Land quam.

Dit alles *wierd* van de Rebellen, verbannen *en* andere Miſnoegden *wel* waargenomen, *om* de Landen aan te taſten, *dewijl* de Hertog *bynaa* van alle noodſakelijke dingen onvoorſien *was*: *want* van de Staaten *kon hy* geen geld *krijgen zoo lang men* over den tienden Pennig twiſtede, *en hy had* de benden der Ordonnantien, *als mede de beſettinge* der voetknechten deſer Landen, *laaten* vervallen; *vermits hy hun* gantſch geen geld *of* Ammonitie van Oorlog *had doen verſchaffen*: *en alſoo* weinig zorge *had hy gedragen*, om de Frontieren te Fortificeeren: *by* de Financien *en was* noch geld noch credit, *om dat* des Koninckx gelden door zoo veel verſcheide handen *wierden* beſtierd. *Want 't gunt* van de Confiſcatien *quam*, *wierd* gehandelt van eenigen *daer toe* door den Raad van Troubelen *geſtelt*: *het gunt* de Koninck zelfs *uit Spanjen* overmaakte, *wierd geregeert* door een eige Spaanſe Pagador *onder 't* opſicht van des Hertogen Secretaris; *en* aan den zelven *moeſt men ook* reekeninge doen, *van het geen* uit de Schattingen *of* Beeden deſer Landen *quam*: *zoo dat de* Raad van Financien *niet en had dan* (onder de authoriteyt van den Hertog) *te beſtieren*, het geen uit 's Koninckx Domeinen

nen

nen *ſproot* ; *dat voorwaar* ſeer weinig *ende* ganſch niet genoegſaam *was* voor den dagelikſen noot: *want behalven dat* de meeſte wedden *en* tractamenten onbetaalt *bleven*, *als mede* de Renten *en* Obligatien der Ontfangers, *zoo was men daer-en-boven zeer* veel Gelds ſchuldig aan Koop-lieden, Soldaten, *en* anderen. *Dus ſtak men diep* in ſchulden zonder eenig credit *daer men* in tijde van nood *zig mede pleeg* te behelpen. *'t Welk* den vyanden *en* anderen, *die* verwarring in den Staat *ſochten te brengen*, deede hoopen, *dat* de Hertogh geen macht *zoude hebben*, *om* hun voornemen te ſtuiten. *Waar by nog quam*, *dat* de voornaamſte Steden, *daar men* in tijden van nood, hulpe *van pleeg te trekken*, *en voornamentlik* Antwerpen, machteloos *was*, *want* de machtigſte vreemde Kooplieden *waren* vertrokken, *en* de Stadt door ſlechte regeering *en* groote onkoſten, *zoo* arm *geworden*, *dat zy* naweliks voor zig zelven genoeg *had*, zonder aan den Koninck *ietwes* te verſtrekken.

Ook wierd 'er, ſedert de komſte des Hertogen van Alba, in de Raden veranderinge *gemaakt* ; *want hoewel zy* pleegen te handelen volgens particuliere inſtructien, *zo en wilde* de Hertog daar aan niet verbonden *zijn*, *maar gaf alle Authoriteyt aan den Raad van Troubelen*, *daar* Vergas preſideerde *met* anderen zijns gelijcken: *ſulks 'er* tuſſen den Secreten Raad *en* den Raad van Troubelen

zoo

zoo goede intelligentie niet was, als wel behoorde. De RAAD van STATEN *wierd ook* ontzeenuwt, *ja* vernietigt, *want zy* nauweliks plaats had om te vergaderen; *dan somtijds quamen* eenige Raads-Heeren by den Hertog, *en* die communiceerde hem *dan eenige zaken* na zijn believen, sonder eenige gewoonelike forme van Raade. *Maar* na 't aankomen des Hertogen van Medina Celi, *dede* de Hertog van Alba de Raads-Heeren *wederom* in hun oude Kamer vergaaderen, *hoewel* zonder last van de Ordonnantien, voor dien Raad *gemaakt*, naar te komen, *maar* de Hertog van Alba *handelde daar* naar zijn welgevallen. *En als* dit ruchtbaar *wierd haalde hy* des te meer den haat van groot *en* klein op zijnen halse. *Ook werd* het misnoegen zeer vermeerdert, door dien men in Regeeringe *ende* dienst van 't Land gebruikte Vremdelingen, die noch spraak, noch aard der Ingezeetenen kennende, alles wilden doen *en* herstellen naar de Wetten *en* gebruiken van hun Land; tegen het gevoelen van alle wijse lieden, *jaa zelfs* tegen 't onderwijs *en* bevel des Catholiken Koning Ferdinand, *zijnen Neve* Keiser Karel in zijn Uitterste Wille naagelaten: *Namentlik*, niet dan Inboorlingen te gebruiken, om dat zy de Land-zaken, beter verstaan *en* liever verrichten; *ook is 'er* het Volk veel beeter mede te vreden; *daar-en-boven*, kost het minder: *want men*

bevond, dat de drie perſoonen, *die men* over de fiſcaale ſaaken *had geſteld*, meer koſteden, als drie de voornaamſte *en* ſouverainſte Collegien van het Land. *Hier by komt noch*, *dat* de Inboorlingen zig niet bequaam en maken, als zy zien, dat menſe veracht *ende* voorby gaat; *en als menſe* daar na *wel ſoude* willen gebruiken, *bevind menſe* onbequamer. *Dus maakten* de vremdelingen den Konink wijs, *dat* de Inboorlingen van naturen onbequaam waren, om Land-ſaaken te beſtieren: *of wel*, *dat zy* alle Ketters, *en* ongetrouw waaren, *zoo* aan God, *als aan* den Konink. Wel ſeggen meer *ſproot* uit de booſaardige laatdunckentheid, als uit hun oordeel: *Want men ſag*, dat de vremdelingen zelfs in gewichtige ſaken niet deeden dat docht, *hoewel zy* hun ſelven het lof 'er van toeſchreven, *dan als zy* Inboorlingen hadden gebruikt. *Want*, wat de Religie belangt, *men zag* het tegendeel zeer klaarlik, *en* de Kerken gedurig vervult van devote menſchen, *betuigende het zelven*. *Ook was het* onredelik, alle anderen te veroordeelen om eenige weinigen, *die* ongelukkelik gedwaalt *hadden*: *jaa van die* dwaalende zouden 'er veele *wederom* op den rechten weg gekeert zijn, indien menſe in het *Pardon* had willen inſluiten. *Want voorwaar*, indien men alle de Ingezeetenen van ongetrouwigheid wilde beſchuldigen, *om* dat het Graaw zig in eenige

ge Steeden had laaten verleiden, *zoo en* volgde niet, *dat men* daarom zijn oordeel in het generaal moeſt verliezen: *Dewijl in der daat* zoo veele eerlike, aanzienelike Lieden en Edelen den Koning getrouw *waren* gebleeven, *ende* by den zelven Lijf *en* goed *hadden* opgezet.

En wat de bequaamheid *aanging*, was zeeker, *dat* de Inboorlingen meer in verſcheide *en* in hun eigen tale ervaren *waren* als de Spanjers; *die* alle vremde Talen ver, *jaa* niet Leerens-waardig achten. *Ook wierd* 't inlaaten van Vremdelingen ſchadelik *in deſe Landen* bevonden, *niet alleen* voor de Policie, *daer in zy* alle Wetten *en* gebruiken *wilden* fatſoeneren naar hun Land, *zig laatende voorſtaan*, dat deze Landen zig t'eenemaal naar hun dienden te voegen: *maar ook* in zaaken van Oorlog: *want zy* met hun Soldaten door de vingeren zagen, *ende de* zelven groote moedwil lieten bedrijven; *Daar* d'Inboorlingen meer verpligt *waaren* hun Vaderland, *waar in zy* meer te verliezen *hadden*, getrouw te weezen: *en* indien zy 't niet waaren *kon menſe* lichter ſtraffen: *Ook zoude* alle hun winſt in 't Land blijven. *Dat meer is*, men zag korteling *klaarlik*, in wat ongemakken men vervallen was, met geen Inboorlingen te willen vertrouwen *of* gebruiken, maar Spanjers; *die* door vreeten, ruiten *en* zuipen *zig* zoo hatelik in hunne Garniſoenen *hadden gemaakt*,

dat

dat menſe 'er niet uit derfde lichten *van vreeze*, *dat menſe* niet zoude willen wederom in nemen: *gelijk warelik* eenige Steeden *zig* liever by de Rebellen *voegden*, als Spaanſe Soldaaten *te willen* in nemen.

Ook wierden de Inboorlingen zeer miſnoegt, *om dat* de ampten, tegen de Privileedjen, aan Vremdelingen vergeven *wierden*; *wel om dat zy die* van hun eige Dieners moeſten verkrijgen, met hun de handen te zalven. *En dit was wel* de voornaamſte oorzaak van de ongelukken, *die deze* Landen *zijn overgekomen. Want* de Prins van Oranjen ziende, *dat men hier* dus met de amten leefde, *en dat 'er* de Onderdaanen zo over miſnoegt *waaren*, giſte dat het nu tijd was; *en wetende dat hy* in 't Jaar 1568. niet had konnen uitrechten met Wapenen tegen den Hertoge van Alba, *om dat* de gemoederen noch niet genoeg van hem vervremd *en waren*; *maar dat zy* in 't contrarie den Hertog *hadden* geholpen, *om hem tegen te ſtaan*: *zoo nam hy voor, zeg ik*, ziende het Volk miſnoegt over den tienden penning, quaade Huishouding der Soldaaten, gebrek van Juſtitie by den Raad van Troublen, *en* andere bovengewelde zaaken, *zig zelven te helpen*, met de verbannen, *en met* de genen *die* 't hier te Lande met hun hielden, *naamentlik*, hun bloedverwanten *en* vrinden, *om nog eenmaal* de kans te wagen. *En waarlik*, door zijn broeder, *Graaf* Lodewijk, *die* in Vrankrijk met de

Hoof-

Hoofden der Hugenoten *had* kenniſſe *gemaakt*, *kreeg hy* de Hugenoten aan zijn ſnoer: *en* door de miſverſtanden *en* Arreſten tuſſchen den Hertogen van Alba *en* de Konniginne van Engeland, *wierd* zy hem toegedaan: *zulks* zy de Verbannen en Zeerovers *in Engeland* voet geevende, des Princen factie *zig* Meeſter *maakte*, in 't Jaar 1572. van den Briele, Vliſſingen *en* Enkhuiſen; drie de beſte Havens van het Land. *En* door de Hugenoten *van Vrankrijk* kreeg hy met verraad Valencijn *en* Bergen in Henegouwe *in*: aan de andere zijde *kreeg hy* door den Grave van den Berg, *en* andere Geuſen, *die 't met hem hielden* Zutphen *in*. *Ook* ging de Prins (*om het ſlechte Volk te bedriegen*) den weg der Hugenooten in; *namentlik*, *met* hun vryheit van Religie *en* conſcientie te belooven, en 't ontſlaan van alle Wetten, Placcaten *en* bevelen: *waar mede* zy by hun plicht *ende* gehoorzaamheid *wierden gehouden*, *daar-en-boven* beloofde hyſe *te Ontlaſten van alle Schattingen en Contributien*, *zelfs* van den tienden, twintigſten, en honderſte penning. *Zulks hy* alle 't geboefte uit deze Landen *en*, *uit* Vrankrijk, Gaskonjen, Engeland *en* Schotland by een kreeg, *ende* de Hertog van Alba *in tegendeel* onvoorzien tot een nieuwen Oorlog, genoodzaakt *wierd*, van den Konink geld te verzoeken, *ten ware* hy zijne Landen *wilde verliezen*, den zelven Koning wijs maakende; *dat hy 't* daar meede

niet

niet alleen haast te boven zoude komen; maar ook zijne uitgeleide Penningen, ende alle de onkosten des Oorlogs wederom zoude inhalen, zoo uit de goederen der nieweliks Gerebelleerden, als oock van de Staaten; *die nu* zwaarigheid maakten den tienden penning te betaalen, *welken zy* hem te vooren *hadden* ingewiligt. De Koninck *hem* eenig onderstand gezonden *hebbende*, veinsde de Hertog *terstond* met grootsheid, tegenstand te willen doen: *want* boven de Hoogduitse *en* Spaanse Soldaten, *die* in dienst *waaren*, deede hy nog werven drie Regimenten Hoogduitsen, *bynaa* veertig Vaandelen *uitmakende*; *en* drie andere Nederduitsen onder den Grave van Bossu, den Heer van Hierges, *en* den Grave van Meegen, *zijn Broeder*, *om* Gelderland *en* 't omleggende Land te bewaaren: *Als mede dede hy werven* noch vijf Regimenten Waalen onder den Heer van Kappres, Liques, *en* Mondragon; behalven de Soldaaten *die* onder den Heere van Billy in Vriesland *waren*. *En* onder den Aarts-Bisschop van Colen, de Hertogen van Holstein, Brunswijk, Saxen, *en* eenige anderen *deed hy* in Duitsland tot twaalf duyzend swaar-gewapende Ruiters aannemen.

Onderentusschen *quam* de Hertog van Medina Celi in 't Land, *om* 't Gouvernement aan te nemen, als de Hertog van Alba goed zoude vinden *hem* te wijken: *maar vermits* hy dat uitstelde, *tot* dat hy het verlooren

wederom zoude hebben gewonnen, *zoo en* bemoeide zig de Hertog van Medina Celi met de Regeering *van't Land* niet. *En hoewel* de Hertog van Alba met deeze Krijgsmagt, *de Steeden* Valencijn, Bergen in Henegouw, Mechelen, *en* andere Steeden in Braband *en* Gelderland: ook Campen *en* Zwol met andere Steden in Vriesland *en* Over-Yssel, onder zig bragt, *en* Zutphen met geweld innam: *als ook* de Stad Haarlem door een lang beleg uithongerde (*zoo bleeven* evenwel de andere Steeden *ende* Zee-Havens in Holland *ende* Zeeland noch onder de macht des Princen van Oranjen. *En* de Hertog van Alba vertrok in December des Jaars 1573. *na Spanjen*, laatende deeze Landen *aan zijn naazolger* Don Louis de Requesens, Commandador Major van Castilien. *En hoewel* de Prins van Oranjen *tot een* dekmantel zijner Oorlogen *verklaarde*; te willen blijven een ootmoedige Dienaar des Koninks: *ende dat hy* 't tegen niemand en had als tegen den Hertog van Alba; *zoo* vervolgde hy evenwel *naa des zelven vertrek* zijne aanslagen tegen den Koning, den Commandador, *en* andere zijne Dienaars; *niet tegenstaande*, de Koning hem *openlijk* liet weeten, dat het zijn eigen werk was.

EYNDE.

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Aytta, Wigle <<van>>

Historie der gravelyke Regering in Holland Waer by is gevoegd de oorsprong der nederlandse troublen... en nu eerst in t'leght gebraght

Amsterdam 1670 ca

Regensburg, Staatliche Bibliothek -- 999/Hist.pol.3707
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11098413-9